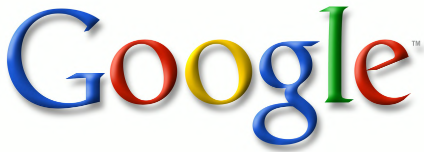

Beschrijving der stad Leyden

Jan Janszn Orlers

To the Memory of
Lieut.-Col. John Shaw Billings
M.D., D.C.L., LL.D.
First Director of
The New York Public Library
who by his foresight energy and
administrative ability
made effective
its far-reaching influence

"He is not dead who giveth life to knowledge"

John Shaw Billings Memorial Fund
Founded by Anna Palmer Draper

v. 2-3

Orlers
GAVK

BESCHRIJVING DER STAD LEYDEN,

TWEEDE DEEL.

935-8

Behelzende

Een Verhaal van alle de Beleegeringen en Aanslagen, die dezelve Stad sedert het Jaar 1203. geleden heeft, tot de laatste zwaare Beleegering en Verlossing, voorgevallen in het Jaar 1574.

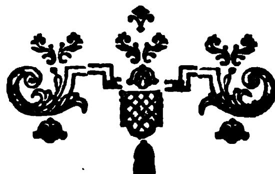
Met groote moeite uit verscheiden Schriften en Papieren bijeen vergaderd en beschreven door

JAN JANSZ. ORLERS,

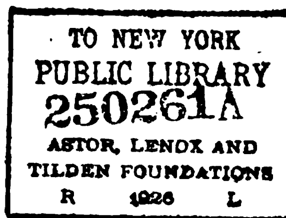
Oud Burgermeester derzelve Stad.

DERDE DRUK,

Met Plaaten.

Te LEYDEN,
BIJ CORNELIS HEYLIGERT,
En te AMSTERDAM,
BIJ HARMANUS KEYZER EN HENDRIK GARTMAN,
MDCCLXXXI.

INLEIDING.

Gekomen zynde tot het tweede Deel myner *Leydsche Beschryving*, waarin ik voorgenomen heb, (met Gods hulp) te beschryven, wat onze Vaderlyke Stad door de woedende en alvernielende Oorlogen tot verscheide tyden zo wel van binnen als van buiten, 't zy door Belegeringen, als anderzins, heeft moeten lyden en uitstaan. Nochtans hebben wy niet voorgenomen, alles ten alleruiterften na te zoeken en te beschryven, wat voor eenige hondert jaren geleden geschied zy, vermits dit te lang en verdrietig zyn zoude; want wy voor ontwyffelyk houden, dat de Stad *Leyden*, die (gelyk wy in het begin van ons eerste Deel zeiden) een der oudste, of mogelyk zelfs de oudste Stad van Holland is, menigmaal overvallen, belegert, of anderzins vyandlyk is aangetast, en omtrent deze Stad verscheiden Oorlogen door nabuuren, als de *Geldersche*, en de omliggende volkeren, inzonderheid door de *Vriezen*, gevoert zyn, het welk klaar bewezen kan worden met den Slag, die geschiedde ten tyde van Graaf *Dirk*, den tweeden Graaf van Holland, enz. tegen de West-Vriesen by 't Dorp *Rhynsburg*, ontrent den jare 920, daarna, met de twee Slagen, welke tusschen *Swammerdam* en *Bodegraven* voorvielen, tusschen *Dirk*, den derden van dien naam, en Bisschop *Adelbold* van *Utrecht*, (welke de eerste was van alle de Bisschoppen, die de Hollanders beoorloogde) en in de Maand Julius 1018 gelevert werden, behalven veele en verscheide andere oorlogs-

Slagen by Rhynsburg en Bodegraven.

logsbedryven, die wy hier en daar in de Chronyken konnen vinden. Deze alle zullen wy overslaan, vermits men van dezelve zeer weinig, of (om beter te zeggen) van eenige geen zekere en klaare beschryving vindt. Mitsdien heb ik voorgenomen, niet anders te verhaalen noch te beschryven, dan het geen ik met klaare uitgedrukte woorden zal konnen bewyzen, zo uit de oude Hollandsche Chronyken, als andere Boeken en Geschriften, of die ik door navragen by andere welgeoeffende in onze Historien, inzonderheid by mynen Vriend, *D. Petrus Scriverius*, zal konnen vernemen en te weten komen; want, gelyk ik voorheenen meermaalen gezegt heb, van ouden tyden het gebruik onzer Voorouderen was, niet veel te beschryven, of om beter te zeggen, geheel niet te beschryven, de daaden en geschiedenissen van hunne Tydgenooten en Landslieden, derhalven zal ik van de nood een deugt makende (gelyk 't spreekwoord zegt) my behelpen moeten met het geene ik daar van vinden zal.

Dit volbracht hebbende, zal ik met naarstigheid beschryven de laatste, grootste en strengste Belegering dezer Stad, geschied in den jare 1574, die zo groot, zwaar en elendig geweest is, en waarin de Borgeren dezer Stad door God Almachtig met de Pest en den Honger zo zwaar aangetast en gestraft zyn, als ooit eenige Stad niet alleen in de Nederlanden, maar zelfs buiten dezelve geleden en uitgestaan heeft, welke daar door zo verre in de uiterste armoede, miserie en elende gekomen was, dat het onmogelyk scheen in de oogen der menschen, dat de voornoemde Stad eenmaal van hunne elende zoude konnen verlost en bevryd worden. Van die Belegering (zeg ik) zal ik met Gods hulpe verhaalen en beschryven, niet alleen het geen by *Jan Fruttier* verhaalt en beschreven is in zyn Boek, 't welk hy in den jare 1577 in openbaare druk te Delft uitgegeven heeft, doch waarin vele dingen gevonden worden, die tot het Beleg niet behooren of dienstlyk zyn, welke wy alle overslaan zullen, en alleen uitzoeken, het geene tot ons voornemen dienstelyk wezen zal; maar ook uit verscheide andere schriften en stukken, zo van

den.

den Edelen, Erntfeſten, Wydvermaarden Heer, den Heer van Noortwyk, *Joan van der Does*, Zaliger Gedachtenis, in deze Belegering kloek en dapper Gouverneur van deze Stad, gelyk hierna ter gelegener tyd en plaatſe gezegt zal worden, als van verſcheide andere geloofwaardige perſoonen, ja zelfs 't geen wy uit den mond van eenige oude Borgeren, welke in de voornoemde Belegering mede geweeſt zyn, zullen konnen ſchryven en noteeren. Dit alles zullen wy by den anderen Journaalswyze vergaderen, ter eere Gods, en tot een eeuwige gedachtenis van onze Nakomelingen, op dat dezelve en hunne Naneven zullen konnen verſtaan en lezen, wat hunne Voorouders of Ouders, hunne Vrienden en andere Borgeren, om de beſcherminge hunner Vryheid (die by alle Natien zoo hoog begeert werd) en de ontlaſting van hunne conſcientien geleden en gedaan hebben; want wy weten dat ter Waerelt niet ſchadelyker en hinderlyker is tot de behoudenis van de geſchiedeniſſen en daaden der vroome Helden en kloekmoedige Borgeren, dan de tyd en de nyd, welke twee, als openbaare vyanden derzelver, alles trachten te verduiſteren, ja (zo 't mogelyk waar) te vernietigen; en dit doen zy te eerder en te meerder, wanneer men zulks niet verhoed heeft door het beſchryven en regiſtereeren dier daaden en geſchiedeniſſen.

Johan van der Does, Gouverneur in de Belegering binnen Leyden, 1574.

Och of God gave, dat wy zulks tot zyn eer en tot lof van onze vroome en getrouwe Borgers en Inwoonders, die zo veel zwarigheden, perykelen, miſerien en elenden geduurende de voornoemde Belegering hebben moeten verdragen en uitſtaan, naar onze luſt en begeerte mochten uitrechten, volvoeren en beſchryven. Maar wat wenſch of begeer ik? een zaak, die ondoenlyk voor my of iemand anders te volbrengen is; want ik houde voor onmogelyk, dat iemand alle de elende en miſerien, die in 't gemeen by de Ingezetenen dezer Stad ten tyde van de Belegering geleden en weêrſtaan zyn, volkomentlyk en geheel zoude konnen onderzoeken, en noch voor onmoogly- ker, die te verhaalen en te beſchryven. Wie doch weet die anders, dan de alwetende God alleen? die alle dingen weet en bewuſt is, en voor wiens oogen het alles, ja zelfs de

Wenſch van den Auteur.

 in-

inwendigste gedachten, bekent en openbaar zyn. Deze Drie-Eene Alwyze God weet alleen, wat een onuitspreeklyken honger en kommer, miserie, verdriet en zwarigheid een iegelyk in 't generaal en byzonder binnen deze Stad ten dien tyd geleden en uitgestaan heeft. Dit alles, gunstige Lezer, met my bekennende, zo vernoegt u dan en houd u te vreden met 't geene ik u van de voornoemde Belegering verhaalen en beschryven zal. Indien ik iet merkelyks zouden mogen voorbygaan of overslaan, waar van gy meerder en klaarder bescheid weet, en beter kennis hebt, als ik alhier verhaalen zal, houd my zulks ten besten, en zyt verzekert, dat wy zulks niet nagelaaten hebben te verhaalen uit traagheid of verachting, maar alleen uit onwetenheid; en ons zal groot vermaak geschieden, zo iemand, deze Beschryving lezende, ons in eenige dingen, ('t zy ook wat het zoude mogen wezen) nader en klaarder onderrichting zou konnen geven. Dit is al wat ik u gunstige Lezer, als een Voorreden, heb willen onder het oog brengen, en zal deze eindigende voortgaan en komen tot de zake zelfs. Ik heb dit tweede Deel op gelyke wyze als het eerste afgedeelt in eenige Verdeelingen, tot meerder gemak in het lezen en nazoeken.

Versoek van den Auteur aan de Leydsche Borgers.

INHOUD
DER
HOOFDDEELEN
VAN HET
TWEEDE DEEL.

die

BE-

BESCHRYVING

DER STAD

LEYDEN.

TWEEDE DEEL.

Verhaal hoe de Burch van Leyden ten tyde van de Gravin Ada, die zich op dezelve verzekert had, door de Kennemers ingenomen en gewonnen werd. Voorts hoe Lodewyk, Grave van Loon, des Gravinnen Man, binnen Leyden met macht van volk liggende, de Kennemers en Voorstanders van Graaf Willem, den eersten van dien naam, Grave van Holland, enz. van Leyden verjoeg, en verscheide andere dingen, welke ten dien tyde ontrent deze Stad geschied zyn.

Om deze voorgenoemde Historie volkomentlijk te beschryven/ zullen wy noodzakelijk moeten verhaalen den geheelen handel van den Grave van Loon, van zyne Huisvrouwe Ada, en van haar Oom/ Graaf Willem, Grave van Holland/ enz. (Te weten/ hoe in den jare 1203 Lodewyk, Graaf van Loon, tegen dank en wille van de Steden van Holland/ Zeeland en Vriesland/ de Gravin Ada getrouwt hebbende (doch met consent en toelating van hare Vrouw-Moeder/Adelheydis van Cleve, Weduwe van den overleden Graaf Dirk, de zevende van dien naam/ en elfde Graaf van Holland/ enz.) de voornoemde Graafschappen met geweld wilde berechten en regeeren/ waar toe hy door verscheide Heeren geholpen en gesterkt werd/ en dat ter contrarie die van Zeeland/ en eenige Steden en Edelen van Holland hadden tot haren Heer en Graaf verkooren en beroepen den Broeder van den overle,

De Gravin Ada, trouwt den Graaf van Loon, tegen den wil van de Staten.

leden Graaf/ genoemt Willem, den eerste van dien naam/ en derriende Graaf van Holland/ Zeeland/ en Heer van Vriesland; waarom (hoewel weinig tyds geduurende) tusschen beide de Graven zekere Oorlog ontstont/ die meest binnen of zeer nahy deze Stad gevoert is/ en daarom alhier/ als het eerste en aanmerkelijkste dat de Stad of de omliggende plaatzen geleden hebben/ gestelt behoort te worden.

Om dit nu alles wel te verhaalen en te beschryven/ zal ik hier inlyden de xv. Divisie van de oude Hollandsche Chronyk/ in zich begrypende drie Capittelen/ mits in dezelve de voornoemde Oorlogen tusschen die twee Graven in het lang en breed verhaald zijn/ en wy by niemand anders nader noch klaarder Beschryving hebben konnen vinden/ luidende van woord tot woord als hier volgt: hoewel door D. Petrus Scriverius naarstig overzien/ en hier en daar uit de oude geschreve Chronyken verbetert en verrykt. Die Heer heeft my ook verhaalt/ dat deze Historie van gelyken beschreven is in 't Latyn/ door onzen Johannes Gerbrandi van Leyden/ (van welk in 't eerste Deel onder de vermaarde en geleerde Mannen gesproken is) in zijn ongedrukte Chronyk/ Divis. xx. De woorden van de oude Chronyk zijn deze volgende:

„ Ada, Grave Dircx eenige dochter/ is naer haers Vaders
„ dood geworden de 12. Gravinne van Holland/ Zeeland en
„ Vriesland. Maer want zy niet langer als een jaer regeer-
„ de/ noch geen kinders achter liet/ tellen haer sommige
„ Historie-schryvers in 't getal der Graven van Holland niet.
„ Maer wy/ achtervolgens de oude Chronyken/ zullen haer
„ zetten als rechte Erfgenaem en navolger der Graven van
„ Holland. En als Graaf Dirk dood gebleven was/ en die
„ Graaf van Loon dat vernam/ die op 't Huis te Altena doen
„ ter tyd lag/ verwachtende des Graven dood/ en de tyding/
„ die hem van de Gravin komen zoude/ kwam hy haastelijk
„ tot Dordrecht. Daer gaf hem die Gravin haer dochter Ada,
„ gelijk zy geordineert had/ dat al te zeer jammerlijk te zien
„ was/ dat die rouwe en mogentheid des Edelen Graafs zoo
„ haast vergeten was; want zy zette achterwaerts des dooden
„ Graven uitvaert/ en hield feestelijk de triumphe van den
„ Bruylofte. En des dooden Graven Lichaem is gevoert tot
„ Egmont, en werd aldaer armelijk zonder eenige statie in het
„ klooster begraven/ in St. Stevens Capelle, geschiedende niet
„ van des Graven goed/ maer (dat wel schandelijk was) van
„ des kloosters goed/ aalmoessen uitdeelende aan de schamele
„ luyden/ en de behoorlijke zielmissen zonder loon.

Arme begravenis van Graaf Dirk.

„ Om-

"Onder dezen vernam Graaf Willem van Oost-Vriesland, dat Graaf Dirk / zijn Broeder / gestorven was / en kwam als het reden gaf harde rouwig tot der Zypen toe / om dat hy geerne tot zijns Broeders uitvaert had geweest / en verzocht om geleide te hebben van de Gravinne / en die het met haer hielden / welke hem geweigert werd / en hy dorste zonder geleyde in Holland niet komen. En aldus lag hy aldaer tot der tyd dat zijns Broeders uitvaart gedaen was / en keerde doe weder zonder beraed in Oost-Vriesland.

Vrienden van Willem, Graaf Dirks broeder, in Holland.

Zijn Magen en Vrienden / die hy in Holland had / als Floris, zijn Broeder / Domproost tot Utrecht, Grave Otte van Benthem, zijn Oom / Jacob de Casteleyn of Burch-graaf van Leyden, Philips van Wassenaar, Simon van Haarlem (doch deze ging hem naa af / en hielde het met den Graaf van Loon) Willem van Teylingen, Jan van Ryswyk, Wouter van Egmond en Albrecht Banyaert, Ridders / waren kwalijk te vreden / dat zy van eenen Wyve geregeert zouden werden / en overdroegen daarom met de machte van Holland / en verbonden zich met malkanderen / zo dat zy van de Gravinne / noch ook van den Graaf van Loon niet berecht en wouden wezen. En als dit verbond gemaakt was / zonden deze voornoemde persoonen secretelijk eenen goeden Man tot den Graaf Willem in Oost-Vriesland / en deden hem zeggen / hoe zy verbonden waren / gelijk voorschreeven is / en dat hy vrylijk en zonder angst kwame tot Egmont, of by henlieden / zy zouden zyner waernemen.

Graaf Willem komt bedektelyk in Holland.

Aldus is Graaf Willem als hy bedektelijkste mochte uit Vriesland gevaaren / en is gekomen by Philip van Wassenaar, die hem minnelijk en blydelijk ontfangen heeft; doch zoo bedektelijk en zich zoo stil houdende / dat niemand van de inwoonders / ja zelfs de Dienaars daar ten huize / daar niet of en wisten / alzo het niet veilig was / zich den volke te presenteren / die meest al ingenomen waren door de macht des nieuwen Prince den Grave van Loon, en door vreeze der Gravinne Adelheydis; zoo dat hy alleen met twee persoonen / die hy 't betrouwde en van de zake wisten / van daar gescheiden en te scheep gegaan is / arriveerende tot Vlaardingen, daar hy ook slechtelijk gekleed gaande / en den hoed in de oogen trekkende / zocht onbekent te wandelen; maar de Zeelanders, die zijn vrienden waren / en zijn komste daar wachtende en hem waarnamen / hebben met groote vreugde en blydschap hem met haar genomen / en zijn gekomen in Zeeland te Zierikzee, daar hy te rechte voort van den Zeeuwen ontfangen werd / en tot Graaf verheven. Hier

" en binnen dat in Zeeland aldus toeging / hebben Wouter
" van Egmond en Albrecht Baynaert, Ridders / Kennemerland
" ten behoebe van Graaf Willem ingehouden en den volke ge-
" wapent. Het welk als Wouter van Ruwen, (die by geval
" te Egmond was gekomen) hadde vernomen / en ongaarn
" aanzag / alzo hy te eenemaal den Graaf van Loon toege-
" daan was / zijn paspoort en geleyde van Heer Wouter van
" Egmond genomen hebbende / trok met snellen vaart naar
" Haarlem, daar doen ter tyd de Gravinne Adelheydis met
" Ada haar Dochter en met den Graaf van Loon waren geko-
" men / om voort te trekken en te Egmond des overleden
" Graafs maanstond / die op drie dagen naa om was / te doen
" celebreeren. Maar dezen onraat verstaan hebbende / zijn
" zy met Heer Gysbrecht van Aamstel, en andere / die met hem
" daar binnen waren / van vreezen en angst die stede van
" Haarlem verlatende in de donkere nacht tot Utrecht geto-
" gen / om hem daar te onderhouden. Ada, die jonge maagt /
" die haares Moeders en Mans troost ontbeeren moest / bleef
" binnen Haarlem onlange / en ruimde ook van daar met Ro-
" gier van der Meere, Otte van Veuren, en meer andere Rid-
" deren en Knechten / die den Graaf van Loon toebehoor-
" den / en kwamen van angste binnen der Vesten of Burg van
" Leyden, om daar onthoud te hebben / en zich tegen haar
" vyanden te verweeren. Die Kennemers met Heere Wouter
" van Egmond, haar leidman / volgden Jonkvrouw Ada en
" den haaren na als zy snelste mochten tot Leyden. Daar

Den Burch belegert: werd gewonnen.

" ook toegekomen is Heer Philips van Wassenaar met den
" Rhynlanders / alzo hy haar Hoofd-heer was / en bestorm-
" den den Burg aldaar met slingeren / pylen en andere meni-
" gerhande instrumenten / en brachten den geenen / die daar op
" waren / zo naa / dat zy 't van noods wegen opgeven moes-
" ten / en den Burg ruimen / want zy langer niet te eeten
" hadden / het welke haar den moet van wederstaan benam /
" en zijn daadelijk alzo van noods wegen / en uit vreeze des
" ongetemden volks in handen van den Beleggers gegaan /
" behoudens alleen haar leven en lyf / hare wapenen en an-
" der tuych uitschietende en afleggende / en den verwinnaars
" aldaar tot buyt latende. Rogier van Meere en Otte van
" Beuren met meer andere gevangen worden in verzekerin-
" ge geleyd en bewaart tegen de komste van Graaf Willem.

Ada gevangen te Leyden.

" Jonkvrouwe Ada werd van haaren Neef Willem, (mis-
" schien van Teylingen) in heusche bewaringe bevoolen te
" houden / die haar zeer liberalijk met aller eeren en dienste-
" lijkheid bejegent en onthaald heeft. Graaf Willem, die doen
" noch;

" noch in Zeeland was als dit geschiede / zo haast als hem de-
" ze blyde boodschap gedaan was / en hy vernomen had /
" hoe die Graaf van Loon, en de Weduwe van Holland tot
" Utrecht gevloden waren / en het tot Leyden met de jonge
" maagt Ada en haar gevolge aldus toegegaan was / schei-
" de uit Zeeland / en kwam haastelijk in Holland / daar hy
" doe by zyner Vrienden rade al Holland aan hem verkreeg /
" en dede zynen wille met den geene goeden / die tegen hem
" geweest hadden. Doen zende hy Ada, zijn Nichte / met ha-
" re Camerieren en eenen schoonen eerlijken staat als haar
" betaamde tot Tessel in Vriesland. Men zegt / dat Jonkvrou-
" we Ada haaren Oom / Graaf Willem, tot Leyden gekomen
" zijnde / eenen voetval zoude hebben gedaan en vergiffenisse
" gebeden.

" Die Graaf van Loon, om dat hy aldus verjaagt was / zo
" en meende hy niet af te laaten dat te wreken / en kreeg
" ten naasten jare ten nieuwen grase tot zyner hulpe den Bis-
" schop van Ludick, den Hertog van Limburch, den Grave
" van Vlaanderen, om zoudye en groote penningen / die hy
" hen lieden beloofde / en het gelt dat hy gereed had / gaf hy
" zyne Vrienden en Geallieerden zeer mildelijk / niet spaaren-
" de voor dat hy een zeer groot heyrleger by den anderen
" vergaderd had. Hy heeft ook zonderling tot zyne hulpe den
" Bisschop van Utrecht, Dirck van der Are gekregen / hem
" toezeggende tot zoudye en vergeldinge meer dan twee duy-
" zent Mark / (andere zeggen Ponden / en Beka met de oud-
" ste / die het in 't Latyn beschreven hebben / Talenten /)
" met meer voorwaarden / als worde hy 't Land van Holland
" machtig / dat hy 't den Bisschop opdragen zoude / en van
" hem weder te Leen ontfangen. Maar de alleroudste Chro-
" nyk-Schryvers / die ik gezien hek / maken geen men-
" tie van deze laatste belofte / als ook de Rym-Chronyk niet:
" voort de andere alle gelijkelijk van Beka af / spreeken van
" de verheffinge van dit Leen. Om dat deze belofte des te
" vaster en bestendiger zoude wezen / gaf de Graaf van Loon
" den Bisschop zynen Broeder in Ostagie. Veel Ridders en
" Edellieden zijn hem ook toegevallen / namentlijk / Ysbrant
" van Haarlem, met zijn Broeder Gerard, Heer Jan van Per-
" syn, Arnout van Ryswyk, met zijn Broeder Hendrik, en
" veele andere meer. Dus was Graaf Willem in groote angst
" en vrees / geen raad byna vindende / om dit groot gewelt
" des Graafs van Loon te wederstaan. Want behalven dat
" hy van buiten zulken heyrleger op zijn hals kreeg / zo vie-
" len hem noch veele Inlandsche Heeren tegen: en het klein

De Graaf van Loon onderstaat Holland te bekrachtigen.

De Hollandsche Ridders vallen den Graaf van Loon toe.

 " hoop-

" hoopje volks dat hy had/ was ongeoeffent in Krygs-zaaken/
" en niet bedreven. Hy scheen voorwaar niet veel kans te
" hebben/ om het veld te houden; nochtans een moet grypen-
" de/ trok hy in Zeeland/ om daar al byeen te verzamelen dat
" hy mochte/ en verkreeg al Zeeland tot zynen wille. Kort
" voor zijn vertrek uit Holland had hy gemaakt Heer Wou-
" ter van Egmond, en Heer Albrecht Banjaart, Hoofdmans van
" de Kennemers, en zijn Broeder Floris den Domproost met
" Otte, (Graaf van Benthem, zijn Oom) en Heer Willem van
" Teylingen met Philips van Wassenaar, en andere getrouwe
" Vassalen/ werd Rhynland en de Dorpen het Bisdom naast
" gelegen/ bevolen. Dezen haar opgelegden last trouwelijk uit-
" voerende/ deeden twee sterke Vesten met Wykhuizen ma-
" ken: het eene op een plaatze de Busch genaamt/ en het an-
" dere by den Rhyn Swadenburgerdam, met een groote en
" wyde gragt den vyand het toepad benemende en afsluiten-
" de. Van gelijken de Hoofdmans van de Kennemers en heb-
" ben niet traag geweest/ en Heer Wouter en Heer Aalbrecht
" zijn met schuyten en schepen ter Aamstel gekomen/ en sta-
" ken met gemeender hand den Dyk aldaar door/ en deeden
" al Aamsterland met den water ondervloejen/ schenden-
" de al dat daar omtrent was. Niet tegenstaande haar van
" den Stichtschen eenige tegenweer werde geboden/ hebben
" zy evenwel haaren gang gegaan/ en de Venen aangegrenst
" en gelegen in den Banne van Heer Gysbrecht van Aamstel,
" te eenemaal met den vuure verwoest en verbrant/ niet
" sparende zelfs het schoone gebouw en wooninge des Heeren
" van Aamstel/ het welk tot assche toe vernietigt is: ja zelfs de
" Ooftdragende boomen/ die by den huize stonden/ zijn door
" den brand alle gelijk uitgedroogt/ het leven en den wasdom
" benomen. Voorts werden in groote meenigte beesten/ klee-
" deren en andere/ die zy vonden/ van haar mede genomen.
" Het welk/ als de Kennemers dus wel gelukte/ hebben zy ook
" die van Muyden en Weesp overvallen/ dezelve Steden ten
" gronde toe afbrandende/ en voort alle het Land tot Breu-
" kelen toe plonderende en brandschattende/ tot dat zy ein-
" delijk onder belofte van zekere penningen/ en ettelijke luy-
" den in gyzelinge genomen hebbende/ naar Kennemerland we-
" der gekeert zyn. Heer Simon van Haarlem, droeg zich hier
" niet als 't wel betaamde/ meer den Graaf van Loon, dan
" Graaf Willem toegedaan zijnde/ gelijk korts hier voor noch
" nader en klaarder gebleken is. Bisschop Dirk, die dit on-
" gelijk immer wreken woude/ toog op den 24. Juny zelver
" met veel van zynen volke door Mydrecht in Holland/ en
" ver-

Twee Vestingen of blokhuizen in Rhynland gesticht.

Muyden en Weesp verbrand door de Kennemers.

" verjaagde den Graaf van Benthem van zynen Blok-huyze /
" en verbrande veele Dorpen. En doen dit den Bisschop wel
" vergaan was / zat hy op zyn paard / en gebood al zyn volk /
" dat zy hem volgen zouden / en Gyselaars met hem nemen-
" de uit elke Dorpe byzonder / tot daar zy kwamen tot den
" Veste / die de Domproost bewaarde / daar die Bisschop met
" zynen volke aanstormde / en won dat Blokhuis / zonder groot
" verlies; want die daar op lagen ruimden het / en zeyden /
" zy wouden tegen den Bisschop niets doen. Aldus had die
" Domproost geen hulpe / en werd daar gevangen en naar ter
" Horst gevoert. Van deze des Bisschops tocht door My-
" brecht verhaalt aldus eenstemmig met Beka, de onge-
" noemde Clerk uit de laage Landen / daar het van woord
" tot woord de gemeene Chronyk-Schryver van daan heeft.
" De oude Latynsche Tyd-Boeken van Egmond, die ik door
" dezen meest gevolg heb / spreeken niet van de victorie des
" Bisschops over den Graaf van Benthem, enz. Maar dit
" voorbygaande / zeggen zy / dat de Bisschop met een groot
" Leger voor de Veste / daar de Domproost, Willems des Gra-
" ven van Hollands Broeder / op lag / in bewaringe met geen
" kleine moeiten gekomen is / ongetwyffelt tot zyne groote
" schade en perykel / ten ware de Kennemers door een looze
" handelinge en raad afgevallen / en de Hollander, die met
" den Domproost op het Casteel lagen / aan des Bisschops zy-
" de waren overgeloopen geweest. Dus werd het Casteel of
" Blokhuis overvallen / de Domproost gevangen genomen /
" en op het Slot ter Horst in zekerheid gezet: de andere haar
" op de vlucht begevende / zyn ontkomen. De Bisschop het
" Land aldaar machtig veroverende / stichte allezins roof en
" brand. Dit leest men daar / wyders niet. En het geen / daar
" andere niet op en letten / is daar vlytig aangeteekent / na-
" mentlyk / dat Bisschop Dirk, dewelke staande dezen oorlog
" tot Leyden gekomen is / de eerste van alle zyne Voorzaten
" is geweest / die zulks bestaan heeft te doen / en zo verder ge-
" komen is / dees spreuke daar by voegende: Dat een verdeelt
" en tweespaltig Ryk lichtelyk vermeestert werd en gewonnen.
" Deze Bisschop van toog des anderen daags (na dat de ge-
" meene Chronyk / ex Beka & Anonymo verhaalt) tot Ley-
" den. Hier en tusschen is Graaf Lodewyk met groot zwaar
" volk zo te paard als te voet in Holland gevallen / met meer
" beleefdheid en goedertierenheid dan de Bisschop wel toon-
" de; want deze hem van branden en blaken onthield / en
" barmhertiger was / dan de Bisschop / alleen de lieden in gy-
" zelinge nemende / werd hy eindelyk meester van Dordrecht.

De Bisschop Dirk van Utrecht neemt Rhynland tot in Leyden toe.

" Graaf

" Graaf Willem zijn mogentheid ontziende / vermits hy hem
" te zwak was / is in Zeeland geweken / om hem daar te ont-
" houden / nam ondertusschen twee proviand en ammunitie
" schepen des Graven van Loon. Wat hulpt? Holland was
" verheert / en niemand was 'er / die den vyand afkeerde; zijn-
" de der lyden herten hier als sneeuw op 't veld verdweenen /
" zo dat zonder eenige wederstoot de Graaf van Loon met al
" zijn gevolg tot Leyden by den Bisschop gekomen is / daar
" ook Heer Simon van Haarlem, de wisselaar / hier vooren
" gemelt / haar toegevallen en in genade genomen is. De
" Bisschop met den Graaf van Loon doende wat zy wilden / en
" alles na haar eigen lust aanrechtende / zijn binnen Haarlem
" getrokken / alwaar de Kennemers te scheep haastelijk geko-
" men zijnde / deeden op den vyand een geweldigen uitval;
" dan aangezien zy hier mede den vyand niet zeer krenk-
" ten / en verlooren moeite deeden / lieten zy haar bewegen
De Kennemers gaan over aan de Graaf van Loon. " tot opgevinge / en zijn in handen van den Graaf van Loon
" gegaan: des moesten zy vyf honderd Talenten geven / daar
" mede was haar geoorloft / in vrede elk zijns weegs te trek-
" ken. Graaf Lodewyk de wieken zyner victorie tot Egmond
" toe uitstrekkende / heeft de wooninge van Heer Albert Ba-
" niaart en Sint Aechten Dorp / onder zijn Heerschappye gele-
" gen zijnde / in brand gesteken / als mede het huis van Heer
" Wouter van Egmond: doch het Clooster / en zelfs het Dorp
" van Egmond heeft hy niet beschadigt. De Bisschop /
" wiens volk nu de lystocht en alle nooddruftigheid begon te
" ontbreken / met de schattinge en belofte van gelt te vreden
" zijnde / is met dezen van Haarlem en Graaf Lodewyk ge-
" scheiden en te huiswaart gekeert / niet zonder vreeze / dat
" men hem van achteren den weg beleggen zoude."

Dit verhaalen aldus de oude Boeken uit de Abdye van Egmond, in het Latyn ten tyden van deze geschiedenissen beschreven / waar mede meestendeel de Rym-Chronyk overeen komt / en een zeeker oud Chronykje / te Gouda eertyds gedrukt. Maar de ongenoemde Clerk, den welken hier als ook mede op verscheiden andere plaatzen van woord tot woord de gemeene Chronyk-schryver uitgeschreven heeft / met Beka verzwygen het geen ik nu verhaalt heb / en alhoewel zy korter zijn / brengen zy andere particulariteiten aan den dag: zo dat het de pyne waart zal zijn haar te aanhooren / niet tegenstaande de Historie nu alreede vertelt is:

Nader verhaal van deze Historie. " Des anderen daags / (te weten / den XXV. Juny des jaars
" MCCIIII.) toog de Bisschop tot Leyden / daar kwam de
" Graaf van Loon tot hem met macht uit Zuid-Holland /
" die

" die den Graaf hulde en getrouwe loofde te wezen / en by
" hem bleef een groot deel van den besten en van den oudsten uit
" Noordholland / als Heer Jan Persyn, Heer Jan en Heer Ys-
" brant van Haarlem, Heer Arend en Heer Hendrik van Rys-
" wyk, en Heer Wouter van Ruven, Ridders. Deze gaven
" den Graaf van Loon een vry geleide / zonder wederzeggen tot
" Haarlem te komen / en als hy kwam / maakten zy hem al-
" le die Dorpen daar omtrent onderdaanig. Die Kennemers /
" als zy dit vernamen / bereiden zy hen / en bezorgde alles des
" hen nodig wezen mogte tot den stryde / en kwamen om der
" eendrachte wille die voorzeide Heeren met den Graaf van
" Loon gemaakt hadden / en wouden tegen hem stryden. De-
" ze Heeren die de verwoedheid des volks wel kenden / ont-
" zagen hen haar tegen hen te velde te komen / en deden alzo
" met hen spreken / dat zy den laatsten dezen stryd onderbin-
" gen met bescheiden wyze woorden / want zy waren wyze
" mannen / en vereenigden die Kennemers met den Graaf De Kennemers met den Graaf verzoent.
" van Loon, en den Bisschop van Utrecht, en zy zouden ge-
" ven vyf honderd Ponden / om dat zy daar te vooren in
" Aamstelreland geweest hadden / en dat gebrand en gerooft
" en den dyk doorgesteken hadden. En als dit zeggen en
" uitsprake aldus gezegt was / toogen zy met haren schepen
" vredelijk wederom te huiswaard. En als dit geschied was /
" en duchten noch vreesden die Graaf van Loon, noch den
" Bisschop voor niemand / en toogen voort tot Egmond, daar
" zy in den wege branden Sint Aechten Dorp, (dat nu Be-
" verwyk heet) en Heere Albrechts Banjaarts wooninge / en
" hebben aldus al Holland aen hen bedwongen en onderdaan
" gemaakt / dat in twee partyen stond / zo dat geen van
" haare wederpartye hem eenige weere vermaakt / dat onlan-
" ge duurde. Korts hier naa is den Graaf van Namen, in
" Walcheren gekomen / en begon met machte van 's Gra-
" ven wege van Vlaenderen het Land aldaar te bevechten /
" maar om dat hy niet bedryven en machte / zo keerde hy de
" hand weder van daar. Na dezen was een / die Huge van Huge van Voorn, Drossaart van Zeeland afgezet.
" Voorn hiet / die vergaezelde voort alle de andere Eilanden
" in Zeeland / en brachtze onder subjectie van den Graaf van
" Loon, en verjaagde Graaf Willem uit Zeeland. Die geene
" die zeer beladen was / dat was Graaf Willem, want hy hei-
" melijk in Zeeland wezen moeste en verhoolen / zoude hy zijn
" lyf bergen / en had ook in Holland geen zeker toe tyden: nu
" heeft hy raad aan hem zelven genomen / en is in eens Vis-
" schers Schip gekomen / want hy overal gezocht werd / en
" deede hem met den netten bedekken / en aldus is hy schuy-

" lende met wonderlijker avontuur uit zyner vyanden handen
" gekomen en ontgaan. Die Graaf van Loon, heeft nu Hugo
" van Voorn, Drossaat gemaakt van al Zeeland / en hem
" veel machten daar gegeven / daar hy hem niet in houden
" en konde / want hy bedreef zulken overmoet in Zeeland /
" dat het de Zeelanders niet langer van hem lyden en wou-
" den / en daarom hebben die machtigste van Zeeland een
" verbond met malkander gemaakt / en hebben dezen Hugo
" schandelijk uit zijn officie en macht gezet / tegen des Graaf
" van Loon dank en wille / en ontboden Graaf Willem we-
" der in Zeeland te komen. En als Graaf Willem deze maare
" vernam / was hy zeer verblyd / en liet alle geschiedenisse /
" en deze tydinge met heimelijke brieven weten / Heeren Wou-
" ter van Egmond, Heeren Aalbrecht Banjaart, Heeren Willem
" van Teylingen, en Heeren Philips van Wassenaar, en bad hen
" ootmoedelijk / dat zy op eenen benoemden dag tot Leyden
" komen wouden by hem / met alzo veel gewapender luyden /
" en zo sterk als zy mochten / en geenen onleede noch stryde
" aan en namen tegen den Graaf van Loon, hy en waar daar
" by hem zelver in persoone. Nu heeft die Graaf van Loon
" vernomen / dat die Zeelanders hem ontgaan zijn en tegens
" gevallen / en dat die Kennemers in roeren waren / om tegen
" hem te stryden. En heeft daarom gebeden en te zamen ge-
" bracht / alle die hy meende die voor hem en om zynent wil-
" le iets doen zouden / en is met heyr-kracht binnen Leyden

Nederlaag van de Kennemers ontrent Leyden.

" gekomen / om dat hy de Kennemers daar eerst wederstaan
" zoude. De Kennemers haasten hen zeer / en liepen onzede-
" lijk zonder ordinantie elk voor andere tot Leydenwaarts
" aan / alzo dat zy zeer geschent worden / en daar worter
" veele doodgeslagen van de geene die hem oorlogs verstan-
" den / die geene die te scheep gekomen waren / hadden haar
" zeer gaarne weder by haar geweest / maar die weg werd
" hen ondergaan en benomen / zo dat zy hen van nood ter
" weere zetten moesten / en liepen op die Brugge / die over den
" Rhyn lag / en meendent daar geweert te hebben / en daar
" schooter zoo veele te zamen / en die Brugge werd zoo zeer
" verlaaden met dat gewapent volk / dat zy brak / en daar
" verdronken met allen veel in den Rhyn. Heer Philips van
" Wassenaar, Heer Wouter van Egmond, en Heer Albrecht
" Banjaart zijn met grooter avontuur ontkomen / maar Heere
" Willem van Teylingen, die staande bleef / en den vyand we-
" derstond / zo lange hy mochte / werd daar gehangen.
" Als die Graaf van Loon dezen zegen aldus tegen de Ken-
" nemers gewonnen had / toog hy tot Voorschoten met zynen
" vol-

" volke / en deed aldaar alle zijn Tenten opslaan / om dat hy zijn volk een tyd lang by een houden woude / want hy Graaf Willem zeer ontzag / en verduchte dat hy hem noch overvallen mochte. Graaf Willem is binnen dezen met heyrkracht uit Zeeland gekomen in Holland / en stelde zijn heyr in Tol / en heeft die Geest begreepen by Ryswyk, van daar toog hy over en stelde zijn logys / en deed zijn Tenten opslaan omtrent Schakenbosch, om des anderen daags den Graaf van Loon te bestryden / en hem uit zijns Vaders erve te verdryven. Deze tydinge vernam die Graaf van Loon dat hem Graaf Willem bestryden woude / en zond daarom haastelijk tot den Hertog van Limburch, en bad hem zeer ernstiglijk / of hy verzoeken woude aan Graaf Willem, dat hy zoene of vreede met hem verkrygen mochte. Die Hertog kwam tot Graaf Willem en deeden zijn boodschap / alzo hem die Graaf van Loon geboden had / maar Graaf Willem en woude zoene noch vreede aangaan. En aldus is die Hertog tot den Graaf van Loon gekomen / en zeyde hem wat hy gezien en gehoord had / en wat hem geantwoord waare / en die Hertog die hem ter oorlogen wel verstond / brak terstond zijn tenten op / en is uit Holland getogen / ende en dorste Graaf Willems komste niet verbeiden. Die zeer vervaart en belast was / dat was die Graaf van Loon, en heeft zijn tenten en pauwelioenen laaten staan / en pynde hem tot Utrecht te komen / als hy haastelijke mochte / en gaf den Bisschop die gevangen Ridders / die hy had uit Holland / voor zijn zoudye. En daar wareder sommige van des Graven van Loon en des Bisschops volk / die zoo zeer geloopen hadden / en zoo verbaast waren / dat zy die wyven najaagden en sloegenze dood zonder weere / die sommige schooten haar harnas uit om der vaerdigheids willen / die nochtans al vluchtende van groote vermoedheid dood gebleven zijn : sommige versmoorden in die Zyle buyten Leyden en verdronken : sommige andere verdwaalden in de onwegen / en zijn gevangen. En Graaf Willem, behield alle Graaf Lodewyks tenten en pauwelioenen / proviand en menigerley kleinodien. In al dusdaniger manieren is Graaf Lodewyk van Loon uit Holland gescheiden / en kwam niet weder daarin / zijnde daarna in 't jaar 1216 in zijn Graafschap van Loon gestorven / noch in de fleur zijns levens zijnde."

Kloekmoedigheid van de Leydsche en Rhynlandsche wyven.

Dit is al het geene wy van dezen Oorlog hebben weten te verhaalen en te beschryven / en zullen hier mede dit eerste Ca-

pittel eindigen en besluiten / voortgaande tot het volgende Beleg.

Beschryving hoe de Stad Leyden belegert en gewonnen is door den Hertog Jan van Beyeren, Ruward van Holland, in den jaare 1420. Hoe de Burg-graaf met het overgeven van de Stad gedwongen geweest is, zyn recht en actie van het Burg-graafschap op zekere voorwaarden en conditien aan den voornoemden Hertog over te leveren. Ten laatsten, hoe de Stad Leyden van het gebied en gezag van dezelve Burg-graaven verlost en bevryd is.

Omtrent wat tyd de Hoeksche en Cabbeljauwsche party-schappen opgestaan zyn.

Sedert de laatst verhaalde Oorlog en Belegering / is de Stad Leyden in langen tyd / ja tot den jare 1420, niet veel aanmerkelijks wedervaren / dan door de verderfelijke oneenigheden van de Hoeksche en Cabbeljauwsche partyschappen / die niet alleen onder slechte en geringe Persoonen in zwang ging / maar onder de grooten en Edelen van den Lande wel allermeest regneerde / alzo dat geheel Holland / elk Stad / ieder Geslacht / (ja is het my geoorloost te zeggen) elk huisgezin tegen den anderen verdeeld was. Die tweedracht is in den jare 1350 of daar omtrent ontstaan en begonnen / en heeft zeer veel en onuitspreekelijk kwaad over gantsch Holland veroorzaakt en te weeg gebracht / waarom onze Chronyk-Schryver van dezen twist wel en te recht zegt: O verdoemelyk fenyn gezaait en gespreit van den Duyvel onder den Inwoonderen des Lands van Holland. Die oneenigheid en twist heeft lange jaren binnen deze Landen met groot verdriet en jammer geduurt / en de woedende toornigheid de gemoederen zo wel van de Heeren als van de Onderdaanen zo zeer ontsteken en verbittert / dat de eene Borger / ik zwyge / de eene Broeder den anderen vervolgt heeft tot der dood toe; zulks zy zo verre van alle redelijkheid en billijkheid afgeweken zijn / dat nu de eene / en dan de andere partye den anderen uit haare Huizen / Steden en Landen verjaagt en verbannen hebben. Inzonderheid heeft de Stad Leyden zeer veel van beide de zyden moeten lyden en verdragen / gelijk zulks in 't vervolg van onze Historie genoegzaam zal bewezen worden.

Om

Om weder te beginnen daar wy het lieten / en van de pestilentiale en helsche Inlandsche twist ter zyden afgeweken waren / zegge ik / dat zedert de inneminge van den Burg, hier voor verhaalt / in de Hollandsche Chronyk van de Stad Leyden niet met allen of zeer weinig beschreeben gevonden werd / dat aanmerkens en verhaalens waerdig is. Het eerste / dat wy 'er in gevonden hebben / is het Beleg / 't welk wy voorgenomen hebben te verhaalen / en geschied is door Hertog Jan van Beyeren, Voogt en Ruwaart van Holland / ten tyde van de Gravin Jacoba, 25. Gravin van Holland / Zeeland / en Vrouwe van Vriesland / geschied in den jaare 1420, welk beleg wy daarom te blutiger en volkomentlijker hier by hebben willen voegen en stellen / om dat de Stad Leyden ten dien tyde den voornoemden Ruwaart tot haaren Heere erkent en aangenomen hebbende / verlost en bevryd is van het gezag en het verdrietig gebied der Burg-graven, waar mede zy zo lange jaren had gekwelt geweest / en veele en verscheiden twisten tusschen haar en den Burg-grave ontstaan waren: gelijk men zulks uit verscheide oude geschriften en accoorden / die wy om redenen hier nalaaten / genoegzaam kan bewyzen.

De beschryving van deze Belegering hebbe ik eensdeels getrokken / uit de 28. Divisie van onzen Chronyk-Schryver van Holland / begrepen in het 12. en 13. Capittel / en anderdeels uit zekere oud en autenthyk Accoord en Verdrag / tusschen den Hertog van Beyeren, den Burg-graef, en de Stad Leyden ten dien tyde op het overgeven en openen der Stad gemaakt en gesloten / 't welk wy van woord tot woord ter gelegener plaatze hier by zullen voegen. *Waaruit de Beschryving van dit Beleg getrokken is.*

Om dan tot onze voorgenomen zaake te komen / diend ten eersten verhaalt / waarom en om wat redenen die dikmaals genoemde Hertog Jan van Beyeren de Stad Leyden heeft doen belegeren / en gewonnen hebbende / den Burg-grave bedwongen heeft / zijn recht en actie van het Burg-graafschap van Leyden in zynen handen te moeten overgeven; waar van ons volkomen onderrichtinge gedaan word by onzen Chronyk-Schryver van Holland / in de 28. Devis. Capitt. 12. en 13. welke wy den begeerigen Leezer in 't geheel hier by zullen voegen / luidende van woord tot woord als volgt:

„ Omtrent den einde des jaars 1419, zijn weder groote
„ Oorlogen opgestaan tusschen dat Sticht van Utrecht,
„ en 't Land van Holland, hoewel die van Utrecht en Amers-
„ foort vreede gemaakt hadden met den Hollanders, nochtans

” en mochten zy niet veylig reyzen door Holland met haar
” Goed en Koopmanschap/ want de knechten des Heeren van
” Egmond, naar het Tractaat dat 'er gemaakt was/ namen
” die goederen uit de Schepen/ die uit Braband en Vlaanderen
” kwamen omtrent Krimpen, daar de Lek begint/ en deeden
” de Schepen zinken/ en namen de lieden gevangen: die van
” Utrecht zonden Brieven aan Heer Jan, Hertog van Beyeren
” binnen Dordrecht, begeerende van dezer gewelde justitie en
” recht te geschieden/ maar daar en kwam niet af/ diergelijke
” ke geschiede die van Amersfoort op de Zuyer-zee, en worden
” tot allen plekken meer geëxactioneert en beschattet/ dan men
” plag te doen/ daar en boven had Hertog Jan van Beyeren,
” een alliancie en verbond gemaakt met Hertog Reynout van
” Gelre tegen die van Utrecht en Amersfoort/ op zulken
” conditien: waar 't zake dat hy Amersfoort konde krygen/
” dat hy dat behouden zoude onder zijn subjectie en dominatie
” tie/ en of het gebiel dat die Burg-graaf van Montfoort, die
” van Utrecht defendeeren en beschermen wilde/ en dat men
” Montfoort bekrachten mochte/ zo zoude die Stad blyven
” en komen onder de dominatie van Hertog Jan van Beyeren,
” ziende dan die van Utrecht en Amersfoort/ dat haare zaken
” geen expeditie noch voortgang en hadden/ en dat zy geen
” bescheid van Hertog Jan gekrygen konden/ reysden zy tot
” Hertog Jans van Brabant, en Vrouwe Jacoba te kennen gevende
” vende de groote injurie en ongelijk dat hen geschiede/ maar
” die Hertog achte 't luttel/ en Vrouwe Jacoba zoude henlieden
” den geerne geholpen hebben/ maar zy hadde geen macht/
” waarom dat zy weder te huiswaart reysden/ en begeerden
” assistentie en bystand van haren Heeren/ Bisschop Frederik
” van Utrecht/ en van den Over-Yffelschen Steden: en als
” deze zagen en vernamen/ dat die van Utrecht en Amersfoort
” foort alle dage meer leets/ injurie en overlast worden gedaan
” daan van den Hollanders/ hadden liever daarom een Oorlog
” log aan te nemen/ dan alzulken gewelt en ongelijk te lyden/
” zo hebben zy dan met malkander een alliantie en verbond
” gemaakt/ die Bisschop van Utrecht met zyne Stad en andere
” dere Steden zijns Stichts/ Heer Willem van Brederode,
” Philips, Burg-graaf van Leyden, met de Stad van Leyden,
” Jan, Burg-graaf van Montfoort, Jan, Heer van Haemstede
” en Benthuysen, en alle andere/ die van de Cabbeljauwschen
” uit Holland waren verdreven/ tegen Heer Jan van Egmond,
” Heer Gerrit Boel van Heemskerk, Hertog Jans, Raaden;
” en tegen alle haare fautoren en adherenten over al Holland/
” en des jaars daar na ontzeyde Heer Frederik van Blanken-
” hem,

't Verbond tegen Hertog Jan is oorzaak van 't Beleg van Leyden.

" hem, Bisschop van Utrecht / met zijn Sticht van Utrecht /
" den Hertog Jan van Beyeren, Voogt van Holland met al-
" len zynen hulperen: en van dien tyd voort was daar een
" groote Oorlog in Holland / duurende omtrent twee jaar:
" en binnen dezen tyd worden in 't Land van Woerden gede-
" strueert veele Kasteelen / als Zuylen, Honthorst en Nesse.
" En op deze tyd toogen eens die van Kampen uit met groo-
" ter macht / en kwamen in het Land van Marken by Mon-
" nikendam, en verbranden dat Dorp / en als die Hollanders
" met den Waterlanders dat zagen / terstond kwamen zy uit
" met veel schepen en schuiten met gewapender hand / en
" dwongen die van Kampen met de Over-Ysselsche weder te
" keeren / en daar word 'er veele gevangen / geslagen en
" over boort geworpen / die verdronken. Die van Utrecht to-
" gen mede uit en verbranden die gerepareerde en gemaakte
" huizen van Ysselsteyn, en kwamen ook op een tyd buiten Am-
" stelredam en vingen veele Poorters van der Stede / die daar
" gingen wandelen / en brachtenze binnen Utrecht."

Dit alles alzo geschied zijnde / is Hertog Jan van Beyeren op den Bisschop van Utrecht / den Burg-graaf / de Stad Leyden, de Edelen / Ridderen / Schilt-knapen / en alle de anderen / die haar gezamentlijk tegen den voornoemden Hertog verbonden hadden / zeer toornig en gram geweest / en heeft alle middelen gezocht / hem daar over te wreeken / en alle de schaden en interessen / die aan zyne onderzaten geschied waren / wederom te doen repareeren / en de geene / die alzo tegen hem geconspireert hadden naar verdiensten te straffen: en heeft dien volgende voorgenomen en besloten / de Stad Leyden door een hard en zwaar beleg te dwingen / gelijk zulks onze Chronyk-Schryver in het lang verhaalt en beschryft met de volgende woorden:

" In den jare ons Heeren 1420 bestond dit Oorlog tusschen
" dat Sticht en Holland alle dage kwader te worden; want
" Jonkheer Jacob van Gaasbeek, Heer van Wyk, Abkoude,
" Putten en Streven, deeden ontzeggen Heer Fredrik, Bisschop
" van Utrecht / met de Stad van Utrecht en van Amers-
" foort / en weinig tyds daarna om die schaden die hem wa-
" ren gedaan / verbrande hy weder in het Sticht die Dor-
" pen Amerongen, Doorne en Zeyst. De Bisschop van Utrecht
" met de Stad hebben gezonden binnen die Stede van Ley-
" den 400 vroome gewapende Mannen / met veel victualie
" en strydbaare Instrumenten / om bystant te doen. Heer Phi-
" lips,

Den Burggraaf en der Stad Leyden doen Hertog Jan groote schade.

” lips, Burg-graaf van Leyden / en die Stad van Leyden
” tegen alle haare vyanden. Als die Stad van Leyden dus
” verzien was met provisand en en knechten / terstond daar
” na ontzeyden Jonkheer Willem van Brederode die Burg-
” graaf van Leyden / Heer Jan van Heemstede, Ridder / met
” die Stad van Leyden / en meer andere Edelen / Hertog
” Jan van Beyeren, den Heere van Egmond, Gerrit van Heems-
” kerk, met allen haaren adherenten en Vrienden. Deze
” ontzegginge gedaan zijnde / toogen die van Leyden uit met
” den voorschreven Heeren / met grooter macht tot haar naa-
” ste vyanden / en destrueerden haare vyandens Kasteelen en
” Slooten / als Zuyk, Raaphorst, en kwamen mede in des
” s'Gravenhage, maar daar en stichten zy geen brand / om
” dat daar was des Graven van Hollands wooninge / aldus
” lieten zy dat om eerbaarheid van haaren Prins. Die Bis-
” schop van Utrecht verhoorende / dat Hertog Jan van Beyeren
” met groot volk van wapenen gekomen was ter Goude /
” zende hy zijn Soudeniers uit met die van Utrecht tegen den
” Hertog. En als zy aldus omtrent die Stede van der Goude
” lagen / en bedorven al dat 'er omtrent stond / kwamen die
” van Leyden mede uit in haar hulpe / en verdestrueerden dat
” Slot te Rynenburg, en deeden groote schade op den Rhyn /
” vangende haar wederpartyen en vyanden / brandende
” haar huizen en hoven / en doende onverwinnelijke schade:
” en als die van Utrecht zagen dat zy dezen Hertog Jan uit
” der Stede van der Goude niet krygen en mochten / om te-
” gen hem te stryden / togen zy wederom met alle haaren
” roof en gevangen binnen Utrecht. Dit aldus geschied we-
” zende was Hertog Jan zeer gestoort / en deede van stonden
” aan vergaderen uit die Steden en Dorpen van Holland een
” groot heyr van volk / en kwam met alle dat heyr en belei-
” de dat Slot te Poelgeest, gelegen in het Dorp van Koude-
” kerk / en dit was kort na Paasschen / en als zy dit met
” groote bussen dikwils aangestormt hadden / en met schieten
” en met werpen van den steenen zeer mede geschent en ge-
” kwetst hadden / ten laatsten wonnen zy het en destrueerden
” het / en Hertog Jan deede alle de gevangen die op het Slot
” gelegen hadden / onthoofden; doen togen zy voort en be-
” leiden dat Slot ter Does, maar die Borgzaten gaven hen
” op in des Hertog handen / en lieten hem daar op komen /
” en aldus bleef dat Slot ongeschent: daarna beleiden zy het
” Slot te Waart in Leyderdorp / staande in het scheiden van
” den ouden en nieuwen Rhyn / dat welke zy mede wonnen /
” en sloegen veele van den Burgzaten dood / die hen niet ge-

Poelgeest belegert en gewonnen.

” van-

„ vangen en wonden geven / en braken dat Slot ter aarden toe af. Dat Slot Zyl bestormden zy / mede by Leyden gelegen / en wonnen dat met stormender hand / daar veele dood bleven / doe staken zy het aan brand en destrueerden het. Alle deze Sloten aldus gewonnen wezende / doe kwam die Hertog met grooter heyrkracht / en beleyde de Stad Leyden alom / en hy deed daar by hem komen alle de Edelen / Ridderen en vroome Schildknapen des Lands van Holland en Zeeland / met alle die Steden en Dorpen der voorzeyder Landen / en dit Beleg begon in de Mey / en hy had een groot Blokhuis doen slaan voor de Hoogewoerdsche Poort / daar zy zeer vreesselijk uit schooten met groote Bussen / Serpentinen / Slangen en andere Instrumenten in die Stede / en omcingelden alle die Stede / verbrandende en destrueerende by den Rhyn / beneden den Malaatschen alle dat zy vonden / en daar werd ook een groot Bolwerk opgeslagen / om den Poorteren haaren uitgang te benemen / en die Stede bleef aldus gesloten / dat 'er niemand uitkwam / en die voor Leyden lagen liepen gins en weder over al / en destrueerden dat Huis te Warmond en Paddenpoel, dat den Burg-graaf van Leyden toebehoorde / daar nu 't Klooster te Nonnen-poel staet: en terwyle dit Beleg duurde worden daar veele schoone Slooten / Kasteelen en Huizen / omtrent Leyden staande / van beide partyen gedestrueert / verbrand en ter neder geworpen. Die van Leyden met den Edelen en Ridderen met die van Utrecht beschermden die Stad vromelijk / en kwamen dikwils uit en deden groote schaade in het heyr / veele vangende en slaande / en hadden tegen die van buiten veele schermutzinge / dat zyze dikwils achterwaards dreven van die Stad / en die van binnen en waren ook niet al zonder schade / want zy ook veele gekwetsten en dooden hadden / van dat schieten van den Bussen. De Bisschop van Utrecht vernemende / dat zijn Vrienden binnen der Stad van Leyden dus sterkelijk waren belegen / arbeide om die assistentie en bystand te doen met Volk van Wapenen en Victualie / en als hy by na bereid was om dit te volbrengen / als Hertog Jan dit vernam / die omtrent negen weken voor die Stad gelegen had / deede hy verzoeken aan den Burggraaf en die andere Heeren / die met hem binnen lagen / om vrede te maken / en by middele en tusschenspreeken van zommige Heeren worde daar Pays en vrede gemaakt / in dezer manieren: Als dat alle de vreemde gasten en knechten / en byzonder die van Utrecht / ongescheid gaan zouden

Leyden belegert van Hertog Jan in May 1420.

Negen weken belegert zynde accorderen.

Accoort op 't overgaan van

de stad by den Hertog gemaakt.

„den uit de Stad/ en zouden te huiswaard trekken/ en zy zouden den Hertog ontfangen/ zonder iemand te beschaadigen of te misdoen/ en die Burg-graaf met den Poorters ontfingen en hulden Hertog Jan voor eenen Ruwaart van Holland. Die van Utrecht meenende/ dat zy onbeschaadigt en veilig komen zouden binnen der Stad/ heeft hem Heer Jan van Egmond, met zynen adherenten gestelt in heimelijke plaatzen/ en had hen lagen gelegt tusschen Woerden en Utrecht/ en daar komende/ is hy met alle zijn volk opgebroken/ en sloeg van achteren op die van Utrecht/ die zonder ordinantie gingen/ alzoo vreezelijk/ dat zy alle vluchtig worden/ en vervolgde ze zeer scherpelijk en strengelijk tot aan die Poorten van de Stad/ en deede groote wraak over het geene dat zy nu tweemaal zijn Stad van Yselstein verbrand en verdestrueert hadden. De Hertog binnen Leyden wezende/ en hield den vrede niet die 'er gemaakt was/ en dwang den Burg-graaf daar toe/ over te geven het Burg-graafschap van Leyden, en hy en behiel binnen der Stad niet meer voor hem en zyne Nakomelingen/ dan den Burg met de Tollen/ en die Gruyt/ want die Burg-graaf plach binnen der Stad te hebben groote Heerschappye; want hy had te zetten een Schout/ vier Burgemeesters en zeven Schepenen/ en Hendrik, des Burg-graafs oudsten Zoon/ die de partye van Hertog Jan sustineerde/ en den Hertog mede bystant had gedaan in het beleg voor Leyden tegen zynen Vader/ gaf dit zelver voorsz. over/ als die Brieven/ die daar af gemaakt worden/ uitwyzen: en dat mede voor hem en alle zyne Nakomelingen; en van dien tyd voort zo cesseerde en ging te niet dat Burg-graafschap van Leyden met der Heerschappye/ dat groote machtige Prinsen en Heeren in Holland altyd plachten te wezen/ en lange jaaren geweest hadden/ van dat Leyden eerst begrepen worde.

Heer Jan van Egmond slaat die van Utrecht.

Leyden van het gebied der Burg-graven verlost.

De Stad Leyden zich aldus met accoort en verdrag overgegeven hebbende/ is tusschen Hertog Jan van Beyeren, Ruwaart van Holland/ ter eenre/ den Burg-graaf/ de Stad Leyden/ en verscheiden Heeren/ ter anderen zyden/ een zeker Accoort/ Verdrag en Zoen gemaakt/ daar by haar alle te zamen haar misdaden vergeven wierden/ 't welk wy goedgevonden hebben/ alhier geheel van woord tot woord in te voegen/ nadien in den zelven Zoen-brief veele merkelijke zaken/ deze Stad aangaande/ verhandelt en gestelt worden/ die grootelijks tot verklaaringe van het voorgaande Beleg dienen;

nen; welke Soen-brief by myn Oom/ Jan van Hout, Secretaris dezer Stad geweest zynde/ gecopieert is uit een zeeker oud Register/ geschreven met een oude hand in formaat van Lombaartsche bladeren/ berustende ter Secretary van deze Stad en gevoegt in het Dienstboek der Stad Leyden/ het welk hy begonnen had te doen bruiken/ bladz. 50. zynde van den volgenden Inhoud:

Soen-brief tusschen Hertog Jan van Beyeren, den Burg-graaf en de Stad Leyden.

WY Philips, Heer van Wassenaer, Burch-grave van Leyden, Willem van Brederode, Heer tot Genp, te Stein, en ten Merwede, Jan van Heemsteden, Ridder, Heer tot Benthuyzen, Gerrit van der Zyl, Ridder, Heer tot Purmereynde, Jan van Wassenaer: en Burgermeysters, Schepenen en Raedt, en gemeenlyk die Poorteren der Stede van Leyden. Doen kond alle luyden: Alzo wy en onze hulperen in veeden, twydracht en geschille gekomen waren, dat ons leet is, met den Hoog-gebooren Vorst, Hertoge Johan van Beyeren, Zoon van Henegouwe, van Holland, van Zeeland, &c. onzen genadigen Heere, en der Graeflykheden van Holland, om verbintenisse wille, die wy met den Bisschop en der Stad van Utrecht gemaekt hadden tegen onzen genadigen Heeren, en der Graeflykheid voorsz. en ook om ontzeg-brieve, die wy Heeren Johan, Heere tot Egmonde, en tot Yselsteyn, en Heere Gerrit van Heemskerk, Heer tot Oisthuyzen geschreven hadden, daer wy zoo veel om geschadicht hadden op onzen genadigen Heere, en der Graeflykheid voorsz. dat die zelve onze genadige Heere ons binnen der Stede van Leyden mit machte beleggen hadde, met der Ridderschap en Steden van Holland en Zeeland, die hem daer in bystandig en gehoorzaem waren, als zy schuldig waren te doen, van welken stukken en misdaed onze genadige Heere voorsz. zyne genade aen ons gedaen, en gekeert heeft: en wy kennen openbaerlyk, dat wy met zynre genaden overdragen, en vereenigt, en daer af gezoent zyn in manieren hier na beschreven.

In den eersten zullen wy Philips, Borch-grave voorschreven, Willem van Brederode, Jan van Heemsteden, Gerrit van der Zyle, Jan van Wassenaer, die Stede van Leyden, en anderen, alle de geene, die hem met ons dezer veeden bewonden hebben, die te hand in Leyden zyn, en mede in der zoene wezen willen, gantsschelyk klaarlyk, en al gesoint wezen, mit onzen genadigen Heere van Beyeren voornoemt, mit zyne Steden, Landen, Lieden, en Onderzaten, Hulperen, en Hulperhulperen, en zonderlinge van dezer veeden met Heeren Jan,

Heere tot Egmont, en tot Yselsteyn, en Heere Gerrit van Heemskerk, Heer tot Oisthuyzen, en haren Hulperen, zo zy hoir consent daer toe gedaen hebben, en mit anders allen den genen, die om hoiren wille in dezer veeden gekomen zyn, gelyk en in alre manieren als hier nae beschreven volget.

Dats te weten, doode tegens doode: brand tegens brand: roef tegens roef: doen tegens doen: alle schade, de een tegen den ander: en alle onbetailt gelt quyt op beyden zyden, van gevangen, van brand-schattinge, en van allen anderen dingen, uitgenomen van gevangen, die onze genadige Heere behouden zal, als hier na beschreven staet: Dats te verstaen, dat alle gevangen quyt wezen zullen, die onzen genadigen Heere voorsz. af gevangen zyn: dair tegen zullen weder quyt wezen, die uyt der Stede van Leyden gevangen zyn, zedert die tyd dat onze genadige Heere voorsz. dat huys ten Weerde gewonnen hadde, en alle andere gevangen, die daer voir gevangen zyn, zal onze genadige Heere voorsz. behouden.

Item zullen wy Philips, Borch-grave voirschreven, en die ander voirsz. op alle onze goede bezoent wezen, beyde op leen en op eygen, alzo dat onze genadige Heere voorsz. noch niemand van zynre wegen dair aensprake op doen zal, dat van dezen veeden, of van eenigen zaken, die voor dezen veeden geschied zyn, uytgezet die Burch-graafschap van Leyden, binben der vryheyt van Leyden: die ick Philips, Burch-grave voorsz. voir goede mannen, mit hande, mit monde, en mit brieven mynen genadigen Heeren voorsz. overgeven zal, als hy tot Leyden gehult zal worden, mit hoire toebehooren, uytgescheyden die Burch, die manne, die zwane, 't hopgelt, het gruyt-gelt, visscherien, en myn Tollen binnen Leyden. En desgelycx zullen wy, en elcx van ons bezoent wezen oock op onze brieve, die wy van der Graeflykheid hebben, uytgenomen die wy verkregen mogen hebben van onzer genadiger Vrouwen van Brabant, zonder hoiren wittaftigen Momber, of brieve van diensten, die zal staen te zeggen en goeddenken de Heeren van Culenburch, off Heer Airnts van Leyenberch in zyn stad: alzo verre als die Heere van Culenburch dair niet by wezen en mochte. Des Bisdoms in Beyeren Heeren Floris van Borsselen, Heer Philips van Cortkene, en Heer Jans bastert van Bloeys, die dat scheyden zullen binnen twee maenden na datum dezer zoenen. En zo wanneer ick Philips, Burch-graaf voirsz. die Burch-graafschap of gegaen bin, en overgegeven zal hebben, in der manieren als voirschreven staat, zo zal men my weder doen geven myn brieven, die ick gegeven heb van den gelde dat my geleent is op 't Gerecht van Leyden.

Item

Item zullen die goede mannen, die binnen Leyden zyn en in der zoenen wezen willen, en die poirteren en alinge gemeente van Leyden, onzen genadigen Heere oiruede doen dair elck van den goeden mannen byzonder, hem zyn zegel en brief geven zal, en van den poirteren en gemeynte, daar zal de Stede over hun allen zegelen. En voirt zullen wy onzen genadigen Heere hulde en eede doen, gelyck andere Ridderschap en Steden van Holland.

Item alzulk recht als gevordert is op my Philips, Borchgraaf voirsz., dair ick ter antwoorden niet af en hebbe dorren komen, dat zal of wezen, en elck zal staan als hy dede eer die rechtvorderinge geschiede, en des zal myn wederpartye wederomme op een nye recht mogen spreken of den genoegt.

En van alzulken aansprake, als Heere Geryt van Heemskerke, heeft op my Heere Geryt van den Zyle, des zyn wy aan beyden zyden gebleven aen hoire vier van den Raden ons genadigen Heere voirsz. Te weten, Heer Geryt van Heemskerk, en Gysbrecht Pieck, en Henrick Hermonsz. en ick Geryt van den Zyle aan Heeren Floris van Borssel, en Heeren Philips van Cortkene, en onzen genadigen Heeren voirsz. tot eenen overman, die dat scheyden zullen binnen twee maanden na datum dezer zoenen.

Item zo wie van den voirgeroerden gelt op diensten geleent heeft by tyden Hertog Willems, ons liefs genadiger Heeren zaliger gedachten, en onzer genadiger Vrouwen voirnoemt, dat zal staan tot verklaringe en goeddenken der Rade voirsz. die dair af uytspreken zullen binnen zes weken na datum dezer zoenen.

Item zullen wy Burch-grave voirgenoemt, en alle die in der zoene wezen willen, als voirsz. is, van alle breuken en toezeggen, die wy tot dezen dage toe gebreuct mogen hebben tegen onzen genadigen Heere, en tegen der Graeflykheid van Holland voirschreven, wair af die roeren mogen, quyt wezen, uytgezeyt dootslage onvergouden, en quetzinge ongebetert. Behoudelyk dat wy onzen genadigen Heere voorsz. wederomme brieve geven zullen in der bester formen, dair in wy geloven zullen te doen, des ons van den Raitsluyden voirsz. over gezeget zal worden van den drien puncten voirsz. te weten van den brieven van den rechten, en van den gelde, dat op den diensten geleent wair.

Item zo zal onze genadige Heere voirsz. zes goede mannen van der Ridderschap voirsz. en zes poirteren, die hem genuegen, uyt der stede van Leyden kiezen, en te gyzel nemen, dat men hem die stede overleveren zal, en als dan zo zal men die van

Utrecht en die gaste, die in der zoene niet wezen en willen, veylingen mit haren lyve en goede, zonder argelist, dairse best wech zullen komen. Mer wair yemant van dezen voirsz. die ziek wair, af gewont dat hy niet reysen en mochte, en mit namen Oelle Willemsz. van Zwanenburch, die zouden in der stede geleyde hebben dair te blyven, tot der tyd toe dat zy stark waren te reyzen, zonder argelist, en dan zoude men die uyt veyligen gelyk den anderen, als voirsz. is.

Item alzulke oude Handvesten als die Stede van Leyden voirtyds verkregen heeft van Graeven of Gravinnen van Holland, die zal onze genadige Heere voorsz. hun confirmeren en geloven te houden: Ten wair of zy eenige hadden van onzen genadigen Vrouwen van Brabant, mit haren zegel bezegelt, zonder haren Mombair, daar en zal onze genadige Heere voirsz. niet toe gehouden zyn.

Item van den twy en ontusten, die voirtyds geschied en gevallen zyn tusschen den genen, die uyt Leyden geweest hebben, en die daar binnen bleven zyn, te weten, op St. Joris dach en St. Lambrechts dach, dair van zullen die partyen rechtevoirt op beyden zyden mit dezen zoene verleken en verzoent zyn, op zulk nazeggen en verklaren als die Raitsluyde voirnoemt binnen zes weken na datum dezen zoene dair af doen zullen. En des de Raitsluyde dair op ramen en ordineren, dat zullen zy op beyden zyden houden en voldoen, zonder argelist. En hier of en zal die Stede van Leyden, noch hair poirteren van dezer zake niet vorder belast noch beswairt wezen dair toe te doen, dan met duyzent nobelen, als daar af voirtyds geraamt heeft geweest. En van des Jan van Wassenaar en Geryt van Poelgeest mysdaan word op St. Lambrechts dach voirschreven, daar zullen zy verrechtingen en beteringe af nemen by den Heere van Culenburge, en twee andere van ons genadiger Heeren Raede voirschreven.

Item zullen de gene, die nu haar gelt op 't Gerechte van Leyden staande hebben, den anderen die dair an komen zullen, dat zelve gelt dair die dage af geleden zyn, verbeyden zes weken lang na datum dezer zoenen, en dan zullen zy 't hem betalen, zonder langer vertrekken: en dair die dage niet af geleden en zyn, dat zullen zy dien verwillen binnen Leyden te betalen binnen eenen halven jair na datum dezer zoenen tot Dordrecht, of tot Schoenhoven in der wissel. Also verre als die voirgenoemde daer zelve niet op en dienden, en blyven zy dienende, en den Borch-grave zyn brieve van den gelde overgegeven hebben, zo zal onze genadige Heere dien dair af weder zyn brieve geven.

Item

Item van zulke aansprake als Willem van Brederode voirsz. hem vermet te hebben op den Steden van Hairlem, van Delf, en van der Goude, die zal hy blyven aan onzen genadigen Heeren voirgenoemt, en aen zynen Rade voirschreven, na zyner aansprake, en na der Steden voirschreven antwoirde.

Item want die schade en verlies van den Engelschen vachten, die onze genadige Heere voorschreven in der veeden dede ophouden, en aan hem genomen heeft als zynre vyanden goet, op der Stede gemeenlyk komen zal te gelden, en te betaalen. Zo zullen die gene, die buyten Leyden zyn geweest, haar aandeel mede betalen dair of, gelyk anderen hair gebuuren. En overmits des zo zullen zy weder hebben en aanvairden hair laekenen en andere goede en have binnen Leyden, die zy bewyzen mogen dat hair zyn, of die by den Gerechte of Vroetschip beteykent zyn.

Item zo die lakenen, die men tot dezer tyd toe binnen der stede van Leyden gedrapeniert en gemaict heeft, die geteyckent zyn geweest, en gezegelt mit myne Burch-graven teykenen en wapen. En want ick Philips, Burch-grave voirsz., die Burchgraafschip mynen genadigen Heer overgeven zal gelyk voirsz. staat, zo en zullen die lakenen voirtaan mit mynen teyken niet meer bezegelt wezen, mer mit myns genadigen Heeren voirsz. en mit der stede zegel en teyken, zo dat behoirlyk is. En dit zal men tot Brugge, tot Antwerpen, en anderswair ten Steden dair die marcten liggen, den Koopluyden dat schryven en te kennen geven, op dat de lakenen te bet in haire wairden blyven.

Item om der ongehoirzaamheid en breuken wille, die de stede van Leyden tegen onzen genadigen Heer en Graaflykheid van Holland voir gezet, en gekeert heeft, zo zullen zy hem geven achtien duyzent Wilhelmus Hollandschen schilde, en die te betalen, dat een derdendeel dair of tot St. Martyns misse in den Winter: dat ander derdendeel tot mid-vasten: en dat derde derdendeel binnen Meye, alle drie naastkomende. En dit gelt zullen achte goede mannen zetten by hoiren eeden, binnen drie weken na der zoenen voirsz. Te weten, van elke zyde vier, die buiten zyn geweest, en binnen zyn. Eerst van die buyten zyn geweest, Dirk van Alkemade, Ysebrant van Alkemade, Aernt Jan Goldensz. en Willem Airntsz. Van die van binnen, Dankert, Philips Florisz., Jan van den Zyle Willemsz. en Gerrit Pieter Gobburgensz. die dat zamentlyk en eendrachtelyk, of den meesten hoep van den achten zetten zullen, een yegelyk na dat hy gegoed is, hy zy poorter of gast, niemand quyt te laten, die in der zoenen wezen willen, uytgescheyden die Poirters, die by onzen genadigen Heere hebben geweest: en ook die

by

by hoiren moetwille uyt zyn gekomen, en in zynen handen ſtaan. En als dit gelt gezet is, zo zal onze genadige Heere doen gaderen, en een yegelyk zal betalen mogen mit den gelde dair hy op gezet worde, en dair mede quyt wezen: en onze genadige Heere voirſchreven zal deze achte voirnoemt alzo goet hebben, dat zy dat aan nemen, en zetten zullen, als voorſchreven is. En zoo wie zyn gelt dair hy op gezet worden, ten dage voirſchreven niet en betailde, dat wair op zyne zoene, en Land-recht en Stad-recht en zoude hem nergens te bate komen, noch hem dair tegen geene ſtade doen. En die achte zetters voirſchreven en zullen niemand alzo hooge zetten, zyn goet en zal in onzen genadigen Heeren Landen twee werven beter wezen. En alle deze voirſz. punćten te oirkonde en kenniſſe der wairheid, zoo hebben wy Burch-grave, Willem van Brederode, Jan van Haemſtede, Geryt van den Zyle, en Jan van Waſſenair voirſz. voir ons, en voir die gaſte die binnen Leyden by ons waren, en in dezer zoenen wezen willen, elk van ons onze zegel, en wy Burgermeeſteren, Schepenen en Rade der Stede van Leyden, voir ons, en voor die gemeen poirteren en Stede van Leyden, der zelver Stede zegel, mit onzen wille en weten aan dezen Brieve gehangen. Gegeven op den zeventhienſten dach in Auguſto, in 't Jaar ons Heeren 1420.

Twee Privilegien dat 't Borg-graafſchap aan Holland zal blyven.

Tot voltrekkinge van welke kwytſcheldinge, aangaande 't Borg-graafſchap, en ten einde het zelve niet wederom zoude geraken in handen van een particulieren Heer, maar altyd aan het Graafſchap mocht blyven vereenigt, aan 't welk deze Stad (om niet weder met de Burg-graven, die haar gezag alom tot nadeel van de Stad zochten te vermeerderen, te geraaken in oneenigheden) niet weinig gelegen was, den Regeerders in der tyd wakker wezende, en niets verzuimende om het heete yzer in tyds te ſmeden, verzocht en verworven hebben twee Privilegien. Het eerſte van dato den 15. dag in Febzuari in den jare 1420, gegeven by Hertog Jan van Beyeren. Het tweede, gegeven by Jacoba, Gravin van Holland en Zeeland, enz. van dato den 10. Juny des jaars 1430. Die wy, om den weetgierigen Lezer te believen, hier beide zullen inlyven, en zijn van dezen inhoud:

Privilegie van den jare 1420.

Johan, by der gratien Goids, Palensgrave op den Rhyn, Hartoge in Beyeren, Zoon van Henegouwen, van Holland, van Zeeland, &c. Doen kond allen luyden, want Heer *Philips van Waſſenaar* ons die Burch-graafſchap van Leyden, mit

mit den Gerechten en Heerlykheden, gelyk als die zoene tusschen ons, den zelven Heere *Philips*, en anders, die by hem waaren, en der Stede van Leyden lest gemaict was, inhout en uytwyst, mit hande en mit monde overgegeven heeft. Zo hebben wy gelooft, en gelooven mit dezen Brieve, onzer goede getrouwer Stede van Leyden voir ons en onzen erven en nakomelingen, dat die Burch-graafschap, met hoiren toebehoeren voorschreven, tot eeuwigen dagen blyven zal aan ons en onzen erven, en nakomelingen, en nemmermeer, noch tot geenen dagen, mit geenderhande zaeken dair af verscheyden zal werden in geenre wys. Alle dinck zonder argelist. In oirconde dezen Brieve bezegelt mit onzen zegele. Gegeven in onzer Stede van den *Brielle*, op den vyftienden dach in Februario, in 't Jaer ons Heeren 1420, na den loope van onzen Hove.

Het tweede Privilegie / deze zaake aangaande / gegeven by de Gravin Jacoba, en van den volgenden inhoud:

Jacoba, by der genaden Goidts, Hartoginne in Beyeren, Gravinne van Henegouwen, van Holland, van Zeeland, van Ponthieu, en Vrouwe van Vriesland. Doen kont allen luyden. Want Heer *Philips van Wassenaar*, in zyn levenden lyve mit hande en mit monde, onzen lieven Oom zaliger gedachten, Hertoge *Johan van Beyeren*, die Burch-graefschap van *Leyden*, mit den Gerechte en Heerlykheden overgegeven heeft, na uytwyzinge der zoenen, gemaict tusschen onzen lieven Oom voirschreven, en onzer Stede van *Leyden*, met den geenen, die dair inne belegen wairen, gelyk oick ons liefs Ooms voorschreven Brieve, die hy onzer Stede van *Leyden* dair of gegeven heeft, dat klaarlyker uytwyzen. Zo hebben wy om dat de overgifte der Burch-graafschip, mit den Gerechten ende Heerlykheden voirschreven, ons en onzer Graaflykhede van Holland, grootelyk mede draget, der zelver onzer Stede geconfirmeert, en confirmeeren mit dezen Brieve, alzulke Hantvesten en Brieven, als onzen lieven Oom voirschreven onzer getruwer Stede voirschreven, dair of gegeven en bezegelt heeft: en geloiven voir ons, en onze nakomelingen, onzen getruwen Stede voirschreven, die voirschreven Hantveste te houden, te doen houden, en dair inne te styven en te starken, zonder iet anders daer in te laten vallen of te geschien ten eeuwigen dagen. Oick mede hebben wy der zelver onzen getruwen Stede geconfirmeert en confirmeeren mit dezen zel-

Privilegie van den Jare 1430.

Confirmatie van alle de Stad Leydens Privilegien.

ven Brieve, alle alzulcke Hantveften en Vryheden als zy hebben van ons en van onzen Voirvorderen Graven van Holland, en gelooven hun oick voir ons en onzen nakomelingen voirschreven, daer inne te houden, styven en starken in der manieren voirschreven, zonder eenich arch of list. In oirkonde dezen Brieve bezegelt mit onzen zegele hier an gehangen. Gegeven in den Hage op de tienden dach in Junio in 't Jaar ons Heeren 1430.

In deze Belegering / waarde Lezer / die aangevangen en begonnen was / om de Stad Leyden te dwingen en te brengen onder de gehoorzaamheid van den Hertog / ziet gy merkelijk / dat God Almachtig met de Stad geweest is / en dat hy door zyne Almogende hand / 't geene ten kwaadsten tegen de Stad voorgenomen was / alzo gestuurt en geleid heeft / dat het zelve tot haar nut en voordeel heeft moeten gedyen. Want door deze occasie en gelegentheid heeft hy haar willen verlossen van de heerschappy en het geweld der Borg-graven / onder wier jok en gebied zy zo veele jaren aan den anderen geduurig gezeten had.

Verhaal van een grooten oploop en rumoer, welk binnen de Stad Leyden geschied is in den jaare 1445, tusschen de Hoeken en de Cabbeljauwen, ten tyd van Hertog Philips van Borgondie.

Nadien de oude twist tusschen de Hoeksche en Cabbeljauwsche partyen dagelijk hoe langer hoe meerder opreeg / en door het ophitzen van veele en verscheiden hooge en lage persoonen aangeblaazen en vermeerdert werde; dat de voornoemde partyen den anderen met alle vyandelijke manieren vervolgden en t'onderbrachten / zo veel leets en spyts den anderen doende / als zy konden bedenken en te weege brengen; is eindelijk de zaak zo verre gekomen / en zijn de oneenigheden zo hoog gewassen / dat in den jaare 1445 (ten tyde Hertog Philips van Borgondien, de Graafschappen van Holland en Zeeland regeerde als 26. Graaf /) binnen de Stad Leyden, (waarin het vuur van oneenigheid zeer lang en krachtig gewoed en gebrand had / in meerder en in grooter heevigheid / dan in eenige andere van de omleggende Steden) de

de Borgeren en Inwoonderen met den anderen om kleine en geringe zaken / gelyk meesten tyd by zulke gelegenheden geheurt (en hierna gezegt zal worden) in groote moeiten en oneenigheden geraakten / in welke gramschap en razerny zy zich zo verre tegens den anderen verloopen hebben / dat zy van beide de zyden gekomen zyn van woorden tot wapenen / mede gelyk men van oude tyden placht te zeggen met de Kuys op straat : om door dit middel (zo het mogelyk waar) hun zelven staande te houden / en alzo met geweld te beschermen het geene zy voorgenomen hadden uit te voeren / het welk was uit groote lust en begeerte van over elkander te mogen heerschen en gebieden / offchoon zy het lyf en leven daarom zouden moeten laaten en verliezen. Wat de oorzaak / begin / voortgang en 't einde van dit Rumoer geweest / en wat dezelve gewrocht hebben / zult gy alles volkomentlyk weten / uit de volgende Beschryving / welke ik genomen en getrokken hebbe uit het 21. Capittel van de 29. Divisie van onze oude Hollandsche Chronyk / en in de Hollandsche Chronyk / in den jaare 1620 by W. van Goudhoven uitgegeven / bladz. 464, alwaar dezelve beschreven ward met de volgende woorden :

" Omtrent Paasschen in het jaar ons Heeren 1445 kwam Oproer
" Meester Gooswyn de Wilde, als President der Landen binnen
" van Holland / Zeeland en West-Vriesland / in des Graven- Leyden,
" hage / daar hy eerlyk van den Raad en Ridderschap ont- 1445.
" fangen worde. En niet lang daarna begonden die partyen
" binnen Leyden tegen malkander op te staan ; want Floris
" van Boschhuyzen, Schout van Leyden / stont op in groo-
" ter tweedrachte tegen Baldewyn van Swieten, ter cause van
" een Sepulture en Grabe / leggende in St. Pieters Kerke,
" de welke elk vermat hem te wezen / en die twee hadden
" veele adherenten en fautoors elk in zyne zake : en daar en
" boven had deze Floris van Boschhuyzen een pleyte / ter
" cause van zyne Officie / staande tegen eenen / genaamt Simon
" Vrericx, want deze Simon Vrericx had geimpetreert en
" verkregen dat Schout-ambocht van Leyden, en komende
" binnen Leyden, deede hy zyne Commissie publiceeren en
" kondigen / die hem Hertog Philips gegeven had. Floris van
" Boschhuyzen, Schout van Leyden, appelleerde tegens zy-
" ne Commissie / en zette eenen Onderschout in zyne stede /
" en reysde na Brussel, om te achtervolgen zyne appellatie :
" En Simon Vrericx begeerende ook zyne Commissis te de-
" fenderen / liet hem van den President in 't voorsz. Officie
" van den Schout-ambacht introduceeren en inleyden / en

 " over-

Oorzaaken van het rumoer.

„ overmits auctoriteyt des Presidents en uit krachte zyner Commissie/ zette hy ook eenen Onderschout/ en aldus waren binnen der Stede twee Schouten/ en twee Onderschouten. Daar naa geviel 't/ dat eenen/ genaamt Jan Danielsz., kwam gegaan voor by den huyze van Beuckel Heerman, zittende op die stoup of bank voor zijn deure/ welke Jan Danielsz. te wyve had Beatris Floris, Zuster van Boschhuyzen, en in 't voorby gaan ontgink hem een wint van achteren/ welke Beuckel zeer oevel nam/ en sprak met grooter indigatien en toornigheid: Doed gy dat tot spyt en schande van my/ ik belove u/ dat ik het u zal vergelden. Doen sprak Jan Danielsz., doet al dat gy moecht/ en met dien woorden scheiden zy. En van dien dage voor bestonden zy elk meer en meer tegen malkanderen op te staan/ alzo dat 'er groote tweedracht en discoort tusschen beiden partyen in de Stede waren. Zo is 't gevallen op onze Lieve Vrouwen-avont Visitatie/ dat is op den eersten dag van Julio, dat om dezer zaken willen eenen grooten oploop en rumoer geschiede tusschen beyden partyen/ en grepen elck heur wapenen/ en liepen in 't harnasch/ om tegen malkanderen te stryden/ en van stonden aan zonden die Cabbeljauwschen in den Hage, aan den President en Heeren van den Raade/ om assistentie en bystant. Eerstont zoo deede die President vergaderen veele mannen van wapenen/ uit den Hage en van Delff, en kwam haastelijk met veele wagenen gevaren/ en met paerden/ met veel Heeren en Edelen van der Cabbeljauwscher partye/ en met grooter menigte van Poorters van Delft/ en uit den Hage binnen der Stede van Leyden, om heure partye bystant te doen. En binnen Leyden komende/ namen terstond der Stede Banier/ en vergaarden met allen haren adherenten en fauctoren op die Blauwe steen, en Heer Jan van Wassenaar, Heer van Voorburch, Heer Hendriks Broeder van Wassenaar, droeg die Baniere/ en daar kwam het al by dat van die partye en zoorte was. Die andere van der Hoeksche party en secte/ vergaarden op die Nieuwe straat by de Hoogelandsche Kerke/ en waren ook eenen grooten hoop/ deze traden voort/ om over den Rhyn te gaan na de Koorn-brugge/ om zo voort te gaan aan de Breedestraat naa die Blauwe-steen/ om tegen den anderen eenen slag te slaan. En als zy op die Koorn-brugge stonden/ kwam tot hen luyden eenen/ genaamt Gerrit Potter, en was gezonden van der Cabbeljauwscher partyen/ en sprak met henluyden om pays en eendrachtigheid te maken/ en deede die Hoeksche daar staan

„ op

" op die Brugge / en als hy antwoorde had ontfangen / ginck
" hy snellijk weder tot den Cabbeljauwsch, maar eenen an-
" deren weg dan hy gekomen was / en terwylen dat hy zynen
" weg ginck / kwamen die Cabbeljauwsche gedrongen door die
" kleine Koornbrug-steege naa die Brugge toe / om die Hoek-
" sche te bevechten / die daar stonden / niet om te vechten /
" maar om vrede en pays te maaken / overmits die woorden
" die Gerrit Potter hen toegesproken had: en drongen zoo
" vreeselijk op die Hoeksche / dat zy te rugge wyckten tot aan
" St. Pancraas Kerk en Kerkhove / en daar wierd 'er veele ge-
" kwetst en gevangen / en deze gevangens waren wel 120,
" en worden alle in den Haag gevoert / van den welken wor-
" den daar drie onthooft / als Jan Danielsz., Jan van Haas-
" broek en Meynert Aartszoon, en men zoud 'er noch meer
" gerecht hebben / en had het die Graaf van Oostervant niet
" belet en wederstaan / en die andere moesten hen koopen en
" lossen met grooten schat en gelde.

Stryd omtrent St. Pancraas Kerke.

Eenige oproerders gestraft.

" Als dit aldus deerlijken was geschied / en die Hertoge
" dit vernomen had / nam hy op in Holland te komen om de-
" ze twee partyen te vereenigen / en in rusten en in vreden
" te zetten: en kwam in Holland met den Graaf Jan van Nas-
" souwen, Heere van Breda, en met meer andere Heeren en
" Ridderen in grooten getale / en daar kwam ook mede met
" hem Heere Jan van Hensberch, Bisschop van Ludick, om
" te impetreeren en te verkrygen remissie van der misdaad
" des Prinselijken Majesteyts / van dat geene dat die Hoek-
" sche tegen haaren Prinse misdaan mochten hebben / door
" faveur en gonste van Jonkheer Gysbrechts van Bredenroo-
" de., Domproost van Utrecht, zynen Neve / door wiens in-
" stantie en begeerte die Bisschop aldaar met den Prinse me-
" de gekomen was. En als die Prinse in Holland kwam /
" zende hy den Grave Jan van Nassouwen voor tot Haarlem,
" om zyne toekomst te intimeren / en den Poorteren doen we-
" ten. En als hy tot Haarlem kwam / deede hy zyne Com-
" missie als hem bevoolen was. En dezen Graaf Jan van Nas-
" souwen, was gelogeert tot de St. Jans Heeren, daar na
" kwam die Prinse / en had zyn Logys tot Baartout van As-
" sendelft, by der Kerk-tooren. Dit verhoorende Heer Gys-
" brecht van Brederoode, die Domproost / kwam tot Haarlem,
" en by toedoen van den Bisschop van Ludick / zynen Neve /
" en den Grave van Nassouwen maakte hy pays en vrede met
" den Hertog / daar zyn vyanden zeer om gestoort waren en
" kwalijk te vreden. Daar na op St. Lysbetten dag kwam die
" Prinse binnen Amstelredam, en brocht daar in alle die ge-

Hertog Philips vereenigt beide partyen.

Brengt de verdreven Borgers van Amsterdam weder binnen.

" bannen en verdreven Poorters van der Stede / en hy ver-
" zette dat Gerecht / en zette van elke partye twee Burger-
" meesters / als Jacob Braasman, Bartholomees Does, Pau-
" wels Aalbrechtsz. en Grebber Dircxsz., en daar toe noch
" zeven Schepenen / die alle dienen zouden tot onzer Lieve
" Vrouwen Lichtmisse / want men van na ouder gewoon-
" te 't Gerechte te zetten plach binnen der zelver Stad van
" Amstelredam. Als Hertog Philips, aldus van die eene Stad
" tot den anderen gereyst / wysliik alle dingen in goeden staat
" en Politie geordonneert en gezet / en goede pays en vrede
" tusschen den twee partyen gemaakt had / is hy weder na
" Brabant gereyst."

Verhaal hoe in den jaare 1479 de Cabbeljauwsche party de Hoeken uit de Stad Leyden verdreven, en haare Vrouwen en Kinderen binnen de Stad gehouden hebben.

Na dat Hertog Philips van Burgondie beide partyen ver-eenigt en te vreden gesteld had / gelijk in het voorgaande Capittel verhaalt en beschreven is / hebben zy eenigen tyd met elkander (zo 't scheen) in vrede en eenigheid geleeft: nochtans is de wortel van oneenigheden zoo verre niet uitgeroyt noch weggenomen geweest / of dezelve heeft door de allerminste en kleinste oorzaken en occasien wederom beginnen te spruyten / te wassen / en voort te brengen allerley vyandelijke vruchten van oproer en oneenigheid / zoo groot / ja grooter en meerder dan ooit te hooren / alzo dat de voornoemde twist en oneenigheid binnen deze Stad langs hoe meer gerezen en verheven zijn / en eindelijk zo toegenomen hebben / dat de Cabbeljauwsche partye / welke meesten tyd de sterkste was / in den jare 1479 (ten tyden als Maria van Burgondie de Graaf-schappen van Holland en Zeeland als 28. Gravin regeerde) de Hoeken met gewelt uit de Stad gejaagt en verdreven / en eenige jaren tegen hun dank en wille daar uit gehouden heeft / offschoon de verdrevenen van de Hoeksche partye van den Hertog Maximiliaan van Oostenryk, Man en Voogt van de voornoemde Gravin / en by zynen Rade by sententie gewezen waren / dat men hen wederom binnen der Stad ontfangen zoude / en in hunne huizen en goede

de stellen / daar zy met geweld zo lange uitgehouden waren / gelijk men zulks uit de volgende Beschrijving zal konnen zien en lezen / welke ik genomen heb uit de 31. Divis. en het 21. en 22. Capittel van onze Hollandsche Chronyk / en in de Chronyk van W. Goudhoven, bladz. 517 en 518, zijnde van den volgenden inhoud:

„ In den jare 1479 in de Vasten deede die Heere van Veere, Stadhouder van Holland / een generaale Dagvaart leggen in die Stede van Rotterdam, om dat daar vergaderen zouden die Edelen / Steden en Dorpen van dien contreye daar omtrent gelegen / zo is hy daar gekomen met luttel gezelschaps / en waren op wege meer andere daar te komen. Dit merkende Jan van Remmerswaal, Baillium van der Stede / verduchtende dat die Hoeksche die Stede innemen en bekrachtigen mochten in dezer Dagvaart / verzamelde die Schutters en Poorters van der Stede / en deede die sprake gaan door die Stede / dat die Dagvaart daar gelegt was / om dat de Hoeksche die Stede innemen zouden / en zouden alsdan haar wille met der Stede doen / en keerden dat die Gedeputeerden van Dordrecht en van der Goude, en meer andere / die in de wege waren / niet binnen en kwamen / en kwamen ter plekken / daar die Stadhouder over tafel zat en at / en deeden daar opstaan / en moeste de Stede ruimen / de welke zeer verbreemde van dezen schielijken oploop en rumoer / toog uyt der Stede naa den Hage. Een luttel tyd hier in Paasch-heilige dagen / kwam binnen der Stede van Haarlem, om recreatie te maken / Jonkheer Adriaan van Cruyningen, en Hendrik, de Bastaart van Brederoode, met meer andere Edelen / en als zy twee of drie dagen daar binnen vrolijk geweest hadden / met zommige eerbaare mannen van der Stede in goeder genoegen / en des avonds slapen gegaan waren in haar herbergen / ziet in der middernacht kwamen daar in de herberge een groot getal jonge vermetelen gezellen uit der Stede met grooten geruchten / en zochten deze Edelen mannen om dood te slaan / en vonden ze naakt in hare bedden / en deede haar best om die te slaan / maar zy worden van haare Waarden en Waardinnen beschermt en beschuttet / en moesten opstaan / en uyt der Stede gaan / en van dezen excessen en gewelden en worde over deze jonge lieden geen correctie noch justitie gedaan. Niet lange daar naa kwam binnen Haarlem den jonge Heere Jan van Egmond, en in zijn presentie worden uit der Stede gebannen veele

Den ouden twist ryst wederom op.

Eenig geweld aan eenige Edele binnen Haarlem geschied.

„ Poor-

” Poorters / die op den Regenten en Oversten van der Stede
” van deze zaake gesprooken hadden / en mede andere goede
” eerbaare Mannen worden mede gebannen / die met dezen
” voorzeyden Edelen Mannen in goeder genoegen geteert
” en gedronken hadden. Op dezer zelver tyd kregen die
” Overste van der Steden van Dordrecht, Goude en Schoon-
” hoven, met loosheden die Stede van Oudewater, en want
” deze Steden veele communicatien en Vrienschappen hadden
” met den Heere van Montfoorde, en met der Stad van
” Utrecht, en mochten die Cabbeljauwsche dat niet wel ly-
” den / en waaren daarom zeer gram en toornig / en alzoo
” de Stadhouder die uytgeweken en verdreven Poorteren
” uyt der voorsz. Stede geen bystandigheid en deede / dat zy
” weder in die Stede hadden gekomen / zo bestonden zy
” te tracteren en raad te houden / hoe zy hem best dat Of-
” ficie van dat Stadhouderschap afhandig maken moch-
” ten / en zochten menig occasie en listigheid / om hem te des-
” titueeren en te accuseren / als tot zulken Officie onbe-
” kwaam. Zo is 't gebeurt omtrent St. Jans Misse te Mid-
” zomer / en de Stadhouder in den Haag niet en was / dat
” zommige van zyne Familie en Dienaars / die daar gebleven
” waren / in een Taveerne zaten en dronken met den Die-
” naars des Heeren van Wassenaar, en Heeren Philips van
” Wassenaar, met meer andere Dienaars van den Edelen /
” en naa veel drinkens / als zy dronken geworden waren / be-
” stonden zy te kyven en te schelden onder malkanderen / en
” want des Stadhouders Dienaars in minder getal waren /
” en de ander henlieden te machtig / simuleerden zy hen en
” gingen uyt der herbergen / en omtrent den avond kwa-
” men zy weder in meerder getale / wel gewapent / maken-
” de groot gerucht voor de Herberge / werpende met steenen
” in de glaazen / meenende dat die andere uytkomen zouden.
” En op een andere tyd als deze Dienaars van den Stadhou-
” der in andere Taveerne zaten en dronken / kwamen de an-
” dere ook diergelyken werpen met steenen in de glaazen.
” Zo is 't daar naa gebeurt / dat de Valkeniers des Stadhou-
” ders uyt den velde kwamen met haare Valken op de hand /
” en komende op de plaatze / worden zy besprongen en aan-
” bevochten van den anderen: dit ziende de Valkeniers lie-
” pen haastelyk op 't Hof / en schooten met allen zeer met
” haak-bussen / en cloeveren tot den anderen in. Doen ver-
” gaderden zy alle / die van der Cabbeljauwsche partyen waren /
” Edelen en Onedelen / met zommige uyt der Stede van
” Leyden, Delf, Haarlem en Amstelredam, en maakten een

De Cabbeljauwen staan tegen den Stadhouder op.

” Be-

" Beleg voor dat Hof / en schooten weer met allen zeer / met
" groote Bussen en kleyne uyt de huyzen / staande op den
" Vyverberch tot in des Graven Hof / en schooten zommige
" dood / en daar wierd 'er veele gekwetst. Maar ten laatsten
" kwam daar Heer Pieter Lankhals in den Haag / en maak-
" te die dadinge daar tusschen / en gaven hen op / en die
" Dienaars gingen van den Hof / en de andere kwamen daar
" op / en namen des Stadhouders henxsten van der stallen /
" en meer andere goeden / en sloegen die slooten van de kisten
" en kofferen op / naa hen nemende die kleynodien en andere
" juweelen / en sloegen veel goeds aan stukken / en deeden
" hem groote schaden / en ten laatsten worden hem zyne peer-
" den weder gegeven / en de Dienaars gingen van den Ho-
" ve. In deze schermutsinge en violentie waren die Over-
" ste / Heere Jan van Egmond, Heer Jan van Wassenaar, Baen-
" roetsen / Heere Philips van Wassenaar, Heer Floris van Kort-
" geen, Heer Klaas van Remmerswaal, Heer Lodewyk van
" Schengen, Heer Jan van Cats, Ridderen / Lieven van Cats,
" Willem van Reymerswale, met meer Edelen en Schiltboor-
" tige mannen uyt Holland en Zeeland / alle van der Cabbel-
" jauwsche partyen.

Beleggen en winnen 't Hof in den Haag.

" In den jaren 1479 hadden die van beyde partyen te za-
" men noch dat Regiment van der Stede van Leyden, en
" als deze vermaledyde partyschappe weder bestont te wassen
" in alle Steden van Holland / als 't voorzeyt is / zo verga-
" derden alle de Machtigste en Overste van der Stede van
" beyde partyen / en naa veel woorden en redenen / die daar
" geproponeert en voortgebracht worden / hebben zy met ge-
" meyne deliberatien consent geloofd en gesworen met mal-
" kanderen in eenigheid en getrouwigheid te leven / en die
" Stede gelijk te regeeren / en niemand om lief / noch leet /
" noch om geender partyen uyt te jagen / te bannen / of te
" tribuleeren; maar eylacie / dit geloof en eed en duurde niet
" lange / want die Edelen en andere Steden van de Cabbel-
" jauwsche partye aanmerkende dat zy die Stede van Leyden,
" overmits der Heeren en Poorters eendrachtigheid / tot ha-
" ren willen niet krygen en mochten / hebben zy met zommi-
" ge van der Cabbeljauwscher partyen binnen Leyden beslo-
" ten / de Hoeksche uyt der Stede te jagen / verdryven en
" bannen / niet tegenstaande den eed / beloftenisse en getrou-
" wigheid / die zy malkanderen belooft en gezwooren hadden
" te onderhouden / want zy bisterden en spreyden onder dat
" gemeene volk in alle Steden en plekken; en had men de
" Hoeksche uyt Leyden niet verdreven en uytgejaagt / zy zou-

Accoord tusschen beide partyen binnen Leyden gemaakt word gebroken.

" den alle die Cabbeljauwsche de keel afgesteken hebben / want
" zy daar toe messen hadden doen maken. Op deze tyd wa-
" ren van der Hoeksche partyen Burgermeesteren van Ley-
" den, Gerrit van Poelgeest en Willem van Zyl, en waren / om
" zekere zaaken van der Stede te expedieeren en beschik-
" ken / uytgezonden. Zo is 't gebeurt des daags naa onzer
" Vrouwen dag Visitatie, en was een Saterdag / den derden
" dag in July / dat binnen Leyden kwamen met veele wa-
" genen en paerden des morgens te zes uuren Heer Jan van
" Egmond, Heere Jan van Wassenaar, Willem van Schagen,
" Jan van Rietvelt, Jacob van Cats, Jan Schotan, Pieter van
" Ruven, Klaas van Ruven, Tielman Oom, met meer ande-
" re van de Cabbeljauwsche partye / en veele van den Poor-
" terye uyt den Haag, van Delf, en van Haarlem, die daar
" aankleefden / en als deze in de Stede gekomen waren / ter-
" stond vielen by hen de Overste van der zelver partye bin-
" nen Leyden / als Adriaan van Swieten, Schout van Ley-
" den / Gysbrecht van Raaphorst, Huyge van Zweeten, Floris
" van Alkemade, Willem van Boschhuysen, Jacob van Bosch-
" huysen, Klaas Jansz. van Noorden, met meer andere van
" die partye / en liepen met cloeders en met bogen / en met
" andere instrumenten door de Stede / ten huyzen van den
" Hoekschen, bedryvende groote gewelden / en verdreven en
" verjaagden op den zelven dag veele eerbaare ryke mannen
" uyt der Stede / als Heer Klaas van Zyl, Pastoor van St.
" Pancraas op 't Hoogeland / een oud eerlyk man / Heer
" Zeger Stoop, Priester / Jan van Naaltwyk, Heer Hendriks
" Broeder / Tresorier van Leyden op die tyd / Pieter van Be-
" rendrecht, Jan van Berendrecht, Mattheus van Berendrecht,
" Willem van der Graft, Pieter Bouwensz., Meester Gys-
" brecht Harst, Dirk Wouter, Jan van Tetroe, Jacob van Al-
" kemade, Philips Nachtegaal, Willem van Leeuwen, Klaas
" van Leeuwen, Dirick Jansz., Floris Heermalen, Hendrik
" Willemsz., Willem Willemsz., gebroeders / en andere Gee-
" stelyke en Waereldlyke / van den besten en natabelsten ryk-
" ste Mannen tot honderd toe / behalven noch meer andere
" van gemeene Poorteren: en Gerrit van Poelgeest, Willem
" van Zyl, en Jacob van de Woude, Heere van Warmond,
" deze bleven ook uyt der Stede verdreven / en aller dezer
" voorsz. Huysvrouwen worden verboden op de peyne van
" eeuwig uyt der Stede gebannen te wezen / dat zy by haar
" mannen niet trekken en moesten noch navolgen / en spre-
" den en zaayden die verdryvers den verdreven persoonen een
" leelyke diffamatie en geruchte achter haaren rugge / en had

" men-

De Cabbeljauwen dryven de Hoeken uit Leyden.

Namen van de Hoofden van de Hoeken, die verdreven worden.

" menze uyt der Stede niet verdreven / zy zouden den an-
" deren de keel afgesteken hebben / maar wat daar of is laat
" ik blyven / want 'er veele onder den verdreven hoope wa-
" ren eerbaare en treffelijke Mannen / die nooit en wisten
" van partye te zeggen / enz. En weinig tyds hier naar zijn
" 'er nochtans sommige weder binnen gekomen / en worden
" gedwongen / nergens te gaan noch te staan / noch met ye-
" mand communicatie en sprake te hebben ; nochtans zo bleef
" dat meeste deel uyt der Stede verdreven / en van haaren
" goeden gehouden / van den welke zommige met recht be-
" stonden te procederen / en deeden groote neerstigheid in het
" vervolgen in den hooge Hove des Hertogs tegen den gee-
" nen die ze boven recht / reden / en gezwooren eeden en be-
" lofteniſſe uyt der Stede verjaagt en verdreven hadden / en
" andere / die 't recht niet vervolgen en mochten / vielen in de-
" speratien en mistroostigheid / en begonnen die van Leyden
" veel schaden en verdriets te infereeren en aan te doen tot di-
" versche plaatzen aan lyf en goeden / gelijk in het volgende
" Capittel breeder gezegt zal worden."

De Hoeken met geweld uyt Leyden verdreven zynde, nemen met hulp van Heer Reynier van Broekhuyzen, in den jare 1481 de Stad met behendigheid weder in. De Stad werd van des Graven wegen wederom belegert; die van Leyden verlosſchen zich zelf van dat Beleg.

Die van de Hoeksche partye / aldus tegen alle eeden / beloften / billijkheid en reden uit de Stad Leyden t'onrecht verjaagt en verdreven zijnde / hebben met gedult en patientie zulks moeten lyden en verdragen / en hebben zich in de omliggende Steden en Landen onthouden / en zich aldaar beholpen / zo zy allerbest wisten te doen / met den anderen overleggende / hoe en op wat wyze zy lieden wederom in haare goederen en by haare vrouwen en kinderen mochten komen / daar toe aangepoort wordende door begeerte en verlangen van hunne Vrouwen en Kinderen / en dat het hun begonde te verdrieten / alzo in ballingschap te moeten leven / op een ydele hoop van weder ingeroepen te

worden; te meer / om dat zy zagen en verstaan hadden / dat die van de Cabbeljauwsche partye hen binnen die Stad niet wederom wilden ontfangen / alhoewel dat zy by Vonnissen van den Hove gewezen waren / dat men hen wederom moest innemen / en in de possessie van hunne huyzen en goederen stellen. Ziende dat dit alles niet en mochte helpen / hebben zy eindelyk / met den anderen binnen Utrecht vergadert zynde / besloten / de Stad Leyden met praktyk en behendigheid weder in te nemen / om zich zelven met gewapender hand en met geweld in hunne goederen te stellen; en hebben om zulks wel en bekwaamelyk te konnen uitvoeren / tot hun Leidsman en Overste verkooren / Heer Reynier van Broekhuyzen, Ridder / welk besluit zy terstond in het werk gestelt hebben / en wel gesuccedeert is. Om welken aanslag volkomentlyk te verhaalen / zullen wy hier inlyven het 28. Capittel van de 31. Divisie van onze Hollandsche Chronyk / vermits men daarin ten vollen zal konnen zien en lezen / hoe en op wat wyze zy hunnen aanslag begonnen en te wege gebracht hebben; luidende van woord tot woord als volgt:

„ In den jaare 1481, als de Ballingen van Leyden van der
„ Hoeksche partye lange tyd in 't hoge Hof van den Prin-
„ se vervolgt hadden / om weder in die Stede te wezen / en
„ het Hof appointeert en sententie daar af gegeven had / dat
„ zy weder in de Stede en in haar goeden en possessien ge-
„ zet en gewezen waren / nochtans worden zy met macht
„ daar uyt gehouden / overmits sommige van den Oversten
„ en Machtigsten van der Stede; waarom dat zy eendrach-
„ telyk sloten / en met malkanderen verbonden / dat zy met
„ macht in die Stede ofte met kloekheid komen zouden. En
„ zyn op St. Anthonis dag / wezende in de maant Januario / (De Stad van Leyden ingenomen van de Hoeken.)
„ als al het land en het water zeer hard bevrosen was / ver-
„ gadert geweest binnen der Stad van Utrecht, en kregen
„ tot haaren hulpe en Capiteyn / Heer Reyer van Broekhuy-
„ zen, Ridder / Hendrik van Nievelt, met meer andere / uyt
„ der Stede van Utrecht, soo zyn van deze twee Capitey-
„ nen met den ballingen van Leyden, niet sterker wezende
„ dan hondert vyf-en-dertig mannen., omtrent den avont uyt
„ der Stad van Utrecht gereyst met sleden / hebbende Lad-
„ deren en andere Instrumenten / om die Stede te beklim-
„ men / en kwamen des morgens ten zes uuren op St. Seba-
„ stiaans dag voor die Stad / en het had alle dien nacht door
„ mit allen zeer gesneeuwet / en zetten haar ladderen aan
„ die muuren tusschen die Reynsburger-poorte en Maren-
„ toorn,

„ toorn, en klommen 300 over/ zonder eenig rumoer/ of dat
„ 'er yemand af wist: want alle die Waakers van de Vesten
„ waren gegaan/ en als zy allegader binnen waren/ zen-
„ den zy terstont uyt heymelijk aan haare vrienden om hulp
„ en bystant/ en komende by die Roode-steen, begonnen zy
„ te roepen: Breroe, Breroe, Utrecht, Utrecht, Montfoort,
„ Montfoort, en dus roepende en krytende sloegen zy haar
„ trompetten op/ en kwamen zonder eenige resistentie en we-
„ derstant tot op den Blauwen-steen, by dat Stadhuis. Dit
„ verbaarlijk geruchte en gekryts hoorende die van der Cab-
„ beljauwsche partye waren/ worden zeer verslagen van moe-
„ de/ meenende dat 'er over de duyzent Mannen in de Stad
„ gekomen waren/ waarom dat elk verbaart was/ en ver-
„ borgen hen in heymelijke en secrete plaatzen. Die geene/
„ die op den Blauwen-steen stonden/ liepen op het Stadhuis/
„ en verdreven alle de Waakers van den huyze/ en namen
„ der Stede Banier/ en brachten die ontwonden op den Blau-
„ wen-steen, en daar vergaderde al dat van der Hoeksche
„ partye was/ en streken voort na Huyge van Sweetens huys/
„ een van den oppersten en meesten van der Stede/ staande
„ op den hoek van onzer Vrouwen-steeg/ en daar vergadert
„ wezende/ kwam Adriaan van Sweeten, de Schout van Ley-
„ den, met omtrent dertig Mannen/ en daar geviel een
„ korte schermutsinge/ dat 'er vier Mannen dood bleven/
„ maar zy begaven terstont die weer/ en gingen loopen.
„ Omtrent ten negen uuren van den dag gebeurde een mer- Een groot ongeval binnen Leyden geschied.
„ kelijk ongeval/ want Willem van der Graft en Willem
„ van Leeuwen, beyde van der Hoeksche partye/ twee ryke
„ mannen/ lagen op deze tyd op dat Stadhuys van der Raad-
„ kamer in die Veynsteren/ en daar worden twee eerbaare
„ mannen gevangen gebracht van der andere partye/ als
„ Adriaan van der Mye en Coomen Goossen, beyde doe ter
„ tyd Schepenen, en staande voor dat Stadhuys/ daar ontal-
„ lijk volk mede stont van der Gemeynten jong en oud. Zo
„ is 't gebeurt dat de geheele verdiepinge van de Raadkamer
„ opgevoort is van der aarden/ en stortte in een oogenblik
„ weder neder ter aarden/ overmits dat onder deze kamer
„ een groote verdiepinge was/ daar Bussen/ Bus-kruyt/
„ en andere/ alle Instrumenten van Oorlogen in stonden/ en
„ het vuur is onverziens in dit Bus-kruyt gekomen/ en sloeg
„ dat huys ter neder/ dat deze vier eerbare ryke Mannen/
„ met omtrent 32 groot en kleyn onder dat huys dood ble-
„ ven/ en daar wierde 'er veele van den brand/ en van den
„ steen en het hout/ dat ter zyden uytschoot/ gekwetst en ter

De Hoeken nemen verscheiden van de Cabbeljauwsche gevangen.

" dood toe gewont. Als deze ballingen met haren adherenten geen wederstant meer en kregen / zo liepen zy alle de Stede om tot Geestelijke en andere heimelijke plaatzen / en vingen omtrent vyftig van den Oversten en rijksten van der Stede van der Cabbeljauwscher partye / daar deze navolgende de principaalste af waren / Heer Philips van Wassenaar, Ridder / doe ter tyd Capiteyn van Leyden / Jan van Poelgeest, Adriaan van Poelgeest, zijn Zoon / Floris van Alkemade, Jan van Lockhorst, Jan van Sweeten, Adriaan van Sweeten, zijn Zoon / Schout van Leyden / Huyge van Sweeten, Adriaan van der Boekhorst, Klaas Jan Klaasz., Gerrit van Ryswyk, Bruyning van Boschhuyzen, Willem van Boschhuyzen, Floris Heerman, Jan van Sonnevelt, Cornelis van Sonnevelt, Dirk van Onthorst, Klaas Mast, Simon Paats, Kerstant Nannincxzoon, Floris Pietersz., Jan Arentsz., Gerrit Bols, en meer andere / en worden alle te zamen in diversche en verscheiden huyzen gezet / en hadden haar gemak en begeerte van eten en drinken / en worden wel getracteert / want zy tot der bester luyden huyzen lagen van der Stede / maar worden zeer nauw en kloekelijk bewaart / uytgezeyt weynig / die in banden en boeyen gestelt worden. Deze twiste binnen Leyden aldus staande / waren die Overste van dezer partyen binnen / Heer Reyer van Broekhuyzen, Ridder / Johan en Adriaan van Naaldwyk, Broeders des Heeren Henricx van Naaldwyk, Henrick van Nievelt, en Steven, zijn Broeder / Gerrit van Poelgeest, die principaale van den stamme van Poelgeest / Willem van Zyl, Jan van Zyl, Floris van Alkemade, Jacob, zijn Zoon / Dirk Potter, Floris Heermalen, Jacob van Woude, Heere van Warmond, ende en was niet lange binnen Leyden / maar hy reysde met Wyf / Kinderen en Huysgezin tot Schoonhoven, en onthield hem daar / tot dat de Prinse in den Lande kwam / en alle ding in rusten en vrede had gezet. Zo worden dan tot bewaarnisse van der Stede geordineert Capiteynen / als Adriaan van Naaldwyk, Jacob van Alkemade, Floris van Heermalen, Hendrik Willemsz. en Willem Willemsz., zijn Broeder. Op den negenden dag hier na kwam Heer Jan van Montfoorde binnen der Stede van Leyden, met omtrent veertig mannen / Commissie hebbende van den Prinse / of hy deze twee partyen in eenige manieren zoude mogen vereenigen en in vrede zetten.

Nieuwen oploop binnen Leyden.

Als men nu begon te tracteeren van deze zake / en was op den 19. dag der zelver maant / zo werd 'er een onverzienige oploop en twistinge onder den Poorteren / als 't dikwils in zulken zaa-

" ken

" ken gevalt / maar de Heere van Montfoorde deede die by
" kloekheden cesseren en ter neder leggen. Nu zo waren bin-
" nen der Stede achtien Bonnen / en in elke Bonne worden
" geordineert twee Overste Mannen / en alzo die Burge-
" meesteren en Schepenen van der Stede gevangen waren /
" zo kooren deze zes-en-dertig Bon-meesters uyt der ryk-
" domme van der Stede zes eerbaare ryke Mannen / die
" welke dat Regiment van der Stede bevolen werd / en die
" obedieeren zoude in schyne als Burgemeesters / en daar wor-
" den Capiteynen van oorlogen geordonneert / als 't van doene
" mochte wezen / en alle die Poorteren van der Stede / oud
" wezende boven de twintig en beneden de zestig Jaren / wor-
" den getelt / en daar werden gevonden tot zes duyzent weer-
" achtige Mannen / uyt die welke gemaakt worden vyf hon-
" dert Schutters, en elke Schutter werd een Knecht geassi-
" gneert en gegeven / dit waren duyzent kloeke Mannen /
" wel getuycht en geharnast.

Menigte van weerbaare mannen binnen Leyden.

De omleggende Steden hoorende / dat de Hoeken de Stad Leyden alzo met behendigheid ingenomen / de voornaamste van de Cabbeljauwsche partye gevangen / de Magistraat verandert en afgezet hadden / hebben zy met den anderen de Hoeken aangeklaagt en beschuldigt by Hertog Maximiliaan van Oostenryk, hun veele zwarigheden te laste leggende. De Hertog de klachte gehoort hebbende / is daar over zeer toornig geworden / en heeft met zynen Rade besloten / de Stad Leyden te belegeren / de Hoeken te straffen / en de geenen / die van hen verdreven en gevangen waren / en met geweld uyt hunne goederen gehouden werden / wederom in hunne bezittingen en goederen te stellen / welke resolutie en besluyt terstont in het werk gestelt werd. Gelijk zulks bewezen kan worden met de Beschryvinge van 't zelve Beleg / genomen zijnde uit het vervolg van onze voorverhaalde Historie / die beschreven staat in het 29. Capittel van de 31. Divis., zijnde van den volgenden inhoud:

" Als die andere Steden van Holland / als Haarlem, Delff
" en Amsterdam, vernamen / dat die van der Hoeksche
" partye / die zy binnen twee jaren verjaagt en verdreven
" hadden uyt der Stede van Leyden, die voorschreven Stede
" ingenomen en gewonnen hadden / en dat alle de Overste
" van der Stede / en van der Cabbeljauwsche partye gevan-
" gen waren / zo zenden zy terstond notabele Mannen tot
" den Hertog Maximiliaan, en gaven hem te kennen / hoe dat

De Hoeken werden voor den Hertog beklaagt en beschuldigt.

" een

" een Gelderſche Capiteyn / genaamt Heere Reyer van Broek-
" huyzen, met veel Gelreſſchen, Stichtſche, en gebannen Poor-
" teren die Stede van Leyden krachtelijk en verradelijk in-
" genomen hadden / en dat die voorſchreven Capiteynen /
" met zyne adherenten in meeninge waren voort te proce-
" deeren / om alle andere Steden van Holland ook in te ne-
" men / en waar te beduchten / dat die Gelreſſchen hem dat
" heele Land van Holland ontweldigen zouden / ten waare
" dat hy snellijk en kortelijk een remedie daar toe deede / en
" te hulpe kwame / en den Vyanden reſiſteerden. Die Prin-
" ſe dat hoorende / werd zeer gram / en beval Heer Jooſt van
" Laleyn, Stadhouder van Holland / die doe ter tyd by hem
" was / dat hy van ſtonden aan trekken zoude met machte
" van volk / om den Heere van Broekhuyzen te reſiſteeren en
" uyt der Stede van Leyden te verdryven / met alle zynen
" hulperen en adherenten / en zond hem van ſtonden aan naa
" Heere Jan van Ranſt, Markgrave of Meyer van Antwer-
" pen, met veele Soudenieren en Knechten. En die Stede
" van Holland deede terſtond by hem komen Heer Philips,
" de Baſtaart van Brabant, met alle zyne knechten / en ley-
" den die binnen die Stede van Rotterdam, beducht wezende
" voor die van Dordrecht en van der Goude, dat zy die inge-
" nomen mochten hebben. Als die ingekomen van Leyden
" vernamen / dat de Stadhouder in den Haag gekomen was /
" zenden zy haare Gedeputeerden tot hem / begeerende en
" biddende / dat men ze in rechte hooren wilde tegen den gee-
" nen / die zy gevangen hadden / en begeerden noch te hebben
" en bezitten dat Regiment van der Stede / en dat men die
" andere / die gevangen zaten / deſtitueeren en afzetten wilde.
" Die Stadhouder van der andere partye geinformeert we-
" zende / gaf hen antwoorde : zeggende / dat zy voor 't aller-
" eerſt den Heere van Broekhuyzen, Hendrik van Nyevelt,
" met den Gelreſſchen, Stichtſchen, en gebannen Hoekſche
" uyt der Stede zouden laten paſſeren / en leveren hem die
" gevangen in zyner handen / dit doende woude hy ze hoo-
" ren. De welk zy niet doen en wouden / en zonden van ſton-
" den aan haar Gedeputeerden tot den Prinſe / om 't Regi-
" ment van der Stede / en deſtitutie van den anderen. En
" binnen dezen tyden bereyde hem die Stadhouder met alle
" zyne macht / de Stede van Leyden te beleggen / maar die
" Ingezeten en Poorteren van Delff, Haarlem en Amſterdam
" waren onwillig / en wouden uyt haar Steden niet / zo dat
" het vertoog tot den derden dag van Maart / want hier en
" binnen kwamen veel knechten in 't Land / en worden van
" den

De Stadhouder maakt gereedſchap om Leyden te benauwen.

" der Steden aangenomen. Die Regenten en Oversten van
" der Stede van Haarlem, als zy het innemen van der Ste-
" de van Leyden hadden vernomen / ontboden terstond by
" hen op het Stadhuys alle die rykste en machtigste van der
" Stede / begeerende van hen eenen eed gedaan te worden /
" dat zy geen rumoer of commotie in der Stede tegen hen-
" luyden maaken en zouden / maar dat zy die Stede wilden
" onderhouden en conserveeren in eenen goeden rust / vrede
" en eendrachtigheid: zoo belooft en zweert ons weder sprak
" die rykdomme van der Stede / dat gy buyten onze consent
" en wille geen Capiteynen noch Soudenieren en Knechten
" in nemen zult / en wy zullen doen dat gy begeert / en al-
" dus zwoeren en beloofden zy malkanderen te doen en te
" onderhouden dat elks begeerde. Onlangs hier na kwamen
" binnen Rotterdam en in den Haag veel Soudenieren en
" Knechten van des Hertogen wegen / en doen werd geordi-
" neert / dat Heer Jan van Ranst, Markgrave van Antwerpen,
" trekken zoude binnen Haarlem, met vier of vyf hondert
" knechten / en binnen Haarlem komende omtrent St. Matthys
" dag / werd 'er een groote commotie en murmuratie tegen
" den Regenten van der Stede / dat zy tegen haaren eed en
" beloftenisse dit lieten geschien / waarom dat zy te raade gin-
" gen / en gavenze weder oorlof / want zy voor een oploop
" beducht waren / en eer dat die knechten tot Hillegom wa-
" ren gekomen / zo lieten zy die wederom komen in de Ste-
" de / want daar en binnen hadden zy versiert en voorgestee-
" ken / dat die van Bakenesse, alle den Regenten en Over-
" sten van der Stede / met andere van der Cabbeljauwsche
" partye doodslaan wouden / en aldus kwamen zy weder bin-
" nen. Omtrent deze tyd kwam Gysbrecht van Raaphorst, Den Hertog doed Leyden belegeren.
" Jacob van den Wouden, Swager / en begreep dat huys te
" Warmond, andere het huys te Alkemade, en het huys te
" Endegeest, in den Ambacht van Oestgeest, daar zy die van
" Leyden mede dwingen wouden: Die van Leyden togen uyt
" en pilgierden en beroofden dat huys ter Does, en het huys
" te Sweeten, en op het huys te Zyl leyden zy haar knechten /
" om die Stede te bewaren / daarna lieten die van Leyden
" een Blokhuys opslaan aan die uyterste moolen buyten die
" Haagsche-poorte, en een aan die Rhynsburger-poorte, en
" braaken die bruggen daar omtrent op / om niet lichte-
" lijk aan die Stede beloopen te worden / en zonderlinge
" een uytnemende stark Blokhuys / dat zy deeden slaan op de
" Molen-werf / nessens Heymans brugge over / daar zy die
" van Haarlem en Amsterdam mede bedwongen / dat zy niet

"ter Goude varen en mochten. Zoo is het gebeurt dat 'er een groote commotie en tweedracht opgestaan is in den Lande van Holland, wie dat deze Soudenieren en knechten betaalen zouden. Die overste Regenten van der Stede die ze ontboden hadden woude hebben / dat ze die gemeenten van den Stede betaalen zouden / want zy uyt bevel des Prinsen daar gekomen waren / om die Landen te defendeeren en te beschermen / daar die gemeenten op antwoorden: laatze van betaalen die ze geroepen en doen komen hebben / want als ons Prinse komt / zoo zullen wy voor dat welvaren van dezen Landen doen / dat ons mogelijk is van doen / zoo waar dat hy voorgaat zullen wy hem volgen. Op dees tyd lag de Markgrave van Antwerpen / Heer Jan van Ranst, binnen den Dorpe van Alphen van 's Prinsen en 't Lands wegen met een deel knechten / deze werd in meeninge te trekken om te bekrachtigen het Blokhuys / staande op de Molenwerf / neffens Heymans brugge over. Die van Leyden dit vernemende / en ook mede dat op het Blokhuys groot gebrek was van victualie / maakten hen reede omtrent St. Geertruyden dag / en namen vier honderd knechten en duyzent Poorters wel getuygt / om dat Blokhuys te spyzen en den Markgraaf te moete te gaan / van den welken Capiteynen waren / Heer Reyer van Broekhuyzen, Hendrik van Nyevelt, Dirk Potter, uyt den Hage. En als zy kwamen tot Rynenburch by Koudekerke, en die Markgrave vernam dat die van Leyden uytgekomen waren / heeft zijn opzet verandert en laaten vallen / en is haastelijk getoogen van Alphen, passeerende door Buscoop en Hafersw oude, daar zy van die gemeenten en boeren een wyl tyds geschut worden / overmits een Blokhuys dat zy daar opgeslagen hadden / beducht wezende voor brande en pygeringe van de voorschreven knechten / maar in het einde lieten zy ze passeeren door haar Dorp op goede geloove / en alle die Ingezeten van den Dorpe van Hafers woude stonden op den Kerkhove / en daar voorby gaande was 'er een van den achtersten knechten / die een van de Boeren een spiesse ontnemen woude / daar die andere tegen was / maar by dat 'er een kleyne schermutsinge geviel / dat zy vier van den Boeren op den Kerkhove dood schooten. En als die van Leyden gekomen waren op den Meenen-weg / om den Markgraaf te onderscheppen / vonden zy alle die Bruggen opgebroken / doen liep Dirk Potter met den Knechten / die Hoogeveensche vaart op / en beliepen den Markgrave binnen Benthuyzen, en schooten zeer vreezelijke op malkander /

Die van Leyden verjagen de Beleggers van haar Stad.

Schermutsinge tot Hafers-woude en Benthuyzen.

" der/ en ziende dat groote Heyr aankomen/ vochten zy
" hen zelven daar door: die Markgraaf was in grooten pe-
" rikel/ want hy was onder de voet geslagen/ en zyne sle-
" de werd hem benomen/ maar met grooter kloekheid ont-
" kwam hy met zynen knechten door heymelijke wegen en
" toepaden binnen Delf, en die andere kwamen weder bin-
" nen Leyden ongeschadigt/ uytgezeyt eenen/ die werd hen
" omtrent het Huys te Sweeten afgeschooten. Daarna zijn
" de Stadhouder en de Markgrave met veel volks van wa-
" penen gekomen voor de Stede van Leyden, des Saterdags
" des nachts te Mid-vasten/ en wonnen stormenderhand
" dat Blokhuys buyten die Haag-poorte, aan die uyterste
" Moolen/ en verbranden vyf Moolens/ en een deel Huy-
" zen daar buyten staande/ waarom dat groote commotie en
" beroerte in die Stede was/ overmits den brande/ beduch-
" tende die Stede te verliezen/ de welk al tampelijk voen
" stont: en van dezen tyd voort worden die van Leyden zeer
" benauwet/ dat zy nergens uyt der Stede komen en dorsten/
" zy en worden gevangen.

De Markgraaf komt weder voor Leyden.

Deze tweedracht dus continueerende/ en elk zyne macht toonende/ hebben die van Leyden zeer gesolliciteert aan den Prinse/ om remissie te verkrygen van 't geene zy misdaan mochten hebben/ door het innemen van de Stad/ en om te verkrygen de regeering van dezelve/ en deden groote beloften/ beloofden groote sommen van penningen te geven. Hier toe waren haar zeer behulpelijk de Steden Dordrecht, Gouda en Schoonhoven, en onderwonden zich des veel. Die Prins willende dat Land in ruste en vrede brengen/ nam op zich/ in persoon in Holland te komen/ en kwam omtrent Mid-vasten in de Stad Breda, den welken Heer Engbert, Grave van Nassauw, feestlijk en gracieuselijk ontfing/ en eerlijk en bekwaamlijk tracteerde. Ook kwamen daar weder by hem die van Leyden en van Dordrecht, om der voorschreven zaaken willen/ en werden genoeg te vreden gestelt/ en verkregen hunnen wille redelijk.

Den achtsten April reisde de Prins uit de Stad St. Geertenberge, en kwam des avonts te Rotterdam, met veel Edele mannen/ Meester Corondillet, zyne Cancellier/ de Graaf van Wirtsenburch, de Graaf van Nassauw, de Graven van Polen, twee Gebroeders/ Grave van s'Hoerle, Heer Balthasar van Wolkensteyn, met meer andere Heeren en Ridderen/ en daar komende kwamen hem te gemoete Heer Joost van Laleyng, Stadhouder van Holland/ Heer Arent van Sevenbergen,

Die van Leyden verzoeken Pardon aan den Hertog.

gen, Heer Anthonis, de Bastaart van Brabant / Heere Jan van Raft, met meer andere Ridderen en Edelen. Op dien zelven tyd kwam daar mede de Gedeputeerde van der Stad Leyden, om van den Prins remissie en kwytschelding van haar misdaad / en door sterken informatie der Steden Delf, Haarlem en Amstelredam, mochten zy anders geen antwoord van den Prins verkrygen / dan zy te vooren ontfangen hadden van de Stad / als voorzegt is. Van daar reisde de Prins des Donderdaags voor Palmdag / en kwam te Gouda, daar hem ontfing Heer Willem van Egmond, Heer Jan van Wassenaar, en Heere Jan van Cats, en van daar toog hy naar Oudewater. Als Heer Reyer van Broekhuyzen met zyne adherenten dit vernamen / die een kloek scherpzinnig man van Oorlog was / aanmerkende / dat de Stad Dordrecht, de sleutel van Holland / aldus ingenomen / en die Prins zelver in het Land was / merkte wel / dat hy daar niet lang duuren konde / en trachtte / met grooter kloekheid en subtielheid van daar te komen. Kort hier na kwam de mare / dat Heere Reyer ruimen woude / gelijk hy deede / want hy ging in der nacht uit Leyden met alle die Knechten / en met den geenen / die met hem ingekomen waren / na de Stad Woerden / achter hem velende en ter neder slaande alle boomen / overdwers staande aan den Hoogen Rhyndyk / om dat men hem niet lichtelijk achtervolgen zoude / en ging zoo heymelijk voorby Woerden naar de Stad Montfoorde. De Heeren van den Raade des Prinsen dit vernemende / en dat de Heer van Montfoorde niet binnen de Stad was / informeerden den Prins / dat hy zelver in persoon kwam voor de Stad Montfoort / om dezelve in te nemen / en den Heere van Broekhuyzen te vangen met zyne medegezellen. Zoo is van die Prins met omtrent zes hondert Knechten gekomen voor de Stad Montfoort / eischende de poorte opengedaan te worden / en de Heer van Broekhuyzen daar uit te hebben / het welk hem altemaal geweigert werd / en begonnen met allen zeer uit de Stad te schieten met Busschen en Cloeders / want die Prins doe in groot perykel stond / dat zijn Edele persoon byna met een der Serpentyne klooten geraakt hadde geweest / waarom zy veele Dorpen in 't Land van Montfoort verbrande en veel schade daar deeden omtrent die Stad / door de Huyzen en Wooningen af te branden. Op den Palmen-Zondag reisde de Prins van daar en kwam tot Schoonhoven / daar hy eerlijk ontfangen werd van den Kastelein Gerrit van Assendelf, en van de Poorteren. Doe deede Heer Joost van Laleyng den Stadhouder by zich komen, van

Broekhuyzen wykt uit Leyden.

Vianen / Jonkheer Walrave van Brederode, zynen Neve / en presenteerde den Hertog Maximiliaan, die hem minlijk ontfing en tracteerde.

Des Maandags kwam de Prins weder te Gouda / daar doe een generale Dagvaart gehouden werd van den Hollandschen Steden. Des Dingsdags toog de Prins van Gouda / en kwam te scheep tot Leyderdorp, daar hy op 't Land trad en ging te voete in goeder ordinantie naar de Stad Leyden, daar die van Leyden meest van den Rykdom hem tegens kwamen aan de Poorten in 't zwart gekleed / en vielen op hunne knien / biddende om gratie / presenteerende hem de Sleutelen van de Stad. De Prins meer geneygt tot barmhertigheid dan tot Justitie / deed hen opstaan en nam hen in genade / en zy moesten hem voor hunne remissie en beteringe geven vystig duyzent gulden / en achtien Mannen / om zynen wille daar mede te doen / die hy namaals in gratie nam. De Prins binnen Leyden wezende / Dirk Potter, met meer andere / die op 't Huys te Zyl gegaan waren / waren van den Markgrave van Antwerpen daar af gehaalt / van den welken vier gerecht wierden op Witten-donderdag / en op raden gezet / en Dirk Potter en Pieter Ariaanszoon, met noch een / werden gerecht op Paasch-avond / en Dirks en Pieters hoofden worden gezet op die Hoogewoertsche poorte / en hunne lichamen op 't Kerkhof begraven / maar de derde werd mede op een rat gezet. Dit gedaan zijnde reisde de Prins na den eten in den Haag / en daar zijnde heeft hy doen bannen uit alle zyne Landen en Heerlijkheden Heer Jan, Burchgraaf van Montfoorde, Heer Reyer van Broekhuyzen, Ridderen / Hendrik van Nievelt, met meer andere / en deede confisqueeren en alle hunne goeden toeslaan / die zy in zyne Landen leggende hadden / en de Prins gaf Balthasar, Heer van Wolkensteyn, zynen Neve / de Heerlijkheid van Purmereynde, met zyn toebehooren / welke hy namaals verkocht aan Heer Jan, den eersten Graaf van Egmond. De gevangen van de Hoeksche partye van Leyden werden alle in den Haag gebracht / waar van Floris Heermalen, een eerlijk ryk man een was: en Jan van Rietvelt, Procureur-Generaal / bracht de gevangen Hoekschen van Dordrecht ook in den Haag / onder welken ook was de Schout van Dordrecht, en diergelijken de gevangenen van Gouda en van Schoonhoven, maar Kerstant Hermansz., Schout van Gouda, en Guvert Cloy, met meer andere van Gouda, en van dier partyen / waren te vooren / al eer de Prins binnen de Stad kwam / uit de Stad geweken tot Utrecht in de Stad. En kort hierna kwam Vrou-

Die van Leyden ontfangen haar Prins, welke enige Hoofden doed straffen.

Vrouw Margriet verbidt de gevangen Hoeken.

we Margriete, Princesse / Hertog Karels Weduwe van Borgondien in s'Gravenhage, en bad voor alle deze gevangen / waarom dat op die tyd niemand in den Haag van deze gevangens gerecht werdt.

Alzo zyn alle deze Beroertens en Borgerlyke Oorlogen en oneenigheden zo binnen de Stad Leyden, als in de andere omliggende Steden / geaccordeert en ten einde gebracht / welke zoo veele jaren geduurt / en onuitspreeklyke schaden aan Menschen / Landen en Steden veroorzaakt en te wege gebracht hadden.

Tot gedachtenis dat de Stad Leyden alzo ingewonnen en verovert was / is ten dien tyde gemaakt dit volgende Jaardicht:

LeIIden MaCht VVeL beCLagen /
Dat BroeCkhVIIsen dorste VVagen.

De Heer van Montfoort meent in den jare 1484 met een aanslag de Stad Leyden te veroveren en in te nemen, maar werd verdreven en verslagen.

Omtrent vier jaren na dat alle de voorverhaalde zaken / binnen de Stad Leyden alzo verloopen en gepasseert waren / is 't gebeurt / dat de Heer van Montfoort, liggende op het Slot van Woerden, en Jonkheer Jan van Naaldwyk, met anderen besloten en voorgenomen hebben / Leyden met list en behendigheid des nachts in te nemen en te overweldigen: doch zyn voornemen is te schande gekomen / en heeft niets uitgerecht / maar met verlies van de zyne moeten te rug trekken / vermits eenige van de Burgeren / die van dezen verradelyken aanslag wisten / de Regeerders van de Stad gewaarschouwt hadden / dat zy op hunne hoede wezen zouden / 't welk zy nochtans in den wind sloegen / en zeer weinig achtten. De tyd gekomen wezende / om hun voorslag in het werk te leggen / en dat zy alle met ladderen over de Stads muuren gekomen waren / hebben de Borgeren der Stad Leyden, zulks gewaar wordende / de opgeklommen Soldaten met alle vroomheid en manlykheid van hun-

hunne muuren gekeert / en te rug gedreven. De Beschryvinge van dezen aanslag zullen wy hier byvoegen uit het 66. Capittel van de 31. Divisie van onzen Chronyk-Schryver van Holland / en in dezelve Chronyk by W. van Goudhoven uitgegeven / bladz. 545, alwaar hy den zelven met de volgende woorden beschryft:

De Heer van Montfoort meent Leyden in te nemen.

„ De Heere van Montfoorde binnen Woerden, en op het
„ Slot van Woerden hem onthoudende / is Heere Jan
„ van Naaldwyk, Ridder / by hem gekomen / hebben eenen
„ aanslag geordineert en gemaakt / om die Stede van Leyden
„ in te nemen / en hebben hen sterk gemaakt / van uytgele
„ zen en vroome knechten tot duyzent toe / en zyn gekomen
„ op den 13. dag in Junio / tusschen den Saterdag en Zon-
„ nendag des middernachts voor die Stede van Leyden / en
„ swommen die graften en vesten deur / en kwamen met lad-
„ deren aan die muuren / meenende die Stede in te nemen
„ en te beklimmen / en riepen Brederoode, Montfoort, Broek-
„ huyzen, en dat en was niet verre van de Zyl-poorte, daar
„ zy dit bestonden. Die Poorteren van Leyden dit verne-
„ mende / liepen terstont op die Vesten / en aan die Muu-
„ ren / Poorten en Toorenen / en keerden de Vyanden vroo-
„ melijk van die Muuren / en stonden malkanderen trouwe-
„ lijk by / niet aanziende eenige partye / gonst of vrienden /
„ en sloegenze weder van de muuren / en als zy met Bussen
„ en Cloeveniers begonnen te schieten / keerden zy aarselin-
„ ge weder / laatende daar zommige dooden. En in 't we-
„ derkeeren kwamen zy voor dat Huys te Poelgeest, binnen
„ den Dorpe van Koudekerke / en Heere Gerrit van Poelgeest,
„ Ridder / gaf hen met willen op / daar hy nochtans alle
„ dage soudye ontfing van de Stede van Leyden, tot bewaar-
„ nisse van 't zelve Huys / en wel betaalt was / en hem bossen
„ bos-kruyt / Artelrye en andere Instrumenten en gereed-
„ schap dat men op een Huys behoevende is / en ten Orloge
„ dienende / gelevert en gegeven hadden. En van dit opzet
„ van voor Leyden te komen / waren zommige Poorteren
„ binnen der Stede dat wel wetende / en gaven 't op die tyd
„ den Stadhouder van Holland / Heer Jan van Egmond, die
„ binnen Leyden was / te kennen / en toonden brieven die hen
„ geschreven waren / en waarschouwen deze / dat zy wel toe-
„ zagen / dat hen de Stede niet afgeloopen en worde / maar zy
„ en achtender niet op / en hielden 't voor spot. Daar noch-
„ tans om die zelve zaake wille / (een die de Brieven ontfan-
„ gen had en getoont) met den zwaerde gerecht worde in

„ den

" den Haag / genaamt Willem Jacob Evertsz., die Brouwer, / " van Warmond gebooren / een eerlijk oud man van t'zeven- " tig jaren / God vergeeft den geenen / die 't daar toe brach- " ten. De knechten op 't Slot te Poelgeest leggende / en dat " begrepen hebbende / hebben dat Slot bebolwerkt en zeer " sterk gemaakt / en deeden al 't kwaat dat zy mochten om- " trent die Stede van Leyden, roovende / pilgerende / en " den Landluyden en andere uyt Leyden beschadende daar zy " konden en mochten. Zo heeft ten laatsten die Stadhouder / " met die Stad van Leyden veele knechten vergadert / met " sommige Poorteren uyt der Stad / en hebben dat Slot te " Poelgeest alomme krachtelijk belegen / en stelden daar voor " groote Hoofdstukken / Cortouwen / Engienen / en ande- " re Instrumenten / en schooten met allen zeer op dat Slot " en Tooreneu / en byzonder op eenen grooten ronden Too- " ren / dat daar niemand op duuren en mochte / en ten laat- " sten gaven zy dat Huys op / en die van Leyden deeden " dat afbreken ter aarden toe / en werd gedestrueert en ver- " woest. En zy luyden moesten met schande wederom te " rugge keeren.

Die van Leyden beleggen en winnen Poelgeest.

Verhaal hoe sommige oproerige Kennemers, (welke het Casenbroots-volk genaamt werden) geheel Noord-Holland in roere gestelt, en de Stad Haarlem ingenomen hebbende, met macht voor Leyden kwamen, om 't zelve mede te overweldigen: maar werden met gewelt daar buiten gehouden, gestut en te rug gedreven, alzo dat zy genoodzaakt waren weder te keeren, en veele van hen achter lieten: ten laatsten, wat straffe over hen gegaan is.

Om deze voorgenomen geschiedenis volkomentlijk te beschryven en te verhaalen / zal grootelijks van noode zijn / ten eersten te beschryven / waarom deze Noord-Hollanders of Kennemers, het Casenbroots-volk genoemt wierden: daar na aan te roeren het begin / waarom of waar door zy tot deze oproerigheid en wederspannigheid gekomen zijn / en zich zo verre verloopen hebben / dat zy tegen hunnen Prins opgestaan zijn / en de Wapenen tegen hem in de handen genomen

mein hebben. Om den weetgierigen Lezer hier in te believen / zal ik dit alles doen / met het invoegen van een zeker geschrift / 't welk voor eenige jaren by myn waarden Oom / Jan van Hout, uit verscheide oude Brieven en Stukken by den anderen vergadert en geschreven is / inhoudende geheel pertinentelyk dezen geheelen handel / zoo wel 't begin / den voortgang / als het einde / en de straffe / waar mede deze oproermakers gestraft zyn / luidende van woord tot woord als volgt:

Kort en waarachtig verhaal van 't Casenbroot-spel.

" In Westvriesland of Noordholland gereeс in 't jaar 1491
" een beroerte / genoemt het Casenbroot-spel, (uyt dien
" dat het maar arme Lieden waren / die het zelve begonsten.)
" Waar van 't begin / den voortgang / en 't eynde geweest
" is als volgt. Op den Octaaf van Paasschen kwam Heer
" Jan van Egmond, Stadhouder / met menigten van Knech-
" ten in Noordholland, om den Kennemers en Waterlanders
" daar mede te dwingen tot geven van Ruytergelden en Schat-
" tingen. De Land-luyden tot daar toe groote zware lasten
" gedragen / en ongelden gegeven hebbende / waren zo ver-
" armt / dat zy niet vermochten te geven; te meer / wezende
" groote dierte van Koorn in 't Land / en mits dat door de
" verlaginge van der Munte 't gelt uyt 't Land getrokken
" was. Hier deur zyn groote beroertens ontstaan / meenen-
" de 't gemeen / zy waren goedeloos / en zo men hen dwin-
" gen wilden langer schattinge te geven / zy wilden hen lie-
" ver doot vechten / dan van de armoede vergaan. Egmond
" ging evenwel met zyne executie voort. Eyndelyk sloegen
" zyn Knechten twee weygeraars doot / den derden werd ge-
" vanckelyk na den Haag gevoert. Hier door maakten hen
" veel Dorpen op / liepen te hoop / begaven hen als uitzinni-
" ge en mistroostige luyden in Alkmaar, liepen ten huyze van
" Klaas Corf, Rentmeester Generaal van Noordholland / daar
" zy 't al in stukken sloegen. Deze eerste beroerten werden
" wat geslist deur bezendinge van die van Haarlem, die 't Ge-
" meente aengaven dat om haarent wille / en om haar een
" vergenoegen te geven / een dachvaart in den Haag beschre-
" ven was / alwaar zy haar armoede mochten te kennen ge-
" ven / met een toezag / die van Haarlem wilde voor hen het
" beste doen / en aan haar zake de goede hand houden. Hier me-
" de mitsgaders dat de gevangen weder uyt den Haag t'huys

Oorsprong van het Casenbroot-spel.

Komen binnen Alkmaar, en doen gewelt.

„ geschikt werde, was het kwaad wat uytgestelt, maar niet
„ weggenomen: want bemerkende dat 'er voor hen geen
„ verlichtenisse voor oogen en was, hebben binnen Hoorn
„ een generale Dachvaart gehouden, van alle de Kennemer-
„ landsche Steden en Dorpen, alwaar eendrachtelijk besloo-
„ ten werde, om den laatsten Man te verliezen, geen Ruy-
„ tergelden of Schattingen meer te willen geven, alzo zy het
„ van armoede niet langer verdragen en mochten, daar toe
„ zy den anderen over en weder over by zegel en Brieven be-
„ loofte gedaan en verbonden hebben. Middelertyd, nament-
„ lijk, op den twaalfden Juny, zijn eenige Oorlogschepen van
„ der Sluys, onder 't gebied van Heer Jan van Naaldwyk af-
„ geloopen, meenende te Zantvoort een Land val te doen,
„ 't welk mislukte, maar kwamen aan Wyk op Zee, dat zy
„ innamen, plonderden, en branden, loopende met de Buyt
„ naar het Maarsdiep, daar zy lange aan Anker lagen, groo-
„ te schade deeden, zonderlinge in de Oostersche schepen, na-
„ men ook in Texel en Wieringen. De Kennemers nemen
„ Hoorn in, 't welk by die van het Zuyd-kwartier weder
„ bekomen zijnde, leggen daar een sterk Blokhuys, 't welk
„ eyndelijk met consent van den Hove weder afgeworpen
„ werd. In 't begin van 't jaar 1492 komt Egmond met
„ een deel volks omtrent Alkmaar, meenende daar binnen te
„ komen, om eenige rebellen, den oploop gemaakt hebbende,
„ te straffen, die van Alkmaar daar van gewaarschouwt zijn-
„ de, leggen hem lagen, hy daar van geadvizeert zijnde,
„ wykt te rugge, deur welken aanslag de beroertens uytge-
„ borsten zijn, want op den derden Mey, 't welk was on-
„ langs naar het wyken van Egmond, zijn die van Alkmaar
„ in grooten hoopen vergaderd in den avont, en omtrent ten
„ acht uuren gekomen voor Haarlem, begeerende ingelaaten
„ te zijn, 't welk hen de Regeerders met 't besluyt van de
„ Vroedschappen en Ryk-dommen weygeren. Doch zijn door
„ eenige moetwillige, die de Kruys-poorte van binnen met
„ geweld opsloegen, ingelaaten, zy kregen grooten toeval,
„ nemen 't Stadhuys in, (en gelijk de Chronyk vertelt, be-
„ dreven op 't Stadhuys alle moetwille en gewelt, sloegen
„ ontstukken en braken alle de slooten van de kisten en kas-
„ sen, zo wel van de Tresorie, als van de Weeskamer, ver-
„ nielende alle Registeren, Brieven en andere Schriften,
„ daar de Stad en de Wees-kinderen grootelijks aangelegen
„ was. Deze zelfde moetwille hebben zy noch in veele en ver-
„ scheyden Borgers huyzen bedreven, doende de goede luy-
„ den daar mede een onoverwinnelijke schaade) in der nacht
„ des-

Vergaderen binnen Hoorn.

Nemen Haarlem in, en doen groot gewelt.

" desgelijks verscheyden borgeren huyzen / breken / verwoe-
" sten en plunderen alles / en werden van hen doot geslagen
" benessen den Schout Klaas van Reuven, noch eenige an-
" dere persoonen. Binnen Haarlem vermenigvuldigen zy tot
" over de drie duyzent / maken groote voorbereydingen om
" voort te trekken / dwongen de beste en eerlijkste Borgers
" van Haarlem, met hen voor Leyden te trekken / en zijn
" zulks den achten Mey ten vyf uuren in den avont uyt
" Haarlem gescheyden / en kwamen tot Noordwyk, daar zy des
" nachts bleven / en van daar voorttrekkende zijn den 10. op
" den Middage gekomen voor Leyden. Den Stadhouder van
" alle 't zelvige verwittigt / begeeft hem met den Raad en
" eenige Edelen en Knechten in Leyden, om 't verwoede
" volk te keeren en weder te staan / en had een Bolwerk
" doen maken voor de Rhynsburger-poorte / Bussen en an-
" dere Instrumenten op de Toorenen / Poorten en Muuren
" van der Stad gestelt / 't Blokhuys werd bestormt / en stor-
" menderhand ingenomen en gewonnen / en zijn zulks voort-
" gerukt tot aan de Rhynsburger-poort / nemen de huyzen
" daar omtrent in / en twee of drie uuren schutgevaart ge-
" houden hebbende / beginnen alle de boomen daar omtrent
" te vellen / en daar af een Bolwerk te maken / om voor
" 't schieten uyt der Stad verzekert te zijn / en hier mede be-
" zich zijnde neemt den hoofdeloozen aanslag / zonder hooft /
" ordere of beleyd begonst / een wel verdient eynde; want
" veele begeven hen van vervaartheid op der vlucht / 't welk
" oorzaak gaf dat ook de Bannier-dragers van Haarlem en
" Alkmaar eyndelijk met den gantschen hoop een schande-
" lijke vlucht aannamen / en al druppende binnen Haarlem
" kwamen / de Stadhouder vervolgtze / en werden veele
" doodgeslagen en veele gevangen / (de Hollandsche Chronyk
" zegt / dat in het vluchten en vervolgen van dat Hoofdeloos
" volk / van het Slot te Teylingen zes of zeven Ruyters ge-
" reden zijn / de welke groote schade onder haarluyden dee-
" den en zeer veele gevangen namen /) dit in voegen voorzegt
" geschied zijnde / zoo is de Hertog van Saxen, (die van we-
" gen Keyser Maximiliaan, en Erts-Hertog Philips, 't Oor-
" logsbeleyd vertrouwt was /) in 't Land gekomen / om de
" voorgaande oproer te straffen / met hem brengende omtrent
" drie duyzent Overlandsche Knechten / de welke omtrent
" Haarlem en Alkmaar ten platten Lande gebracht zijnde / al-
" les verwoesten en verdorven / want het Krygsvolk van den
" voornoemden Hertog / (zoo de Chronyk zegt) kwamen in
" 't Dorp van Noordwyk, daar zy veel moetwiligheids bedre-

Komen voor Leyden.

Nemen de huizen buiten de Rhynsburger-poorte in.

Vluchten uit vreeze.

" ven / en kwamen voort tot Santvoort, daar zy de Kerk en
" 't heele Dorp beroosden / en namen veele beesten en gevan-
" gens / omtrent Haarlem tot Tetroede toe / en zijn aldus
" voortgegaan met den roof / tot na dat groote Dorp van
" die Beverwyk, om dat inne te nemen: en die van Bever-
" wyk stelden hen ter weer al te vromelijk: meenende dat
" volk en knechten uyt te keeren en te rugge te dryven: maar
" die Knechten stonden malkanderen zo vromelijk by / en om
" dat zy in grooter getale en menichte waren / mochten zy
" het tegen haar niet houwen / en de Knechten wounen hen
" dat Dorp met kracht en stormenderhand af / een sloegen in
" die hetten veele van den ingezetenen doot / en maakten
" het zeer schandelijk; want zy plonderden en pilgeerden dat
" Dorp / nemende al dat 'er was / en alle dat Manvolk / dat
" 'er ten lyve gebleven was / en niet omkomen / werden ge-
" vangen en zwaarlijk gerantzonneert en geschat / daar dat
" Dorp al te grootelijks by verarmt en verdorven werd: en
" deze Knechten hebben hen daar bebolwerkt en sterk ge-
" maakt / om daar te blyven. Waar door de Steden en Lan-
" den tot beken komende / genade verzochten en bekomen
" hebben / in der volgende manieren: niet in 't generaal /
" maar elk in 't byzonder / want alzo hem in den voorschreven
" oproer de een min / de andere meer gemoeyt en overtreden
" hadden / de Steden van Haarlem, Alkmaar, Monniken-
" dam, Edam, Hoorn, Medenblik, gantsch Kennemerland,
" West-Vriesland, Wieringen en Texel, (alleen Enkhuyzen
" had hem stil gehouden en met de beroerte niet gemoeyt) zo
" zijn hem elk in 't zyne Brieven van genaden en zuyveringe
" verleent op den 25. Mey / met verscheyden lasten / te we-
" ten / dat die van Haarlem en Alkmaar, als verbeurt aan
" zijn handen moesten overleveren / alle haar beyder Privile-
" gien / mitsgaders haar Banieren. Dat die van Haarlem in
" de Bede / doen geeyscht / moesten consenteeren / en van ge-
" lijken / als 'er in toekomenden tyden Beden geeyscht zou-
" den werden / en twee van de grootste Steden consenteer-
" den / daar van Haarlem die derde zoude moeten zijn. Dat
" Haarlem en Hoorn elk een Poort moesten overleveren / tot
" een sterkte te maaken en te gebruyken. Dat de andere
" Steden ook haare Privilegien en Handvesten als verbeurt
" moesten overleveren / en haare Steden ten allen tyde moe-
" sten openen. Dat Alkmaar alle Poorten / Muuren / Too-
" renen en andere vastigheden moesten afbreeken / de Ves-
" ten en Graven vollen tot haaren kosten met hulpe van de
" Vriesen, met Schager-cogge, Nieuwdorper-cogge, en het
" Nieuw-

Des Hertogs volk neemt Beverwyk in, en beroven 't zelve.

Verzoeken pardon en genade.

Werd haar vergunt op de volgende wyze, en eerst,

Haarlem.

Hoorn.

Alkmaar.

" Nieuwland. Dat ten eeuwigen dage ten behoeve van de
" Graaflijkheid zouden werden betaalt binnen Alkmaar 3. stuy-
" vers / en over gantsch West-Vriesland 2. stuyvers op ieder
" huys. Dat die van Alkmaar en West-Vriesland moesten
" overleveren alle Artillerye en Bussen / grooter dan Colu-
" brynen / mitsgaders 't Bosskruyt / ook alle bezegeltheid
" als zy met den anderen gemaakt mochten hebben / om te
" conspireeren / en deze commotie op te stellen. Dat het
" Clerk-ampt van Haarlem ten eeuwigen dagen zoude bly-
" ven aan de Graaflijkheid. Dat alle beleende of verpande
" Domeynen op Officien / Visscheryen / Wagen en alle an-
" dere bijn zouden keeren aan de Graaflijkheid / en alle
" Brieven weder overgelevert moesten werden. Dat tot be-
" taalinge van ingekomen Knechten strak moest werden op-
" gebracht in gouden Andries guldens, Haarlem vier en dertig
" duyzent / Alkmaar twee duyzent en zes hondert / Monniken-
" dam vier hondert / Edam acht hondert / Hoorn duyzent /
" Medenblik drie hondert / Kennemerland vyf duyzent / West-
" Vriesland zes duyzent / Wieringen twee hondert / Texel
" duyzent guldens / makende te zamen een-en-vyftig duyzent
" drie hondert guldens. Dat voor 't Logys van den Stad-
" houder / ongeweert blootshoofts / barrevoets / elk met een
" witte stokskien in de hand moesten komen Persoonen / uyt
" Kennemerland hondert / uyt Alkmaar vyf-en-twintig / uyt
" West-Vriesland hondert en vyftig / uyt Texel twintig / uyt
" Medenblik thien / die op haar knien leggende / om genade
" en gratie van haar misdaad bidden / en haare lyven en
" goeden in zijn Genadige handen stellen moesten. Dat buy-
" ten de genade gesloten werd / uyt Alkmaar vyf en twintig
" Persoonen / uyt Kennemerland vyftig / en uyt West-Vries-
" land hondert / die Saxen noemen en nemen mocht / om zijn
" wil daar mede te doen / behalven ook die alle poorten had-
" den helpen opslaan; die schuldig waren aan de gedaane
" doodslagen; die de huyzen hadden helpen opslaan / berooven
" en pilgieren / voort alle principaale / die de commotie had-
" den helpen maaken / instellen / aanbrengen / en daar toe
" raad of daat gegeven hadden. Een welken eynde belofte
" gedaan was alle voorloopers / die met deze rebelligheid be-
" smet waren / zyne Genade over te leveren / om zijn wille
" daar mede te doen. Behalven dit alles / moest Texel twee
" maanden lang ten dienst van den Schout houden vyf en
" twintig gezellen van Oorloge / en die van West-Vriesland
" te maken en op te werken de Sterktens en Vastigheden /
" die den Hertog ordonneeren zoude binnen Haarlem, Hoorn
" en

Nader verhaal van de straffe bestaande in zekere somme van penningen.

Uit elke plaats persoonen geordonneert, om genade te komen verzoeken.

Texel moet zeker man houden ten dienste van den Hertog.

„ en Alkmaar. Ziet hier 't geen men noemde / in genade en
„ gratie opnemen / en elk oordeelt / of hier 't minste pointt
„ van genade ofte gratie vermengt is / en of men niet veel
„ eer moet bekennen / dat men de arme onderzaten / die men
„ tot oproerte geperst heeft / niet met een veel onverdraage-
„ lijker jok heeft gezocht te belasten en te onderdrukken /
„ 't welk dus verre alhier gezegt zy aangaande 't gunt ik
„ van het Casenbroot-spel uyt oude stukken te zamen hebbe
„ loeten te brengen met goeder meeninge. Indien my iet meer
„ mocht voorkomen / 't zelve ter goeder trouwen hier byvoe-
„ gen / tot onderrichtinge van den geenen / die met de kennisse
„ van oude zaken vermaakt zijn."

Dus verre het geschrift van myn Oom / Jan van Hout, waarin gy genoegzaam verstaan hebt 't begin / den voortgang en 't eynde van dit oproer of Casenbroot-spel. Lust iemand / dezen handel met meerder woorden (maar met minder zin) beschreven te lezen / die wyze ik tot de XXXI. Divisie en het 76, 77, 78. Capittel der zelver / van onze Hollandsche Chronyk. En in den laatsten druk anno 1620, bladz. 550.

Dewyle dat ik naderhand de Copyen bekomen heb van alle de Vonnissen / gegeven by den Hertog van Saxen, over ieder Stad en plaatze in 't byzonder / zo heb ik goedgevonden / dezelve in 't geheel hier by te voegen:

Hier na volgen de Artikulen, die myn Genadige Heere van Saxen ordonneert en beveelt gedaan te wezen by der Stede van Haarlem, in beternisse van de Commotie, by henluyden opgestelt en gedaan.

HAARLEM.

1. Eerst, dat die van Haarlem alle hoere Privilegien, ende hoere *Bannier die gebracht was voor de Stede van Leyden*, brengen zullen in handen myns genadigs Heeren van Saxen, omme zynre genade wille ende believe daer mede te doene.

2. Item zullen die van Haarlem de bede consenteren ende betaelen, die zynre Genade doen begeeren heeft over de Landen van Holland ende Vriesland.

3. Item dat die van Haarlem zullen altyd gehouden wezen,

zoo wanneer twee van den grooten steden van Holland consenteren die begeerten van myn genadigen Heere Grave van Holland, ende die hoere Genade van nu voortaen zullen begeeren, dat zy alsdan altyd de derde wezen zullen in 't consenteren, zonder eenige weygeringe.

4. Item wil myn Genadigen Heere een poorte van de Stad van Haarlem inne hebben, om die te bevestigen, ende ten behoeve van myn Genadigen Heere der Koninklyke Majesteit ende Eerts-hertoge te doen bewaren.

5. Item wil zyn Genade alle de Domeynen van mynen Genadige Heere die by der stad van Haarlem belast ende beleent zyn, ofte by eenige burgeren ende poorteren der zelver stede, in 't gemeyn ofte particulier met Lyf-renten, by verpachtinge of anders, dezelve Domeynen van dien wederomme gevryd ende van die lasten vry blyven, ende wederomme komen zullen aen myn Genadige Heer, ende dat die geene, die brieven ende verschryvinge daer af hebben, dezelve leveren zullen terstont in handen van myn Genadige Heere, omme geschoert te wezen, alzo wel daer die van Haarlem voor geloeft hebben, als die zy zelver belast ende beleent hebben.

6. Item dat van nu voortaen ende t'eeuwigen dagen dat Clerk-Ambacht van Haarlem blyven ende staen zal ter dispositie ende gifte van mynen Genadigen Heere Graven van Holland.

7. Item alzoe myn Genadige Heere, overmits de rebelligheid van die van Haarlem heeft moeten Knechten nemen, ende brengen alhier in den Lande, wil zynre Genade, dat die van Haarlem de Knechten, wezende ten getale van drie duyzent, terstond betaelen voor twee maenden Soldye, beloepende *vieren-dertig duyzent golden Andries guldens.* Ende dat die terstont opgebracht werden, op dat die Knechten vertrekken moegen, en geene vorder schade en doen.

8. Item myn Genadige Heere houd tot zynre genade, ende reserveert aen zynre genade alle die gene van Haarlem, de principale die de poorten hebben helpen opslaen, die schuldig zyn aen den Dootslagen, binnen Haarlem geschied, die geene die de huyzen hebben helpen opslaen, pilgeren ende berooven, ende voort alle de principale, die deze Commocie hebben helpen maeken, instellen, ende aenbrengen, mit raet ende daet, omme die by zynre genade te doen corrigeren, als nair hoir misdaet behoiren zal.

9. Item wil zynre genade, dat die Schout ende andere, die doot gebleven zyn binnen Haarlem in 't innemen der stede, be-

te-

teringe geschien zal, eerlyken en prouffytelyken nair oordeelen van zynre Genaden.

KENNEMERLAND.

Myn Genadige Heer de Hertog van Saxen, neemt die van Kennemerland in genade en gratie, als hy die van Haarlem gedaan heeft, in manieren hier navolgende:

1. Eerst zullen die Ingezetenen van Kennemerland, tot in den getale van hondert Persoonen, komende bloots hoofts, barvoets, elk mit een wit stocxken in zyn hand, zonder eenig geweer over hem hebbende, voor 't Logys van myn Genadige Heer., den Hertoge van Saxen, ende bidden ootmoedelyk op hoir knien myn Genadige Heere, als Stad-holder, ende in den name van de Koninklyke Majesteit, ende Eerts-hertoge Philips zynen Zoon, om genade ende gracie van haare misdaet, stellende haer lyven ende goeden in handen van myns genadigen Heer voorsz. omme gecorrigeert te zyn als 't behooren zal, belovende in toekomende tyden van gelyken niet meer te doene, maer voortaen goede ende getrouwe Onderzaten te wezen ende te blyven der Koninklyke Majesteit, ende den Eerts-hertoge zynen Zoon.

2. Item dat alle Domeynen verpant ende verzet in handen van den Ingezetenen van Kennemerland wezende, het zy op Schout-Ambachten, Sluysen, Visscheryen, Erf-pacht, of andere Officien, hoe die genoemt moegen wezeu, of waer die parchelen gelegen moegen zyn, het zy in handen van eenige Dorpen, gemeene persoenen, ofte particuliere persoenen, dezelve Domeynen ofte pande, staende in recesse op eenige officie ofte erf-pachte, zullen aen myn genadige Heere, den Roomschen Konink, Hertoge Philips zynen Zoon, als Graven van Holland, Heeren van Vriesland, vry ende quyt zyn ende blyven, ende die Brieven ofte verschryvinge van dien in handen van mynen Genadige Heere leveren.

3. Item zullen zynre Genaden geven voor een emende prouffitable *vyf duyzent Andries guldens*, ofte die waerde daer vooren, ende die terstont leveren ende betalen in handen van den genen mynen Genadige Heere daer toe ordonneren zal.

4. Item zullen alle hoere Privilegien ende Hantvesten in handen van myn Genadige Heere van Saxen stellen ende brengen, omme zynre Genadige beliefste dair mede te doene.

5. Item

5. Item vyftig persoonen te hebben, die zyner Genadige noemen zal, omme zyne Genadige geliefte mede te doene. Aldus gedaen tot Haarlem, den xxj. dag in Meye Anno xiiijC. xcij.

A L K M A A R.

Myn Genadige Heere, de Hertoge van Saxen, neemt die van der Stede van Alkmaar in hoere oetmoedige bede in genade en gratie, als zyne Genade die van Haarlem gedaan hebben, in de manieren hier nair volgende:

1. Eerst zullen de Ingezetenen der Stede van Alkmaar, in het getal van vyf-en-twintig Persoonen kommen in hoir hemden en linden kleederen, baarbeens en bloot hoofts, elcx een wit stockken in hoer hant hebbende, voor 't Logys van myn Genadige Heere van Saxen, en bidden oetmoedelyk op hoeren knien, myn Genadige Heere, als Stadhouder en in den name van de Koninklyke Majesteyt, en Eertshertoge Philips zynen Zoon, omme genade eu gratie van hoere misdaat, stellende hoer lyven en goeden in handen van myn Genadigen Heeren voorsz., om gecorrigeert te zyn als 't behoiren zal, belovende in toekomende tyden van gelyken niet meer te doene, maar voortaan goede en getrouwe onderzaten te wezen en te blyven der Koninklyke Majesteyt, en den Eertshertoge zynen Zoon.

2. Item zullen alle Poorten, Muyren, Toorenen, en andere vastigheyt, wezende aan de voorsz. Stede, terstont afbreeken, en die vesten en graften van der Stede vollen op hoeren kost, dair toe de Vriesen met Schager-cogge, Nieuwdorper-cogge, en 't Nieuwland, die in deze commotie begrepen zyn, den zelven van Alkmaar helpen zullen.

3. Item dat alle Domeynen verpant en verzet in handen van de Ingezetenen van Alkmaar wezende, het zy Schout-Ambochten, Sluysen, Visscheryen, Wage, Erf-pachten, ofte andere Officien, hoe die genoemt moegen wezen, of waar die parceelen gelegen moegen zyn, 't zy in handen van de voorsz. Stede, ofte den Ingezetenen van dien, dezelve Domeynen ofte penningen, staande in Recesse ofte eenige Officie ofte Erf-pacht, zullen aan myn Genadigen Heere, den Roomschen Konink, Hertoge Philips zynen Zoon, als Graven van Holland, Heere van Vriesland, vry en kwyt zyn en blyven, en die geene, die

daar Brieven af hebben, terstont myn Genadigen Heere overleveren.

4. Item zullen alle heure Privilegien en Hantvesten, Keuren, en hoere Bannier in handen van mynen Genadigen Heere van Saxen stellen en brengen, omme zynre Genade geliefste daar mede te doene.

5. Item zullen zynre Genade geven voor emende prouffitable, de somme van *twee duyzent zes hondert Andries guldens*, ofte de wairde dair vooren, en die terstont leveren en betaalen in handen van de geene die myn Genadige Heere daar toe ordonneeren zal.

6. Item myn Genadige Heere hout aan zynre Genade vyf en twintig Persoenen, die zynre Genade noemen ofte doen noemen zal om zynre Genadige beliefste dair mede te doen.

7. Item zullen ook die Koninklyke Majesteyt, Eertshertoge Philips, en hoeren nakomelingen, Graven van Holland, en Heeren van Vriesland, in der tyd wezende, geven en betaalen op elke huys, staande in de voorsz. Stede van Alkmaar, drie stuyvers jaars, geduyrende tot eeuwigen dagen.

8. Item zullen terstont leveren en bringen in handen van myn Genadigen Heere voorsz., alle hoere artillerye en bussen, grooter wezende dan Colleberynen.

9. Item zullen ook die van Almaar voorsz., contribueren en betaalen, in de beternisse van Klaas van Ruyven, en andere die dootgeslagen zyn in deze commotie, en ook in de beteringe van de geenen die beschadigt zyn in deze commotie, alle tot moderatie en ordonnantie van mynen Genadigen Heere van Saxen voorsz.

10. Item zullen de voorsz. van Alkmaar beteringe doen van de Mesusen geperpetreert aan den Persoon van Klaas Korf, en zyn huys staande binnen de Stede van Alkmaar, gemerkt dat hy op dien tyd Officier was van de Koninklyke Majesteyt en Eertshertoge Philips zynen Zoon, ter orden van mynen Genadigen Heere van Saxen, ofte die zyne Genade daar toe ordonneeren zal.

11. Item zullen terstont geheel en ongeschaart overleveren, alzulke bezegeltheyt als zy onderlinge met malkanderen gedaan mogen hebben, omme te conspireeren en op te stellen deze commotie.

WEST-

WEST-VRIESLAND.

Myn Genadige Heere, de Hertoge van Saxen, neemt die van West-Vriesland, en ook die van Schager-cogge, Nieuwdorper-cogge, en van Nieuwland in genade en gratie, als zyne Genade die van Haarlem gedaan heeft, in manieren hier na volgende, uitgenomen die van Hoorn en Wieringen, die voor hem zelven gecomposeert hebben, en Alkmaar, Medenblik en Texel, die voor hem zelven noch composeeren zullen, en ook uitgenomen die van Enkhuyzen, die myn Genadige Heere niet en eischt, alzo zy hem wel en getrouwelyk in dezen stukke gedragen hebben, als goede en getrouwe onderzaten schuldig zyn te doen.

1. Eerst zullen die Ingezetenen van West-Vriesland, Schager-cogge, Nieuwdorper-cogge, en 't Nieuwland voorsz. tot in getale van anderhalf hondert persoonen, komen bloots hoofts, barvoets, ongegort, elk een wit stocxken in zyne hand zonder eenige weere over hem hebbende, voor 't logys van myn Genadigen Heer van Saxen voorsz. en bidden oetmoedelyk op hoeren knien myn Genadigen Heere, als Stadhouder, en in den name van de Koninklyke Majesteit, en Eertshertoge Philips zynen Zoon, om genade en gratie van hoere misdaet, stellende hoere lyven en goeden in handen myns Genadigen Heere voorsz., om gecorrigeert te werden als 't behooren zal: Belovende in toekomende tyden van gelyken niet meer te doene, maar voortaan goede en getrouwe onderzaten te wezen en te blyven der Koninklyke Majesteit en den Eertshertoge zynen Zoon.

2. Item dat alle de Domeynen verpant en verzet, in handen van de Ingezeten van West-Vriesland, Schager-cogge, Nieuwdorper-cogge, en van het Nieuwelant voorsz., het zy op Schoutambachten, sluysen, visscheryen, erf-pachten ofte andere officie, hoe die genaamt moegen wezen, of wair die perceelen gelegen mogen zyn, het zy in handen van eenige Dorpen, gemeene persoonen ofte particuliere persoonen, de zelve Domeynen ofte perceelen staande in recesse op eenige offitie ofte erfpachten zullen aan mynen Genadigen Heere, den Roomschen Konink, Hertoge Philips zynen Zoon, als Graven van Holland, Heeren van Vriesland, vry en kwyt zyn en blyven.

3. Item zullen zy zyn Genade geven voor een amende prouffitable, *zes duyzent Andries gulden*, ofte de wairde dair voiren, en die terstont leveren en betalen in handen van den geenen, die myn Genadige Heere daar toe ordonneeren zal.

4. Item zullen zy alle hoere privilegien en hantvesten, in handen van myn Genadigen Heere van Saxen stellen, en brengen omme zynen Genadige geliesten daar mede te doen.

5. Item myn Genadigen Heere behout aan hem hondert persoonen, die zyne Genade noemen ofte doen noemen zal, om zynre Genadige beliefte mede te doen.

6. Item zullen de Koninklyke Majesteit, Eertshertoge Philips, en hoere nakomelingen, Graven van Holland, Heeren van Vriesland, in den tyd wezende, geven en betalen op elck huys, staande in 't voorsz. Lant van West-Vrieslant, Schager-cogge, Nieuwdorper-cogge, en Nieuwlant twee stuyvers 't Jaars tot eeuwigen dage.

7. Item zullen terstont leveren en brengen in handen van mynen Genadigen Heere voorsz., alle hoere artillerye en bussen, groot wezende meer dan Colubrinen en alle hoere Buskruyt.

8. Item dat eenige Dorpen gelegen in West-Vrieslant ofte Coggen voorsz., in dezen commotie niet besmet noch schuldig en waren, en alzo onschuldig bevonden worden, die zullen van deze contributie ongehouden wezen en blyven, welverstaande dat die onder die last van dien dragen zullen, daar by deze somme niet vermindert en zyn.

9. Item 't gunt dat myn Genadige Heere van Saxen den Ingezetenen van Vriesland en Coggen voorsz., ordonneeren en bevelen zal te doene, in 't maken en anders, van de sterkten en vastigheid, die zynre Genade alhier binnen dezer Steden van Haarlen, Hoorn, Alkmaar ordonneeren zal, dat zullen zy gehouden wezen te doen en te volkommen.

10. Item zullen ook die van Vrieslant en Coggen voorsz., contribueren en betalen, in de beternisse van Klaas van Ruyven, en andere die doot geslagen zyn in deze commotie, en ook in de beteringe van de geenen die beschadicht zyn in deze commotie, al ter moderatie van mynen Genadigen Heere van Saxen voornoemt.

11. Item zullen de voorsz. van Vrieslant en Coggen, beteringe doen van den Mesusen by henluyden geperpetreert aan den persoon van Klaas Korf, en zyn huys staande binnen der Stede van Alkmaar, gemerkt dat hy op dien tyd Officier was van de Koninklyke Majesteyt, en des Eertshertoge zynen Zoon, ter ordonnantie van mynen Genadigen Heere van Saxen, of die zynre Genade daar toe ordonneren zal.

12. Item

12. Item zullen terstont geheel ongeschoert overleveren alzulke bezegeltheyt, als zy onderlinge met malkanderen gedaan moegen hebben, om te conspireren, op 't stellen deze commotie.

13. Item die Schout-ambochten van Hem en Venhuyzen, Wydenesse, Leeck, Schellinckhout, Groote Broeck, Bouvekerspel, Luttekebroeck, Hoochkerspel, Oosterblocker, Westerblocker, Westwouden en Binnewyzen, zullen gelicht werden en blyven in den derden penning van hoere partye, die zy gehouden zouden wezen te geven in de contributie van de voorsz. civile beteringe, welverstaande dat die zelve derde penning gezet, en tot laste wezen zal van anderen Dorpen, die in deze contributie gezet en gestelt zyn, op dat de voorsz. somme daar by niet vermindert en zyn, en dit omme des willen dat deze voorsz. Dorpen niet zoe veele misdaen en hebben in deze Commotie als die andere Dorpen.

MONNIKENDAM.

Myn Genadige Heere, de Hertoge van Saxen, Stadhouder Generaal, neemt die Ingezetenen der Stede van Monnikendam tot hoere oetmoedige bede in genade en gratie, mits doende en volkomende dat hier nair volgt en verhaalt werd:

1. Eerst dat zy mynen Genadigen Heere voorsz., ofte zyne gecommitteerde die Stede Monnikendam tot allen tyden als 't zynre Genade dat begeeren zal, openen zullen.

2. Item zullen zy in handen van myn Genadigen Heere voorsz., leveren alle de verlopers die besmet zyn van deze rebelligheyt, omme zyne Genadige believe daar mede te doen.

3. Item zy zullen terstont betaalen en leveren in handen van myn Genadigen Heere voornoemt, de somme van *vier hondert gouden Andries guldens*, ofte de wairde dair voiren.

4. Item zullen alle de Domeynen en Erf-pachten verpant en verzet in handen van de Stede van Monnikendam, ofte eenige particuliere Persoonen, Ingezetenen van dien, kommen vry en onbelast aan mynen Genadigen Heere, den Roomschen Konink, en den Eertshertoge zynen Zoon, als Graven van Hollant, en die Recesbrieven terstont brengen in handen van myn Genadigen Heere voorschreven, om die geschoert te wezen.

EDAM.

Myn Genadige Heere, de Hertoge van Saxen, Stadhouder Generaal, neemt de Ingezetenen der Stede van Edam, tot hoere oetmoedige bede in genade en gratie, mits doende en volkomende 't gunt dat hier nair volgt:

1. Eerst dat zy myn Genadigen Heere voorsz., ofte zyne gecommitteerde die Stede van Edam tot allen tyden als zynre Genade dat begeeren zal, openen zullen.

2. Item zullen alle Domeynen en Erf-pachten verpant en verzet in handen van de Stede van Edam, ofte eenige particuliere Persoenen, Ingezetenen van dien, komen vry en onbelast aan myn Genadigen Heer, den Roomsch Konink, en den Eertshertoge zynen Zoon, als Grave van Holland, en die Reces-brieven terstond bringen in handen van myn Genadigen Heere voorschreven, omme die geschoert te zyn.

3. Item zullen in handen van myn Genadigen Heere voornoemt, leveren alle die verlopers die besmet zyn van deze rebelligheyt, omme zynre Genadige beliefte daar mede te doen.

4. Item zy zullen terstont betalen en leveren in handen van myn Genadigen Heere voorsz., de somme van *acht hondert gouden Andries guldens*, ofte die waarde daar vooren.

HOORN.

Mynen Genadige Heere van Saxen, Stadhouder Generaal, neemt de Ingezetenen der Stede van Hoorn, tot hoere oetmoedige bede in genade en gratie, mits doende en volkomende 't gunt dat hier nair volgt:

1. Eerst dat zy myn Genadigen Heere voorsz., ofte gecommitteerde de Stede van Hoorn, terstont en tot allen tyden, als zynre Genade dat believen zal, openen zullen.

2. Item dat zy terstont myn Genadigen Heere, ingeven zullen een poorte ofte plecke der zelver Stede, daar en zulke als mynen Ge-

Genadigen Heere believen zal, om daar van een vastigheyt en sterkte daar te doen maaken op hoeren kosten.

3. Item zullen alle die voorloopers die besmet zyn van deze rebelligheyt, leveren in handen van mynen Genadigen Heere, om zynre Genadige beliefte daar mede te doen.

4. Item zullen terstont betalen en leveren in handen van mynen Genadigen Heere voorsz., de somme van *dryzent gouden Andries gulden*, ofte de waarde daar vooren.

5. Item die Wage en andere Domeynen zullen vry en onbelast komen aan mynen Genadigen Heere, den Roomschen Konink, en den Eertshertoge zynen Zoon, omme van nu voortaan daar van te mogen disponeeren naar hoere beliefte, en die Recessebrieven die zy daar van hebben, terstont overleveren in handen van myn Genadigen Heere, omme by zynre Genade doorsneden te zyne als 't behoiren zal.

WIERINGEN.

Myn Genadige Heere van Saxen, Stadhouder Generaal, neemt de Ingezetenen van Wieringen, tot hoere oetmoedige bede in genade en gratie, mits doende en volkomende 't gunt dat hier nair volgt:

1. Eerst zullen zy in handen van mynen Genadigen Heere voorschreven, leveren alle de verloopers die besmet zyn van deze rebelligheyt, omme zynre Genadige beliefte dair mede te doen.

2. Item zy zullen terstont betalen en leveren in handen van myn voorsz. Genadigen Heere, de somme van *twee hondert gouden Andries guldens*, ofte die waarde daar vooren.

3. Item dat alle Domeynen ofte Erf-pachten verzet ofte verpant wezende, in handen van den Dorpen van Wieringen, ofte van eenige particuliere Persoonen van den Ingezetenen van dien, dezelve Domeynen, ofte Erf-pachte ofte penningen staande in Recesse op eenige Officie, zullen aan mynen Genadigen Heere, den Roomsch Konink, en den Eertshertoge zynen Zoon, als Graven van Hollant, Heeren van Vriesland, vry en kwyt wezende blyven, tot eeuwigen dagen.

TEXEL.

TEXEL.

Myn Genadige Heere, de Hertoge van Saxen, neemt die van den Eylande van Texel, in genade en gratie, in manieren hier nair volgende:

1. Eerst zullen die van de Ingezetenen en Inwoonende van Texel tot in 't getal van vyf-en-twintig Persoonen, kommen in zwarten gekleet, bloots hoofts, ongegort, voor 't Logys van myn Genadigen Heere voorsz., en bidden oetmoedelyk op haare knien myn Genadigen Heere, als Stadhouder, en in den name van de Koninklyke Majesteyt, en Eertshertoge Philips zynen Zoon, om genade en gratie van hoere misdaat, stellende hoere lyven en goeden in handen myns Genadigen Heere voornoemt, omme gecorrigeert te zyn als 't behooren zal, belovende in toekomende tyden van gelyke niet meer te doen, mair voortaan goede en getrouwe onderzaten te wezen en te blyven der Koninklyke Majesteit, en den Eertshertoge zynen Zoon voorsz.

2. Item zullen alle hoere Privilegien en Hantvesten bringen in handen van mynen Genadigen Heere van Saxen, omme zynre Genadige beliefte dair mede te doene.

3. Item alle Domeynen verpant en verzet in handen van den Ingezetenen van Texel, het zy op Schout-Ambochten, Sluyssen, Visscheryen, Erf-pachten; ofte andere Officien, hoe die genaamt moegen wezen, ofte waar die perchelen gelegen moegen zyn, 't zy in handen van eenige Dorpen, gemeyne persoonen ofte particuliere, die zelve Domeynen ofte penningen staande in Recesse op eenige Officie ofte Erf-pachten, zullen aan myn Genadigen Heere, den Konink, Hertoge Philips zynen Zoon, als Grave van Holland, Heere van Vriesland, vry en kwyt blyven, en die gene die daar brieven of hebben, terstont mynen Genadigen Heere overleveren.

4. Item houd myn Genadigen Heere van Saxen voornoemt tot zynre correctie allen den genen, die by den vyanden geloopen, en denzelven gedient hebben.

5. Item zullen zynre Genade geven voor amende prouffitable, *duyzent golden Andries guldens*, of die wairde dair vooren, en die leveren en betalen in handen van den genen, die myn Genadige Heere dair toe ordonneeren zal, en dat binnen xiiij. dagen eerstkomende.

6. Item zullen voirts sterk maiken 't Huys van mynen Genadigen

digen Heer, nair Inhoud der Brieven, die daar af by den Raade van Holland aan henluyden geschreven zyn.

7. Item zullen noch betaalen twee maanden lank geduyrende achter een volgende, beginnende den achtsten dag in Junio naastkomende, vyf-en-twintig gezellen van Oorloge, die wezen zullen by den Schout van Texele, en hem obedieeren en doen by zynre ordonnantien, 't gunt dat van noode wezen en hem believen zal, om assistentie te doen, dat men die kwade corrigeeren mach.

MEDENBLIK.

Myn Genadige Heere van Saxen, Stadhouder Generaal, neemt die Ingezetenen der Stede van Medenblik tot ootmoedige bede in genade en gratie, mits doende en volkomende 't gunt dat hierna volgt:

1. Eerst zullen die van Medenblik tot den getale van tien persoonen komen bloots hoofts, ongegort, elcx een wit stocxken in zyn hand, zonder eenige geweer over hem hebbende, voor 't Logys van myn Genadigen Heere voorsz., als Stadhouder, en in den name van de Koninklyke Majesteyt, en des Eertshertoge Philips, zynen Zoon, en bidden zynre Genade op hoere knien om genade en gratie van hoere misdaat, stellende hoere lyven en goeden in handen van mynen Genadigen Heere voornoemt, omme gecorrigeert te zyn naar gelegentheyt van hoere misdaat, belovende in toekomende tyden van gelyken niet meer te doen, maar voortaan goede en getrouwe Onderzaten te wezen en te blyven der Koninklyke Majesteyt, en den Eertshertoge Philips, zynen Zoon.

2. Item dat alle Domeynen ofte Erf-pachten verpant en verzet in handen van de Stede van Medenblik, ofte eenige particuliere persoonen van dien, en penningen in Recesse dair op staande, zullen gevryt zyn, en dezelve Erf-pachten zullen vry en onbelast aan de Koninklyke Majesteyt, en Eertshertoge Philips, zynen Zoon, komen en blyven.

3. Item zullen zy in handen van myn Genadigen Heere voorschreven leveren alle die voorloopers, en die besmet zyn van deze rebelligheyt, zoo verre hen mogelyk zy, om zynre Genade geliefte daar mede te doene, de welke zynre Genade aan hem reserveert.

4. Item zullen zy terstont betalen en leveren in handen van mynen Genadigen Heere de somme van *drie hondert gouden Andries guldens*, ofte de wairde dair vooren.

5. Item zullen zy brengen in handen van mynen Genadigen Heere voorsz., alle hoere Privilegien, omme zynre Genadige beliefste daar mede te doen.

Aldus gedaan tot Haarlem den xxv. dach van Meye Anno xiiijC. xcij. My jegenwoordich onderteekent Barry, en zyn de voorsz. Steden en Dorpen ten zelven dage by den Raden, neffens zynre Genade wezende, in 't gunt voorsz. staat gecondemneert.

De oproerige handel van dit hooftelooze Casenbroot volk zodanig een einde genomen hebbende / gelijk hier voor genoegzaam verhaalt is / is de Stad Leyden, (hoewel het pestilentiale vuur van de Hoekschen en Cabbeljauwschen noch dik en menigmaal in deze Landen weder ontstoken werde en heftig brande / en veele jaaren daarna eerst gedempt werde) in lange jaaren niet veel merkelijks wedervaaren / immers dat tot onzer kennisse gekomen is / of daar van wy eenige beschryvinge hebben konnen vinden / 't zy in de Hollandsche of andere Chronyken; dan alleen / dat in den jare 1535 Jan Becoldsz., Koning van Israël, en zyne Munstersche Propheeten / niet alleen Westphalen, maar eenige Hollandsche en Vriesche Steden in roere stelden / en de arme menschen met hunne schynheiligheid bedrogen en verleyden / hen vermanende alles te verkopen wat zy bezaten en hen na te volgen / zo zouden zy hen leyden en brengen in het lant van Beloften / 't welk van wyn en melk overvloeide. De arme menschen noch eerst uit de duysterheid des Pausdoms gekomen / geloofden deze bedriegers / volgden hunnen raad / en hebben zich met een goed getal van hier naar Haarlem op reyze begeven: maar (eylaas) de Propheeten en het gemeene volk werden bedrogen; want komende voor Haarlem, werden zy gestuit en gevangen / en eenige der zelve met de dood gestraft. Sommige van dit volk hebben met den anderen voorgenomen / de Stad Leyden op zijn Munsters met behendigheid in te nemen / en zijn tot dien einde op St. Paulus Bekeeringen avond, zijnde den 24. January in den jaare 1535 met den anderen sterk tusschen de 30 en 40 persoonen vergadert in een huyzinge / gelegen in het Noord-einde / beneden de St. Antonis brugge / daar tegenwoordig de drie Haringen uithangen / van meninge zijnde / hunnen aanslag dien nacht op

De Wederdoopers meenen Leyden in te nemen.

op een zeker uur in 't werk te leggen: en verhoopte/ offchoon zy klein van getal waren/ dat zy genoeg geholpen zouden worden/ door de zulken die gaarne alle dingen in roere helpen stellen/ en eenigzins reeds op de been waren. Maar de Regeerders dezer Stad/ (by die van Amsterdam van dezen aanslag verwittigt zynde/ die zulks vernomen hadden uit zommige Mennoniten/ welke by hen lieden/ uit gelijker oorzaken wille gevangen waren) hebben zich tegen dit volk gewapent/ en ten eersten de Klokke doen ophouden/ op dat zy niet zouden weten den rechten tyd en uure/ om hunnen aanslag te beginnen. Daar na deeden zy heymelijk/ zonder eenig gerucht te maken/ de Schuttery in de wapenen komen/ en zijn stil naar de voornoemde huyzinge getrokken/ en hebben die rondom bezet; 't zelve gedaan wezende/ zouden zy den Officier en anderen binnen de Huyzingen/ alwaar zy alle dezelve Mennoniten gevangen namen/ die daarna gedood en omgebracht zyn/ ontfangende hunne welverdiende straffe. Alzo wy van deze geschiedenisse geen meerder noch nader beschryving hebben/ zullen wy het zelve hier by laten berusten/ en voortgaan tot de Beschryvinge van de Belegeringen dezer Stad/ geschied zynde in de jaren 1573 en 1574.

BESCHRYVING

Van de strenge Belegeringe en het Wonderbaar Ontzet der Stad

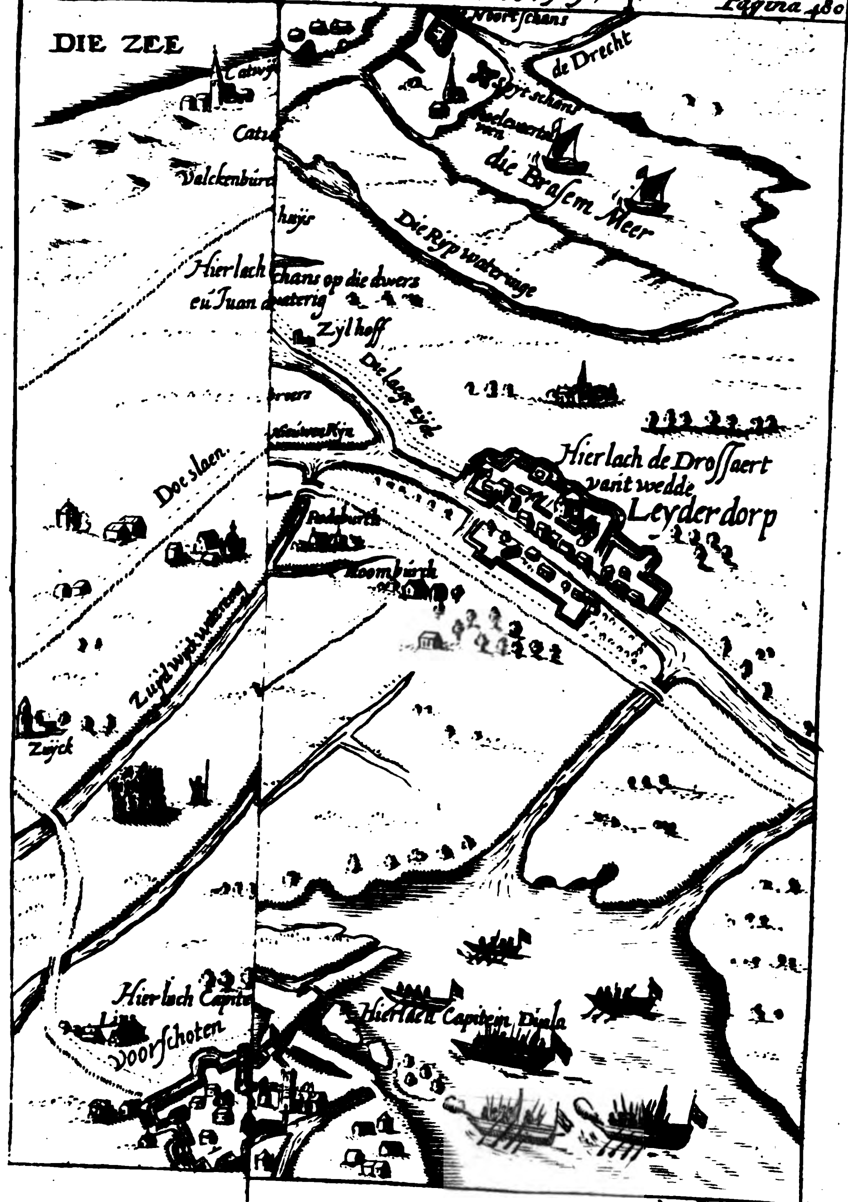
LEYDEN IN HOLLAND;

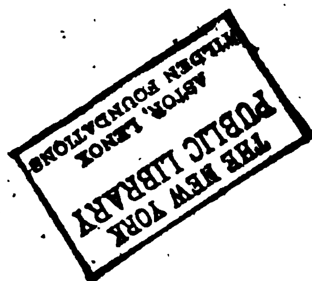
Geschied in den Jaare 1574.

TOT DEN LEZER.

Nadien wy, waarde Lezer, gekomen zijn in onze Leydsche Beschryving tot de laatste Belegeringe dezer Stad, voorgevallen in de jaaren 1573 en 1574, (want ik noeme beide deze Belegeringen een Beleg) zo kan ik niet nalaaten, U Lieden in een kleine Voorrede zommierlijk te verhalen, op wat wyze en wat zaaken ik in deze Beschryving voorgenomen hebbe, (met de hulpe des Heeren, zonder welk wy niet vermogen) te verhandelen en te beschryven. Om tot ons voorgenomen wit te mogen geraken, zullen wy in den eersten met weinig woorden verhaalen, wanneer de Spaansche Veltoverste Franciscus Baldeus, met zyne heyrkracht allereerst voor de Stad Leyden gekomen is: hoe lang hy in het eerste Beleg om de Stad gelegen heeft: waarom hy dezelve heeft verlaten en genoodzaakt geweest is, van daar te vertrekken. Dit gedaan zijnde, zullen wy verhaalen, wanneer de vyand zijn begonnen Beleg hervat en de Stad met meerder gewelt en macht belegert en benauwt heeft: desgelijks zullen wy hier byvoegen, wat listen, lagen en middelen Baldeus en zyne medehulpeeren, te weeten eenige nabuurige Edel-lieden, en verscheiden uitgeweken Burgers in 't begin van de tweede Belegering gebruikt hebben door verscheiden Brieven, die zy lieden tot verscheiden tyden aan de Heeren en Borgeren geschreven en gezonden hebben, zoekende met hunne schyn-goede beloften en brieven van Pardon en gratie de Stad met een zoet lyntje (als men zegt) het net over 't hooft en haar in 't eeuwig verderf te trekken, het welk de Regeerders meer als te wel konden merken, waarom zy alle deze Brieven of 't meestendeel met weinig

Algemene inhoud van de Belegerings beschryving.

AFBEELDHIET Anno. 1574
Pagina 480
DIE ZEE
de Drecht
die Brasem Meer
Die Ryp wateringe
Zyl hoff
Die laege zyde
Hier lach de Drossaert
vant wedde
Leyderdorp
Doe slaen.
Voorschoten

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX
TILDEN FOUNDATIONS

zig woorden op de Laconische wyze beantwoord hebben. Baldeus ziende / dat hy noch de zyne met al hun schryben niets uitrechtten / dan alleen die van Leyden te sterken en te moedigen / heeft de Stad veel vaster beslooten en benauwt / ja zo beschanst op alle wegen en wateren / dat 'er niemant in of uit en mocht geraken / dan met zeer groot perykel; zulks de Prins van Oranje, de Doorluchtige Vorst Willem van Nassauw, Hoogloffelyker Memorie / door vliegende Boden die van de Stad heeft moeten verwittigen / op wat wyze hy voorgenomen had / met hulpe Godes / de Stad te ontzetten. Wy zullen mede verhaalen / hoe de Burgeren en Ingezetenen der Stad zich geduurende deze harde en langduurige Belegering gehouden en gedragen hebben / hoe zy dik- en menigmaal tegen de vyanden met groote kloekmoedigheid uitgevallen / geschermutseert / en eenige van de naastgelegen Schanssen met geweld ingenomen / den Vyand daar uitgedreven / en verscheiden andere schade en hinder toegebragt hebben. Desgelyks zullen wy gedenken / wat een onuitspreekelyke honger / kommer en elende geduurende deze Belegering by de Burgeren en inwoonderen geleden is / en eenigzins verhaalen de vreemde / ongehoorde / ja onnatuurlyke spyzen / die de nood en 't gebrek hen heeft leeren kooken en bereyden / om hunne verhongerde en ydele magen eenigzins te vervullen / en hun leven (zo veel als in hun vermogen was) te onderhouden en te sterken. Daarby voegende / hoe God Almachtig de Stad Leyden, benevens de Oorloge en den Honger / gestraft heeft met de Pest en Sterfte / wegnemende uit het midden derzelve omtrent zes duyzent Menschen / en verscheiden andere zaken daar aan klevende. Ten laatsten zullen wy ter eeren Godes beschryven de vreemde en ongehoorde verlossinge dezer Stad; hoe God Almachtig door wind en water Baldeus met zyn gantsch omleggende heyr / (die geroemt had / dat men lichter de Sterre van 't Firmament met de handen zoude afrukken / dan de Belegerde Stad te verlossen en te ontzetten /) met vreeze en angst beladen zynde / van Leyden heeft doen vertrekken / en schandelyk vluchten / en over de benauwde Ingezetenen / verhongerde menschen / wederom den hoorn des overvloets uitgeschud heeft; waar voor zy zynen heiligen name met hart en mond gedankt / geloofst en geprezen hebben. Dit is het geene ik U Lieden / als een kleine Voorreden heb willen bekent maken. Op dat deze Beschryvinge te bekwamer mach gelezen en onthouden werden / zal ik die afdeelen in zekere Capittelen, en deeltjes / en

en den Inhoud of het Sommier van elk Deeltje daar hoven stellen. Vaart wel.

I. Kort Verhaal van de eerste Belegeringe der Stad Leyden.

Verhaal van 't beleg en innemen van Haarlem.

NA dat de Hertog van Alba, door wiens ongehoorde wreetheid de Nederlanden in de uiterste elende en miserie geraakt waren, door last van de Koninglijke Majesteit van Spanje, die zulks door zynen Raad verstaan hadde, wederom ontboden en alreede vertrokken was, en dat zijn Zoon, Don Frederico, op den 12. July des jaars 1573 de Stad Haarlem, na een zwaar en elendig Beleg van acht maanden, met verlies van twaalf duyzent van zijn beste Soldaten, met accoort ingekregen en verovert, binnen de Stad een zo elendig bloedbad aangerecht had, en een getal van omtrent twee duyzent en twee hondert Soldaten en eenige Borgeren in drie dagen tyds zo door het zwaart, den strop, als 't water had doen dooden en ombrengen; dat hy op den 10. October de Stad Alkmaar, na dat hy verscheiden bloedige stormen daar op gedaan, en van den 21. Augustus af belegert had, heeft moeten verlaten en met schande te rugge wyken; en dat de Graaf van Bossu den slag op de Zuider-zee verloren, en noch hier en daar verscheiden nederlagen geleden had, alzoo dat het scheen, dat God Almachtig besloten had, de wreetheid van deze bloet-honden te straffen: na dat dit alles alzo verloopen en geschied was, heeft Don Frederico met zyne Spanjaarden en anderen beraadslaagt, wat zy allereerst wederom zouden beginnen en by de hand nemen, om tot hun voorgenomen wit, van deze Nederlanden onder hun dwang en subjectie te brengen, te mogen geraken: zo hebben zy na verscheiden consideratien besloten en geresolveert, de Stad Leyden te belegeren, en met geweld te brengen onder de gehoorzaamheid van de Koninglijke Majesteyt van Spanje; en dat te meer, vermits zy verstaan hadden door eenige persoonen, die van hunne zyde waren, dat de Stad gantsch niet of immers zeer weinig voorzien en geprovianteert was van victualie, ammunitie van oorlog of andere noodzakelijkheden. Maar nadien de Spanjaarden door groote muyteryen en oneenigheden onder den anderen verwert waren, en overhoop lagen, is de Belegering eenige dagen uitgestelt, 't welk die van Leyden vernemende, hebben, om hunne Stad te beter te mogen bewaren tegen de

Baldeus besluit Leyden te belegeren.

de behekte aanloopen en listige aanslagen van hunne vyanden/ en om hun zo veel voordeels te benemen/ als hun doenlyk was/ hebben zy omtrent een half myl rondom de Stad doen afbranden/ afwerpen en afhouwen alle Huizen/ Bergen/ Schuuren/ Boomen/ en andere dingen/ waar mede de Vyand zich eenigzins zoude hebben konnen behelpen/ en de Stad hinderlyk wezen. Baldeus, achtervolgende zyn voornemen/ is op den laatsten October des jaars 1573 met groote macht en geweld van Kryghsknechten voor de Stad gekomen/ en heeft dezelve zo tot Leyderdorp, Soeterwoude, Valkenburg en verscheide andere Dorpen/ Wateren en Plaatzen beschanst/ en in weinig dagen zo vast beslooten/ dat men van geen oorden/ wegen of wateren dezelve konde victualieeren of ontzetten/ en heeft die zo vast beslooten gehouden tot den 21. Maart des jaars 1574, ten welken dage/ zynde een Zondag/ hy dezelve heeft verlaten/ daar voor gelegen hebbende vier-en-twintig weken en drie dagen. De redenen waarom hy genoodzaakt en gedwongen was de Stad te verlaaten/ was de komst van Graaf Lodewyk van Nassauw, Broeder van mynn Heer den Prins van Oranje, welke met Hertog Christoffel van Beyéren, des Palsgraven Zoon/ met een groote menigte van Ruyteren en Knechten omtrent Maastricht gekomen was/ om deze Landen en den Prins te helpen tegen het geweld der Spanjaarden. Die van de Stad Leyden, alzo zy redelyk voorzien waren met proviand en Soldaten/ hebben gezamentlyk geduurende hunne Belegeringe met verscheiden uitvallen/ aanslagen en schermutsingen den vyand groote schade en afbreuk gedaan. De Regeerders en andere Bevelhebberen maakten zodanigen Wetten en Ordonnantien op de Eetwaren/ Wachten en andere zaken/ als zy allernutst en bekwaamst tot het welvaren en behoudinge hunner Stad konden vinden en beramen. Ik wenschte wel van herten/ dat ik deze eerste Belegering wat particulierder mocht beschryven/ maar vermits men van het zelve zo weinig in onze Nederlantsche Chronyken beschreven vint/ en zy hunne Beschryvinge gezamentlyk spaaren op de laatste Belegeringe/ welke in strengheid en benauwtheid tegen deze niet te gelyken is/ zo zullen wy dezelve navolgen/ en op dit Beleg niet langer blyven staan/ maar voortgaan tot het andere. Doch zo wy ten eenigen tyde eenige klaarder en nader beschryving konnen bekomen/ zullen wy dezelve den Leesgierigen Lezer mededeelen.

Baldeus komt voor Leyden.

Trekt te rug.

2. Eeni-

2. Eenige aanslagen van den grooten Commandeur aangeroert, dienende tot een Inleiding van het tweede Beleg. Baldeus komt weder voor Leyden. De Spanjaarden nemen de Schansen van de Goudsche Sluys en Valkenburch in. De Engelschen (die de Schans verlaaten hebben) gaan over tot den Vyand en worden door denzelve naar verdiensten gestraft.

In het voorgaande Capittel verstaan hebbende, om wat redenen Baldeus de Stad Leyden gedwongen was te verlaaten, zullen wy voortgaan en komen tot het tweede Beleg. Maar eer wy daar toe komen, zullen wy met weinig woorden de oorzaak van 't zelve aanroeren. Alzo Graaf Lodewyk van Nassouw met den Zoon van den Keurvorst alle middelen en gelegentheid zocht, om over de Maas met zyn macht te geraken, werdt hem zulks door Zanchio d'Avila, Veldoverste, sterk tusschen de vier en vyf duyzent Mannen, in allerley manieren verhindert en belet. Verstaande dat Graaf Lodewyk eenig verstand met die van Nimmegen had, om aldaar door hunne hulp over de Maas te komen, heeft hy terstond eenige Vaandelen Knechten derwaarts gezonden, om zulks te beletten. Hy zelfs vervolgde met de rest van zyn volk dagelyks het Leger van Graaf Lodewyk, tot dat de voornoemde Graaf zich gelegert had in het Dorp van Moken, zynde een welgelegen plaatze, om in Brabant te komen. Nadien Zanchio d'Avila, overmits de grootheid en wydte van de Maas, op het Leger van Graaf Lodewyk geen schade konde doen, is hy met groote naarstigheid naar Grave getrokken, en deede aldaar met ter haast een Brugge maken, om met zyn Leger over de Maas te trekken. Over gekomen zynde, trekt hy met Mon-Dragon, versterkt door eenige knechten, met zyn gantsch gewelt naar Graaf Lodewyk, van meeninge wezende, hem te slaan. De Graaf zulks verstaande, begeeft zich met de zyne in de wapenen, stelt zich in slagorden, en trekt alzo den Vyand te gemoete op de Mokerheyde. Beide de Batailles aan den anderen komende, en vaardig staande om malkanderen te slaan, hebben van des Graven zyde een groot deel van zyne Heeren, en Oversten, en gemeene Soldaten gemuntineert, om gelt geroepen, en niet willen vechten; zulks Graaf Lodewyk met eenige van zyne Heeren en Knechten, die hem getrouw bleven, en met hem wilden leven en sterven, het ge-

Zanchio d'Avila verhindert Graaf Lodewyk over de Maas te komen.

Slag op de Mokerheyde.

geweld der Spanjaarden heeft moeten het hooft bieden / verwachten en tegenstaan / 't welk zy zo lang met groote vromigheid gedaan hebben / dat de Graaf en het meestendeel van de zyne aldaar verslagen en hun leven gelaaten hebben. Geduurende de vervolginge van Graaf Lodewyk langs den Maaskant van Zanchio d'Avila, was de Prins van Oranje met zijn Leger gekomen in de Bommeler-waart / en had zich gelegert in het Dorp Govik, van waar de Milaansche Commandeur met zijn Leger niet verre af lag.

Des Prinsen leger in de Bommeler-waart.

De meeste oorzaak waar door de Prins zijn Leger hier bracht / was / om dat myn Heer de Graaf Lodewyk van Nassauw, zyner Vorstelijke Genaden Broeder / aan zyne Vorstelijke Genade / van by Maastricht geschreven had / dat hy van meeninge was / zijn Leger des anderen daags daar op te breken / en zich met zijn heyrkracht te laaten vinden tusschen den Rhyn en Maas tot Herwerden, om aldaar of daar omtrent de Rivier te passeeren / ('t welk hem / als gezegt is / verhindert werde) en zich op zulker wyze by zynen Broeder te voegen / begeerende daarom dat de Prins hem met volk / schepen / schuyten en ponten zoude te gemoet komen. Zijn Vorstelijke Genade dit vernemende / was niet wel te vreden / vermits het door de kortheid des tyds onmogelijk was de voorsz. Oorlogs-gereedschap op de Riviere te beschikken / heeft nochtans zijn Leger (gelijk gezegt is) hier gebracht / en sprak zeer ver ziende op dezen tyd tot sommige van zyne Vrienden deze woorden: Hoe wel mynes Broeders komst my lief en aangenaam is, nochtans mocht ik wel lyden, dat hy met zyn Leger hondert mylen van hier ware. Want zijn Vorstelijke Genade merkte / dat zyne komste niet zonder groot gevaar was / gelijk ten laatsten het eynde getuigenisse gaf. Doch ondertusschen (gelijk gezegt is) hadden die van Leyden dit voordeel / dat de Vyand hen verlaaten had / en zy ontzet waren.

Brief van Graaf Lodewyk aan den Prins zyn Broeder.

Prinsen leger trekt na Govik.

De voorsz. Commandeur met de zyne / die zich na den slag op de Mokerheide, die hy tegen Hertog Christoffel van Beyeren, des Palsgraven Zoon / en Graven Lodewyk en Hendrik van Nassauw gewonnen had / scheen zich zeer stille te houden / en heeft nochtans met zynen Brusselsche Raad niet ledig geweest / maar drie nieuwe aanslagen voorgenomen: den eersten / om Noord-Holland in zijn geweld te brengen; den tweeden / om de Maas in te krygen. Deze aanslagen buiten onze Historie zynde / zullen wy voorby gaan / en alleen verhaalen den derden / om de Stad Leyden weder te belegeren / welke hy wiste door de uitgewekene / genoemde Papisten /

ten / en ook door de stilzwygende hun goedgunstigen / die noch in de Stad waren / dat van Krygsvolk en Koorn onverzien / en door toedoen van eenige afgunstigen / mits het dagelijks uitvoeren van Koorn ten platten lande dapperlijk ontbloot was. Het welk hem te eerder zyn voornemen deede vorderen / want tusschen Dingsdag en Woensdag / zynde den

De Vyand komt weder voor Leyden.

25. en 26. Mey in den jaare 1574 in den nacht omtrent ten 12 uuren is de Overste Baldeus met zyn Krygsvolk weder gekomen tot Leyderdorp. Zyne komste was van Amsterdam en Haarlem met zekere Carveelen en andere Schepen / zo met volk / ammunitie van Oorlog als victualie geladen zynde / en kwamen door den Amstel / door de Drecht en andere wateren / en streeken hunne Zeylen tot Leyderdorp. Daar zynde hebben zy zich stil gehouden / en de wegen en passagien / welke die van Leyden gebruiken moesten / bezet met Harquebusiers; 't welk tot kennisse gekomen zynde van Meester Andries Allertsz., die Overste Capiteyn of Colonel was van de Soldaten en Borgeren dezer Stad / is hy met om-

Jonkheer Johan van der Does, Heer van Noortwyk, Capiteyn, neemt het Gouvernement aan binnen Leyden.

trent vyf-en-twintig of dertig Soldaten en Borgeren des nachts uit de Stad getrokken / meenende den Vyand / aleer hy zich vast gemaakt hadde / eenige afbreuk en schaade te doen. Hy had om eenige beesten wille / die de Vyand nam / wel eenige kleine schermutseringen / maar rechte zeer weinig tot zynen voordeel uit; want hy werde / ('t welk grootelyks te beklaagen was) met drie of vier Soldaten dood geschooten. In wiens plaatze op den 29. Mey daar aan volgende door Hendrik van Broekhoven, ten dien tyde Schout der Stad Leyden / uit naam van het Corpus dezer Stad verzocht en gebeden is de Edele en Hooggeleerde Jonkheer JOHAN VAN DER DOES, Heer van Noortwyk, &c. om het zelve Gouvernement te willen aanvaarden / en waar te nemen: welken dienst hy / om de Stad Leyden / zyn Vaderland / en alle Vryheid liefhebbende menschen in hunne rechtvaerdige en geoorloofde zaake en Vryheid te helpen mainteneeren / met gewilliger herten aangenomen / en met grooter eeren en contentement van een iegelyk geduurende de gantsche Belegering bediend / en vroomelyk uitgevoert heeft. Waarom de Prins van Oranje de Stad ontzet zynde / hem voor zyne getrouwe diensten grootelyks bedankt / gelooft en geprezen heeft / als te zyner plaatze hierna breeder verhaalt zal worden.

Terwyl nu de aangekomene tot Leyderdorp op hunne oude plaatzen begonnen te schanssen / zyn in den dageraat twee of drie van hunne Vaandelen / (die de Borgers op hunne muu-

ren

ren staande konden zien trekken) door de Weypoort naar Zoeterwoude getoogen/ waar van sommige tot Zoeterwoude bleven/ en de andere in de Schansse op den Leydschen Dam/ die door verzuim/ na het vertrekken van den Vyand/ noch onafgebroken was.

Van die van Leyden waren wel boden naar den Haag, Delft, Rotterdam en Dordrecht gezonden/ daar op dien tyd zijn Vorstelijke Genade gekomen was/ opbrekende zijn Leger uit de voorsz. Bommeler-waart/ van mening zijnde om het aangevangen Beleg te verhinderen: doch haastige verhaastheid heeft altyd geenen volkomen raad/ en als den zelven ook noch wel besloten is/ word hy zomtyds niet ter deege uitgerecht/ zo dat de Kryghsheld Nicolaas Ruichaver, welke op dien tyd in den Haag lag/ de boodschap volle laat kreeg. Echter deed hy noch zo veel met schanssen en schermutseren aan de Geestbrugge, dat de geene die in den Haag woonachtig waren/ meest hunne goederen bergden: desniettegenstaande kwamen de voorschreve genoemde Papisten dien zelven avond niet alleen in den Leydschen-Dam, maar ook in den Haag.

Schermutsering door Ruichhaver, aan de Geestbrugge.

Alzo nu de rest van 't Leger van Baldeus, weinig dagen daarna/ in twee andere hoopen kwam/ den eenen van Utrecht, naar de Goudsche Sluys en Alphen, en den anderen van Haarlem door Noortwyk naar Valkenburch, in welke plaatzen des Prinsen volk twee Schanssen hadden/ elk met vyf Vaandelen Engelschen bezet/ daar Eduwart Cester Overste van was/ heeft dit Regiment der Engelschen den eersten aanstoot geleden.

De tweede hoop of gedeelte van het Krygsvolk komt van Utrecht.

De Schans op de Goudsche Sluys werd geweldiglijk door de genoemde Papisten/ van Utrecht komende/ (gelijk gezegt is) aangevallen en bestormt; doch zy werden door de Engelschen/ die daarin waren/ hebbende eenen dapperen Capiteyn/ Ghensfoort genaamt/ en een andere Compagnie Soldaten/ geleid wordende door den Capiteyn Gerrit van der Laan, tot drie reizen met schande en schaade afgeslagen/ doch vermits de Muyteren/ die geenen weg hadden/ om van daar in Holland te komen/ dan over de Schans/ de stormende knechten van achteren met slagen tot den storm aandreven of doodsloegen/ werden de Engelschen ten laatsten eensdeels met geweld/ en anderdeels door gebrek van kruyt en loot gedwongen de Schans te verlaten/ 't geen zo haast niet geschied zoude zijn/ zo hunne medegezellen/ in Alphen leggende/ een half uur gaans van daar/ zich zo dapper gehouden hadden als die in deze Schans waren; doch deze hunne me-

Bestorming van de Goudsche Sluys.

De Geusen verliesen de Schans aan de Goudsche Sluys.

begezellen menende te ontzetten / konden de Schans ingenomen / aldus verliepen zy beide. Eindelijk / de Spanjaarden hadden hier alzodaanigen overwinninge voor de Goudsche Sluys Schans / dat zy zeer veel wagens met dooden van daar weg voerden. Op deze wyze kwam de voorschreven hoop over Utrecht / na het slechten der voorschreven Schans / eensdeels by de eerste tot Leyderdorp voor Leyden leggende / en de andere togen door de Veenen naar den Haag, en dit geschiede op den 27. Mey 1574.

De derden hoop Spanjaarden komt over Noortwyk voor de Schans van Valkenburch.

De derde hoop / over Noortwyk komende / kwam ook op dezen 27. voor de groote onvolmaakte Schans van Valkenburch; doch de vyf Vaandelen Engelschen waren 'er uitgeloopen / eer zy den Vyand zagen / niettegenstaande zy des avonts te vooren eenige paarden van die van Leyden verzocht hadden / om te bezichtigen / waar de Vyand was / die zy ook zeiden noch niet vernomen te hebben / dan waren nochtans geweken tot by de Waddinge, daar de Spanjaarden / hun hart nadringende / met hun schermutselden / 't welk die van de Stad van hunne muuren konden zien / en ook wel merkten / dat hoe daar ook geschooten werd / niemand van beiden zyden dood bleef / 't welk den Borgers een kwaad vermoeden gaf / als verstaan hebbende / dat de Engelschen in het overgeven van de Schans van Alphen met den Vyand in bespreek geweest waren / en vermoeden daarom / dat door eenig heimelijk verstand en verraad de Stad en Borgers in eenigen nood komen konden / zo zy de voornoemde Engelschen binnen lieten / hoewel de Magistraat zulks gaarn gezien hadden / vermits de Stad van gansch geen uitheemsche Krygsvolk of Garnizoen voorzien was: doch de Borgeren en Inwoonderen wilden zulks niet gehengen / eensdeels om het kwaad vermoeden / ten anderen om dat hunne Stad zo weinig voorzien was van leeftocht / provisie van koren en andere noodzakelijkheden; zulks hen lieden met gemeen advys en toestemmen geantwoord werd / dat zy zich zouden willen legeren onder de Stads muuren / alwaar men hun uit de Stad brood en victualie verzorgen zoude tot dat zy het zelve zijn Excellentie verwittigt hadden / en by hem geordonneert zoude worden werwaards zy zouden trekken / 't welk zy niet wilden afwachten / en zeer haast opbraaken / te kennen gevende / wat zy in hunnen zin besloten / gelijk uit dit volgende verhaal genoegzaam gezien kan worden.

Schermutseling van de Engel-

Deze gemaakte schermutseling geschied zijnde / kwamen de Engelschen noch nader aan de Stad / te weten / tusschen der Burgeren Loop-schans van Boschhuysens brugge en de Stad /

zulks

zulks de Capiteyn Chief met zommige van de zynen in de Stad kwam / en maakte met de Borgeren een verdrag en besluit / dat wanneer de voorsz. Capiteyn met den zynen door den Vyand overweldigt mochten worden / hy zijn vlucht naar de Haagsche poort nemen zoude / daar meest alle het geschut gebracht was / en zoude dit door een teeken hebben / als het Vaandel op dezelve poorte afgenomen werd / dat zy als dan ter zyden zouden afwyken / want als dan al het geschut gelijkelijk op hunne Vyanden los zoude gaan. Doch het heeft naar dien tyd gebleken / dat dit besluit den Engelschen niet en behaagde. Want zo haast zy buiten kwamen / (te weten / de Capiteyn Chief, en de zyne) zijn zy met vliegende Vaandelen 's middags tusschen elf en twaalf uuren na den Vyand getogen / die haar aan de Waddinge verwachten / daar zy met eerbied (zo het scheen) op zekere verdrag ontfangen werden; maar het zwaarste volgde terstond daarna / te weten / dat zy daar zynde / terstond alle hunne lonten moesten uitdoen / want de Ruyteren van Voorschooten komende / dreven ze van achteren na de Spanjaarden voort / 't welk sommige tot 32 of 33 in getal / daar onder eenige Bevelhebberen / Nederduitsche en Engelschen, ziende / zijn zy wederom tot onder des Stads Cingel gevlucht / en zedert binnen gelaten. De anderen werden naar Valkenburch gebracht en aldaar hun geweer voor het Huis te Toornvliet afgenomen / en werden voorts des anderen daags naar Haarlem gevoert / na dat zy van hunne schoone kleederen meest ontbloot waren. Sommigen moesten pionieren / en ettelijken kwamen door Vlaanderen weder in Engeland. Doch alhier dient niet verzwegen / dat in het overgaan van de voorsz. Knechten / eenige van dezelve / geen middel ziende / om in de Stad te komen / lieber van de Sluysen in het water wilden springen en zich zelven verdrinken / dan zo schandig in der Vyanden handen vallen.

schen en Spanjaarden.

Vyf Vaandelen Engelsche gaan over tot de Spanjaarden.

Dit heb ik hier voornamelijk willen aanroeren / om dat de Leydsche vroome Borgeren t'onrecht beschuldigt werden / de oorzaak van het overgaan der voorsz. Vaandelen Engelschen geweest te zijn / door te weigeren hen in te nemen / daar zy nochtans op dezen tyd nooit verzocht hadden in de Stad te komen / maar door het sedert gebeurde / en het kwaad vermeden op den Capiteyn en de Bevelhebberen / en niet op den Borgeren bevestigt werd. Wie hunnen eed recht betracht hebben is den Heere bekend.

Aldus werd Leyden aan vier of vyf plaatzen belegert / zulks de Vyand twee en zestig Schansen rondom de Stad Leyden gemaakt had / waar van de namen op haare behoorlijke plaatzen gemeld zullen worden.

3. Brieven van den Prins van Oranje aan die van Leyden. Antwoord op dezelve. Die van Leyden publiceeren dat alle Vrouwen, Kinderen en Lediggangers vry en vrank uit de Stad mogen vertrekken.

De eerste Brief uit Leyden aan zyn Excellentie.

Die van Leyden in dezen staat zijnde / hebben terstond alle hunne gelegenheid aan zijn Vorstelijke Genade / die tot Dordrecht was / geschreven. Zyne Vorstelijke Genade / aleer hun Brief kwam / hier van gewaarschouwt zijnde / heeft zich beraadslaagt met de Gedeputeerden van de Staaten 's Lands van Holland / aldaar zijnde / en op den 27. Mey aan die van Leyden geschreven: waar van de beknopte inhoud is als volgt:

Des Prinsen eersten Brief aan die van Leyden.

Dat zyn Vorstelyke Genade met den voorsz. Staaten hadden raadzaam gevonden, dat de Colonel Chester, die tot Valkenburch lag, met omtrent zes hondert mannen in de Stad Leyden, zo verre het doenlyk was, zoude komen, omme daar door den Vyand alle hoope en oorzaake te benemen; de Stad langer te belegeren of bestormen: Dat ook de Burgermeesters en Regeerders met den eersten uyt heure Stad zoude doen trekken alle bedelaars en zwakke persoonen, die hun in den nood meer lastig dan dienstelyk zouden zyn: Dat zy ordre zouden stellen, dat heur victualie zoo spaarlyk uytgedeelt werde, dat zy hun voor drie maanden mocht strekken: heur vermanende dat zy (gelyk men van hun ook niet en twyffelde) heur vromelyk wouden dragen: Zyn Vorstelyke Genade, en de Staaten aan hunne zyde zouden niet nalaten alle middelen te zoeken, om heur van den Vyanden te verlichten en ontzetten. En zoo verre het zoo haast niet en konde geschieden, zouden daaromme niet verflauwen, maar liever volharden in een korte benauwtheid, dan hun te begeven in een eeuwige elende en slavernye. Zouden ook met den anderen spreken, en op alles wel

wel letten, of zy ter nood den voorsz. tyd van drie maanden zouden mogen verbeyden, om niet te vallen in het Haarlemsche ongeluk: zoo verre zy het dan drie maanden door Godes hulpe houden konden, (op dat deze antwoorde in der Vyanden handen niet en kwame) zouden zy twee nachten naa den anderen ten twaalf uuren een vierteeken doen.

Des daags te vooren, eer die van Leyden dezen Brief ontfingen, hadden zy reeds laaten publiceeren, dat alle Vrouwen, Kinderen, en reizende Vreemdelingen uit de Stad moesten trekken. De Boter, Melk, Vleesch, Brood, en diergelijke levens-middelen werden op eenen prys gestelt: verboden geen hooger Bieren te brouwen dan 't vat van vyf en twintig stuyvers, 't welk (eylaas) niet wel onderhouden werd. En beantwoorden op den 30. Mey den voorsz. Brief genoegzaam in de navolgende manieren:

Publicatie, dat vrouwen en kinderen vry uittrekken mogen.

Dat zoo veele den Colonel Chester met zynen volke belangde, de zaake in anderen poincten waren, gelyk zy zyn Vorstelyke Genade by heur voorgaande geintercipieerde Brieven geschreven hadden: Heur victualie zouden zy hun ten besten doen strekken, en niet nalaten zich van onnutte menschen te ontledigen, zoo verre het doenlyk waare: Den gezetten tyd kosten zy niet toelangen, doch zouden breeder schryven, en vertrouwden middelertyd op het ontzet van God, van zyne Vorstelyke Genade, en van heur mede Lidtmaten en Bondgenooten: Dat zy geen vyer-teekenen en deeden, was gelaaten, om dat zy bezorgden, dat de Vyand daar uyt eenigen uytersten nood zoude mogen verstaan, en hun daar door nader benauwen, en de opene wegen der Boden te bezetten: verzochten poeder, en schreven, wel gedelibereert te zyn de Stad te houden, tot welken einde zy heur Borgeren wouden in den eed nemen. Zonden zyn Vorstelyke Genade copie van sommige Brieven by den Vyanden gezonden, waar uyt zy bemerkten, dat de Vyand zich weynig vertrouwde yet met gewelt uyt te rechten. Eyndelyk baden zy, dat zyne Vorstelyke Genade over hun alle vaderlyke zorge wilde dragen, zonder nochtans het zelfde te verhaasten.

Antwoord van die van Leyden op des Prinsen Brief.

De Prins van Oranje niet weinig bekommert over de belegerde Stad Leyden, wetende dat zy geen Krygs-volk in had, en zich ook na zijn voorgaande vermaning met kooren en andere Oorlogs provisie niet genoegzaam voorzien had,

had / zorgende ook dat zijn Brief van den 27. by de Vyanden opgehouden mocht zijn / heeft op den 29. eenen tweeden Brief / meest eenes inhouds geschreven / daar by voegende :

De tweede Brief van zyn Excellentie aan die van Leyden.

So verre zy wel inzagen de sterkheyt heurer Stad (niet tegenstaande dat zy de Engelschen niet inne gekregen en hadden) zouden het wel drie maanden tegen den Vyand mogen herden, en mits eendrachtig blyvende, was het de Vyand onmogelyk heur te overvallen: Zouden ook bedenken, zoo zy heur anders dan naa behooren kweeten, dat niet alleenlyk heur Stad Leyden, dan ook 't geheele Land op dien voet zoude verlooren mogen gaan, 't welk hun en heure nakomelingen een eeuwige schande en verwyt zoude zyn: Zouden hun daarom tegen den Vyand resolveeren en opiniatreeren ten uytersten, waar door zy niet heur zelven, maar ook het geheele Land zouden behouden, en eenen eeuwigen name en reputatie bekomen. Om hier toe te bet te komen zouden heur proviande spaarlyk uytdeelen, en exempel nemen aan die van Haarlem en Middelburch.

Waar op die van Leyden / den eersten Juny geantwoordt hebben :

Antwoord op den tweeden Brief.

Hoewel heur Kooren zo langen tyd, als in de Missive geroert was, niet en zoude mogen strekken, zoo hoopten zy 't nochtans tegen alle des Vyands aanslagen middelertyd te houden. En waren ook geresolveert, liever den uytersten hongersnood te lyden, dan heurer Vyanden slaven te worden. Verzochten dat die van Delft, Rotterdam, en der Gouda verboden werde eenige victualie ten platten Lande te laaten uytvoeren, waar door de Vyand zeer benauwt zoude worden: Protesteerende tegen hun, zo zy het zelfde deeden, dat zy liever heur neeringen voorstonden, dan dat zy de schade der geenre wilden verhinderen, die heure Vyanden voor heure Poorten afkeerden, &c.

4. Bal-

4. Baldeus zoekt door schoone beloften, en door 't schryven van eenige uitgewekene Borgeren en andere de Stad te bewegen; maar te vergeefs. Romeynsche of Laconische Antwoorden van die van Leyden op haar schryven.

Nu willen wy wederkeeren tot de aanslagen van Franciscus Baldeus. Zoo haast hy de voorsz. Stad Leyden al vus belegert / doch geen grof geschut daar voor gebracht hadt / want hem wel bekend was / wat het zelve voor Haarlem hadt gekost / en hoe weinig daar mede op die zwakke bemuurde Stad uitgerecht was / wel weetende / dat hy op deze sterke en welgewalde Stad veel min daar mede zoude uitrechten; heeft hy andere listige middelen bedacht / om dezelve met zoete woorden en schalk bedrieglijk schryven / en ook harde dreygementen in zijn geweld te bekomen / en alzo hy vele van de uitgewekene Hollanders, by hem en tot zynen gebied had / welke men op dien tyd Glippers noemde / heeft dezelve daar toe willen gebruiken / het zy van voor hun eigen aangeven / ('t welk wel mag gebeurt zijn; want zommige meer dan te vuurig waren / om hun eigen Vaderland te bederven / en deszelfs vryheid / mitsgaders Gods Woord te onderdrukken) of door zynen en zyner Spanjaarden raad; en heeft alzo door hen met verscheidene Brieven uit verscheidene plaatzen aan die van der Stad geschreven / waar van ik den Lezer zommige geheel / en zommige in der zomme hier zal stellen / en zijn dezelve Brieven / daar die van Leyden hier vooren van vermaant hebben. *Baldeus aanslag voor Leyden.*

In den eersten hebben Jan Adriaansz. de Wilde, en Ewout Arent Gerritsz. op den 28. May aan de Burgermeesteren / Schepenen / Raad / Deekens van de Schutterye / en gemeene Neeringe der Stad Leyden, uit Haarlem deze navolgende Brieven gezonden / zijnde by hen onderteekent / doch niet geschreven / waar voor de hand en styl geen klein vermoeden geven / dat de pylen uit hun kooker niet kwamen.

Myn HEEREN, de zonderlinge affectie en liefde, die wy dragen tot onze Vaderlyke Stad, geaccompaigneert met een groote verschriktheid en leetwezen, is oorzake geweest U lieden te adverteeren, te weeten, dat wy verzien, dat myn *Twee uitgevluchte Leydsche Borgeren schryven aan Leiden.*

Heeren geschapen zyn, in een extreme calamite te vallen, zoo verre uwer Edele zyt persevereerende in uwen wille, om de Stad van Leyden te houden tegens den wille en eere van de Koninklyke Majesteyt, onzen allergenadigsten Heere en gerechten Erf-Heere en natuurlyken Prinse, gemerkt wy volkomelyk geinformeert zyn van de groote quantiteyt der Garnisoenen, die alreede geassembleert zyn en noch vergaderen, zoo voet als paart-volk, de welke hun luyder meeninge is, op ons arme desolaate Land van Holland te vallen, van den welken zommige alreede vertrokken zyn naa dezen quartiere, en noch daagelyks trekken zullen, omme principalyk u myn Heeren te assaillieren, en overvallen: daarenboven de groote quantiteyt van Spaansche Schepen, de welke dagelyks approcheren tot der zelver effecte mede geequipeert. Biddende daarom u, myn Heeren, zeer hertelyk, dat u gelieven wille wel en rypelyk met groot regardt hier op te letten, voor oogen stellende, zoo lang niet te willen vertoeven met u zelven te bedenken, dat u de moyen deur opstinatie niet weggenomen en werde. Alzo myn Heeren wel kennen de intentie van den Soldaten, die alleenlyk tot saccagie en plundering geinclineert zyn tot hun lieder particulier proffyt. Biddende ook regard te willen nemen op uwe arme Huysvrouwen, Kinderkens, en arme oude Vaderen en Vrienden, die u niet helpen en konnen: ende en wilt niet oorzaake zyn te zien mishandelen en voor uwe oogen verlooren te laaten gaan 't gunt gy lieden zoo dier en zoo grootelyks gerecommandeert behoort te hebben, te weeten, onder andere, het weinig goed dat uwer Edelen overgebleven is, boven de groote dagelyksche exactien, by u myn Heeren gesupporteert byna twee gantsche Jaaren, het welk ons nacht en dag voor oogen is. Hebben daarom tot uwer contemplatie ons zelven zoo stout gemaakt, en zekere Remonstrantie vertoont aan den Edelen Wel-gebooren Heere, myn Heere van Licques, wezende Gouverneur der Stad Haarlem, die welke een zeer beleeft, discreet en verstandig Heer is, gebooren uyt deze der Majesteyts Nederlanden, alwaar alle zyne goederen gelegen zyn, zeer geneygt tot eendrachtigheid, pays en vrede, die welke ons ter antwoorde gegeven heeft, dat indien hy verzekert waare, dat u gelieven zoude te komen tot resipiscence en gehoorzaamheid van zyne Majesteyt, dat hy raad wist, ulieden te brengen tot zulken asseurance, van u behouden lyf en goed als gy zelfs zoudet begeeren, zo verre het zelfde wilde geschieden, aleer gy lieden van den Garnisoene van zyn Majesteyt, meer geslooten zult wezen. Ons tot dien eynde belastende u, myn Heeren, te schryven, dat myn Heeren zullen zelfs mogen

De Lezer merkt op elk woord.

gen

gen concipieeren eenige Poincten en Artikulen, op wat conditien gy lieden u Pardoen zou 't begeeren, 't zelve extenderende zo uwen raad gedragen zal, en dezelve in aller acceleratie overzenden aan den voorsz. Monsieur de Licques, die u terstond zal doen hebben goed antwoord en addresse aan den Commandeur Major de Castille, tegenwoordig Gouverneur Generaal van zyne Majesteyts Nederlanden. Zulks wy u niet en zouden konnen raden, van beter addresse te krygen dan door hem, de welke ook het appoinctement voor Bergen in Henegouwen gemaakt heeft, 't welk in alle zyne poincten volkomelyk geobserveert is, volgende de beloftenisse, 't welk wy hopen, dat noch beter met ulieden gehouden zal werden. Biddende God den Heere, dat hem gelieve u Edele te inspireeren zyne Goddelyke gratie, ten einde gy mocht hebben 't gerechte verstand om alzulken uure, die u tot dezer tyd zo avantagieus is, niet te willen met kwade perseverantie laaten passeeren.

Gerrit van Hoogstraaten heeft uit Leyderdorp op den 29. May twee Brieven geschreven. De eerste aan die van de Stad Leyden, was een Brief zonder opschrift; de andere eenes Inhouds aan zyne Neef / Gerrit Jansz. de Man. Wy zullen alleen den Brief / aan Burgermeesteren dezer Stad geschreven / van woord tot woord hier by voegen / gelyk wy die bekomen hebben / benevens verscheide anderen / (die ieder tot zyner plaatze ingevoegt zullen werden) van de Erfgenamen van Jonkheer Jan van der Does, Heere van Noordwyk: en die was van den volgenden Inhoud: Gerrit van Hoogstraaten schryft aan die van Leyden.

Aan de Burgermeesteren, Regenten en Raad der Stad Leyden.

Lieve en zeer beminde Heeren en Vrienden, ik gebiede myn t'uwer liefden, 't zelve adverteerende, dat ik een Brieve bestelt hebbe ter handen van myn Cousyn, Gerrit Jansz. de Man, den welken ik uyt goede gunste, die ik de Stad van Leyden ben toedragende, geadverteert hebben het inhouden van dien te communiceeren, tot welvaart der goede en vroome Burgeren daar inne zynde, aldus zult weeten, dat ik alle 't zelve u lieden te kennen gegeven hebbe door expresse Ordonnantie en bevel der Oversten Hoplieden, alhier zynde, als namentlyken den Drossaart van Wedden, en Gerard van Sichem, door wiens bevel ik u lieden in myn voorgaande Brieve verhaalt hebbe, dat de Stad van Leyden ten hoogsten niet belast zal werden als met twee Vaandelen Knechten, en begeert gylieden

den voor deze voornoemde twee Vaandelen Duytsche Knechten het zelve en zal u niet geweygert werden. Aldus mocht alhier bestellen uwe Gedeputeerden, met den allereersten, den welken de voornoemde alle vryheid zullen doen houden, omme te mogen komen alhier en wederkeeren, en met hen lieden vry in den Haag by den Veld-Heer te trekken, omme alzoo te mogen transigeeren en volkomentlyken handelen van den accoorde en vrede onder voorgaande conditien. Die Hopman den Drossaart presenteert zyn eigen persoon te stellen in de Stad van Leyden tot uwer verzeekertheid. Zult hieromme wel doen, en accelereeren u lieden goede meyninge, alzoo in het vertoeven groot perykel voor u lieden gelegen is. Lieve en zeer beminde Heeren, ons Heere God wil onze herten verlichten met zynen Heyligen Geest, op dat wy lieden mogen ons zelven voegen tot het gunt onzer God aangenaamst en ons lieden zaligst is. Uyt Leyderdorp dezen 29. Mey 1574.

Al uwer Lieden dienstwillige Vriend.

GERRIT HOOGSTRAATEN.

Die van Leyden antwoorde op deze Brieven.

Op deze drie Brieven hebben die van de Stad op de oude Romeynsche of Laconische wyze met dezen zeer korte woorden geantwoord:

Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.

En is in onze Taal te zeggen:

Als de Vogelaar 't Vogelken vry ziet vliegen,
Fluyt hy zeer zoet om 't Vogelken te bedriegen.

De Brief / die aan den Oversten Baldeus gezonden werd / was konstig toegeslooten en met 't Stads Zegel verzegelt. Van binnen in 't midden was zeer subtiel een Cirkel getrokken / waarin byna met onzienlijke Letteren de voornoemde Spreuk geschreven was; want Baldeus den zelven openende / meende / dat 'er niet met allen in geschreven was / wierp ze van toornigheid met eenige smaadwoorden van zich; doch daarna nauwer op dezelve lettende / zag het verhaalde antwoord / zeggende: dat hy de Schryvers 't zelve wel verleeren zoude.

Gerrit van Hoogstraaten, dusdanig een antwoord van de Regeerders dezer Stad op zyn schryven ontfangen hebbende / kon-

konde niet bedroeven / waarom of door wien dus geantwoord was; en hy noch de Capiteynen / zijn Meesters / daar mede niet te vreden zijnde / heeft de pen andermaal in de hand genomen / en den zelven dag naar den middag aan zynen Neef / Gerrit de Man, deze volgende Brief geschreven.

Beminde Cousyn, Gerrit Jansz., ik hadde op huyden voormiddage een open Briefken ter goeder meyninge aan u gezonden by een Maagt van Leyderdorp, maar ik twyffel en vermoede dat u 't zelve niet ter hand en is gekomen, vermits dezelve Maagt op staande voet antwoord wederomme bracht, en het antwoord op myn schryven hielt anders ter Werelt niet dan aldus, die superscriptie aan Mr. Gerard van Hoogstraaten, en in den Brief stond geschreven: *Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps*, en voorts niet meer, zonder onderteykeninge. Het inhouden van myn was in effect in 't beginzel anders niet, als dat ik verstaan hadde, hoe dat gy goede toezicht genomen hadde tot welvaart van my en myne kinderen, waar van ik u was bedankende, en tot een teeken van goede dankbaarheid liet ik u weeten, in den eersten, dat ik door Gods genade myn ziekte overkomen was; en op gister-avont tot Leyderdorp gekomen, werden my wederomme vernieuwt aldaar by den Overheid die groote gratie, die men de Stad van Leyden zoude doen, indien zy haar wilde stellen in handen van de Koninglyke Majesteyt, en behalven alle haare Privilegien en anders vry houden, zouden mogen genieteh alzulken loflyken pardoen, als zy lieden wel verhoort hadden. En omme van alles verzekert te wezen, en omme volkomentlyk van het gunt voorsz. is, te mogen handelen, mochten tot dien eynde overzeynden zekere Gedeputeerden alhier, en dezelve zouden vry en vrank mogen gaan, reyzen en wederkomen tot haaren believen, zonder van yemand beschadigt te werden, hier vooren zoud men hen lieden verzekertheid doen, en by gevalle van vorder vertrek, dat de Koninglyke Majesteyt over zyn Rebellen zeer groote strengigheid zoude toonen, het welke (dat te beklagen is) de goede en vroome lieden van Leyden mede zouden moeten misgelden. Lieve Cousyn, dit en zullen langer geen Fabulen wezen, zoo verre de goede Lieden van Leyden nu des Koninglyke Majesteyt genade-pardoen zyn verwerpende, want daar zoo gruwelyk op die van Leyden, in gevalle van voorder hardnekkigheid, werd gereed gemaakt, dat my 't zelve verdriet om te hooren: en gy zult eer yet lange in zulken gevalle groote elende verhooren over de voornoemde

Hoogstraaten schryft aan Gerrit de Man.

Stad. Myn Dochterken begeere ik nù in alle manieren uit de Stad te hebben, alzoo ik met goede vermaninge niet en voordere, en beſtele my dat alhier op de Hofſtede tot Leyderdorp, is 't mogelyken ſecretelyken en met alle zyn goedgen. Gy zult waarachtig bevinden 't gunt ik u geſchreven hebbe, dunket u goed, wel en wyſſelyk te doen, zoo toont dat 'er lieden in Leyden zyn, die des Koninglyken Majeſteyts, en haar luider eygen welvaart beminnen. Hier mede God Almachtig bevolen, die ons herten wil verlichten t'onzer zaligheid. Uit Leyderdorp dezen 29. May 1574.

Op den voorſchreven 29. May hebben Jan de Heuyter en Jan van Mateneſſe de Wybisma, hunne reſidentie in den Haag houdende, beide aan de Burgermeeſters en Regeerders dezer Stad geſchreven deze volgende Miſſiven, welke ik goedgevonden heb alhier geheel in te lyven.

Jan de Heuyter ſchryft aan Leyden.

Eerzame, byzondere, goede Vrienden, ik en kan niet naalaten U Lieden te adverteeren, dat een deel van des Koninglyke Majeſteyts Krygsvolk weder in 't Land gekomen zyn, tot die fine omme eens de Landlieden te verloſſen van de groote overlaſt en ſchattingen, die zy lieden dagelyks lyden en opbrengen moeten, tot onderhoud van deze Oorloge, als ook omme u lieden te verloſſen en daar toe te helpen dat gy lieden het Pardoen generaal, 't welk zo wel is voor den geenen, die haar in het Jaar van 1566 als dezen tegenwoordigen trouble gemoeyet mogen hebben, en dat uliedeṇ 't zelve by de buyten Krygsvolk niet belet zoude werden, en alzoo ik voorzeker weet, als die cedule van de geexcipieerde gezien hebbende, dat niemand van Leyden in 't zelve Pardoen geexcipieert en is, en ook gemerkt gy lieden, al geleden een Maant, het Krygsvolk in die Stede te nemen geweygert hebt, en over zulks ook op eergiſteren, zoo dat zy lieden op giſteren zulks by zyn Koninglyke Majeſteyts Krygsvolk benauwet zynde, gedrongen zyn geweeſt haar over te geven. Zoo is dan, aangemerkt 't zelve ik niet en kan laaten ulieden by dezen te vermanen, dat gylieden niet en wilt vergeten de genade van de Koninglyke Majeſteyt, onzen aldergenadigſten Heere, nu als het u lieden gebeuren mag, waar te nemen, en dat aleer gylieden door gebrek ofte macht van des Majeſteyts Leger, die noch komen zal, tot zulken miſerie komen zult, dat het Wyf en Kinderen beſchreijen zouden. U Lieden verzeekerende van wegen den Overſten Veld-Heer van 't volk, hier in Holland zynde,

de, Don Francisco de Valdeus, dat hy voor u lieden zal schryven en spreeken aan den Gouverneur, den grooten Commandeur, dat niet alleen gylieden het Pardoen, maar noch meer genieten zult, indien gylieden nu met den eersten komt, en indien gylieden zulks in meyninge zyt te doen, zal den zelfden Don Franciscus de Valdeus geven vry geley, omme met hem te mogen komen parlementeeren, en vry wederkeeren, u verzekerende, dat gylieden niet dan kleyn Garnisoen van Duytsche Knechten hebben en zult, en zal navolgens myn kleyn vermogen u lieden alle behulpeligheid doen, my mogelyk zynde.

Eerzame byzondere goede Vrienden, hier mede den Almogenden Heere bevoolen, die U Lieden en ons allen, verleene pays en vrede. Geschreven in den Haag dezen 29. Mey 1574.

U Lieden goeden Vriend,

J. DE HEUYTER.

Eerzame vroome en byzondere goede Vrienden, Burgemeesteren en Regeerders der Stad Leyden. Alzoo ik zeer blyde ben van goeder herten, en uyt liefden die de Stad en Gemeen te aldaar toe ben dragende, hebbe niet konnen nalaaten, gemerkt ik gezien heb op eergisteren en gisteren die getrouwigheid en bystant die gylieden zyn Koninglyke Majesteyt bewezen en getoont hebt, en mede het profyt en dienste dat gy lieden u zelver en de Stad van Leyden gedaan hebt. Hebbe hier om niet willen laaten ulieden by dezen te adverteeren, hoe dat zyn Majesteyt als onze Overste en Genadigste Koning van Spanjen en Grave van Holland, ons overgezonden heeft aan den Commandatoir Major, een generaal Pardoen over onze Nederlanden, zoo voor de geene, die in 't Jaar van 1566 geestimeert zyn geweest voor rebellen van zyne Majesteyt, als die haar nu in eenige zaken ontgaan zouden mogen hebben, en begeert geen gewelt ofte bloedstortinge te doen over zyn eygen Steden, dan haar te vergeven en ontfangen in gehoorzaamheid en getrouwigheid aan zyne Majesteyt, en alzoo ik het Pardoen gezien heb, geteekent, en begeert van zyn Majesteyts wegen hier in deze Nederlanden gepubliceert te worden, zoo is dat het zelve gedaan zoude geweest hebben, dan door zommige oorzaken is 't opgehouden tot Pinxterdag: het zal als dan met alle solemniteyt gepubliceert werden. En indien dat het zelfde niet geaccepteert en werd, zal met groot gewelt en bloedstor-

Mateneffe de Wybisma schryft aan Leyden.

ſtortinge geſchieden. Nu overmits ik gaarn zien zoude het welvaaren van ulieden Stad, en van die ſchamele Gemeente aldaar, hebben ulieden willen adverteeren, dat gylieden nu wilt wyzelyk in deze zaake handelen, achterdenken hebbende op u lieden Huysvrouwen en kleyne Kinderen, en houden u lieden Poorten geſlooten, zoo voor des Konings Krygsvolk, als voor des Prinſen volk, ter tyd toe dat gylieden u begeerte en wille van zyn Majeſteyts eygen hand gekregen hebt, en wy zullen ons mede ſtil houden, zonder eenige ſchaade aan de Stad te doen, zullen gebieden dat alle de beeſten rondom die Stad mogen vry en vrank gaan weijen. Voorts zoo wil ik zelver by ulieden alleen in die Stad komen, en ulieden ſpreeken, lyf, goed en bloed by ulieden opzetten voor het welvaaren van de Stad, en voor die ſchamele Gemeente aldaar. Zoo verre gylieden begeert op my te betrouwen, zoo wilt my ſchryven, en betrouwt op my, ik weet raad, dat gylieden in geen zeven jaar, noch zoo lange ik leeve, nimmermeer vreemde Soldaten in hebben en zult; want ik weet, wat laſt ik expreſſelyk van zyn Majeſteyt hebbe, hierom wilt met niemand anders handelen, dan die gy kent, noch laat niemand in, aleer ik ulieden geſprooken heb, en in dien gy my ſchryft dat ik op ulieden mag betrouwen, zoo wil ik op goed geloove alleen in de Stad komen, en zoeke niet langer de verderffeniſſe van 't Land. Ik heb by *Jan de Heuyter*, alzoo ik noch doende was tot Valkenburch, doen ſchryven een Brief van gelyken inhoude. Zo zende ik ulieden deze Bode, op dat ik ulieden by monde mag breeder ſpreeken, en ik wil zelve morgen komen by de Stad, hierom wilt my terſtond antwoord ſchryven, en laaten wy den anderen gehouw en getrouw zyn. Ik wil leven en goed by ulieden opzetten, en wy willen regeeren met goede Policie en Juſtitie. Hier mede God Almachtig bevoolen. Met der haaſt uyt den Haag den 29. Mey 1574.

U Goedgunſtige Getrouwe Vriend.

J. V. MATENES DE WYBISMA.

Redenen waarom deze Brieven hier geſtelt zyn. Ik heb deze Brieven daarom hier in het lange willen by ſtellen / om daar mede der Borgeren ſtandvaſtigheid te toonen / die niet tegenſtaande dit lieflijk en dreigelijk ſchryven van zoo veele treffelijke Perſoonen volſtandig gebleven zijn in hun goed voornemen / gedenkende aan hun verbond en eed / en zich zo vroom en onbeweeglijk houdende / hebben zich

zich het zelve schryven te nutte gemaakt. Deze Brieven en de Leydsche Borgeren zullen ook alle anderen Steden / die noch in tyd en wylen / (het welk God verhoede) belegert mochten werden om deze of diergelijke zaake / tot eenige leere en waarschouwing der vroomheid en standvastigheid dienen.

5. Die van Leyden ordonneeren eenige Ruyteren tot een binnen wacht. De Vyand houd te Zoeterwoude vergaderinge, om de Stad nader te benauwen. Eenige uitgeslooten Burgeren met hulp van die van der Gouda beramen een aanslag, om Leyden te victuailieren; maar te vergeefs. De Vrybuiters van Leyden nemen eenige schepen van den Vyand op het Haarlemmer Meyr.

Den vierden Juny is binnen Leyden met advys van de Burgermeesters en Commissarissen van zyne Excellentie goed gevonden / dat men binnen de Stad zeekere Ruyteren en Paarden verkiezen zoude / om by tyden van nood de Burgeren / buiten de Stad met den Vyand schermutseerende / te hulpe te komen / en hebben zulks in het werk gestelt. Dan vermits de Vyand rondom de Stad byna tot aan de Stadsmuuren beschanst was / en men daarom het veld noch de wegen niet gebruiken konde / was die resolutie te vergeefs: niet te min werden deze Ruyters geduurende eenige tyd gebruikt / om des nachts door de principaale straaten de wacht te houden. *Die van Leyden ordonneeren eenige Ruyteren.*

Den zelven dage des nachts omtrent een uur kwam de tyding binnen Leyden, dat in Zeeland te Vlissingen groote victorie verworven was van twee-en-twintig Oorlog-Schepen / die van den Vyand toegerust waren / welke van de Vlissingers aangetast / eenige in den grond geschoten / en andere binnen Vlissingen gebracht waren; en nadien het Land zeer veel daar aan gelegen was / de Burgeren door deze victorie te verblyden en te moedigen / hebben die van den Gerechte in den nacht alle des Stads klokken doen luyen / en geordonneert / dat men des Zondags daar aan volgende God Almachtig voor de victorie danken zoude.

Nadat nu de voornoemden Papisten / de schryvers van de Brieven en anderen / vergaderinge gehouden hadden te Zoeter- *Leyden vaster beslooten.*

terwoude, hebben zy zo aldaar als op andere plaatzen de Landslieden gedwongen / Schepen vol zooden te laaden / om hen tot hun voornemen te mogen dienen / (want zy zagen / dat zy met alle hun schryven niets uitgerecht / maar zich aan die van de Stad zelver ontdekt en hen moediger gemaakt hadden) hebben daarom de Stad zeer dicht rondom met Schanssen benauwt / te weeten op de Poelbrugge, Meyrbrugge en anderen Wateringen / zulks dat voortaan kwalijk iets in de Stad te brengen was zonder groot perykel / afschoon zulks in den beginnen / en aleer zy zo nauw belegert was / wel had konnen geschieden. Echter werd het zelve op den 6. Juny uit de Stad Gouda beproeft op deze wyze:

Beproeving, om die van Leyden uit Gouda te spyzigen.

Sommige Borgers / die door het haastig beleggen tegen hun wil buiten de Stad geslooten waren / hebben door bewillinge van zyne Excellentie / met hulpe van den Gouverneur en de Borgermeesters van Gouda, doen laden dertig schuyten / zo met tarwe als met rogge. Deze schuyten hadden twee Landlieden met eenen Schout zich vermeten en aangenomen / door eenen secreten weg te brengen over Coppieren Ka, die zy alvoorens door zouden steeken / en daarna daar blyven / om den schuyten den weg te wyzen / en in Leyden te brengen. De schuyten wel voorzien met Bootsvolk / hebbende elk twee Soldaten / hebben haare reize des nachts gevordert tot aan Coppieren Ka, die zy wel opgeschooten vonden; doch de Landman / die de leidsman wezen zoude / was daar niet: echter voeren zy voort / en in de plaatze van de slinker hand op te slaan / volgden zy de rechter hand / en dwaalden hier door tot aan den dag / waarom zy / vreezende dat hen de Landman verraden had / (die doch bezyden de weg door vermoeitheid lag te slapen) zyn zy wederom te rug naar Gouda gekeert / en is aldus deze aanslag gefailleert.

Die van Leyden hier van verwittigt / hebben dit niet verzuymt / maar hunne Vrybuyters met hunne Schepen gezonden op den Rhyn / om de voornoemde Schepen te assisteeren en binnen te helpen / maar te vergeefs / om redenen hier vooren verhaalt.

Leydsche Vrybuiters nemen eenige Schepen met victualie.

Den 7. Juny zyn de voornoemde Vrybuyters door last en bevel van die van den Gerechte en den Heere Commissaris met een groot getal van plempen en schouwen / wel gemonteert en voorzien van geschut en andere benoodigtens / gevaaren na het Haarlemmer-meer / om den Vyand te verhinderen en afhandig te maken het toevoeren van de victua-

tualie en ammonitie van Oorlog / welke dagelijks van Amsterdam en Haarlem in hunne Schanssen gevoert werden. En dezen aanslag was ter goeder uuren begonnen en voorgenomen / want zy ontmoeten en rencontreerden op het Meer verscheide Schepen en Schuyten / geladen met veele en verscheidene waren / als victualie / ammonitie en andere kostbaare dingen / hierna gespecificeert / welke voornoemde Schepen zy aangetast / en met macht van volk genomen en verovert hebben / en zijn met de Schepen naar de Stad Leyden gekomen / door de Cage verby het Potterhuys. Fruytier zegt / dat zy een van deze Schepen in den grond boorden / en 't andere verbranden / en dat dit geschiede by de Heymans Brugge. De Vyanden / leggende in 't Dorp Leyderdorp, de Schepen vernomen en gezien hebbende / zijn met eenen geweldigen hoop gekomen aan de Zyl-brugge, menende onze Vrybuyters den roof te ontjagen / en hun de genomen Schepen afhandig te maken; maar de Borgeren door de Vrybuyters geadverteert zijnde van de neeming der voornoemde Schepen / en van hen verzocht zijnde tot hulp en assistentie / om deze Schepen binnen te mogen brengen / hebben zy lieden zich van binnen gewapent en gereed gemaakt / om uit te vallen / wanneer zy hooren zouden / dat de Vyand bezig was / die Schepen aan te tasten. Dit verstaande / is binnen Leyden alarm geklept / en zijn de Borgeren gelijker hand eenige uit de Zyl-poorte / en eenige uit de Hoogwoertsche-poorte getrokken / en den Vyand van beiden de zyden dapper aangevallen. De Vrybuyters dit ziende / hebben hun geschut / 't welk zy op hunne Schepen hadden / geladen en op den Vyand gestelt / en dapperlijk geschooten / en aan weder zyden aangevallen en geslagen; zulks de Vyand heeft moeten vluchten / en den buyt verlaaten. De Vrybuyters hebben dus / door hulp en bystant van de Borgers / de Schepen met den roof binnen de Stad Leyden gebracht / welke met groote vreugde ontfangen werden / vermits die zeer ryk gelaaden waren; want men zeyde / dat zy daarin bekomen hebben drie hondert Hammen, hondert vaten Bier, anderhalf vat Boter, veele manden gepakt met allerley victualien en eetwaren, vyftien Bassen, een groote menigte Kogels, en veele andere dingen / te lang om te verhaalen / welke die van Leyden niet kwalijk in hunnen nood kwamen. De Borgeren noch eenigen tyd / nadat de Vrybuyters in de Stad gekomen waren / met den Vyand schermutseerende / om eenige Beesten / die zy hun meenden te ontnemen / zijn daarna zonder eenig verlies wederom in de Stad gekomen. Op de voornoem-

De Vrybuiters brengen groote buyt in Leyden.

Pieter Quaatgelaat gevangen en gevierendeelt.

noemde twee Schepen werdt gevangen genomen een zeeker Verrader van zijn Vaderlijke Stad / Pieter Quaatgelaat genaamd / welke daarna naar verdiensten by den Commissaris en de Schepenen der Stad veroordeelt werdt / gevierendeelt / en zyne kwartieren aan vier poorten uitgehangen te worden / welke Sententie terstond volbracht is. Die van de Gerechte hebben alle deze geschiedenissen zyne Prinselijke Excellentie door Brieven bekent gemaakt.

6. Ordonnantie gemaakt by die van Leyden op 't verstrekken en uitdeelen van 't Brood. Kleine nederlaag voor de Schans van Lammen.

Die van Leyden maken goede ordonnantien op het Kooren en Brood.

De Commissaris Bronkhorst met die van de Wet / mitsgaders den Adel / ziende / dat hunne Belegering duuren en wel tot een uithongering strekken konde / hebben in dezelve Maand Julius alle Ordonnantien gemaakt / (behalven die hun dienden tot hunner Stads sterkinge aan Wallen en Poorten / die genoegzaam onoverwinnelijk gemaakt waren) welke hun noodigst waaren / om hunne victualie langst te strekken / en hunne Stad langst te behouden. Alle het Kooren in de Stad beschreven zijnde / werd bevonden hondert en tien last. Hier tegens waren op dezen tyd in de Stad noch veertien duyzend Persoonen. De eerste twee Maanden werd elk mensch gestelt op een half pont Brood des daags / 't welk zommige arbeidslieden wel dikmaal door een ontbyt op aten. De Lezer make zyne rekening waar zy mede geboed zijn. Daar werd een Ordonnantie gemaakt op de Moeskruiden / ook geen zoetemelk te verkoopen dan te kaarnen.

Schans tot Lammen.

Vermits de Spanjaarden omtrent den 8. Juny begosten te schansen omtrent Lammen, een plaatze geen kwartier uurs van Leyden gelegen / op een kruys-water / 't welk naar Delft, Zoeterwoude en Leyderdorp loopt / werden die van Leyden hier van gewaarschouwt / en den hinder inziende / die hun hier door aankomen mochte / zijn zy den 8. Juny met zes plempen uitgevallen / om zulks te beletten; doch omtrent Lammen komende / werden zy zo geweldig / (wat tegenweer zy deeden) door hunne Vyanden met menigte aangevallen / dat zy moesten te rugge keeren / 't geen zy echter met zo groo-

groote snelheid niet konden doen / of de vier achterste plempen / gestuit door een plempe / welke voor aan den Wal kwam en ten vollen niet en konde keeren / werden door de Vyanden genomen; doch het volk / uitgenomen vier Officieren / geborgen / en is in de Stad te rug gekomen. Nederlaag van vier Leydsche plempen.

Dit gaven die van Leyden zyne Vorstelijke Genade den 9. Juny te kennen / zijn Vorstelijke Genade vermanende:

ZO het mocht geschien, dat de Vyand hun verhinderde met hunne plempen te komen, ('t geen zy nochtans verhoopten neen,) dat nochtans die van Woerden en Oudewater mitsgaders andere bevoolen werd, de Meyren niet ongequelt te laten, zy wouden binnen der Stad middelertyd toonen den yver, die zy hadden, en hun behoorlyke plicht met der daad bewyzen, die zy de gemeene zaake schuldig waren. Die van Leyden schryven aan zyn Excellentie den 9. Juny.

Den 15. Juny hebben de Vyanden / komende met magt van volk van de Voskuyl af / de Schansen (die de Borgers tot bevrydinge van de Stad / en de Kool-tuynen buiten de Rhynsburger-poorte op de Poelbrugge gemaakt en opgeworpen hadden) weder afgeloopen en ingenomen / en met hun Volk en Soldaten wel bezet / en veel sterker opgeworpen en gemaakt.

7. Eenige Glippers of uitgewekenen, schryven weder aan die van Leyden. Die van Leyden doen nader onderzoek van kooren, munten en geld, om zich in 't Beleg mede te behelpen; en beramen een aanslag op de Schans van Boschhuyzen.

DE Vyand rustede dag noch nacht / gebruikende alle middelen / om de Stad te benauwen en met listigheid te gewinnen / zulks zommige van de genoemde Papisten / voor de Stad liggende / achteden dat de voorgaande Brieven te vooren geschreven / om die van Leyden te bewegen / te broeg/ onrypelijk of niet beweegelijk genoeg gemaakt waren; of mogelijk denkende / dat hun de tyd nu bekwamer middelen gaf door de enger Belegeringe en het mislukken des voor-

 schre-

schreven aanslag / hebben daarom den 18. Juny ook hun pont willen te werk leggen / hoewel zy hunne namen by den Brief schaamden te stellen / zorgende mogelijk een antwoord als Hoogstraaten te krygen. Welken Brief van den volgenden Inhoud was:

Eenige namelooze Borgers schryven aan Leyden.

Alzoo ons en allen menschen de staate aanmerkende, daar die Stad van Leyden met hunnen Inwoonderen tegenwoordiglyk in is, mitsgaders de desolatie en verdriet dat ulieden over het hooft is hangende, ten zy die zoo menigmaal gepresenteerde en vastelyken beloofde gratie als noch hoe eerder hoe beter by ulieden geaccepteert werde, grootelyken verdriet, en uytermaaten zeer verwondert, op wat hoope en met wat middelen dat gylieden u zelven en allen uwe Mede-Borgeren, Wyven en Kinderen noch langer kont gehouden in de elende en benauwtheid, daar gy ulieden thans in vind, als geheelyk belegert zynde, en van alle communicatie van menschen besloten, met weynig provisie van mondkosten, en noch weyniger hoope dat ulieden yet van buyten ingevoert zal werden, dat zoude mogen verstrekken omme te supporteeren het voorschreven Beleg, 't welk voor zeker niet opgenomen en zal werden, al waar het twee Jaaren na dezen dag, voor en aleer gylieden u begeven zult hebben, of met geweldiger hand gebracht zyt ('t welk God moet verhoeden, daar gylieden nochtans eerlang zult van gewaar worden) onder de obedientie van den Koning van Spanje, uwen natuurlyken Heere. En konnen wy niet gelaaten uyt rechter compassie en oprechte affectie, hoewel wy niemand binnen uwe Stede en hebben (dat wy weeten) die ons eenigzins aangaat of bemaagtschap is, u al te zamen te vermanen, toch rypelyken en wel op u zaaken te willen letten, en overpeynsen, hoe schoon dat die occasie, van in absolute gratie ontfangen te werden, alle en eenen iegelyken, van wat kwaliteyt of conditie hy zy, hun ulieden jegenwoordelyk als noch is presenteerende, die welke per avontuere den tyd eerlang zal komen, dat ulieden, ('t welk grootelyks te jammeren waar) niet en zal mogen gebeuren. Als gylieden zult willen overpeynsen en wel aanmerken, hoe dat gylieden in ongenade van den Prinse en andere tegens de Koninglyke Majesteyts rebelleerende Steden zyt: gemerkt door ulieden toedoen, en uyt uwer oorzaaken alleen henlieden afhandig gemaakt zyn de vier Vaandelen Engelschen, die welke van u buyten gesloten zynde, hun opgegeven hebben in de genade van zyne Majesteyt, en overzulks weynig hulps of ontzets van hen-

henlieden zyt verwachtende. En ook al waar 't zaake dat zy de wille en intentie hadden, om ulieden eenigzins secours te doen, wel kond bemerken dat zy weynig middelen daar toe hebben, aangezien (als gy wel verhoort zult hebben) dat zy het zelfde volk van Oorloge, dat tegenwoordelyk in hunnen dienste is, aan diversche oorden grootelyken van nooden hebben, als voor Gorichum, die jegenwoordelyk met meerder heyrkracht als gy belegert worden, en tegens die invasie van zyne Majesteyts groote armeye uyt Spanjen komende: des te meer dat behalven dat volk van Graaf Lodewyk, daar niemand meer af te voorschyn en komt, zedert dat zylieden hun hooft zoo wel omtrent Nimmegen gestooten hebben, zy lieden in korten tyd 17 van hunne beste Vaandelen verlooren hebben, als namentlyk, zes die gy wel weet dat tot Alphen geslagen zyn: de vier voorsz., die henlieden opgegeven hebben onder uwen oogen, en daarenboven noch zeven Vaandelen, die op Vrydag laatstleden in de Schansse van Worchum al te zamen deerlyken vermoort zyn. Ook mede, als gy zult willen aanmerken, dat die middelen, daar gylieden de Oorloge tot noch toe mede hebt helpen voeren, als Kelken, Cyborien, en Capitaal imposition althans ulieden grootelyken faalgieren, en voortaan niet meer by te zetten is. Ook mede dat de daagelyksche contributie, overmits de occupatie van den platten Landen ulieden meestendeel benomen zyn. En ter contrarie die groote macht en mogentheid van de Koninglyke Majesteyt, onzen allergenadigsten Heere en natuurlyken Prinse, die welke eer een gantsch Koningryk van Napels, Cecilien, Sardienien, of diergelyke partien zal verzetten en veroorlogen, dan hy gedogen zal, dat deze zyne oudste Patrimoniale Landen hem afhandig gemaakt zullen werden. Wat voet of middelen zult gy mogen hebben, om u langer in uwe erroren en groote benauwtheid, daar gy tegenwoordelyken inne zyt, met groot perykel van het kwaad, dat ulieden over 't hooft is hangende, te houden? Waar 't niet beter, dat gy u in tyds conformeerde met de wille van zyne Majesteyt, en accepteerde die gratie, die ulieden generaalyk allegader tot noch toe gepresenteert werd? En aangaande dat yemand van ulieden hier op zoude mogen zeggen, dat ulieden geen belofte en zoude gehouden werden, het zelfde is maar een frivole excusatie, en een kwaad voorzetten van eenige onder ulieden, die met dezen turbulenten tyd beter hun profyt weten te doen, en die Schapen te scheeren, dan anders: Want wat verzeekertheid wilt gylieden meer hebben, dan wy verstaan hebben uyt monde van den Heere van Licques, dat hy u

zo vastelyken heeft doen presenteeren, de welke wezende een goed Edelman van de beste en oudste stamme van deze Nederlanden, en binnen 's Lands grootelyken gegoed zynde, gylieden wel peinsen mocht, dat hy niet en zal beloven, ofte hy en zal wel verzekert wezen dat hy 't ulieden vastelyken zal konnen gehouden, en zoo veel credyts heeft ten Hove, als yemand anders zoude mogen doen: gelyk gylieden gehoort mocht hebben van de Engelsche Soldaten die zich in zyne handen onder deze uwe Vesten opgegeven hebben, de welke door zyne intercessie al te zamen wel getracteert, naar Engeland in goeden doene gezonden werden. Daaromme addresseert u aan hem liever dan aan yemand vreemders, en dat hoe eer hoe liever en beter, want wy in 't zekere wel weten, dat hy eerlange vertrekt, om in meerder zaken van zyne Majesteyt geemployeert te worden. Wy hebben uyt zyn eygen monde verhoort, dat hy uyt rechte compassie voor zyn vertrek andermaal aan ulieden geschreven zoude hebben, waar 't zaake dat gylieden op zyne voorgaande Missive de minste antwoorde van Ja ofte Neen ontboden had. * Dus indien gy hem in deze uwe zaken zoudet willen bezigen, is van noode, dat gy zonder vertrek hier op ons u intentie eenigzins laat weten. De welke verstaan hebbende, verzekeren ulieden eerlange Brieven van den voorschreven Heere van Licques, van alle verzekertheid en goede presentatie. En wacht niet naar de Copie van 't Pardoen op den 6. dezer Maand tot Brussel gepubliceert, gy zult beter conditien voor elk van ulieden in 't particulier (hoe grosselyken dat hy ook misdaan mach hebben) verwerven: zyt des verzekert, indien gylieden niet te lang en vertrekt, dan gylieden volgende 't voorschreven Pardoen, (hoe wel 't zelfde zeer ampel is) zou 't mogen genieten. Schout doch die groote plagen en benauwtheid, die ulieden over 't hooft is hangende: hebt gylieden eensdeels geen compassie met u zelven, hebt doch medelyden met zoo menigen uwen even-naasten. En laat u niet langer paaijen met leugenen en met eenigen onzeekeren hoope, als goed te bemerken is dat gylieden vertroost word van eenige van den uwen, gemerkt zommige thans dagelyks roepen over uwe muuren, zoo wy verstaan. Haalt uwen Koning weder, daar by meynende den Koning van Vrankryk, die op Pinxterdag laatstleden gestorven is, waar van ulieden weynig hulps ofte ontzets zal komen, want het alreede daar volder oorlogen is, dan hier in deze Landen. Ook mede, al wilden de Franchoisen u lieden te baat komen, zouden onderwegen vinden met wien te doen te hebben, als die geene deeden, die met

Graaf

Graaf Lodewyk en Christoffel des Palsgraafs Zoone kwamen, die met de hulpe Gods zoo wel omhals gekomen zyn, als de Duytschen. Onze Koning heeft althans over die twee hondert en vyftig Vaandelen Knechten, behalven dat Paarde-volk, wat macht kan daar grooter tegen wezen? Dus wilt ulieden wel beraden, en op alles wel letten, en ontbieden ons hier op een weynig antwoords, gemerkt wy uyt rechter affectie en compassie u dezen geschreven hebben. Hier mede ulieden God Almachtig bevelende, die wy bidden uwe herten te willen bemorwen en verlichten tot uwer alder preservatie. Geschreven uyt 's Koninglyke Majesteyts Leger voor Leyden, den 18. Juny 1574.

Onder stond:

By drie goede Lieden met eeren, ulieden al te zamen als noch onbekent, gantschelyk t'uwen besten, in alles daar wy ulieden zullen mogen assisteeren, wiens namen gy noch niet mocht weten, maar namaals met de hulpe Gods zult leeren kennen.

*. Myn Heer van Noordwyk, Jonkheer Jan van der Does, heeft op de marge van zyn Boeksken dit volgende gestelt, dat hy geen antwoorde gekregen en heeft, behoeft hy niemand dank te weeten dan my, die zyn Pardoen-brieven ongeopent en ongelezen, en eer zy in handen van Bronkhorst ofte andere geraaken konsten, te rugge gestiert hebbe met zyn Trommelslager, de welke voor de Witte-poorte ons alarm met zyn Bullen en Pardoen was maakende, ter wylen de Spaansche Soldaten met hunne assistenten de Hoogwoertsche Poorte en onze Koeyen bestormende waren.

Jonkheer Jan van Mathenesse de Wybisma, heeft mede op den 23. Juny van het Fort te Poel, (zo hy 't noemde) wederom aan de Stad Leyden geschreven / zynde van den volgenden Inhoud:

Eerzame vroome en byzondere goede Vrienden, Schout, Burgermeesteren, Edel-lieden, en alle Inwoonders van Leyden. Alzo wy gaarn voorzien zouden alle merkelyke kwaat en beschreijinge van wyf en kinderen, zo en mach ik ulieden niet verbergen van 't geen my by den Commandatoir Major, Gou-

Matenesse de Wybisma schryft ten tweedemaal aan die van Leyden.

verneur over alle deze Nederlanden, bevolen en belast geweest is, naa het publiceeren van het Pardoen generaal, het welk geschied is op den 6. Juny binnen Bruessel, waar uyt zeer weynig persoonen geexcipieert zyn, zoo in 't Jaar van 1566 als in 't Jaar van 1570, somma men zou 't niet anders begeeren mogen: zoo is 't dat zyne Majesteyt niet anders en begeert, dan dat deze Nederlanden mogen floreeren, en weder komen in haar oude staat, en den Commandatoir heeft my expressselyk belast en gesworen, dat hy de zelfde wille en intentie van zyn Majesteyt zal onderhouden en volbrengen, en dat zyn Excellentie anders niet en begeert dan het welvaren van alle Steden in Holland. Nu gemerkt, dat deze Stad van Leyden rondomme bewaart en besterkt is, alzoo dat wy onze Forten hebben tot Lammen, Leyderdorp, in 't uytvaren van de Zylbrugge, op de Quaakel, en op die brugge van Poel, tot Jan Cley, en daar aan alle onze principaale Wachten en Vaandelen, te weeten, tot Zoeterwoude, Zoetermeer, Hazerwoude, Leyderdorp, die Voskuyl, Reynsburch, Valkenburch, Voorschooten, alzo dat het niet mogelyken en is, dat 'er eenige victualie ofte ontzet in de Stad mach ofte kan gekomen: en genomen, dat 'er voor als noch provisie in mach zyn voor drie ofte vier maanden, zo moet het noch ten laatsten bedocht zyn, al wat 'er van deze zaak mach gekomen, en zal ulieden als dan niet gebeuren, dat ik voor ulieden verkregen en verworven hebbe, te weeten, indien de Stad met alle Inwoonders hem begeeren te geven in handen van zyne Majesteyt, waar aan ik niet en twyffele of alle de Inwoonders zullen anders niet begeeren te doen, zoo zal zyn Majesteyt haar lieden gelykelyk en generalyk pardonneeren en permitteeren, al dat 'er gedaan zoude mogen wezen zonder yet uytgezondert. En alzoo ik zorge, dat 'er sommige zouden mogen zyn die haar niet en betrouwen op de genade van zyne Majesteyt, dan zorgen dat men 't haar loonen zoude, gelyk den Hertog van Alba op andere plaatzen gehouden heeft, zoo zal men die geene verzeekeren en toezeggen alle geloove, eere en vroomigheid, en willen zy lieden hun vertrekken, men zal haar en alle die willen, vry en vrank laten vertrekken, en schepen tot Catwyk bestellen. En op dat zy lieden mogen verzekert zyn, zo zal ik in persoon met andere die gylieden begeert tot pant by ulieden in de Stad tot gevangens gaan, ter wylen toe dat die persoonen, (het zy, wie hy zy) tot den Briele ofte Enkhuyzen gekomen zyn, en aan ulieden geschreven hebben, dat zy lieden vry en vrank overgekomen zyn, op dat 'er geen bedrog in mach geschieden. En

als-

als dan moecht gylieden handelen, op wat middelen gylieden de Stad in zyne Majesteyts handen wilt overgeven. Ik bidde ulieden, dat gy nu toch wilt hier van met den anderen spreken, en met den anderen goede resolutie nemen, op dat wy mogen met den anderen leven tot vrede. Bidde hier van by dezen Boer ofte Huysman alle antwoord te zenden, ik wil leven en goed by ulieden opzetten, wilt my hier in gelooven, gy zult myn trouw bevinden. Hier mede God bevolen. Met der haast uyt onze Fort van Poel, op den 23. Juny Anno 1574.

Uwen Goedwillige en Getrouwe Vriend wat ik vermag,

J. V. MATENES DE WYBISMA.

Den Prinse van Oraignen en de Staten van Holland dit schryven vernomen hebbende, heeft den 25. Juny aan die van Leyden uyt Rotterdam geschreven, haar bedankende van haare standvastigheid, en vermanende dat zy hun niet en laaten bewegen of verschrikken van den geenen die hun namen schamen, zy leiden de leugenen van den eersten brief ter neder, schreven dat de Burgers goeden moet grypen zouden, en niet twyffelen, men zoude binnen korten tyden (door de genade Gods) niet alleen de Stad van Leyden van 't geweld der vyanden ontzetten, maar ook de geheele landen van Holland daar van bevryden, en vermaanden haar dat deze Brief-schryvers en haare vyanden wel listelyk verzwegen het verlies hunner schepen, en byzonder hun schade van 200. Mans in Waterland, &c. **De Prins schryft aan Leyden.**

De Heer van Licques met zyne aanstookers, van wien men vermoedede dat de eerste Brief kwam, of mogelyk van Baldeus met de zynen, ziende dat deze Brief, mitsgaders Wybismaas Brief, zo weinig voordeels deeden als de voorgaande, ja dat zy veel min antwoord van op de voorige ontfingen, hebben alle middelen gezocht, hoe zy de Borgers met meerder benauwinge hunne vroomheid en standvastigheid ten kwaadsten zouden vergelden.

Den 28. Juny zyn binnen Leyden zekere Brieven gekomen, geschreven by Laurens Dublioux, dat de Prins van Condé, met den Hertog Christoffel, des Palsgraven Zoon, Graaf Lodewyk van Nassauw, en zyne Broeders groote toebereidselen maakten, en reeds een fraai Leger van Ruyte- **Dublioux schryft aan Leyden.**

ren en Knechten voor handen hadden: welke tydinge de Borgeren verblyden/ en beede hoopen dat zy verlost zouden worden.

Op den 1. July kregen die van Leyden de tyding/ dat de Vyanden uit Delfland opgetrokken waren/ dat de Sluyzen overal opengezet waren/ en de Landen onder water stonden: en zijn Excellentie schreef/ dat hy door zulke middelen de Stad hoopte te verlossen.

Op den 3. July werdt binnen Leyden visitatie gedaan van het kooren/ en eenige Gecommitteerden gingen van huis tot huis/ opschryvende hoe veel kooren elk in zijn huis hadde: en wat ieder voor elk hooft meer als een achelen hadde/ hebben zy met zich genomen/ op een zekere plaatze gebracht/ en daar naar gebakken zijnde/ aan andere behoeftige persoonen (welke zeer veele waren) uitgedeelt en verstrekt: te weten/ elk hooft een half pont Broods alle dagen: maar vermits uit deze zettinge onder de Borgeren groote moeite ontstond/ zeggende dat zy zich daar mede nacht en dag wakende/ niet konden onderhouden noch voeden/ hebben die van den Gerechte 't zelve verhoogt/ en bevoolen dat elk hooft een pont uitgedeelt zoude werden.

Op den 5. July/ zijnde op een Maandag/ werdt een jong Soldaat van omtrent 16 jaaren oud/ geboortig van Leyden, die om zijn kloekheids wille Leeuwken genaamt werde/ en diende onder 't Vaandel van den Heer van Noortwyk, van den Vyand in 't gras leggende verschalkt/ en met een zekeren Engelschman gevangen genomen. En vermits deze jongen zich in de eerste Belegeringe gelijk een Leeuw tegen den Spanjaarden tot Leyderdorp leggende gedragen hadde/ hun alle spyt/ schaade en hinder doende die hy konde bedenken/ waren zy geweldig op hem verbitterd: waarom zy hem gevangen hebbende/ eerst neus en ooren afgesneden hebben/ en daarna aan een staak/ aan zijn eene tee opgehangen: en alzo hy uitermaaten vaardig en rad van leden was/ is hy alzo hangende by zijn eene been opgeklommen/ meenende hem zelven te verlossen: doch de Spanjaarden zulks ziende/ hebben hem doorschooten/ en dit was het droevig einde van ons Leydsch Leeuwken. Uit deze twee gevangens heeft de Vyand veele dingen en gelegenheid van die van binnen vernomen en onderdraagt.

Leeuwken gevangen en aan zyn tee opgehangen.

Op den 7. July des Woensdaags/ is voor de witte Poorte een Trompetter van den Vyand gekomen/ zittende te Paard/ met Brieven houdende aan de Regeerders en Borgeren der Stad Leyden. De Commissaris Bronkhorst, de Heer van

Ander schryven aan die van Leyden.

van Noortwyk, de Schout Broekhoven, en de Borgermeesteren zijn buiten de Poorte by hem gegaan/ en hebben hem de Brieven afgenomen/ geopent en gelezen/ en tot antwoord gegeven / dat zy de Stad voor den Koning behielden/ en beschermen wilden; dat zo zy iets wilden verzoeken om te tracteeren/zy dat doen zouden aan zijn Excellentie/en dat de Borgers gewillig waren om na te komen wat hy daarin deede. Op de Waddinge verwachtede een groote hoop Ruyters het weder-antwoord van den Trompetter.

Ten zelven dage werden twee van des Vyands Soldaten gevangen in de Wortel-tuynen/ en werden binnen de Stad gebracht.

Ten zelven dage is binnen Leyden afgelezen/ dat indien eenige Mannen of Vrouwen door 't haastig beleggen dezer Stad uitgeslooten of zelfs uitgetrokken waren/ en hunne Vrouwen of Mannen mede by hen begeerden te wezen/ zy lieden vryelijk met hunne Kinderen uit de Stad vertrekken konden/ en dat men dezelve vry en onverhindert zoude laaten passeeren. Dit geschiede vermits de eet-waaren binnen de Stad zeer begonnen te minderen/ en de hongersnood te vermeerderen; waar over die van den Gerechte beducht waren/ dat om denzelven nood onder de Gemeente eenig oproer zoude konnen ontstaan/ en door 't vertrekken van eenigen/ de leeftocht verder zouden mogen strekken.

Eenige Vrouwen en Kinderen by den vyand naakt ontkleed naar Leyden gezonden.

Ten zelven dage zijn uit het Marengat uitgelaaten twee Vrouwen met acht of tien Kinderen/ en hebben haaren weg genomen om op Warmond te trekken/ en komenden by de Poel Schans/ zijn zy van de Vyanden aangegrepen/ welken haar de kleederen boven den middel rondom haar lichaam afgesneden hebben/ alzo dat zy haare schaamleden niet konden bedekken/ en hebben haar alzo met smaatheid wederom naar de Stad gezonden/ zeggende: gaat met uwe kinderen naar de Stad, en helpt daar die proviand opeeten. Die van Leyden met barmhartigheid over haar en haare Kinderen beweegt zijnde/ hebben haar weder in de Stad genomen en doen verzorgen.

Afbeelding van 't papieren Geld.

Leyden munt papieren Geld.

Den 10. July sloegen die van Leyden Geld van 28. en 14. stuyver: daar op stont / gelijk op het papieren Geld hunner eerste Belegeringe: HÆC LIBERTATIS ERGO: aan de andere zyde: GOD BEHOEDE LEYDEN. NUMMUS OBSESSÆ URBIS LUGDUNENSIS SUB GUBERNATIONE ILLUSTRISSIMI PRINCIPIS AURIACI CUSUS. De kleine: LUGDUNUM BATAVORUM: op de andere zyde / PUGNO PRO PATRIA 1574. De gedaante en het fatsoen van dit en het papieren Geld / 't welk in de eerste Belegeringe geslagen werd / te weten stukken van 20. en van 5. stuyvers / zijn geweest als deze bovenstaande afbeeldingen uitwyzen / die wy tot gedachtenisse hier by gestelt hebben.

Tot het opzicht over deze munte / en de distributie van dien zijn by de Heeren van den Gerechte gestelt zekere Persoonen / en is hun gegeven deze volgende Commissie.

Alzo

Alzoo by de Gerechte der Stede van Leyden tot vordernisse van de gemeene zaake goed gevonden is, zeekere nieuwe Munte van papiere en andere materie te doen slaan, volgende de Authorisatie van zyn Excellentie, en 't zelve dient met den eersten gedaan, en gevordert te werden. Zo is 't dat die van de Gerechte voorsz. gecommitteert hebben, en committeeren mitsdezen, *Huych Klaasz. Gaal*, *Gerrit Wiggersz.* en *Dirk van Kessel*, en elk van hem byzonder, die best zal mogen vacheren, omme op de voorsz. Munte goede regard en opzichte te hebben, en de penningen daar van komende, te ontfangen, en onder den Soldaten alhier in garnisoen leggende te strekken, en in dien 't van node zy de monsteringe te assisteren, en voorts al ter cause voorsz. met den aankleven van dien, te doen en te vorderen, dat eenigzints hem lieden ter liefden van 't Vaderland doenlyk zal zyn, mits dat zy gehouden zullen zyn, van haar lieder administratie en handelinge te respondeeren, daar en alzo 't zelve behooren zal. Actum den 10. December 1573.

En was geteykent

J. VAN HOUT.

Den zelven dage kwam binnen Leyden een Bode / genaamt Pieter Gerritsz., Scheepmaker / met veele diversche Brieven aan verscheiden Burgeren / en bragt de tyding dat de Heeren Staaten van Holland en Zeeland op Schoonhoven gereist waren / en dat aldaar de Staaten en Gedeputeerden van Amsterdam en Utrecht ook komen zouden / om te treden in communicatie en handelinge van Vrede / en dat 'er ook eenige Gecommitteerden tot dien einde aan zijn Excellentie gezonden waren.

De Waarmoeschans door die van Leyden ingenomen.

Des nachts tusschen den 17. en 18. July had de Vyand buiten de Rhynsburger Poorte / 't einde den Steenweg / opgeworpen en gemaakt en Schansje / 't welk hy bezet had met vyf-en-twintig of dertig Soldaten / die de Borgeren verhinderden en beletten in hunne Kooltuynen en Waarmoeshoven te komen / om daar de vruchten uit te haalen / 't zy wortelen / kool / en andere dingen / welke zy tot hun onderhoudinge in het voorjaar daarin geplant en gezaait hadden. Mr. Dirk van Bronkhorst, die zich vroomelyk tot der dood toe in deze Belegeringe gekweeten heeft / mitsgaders de Regeerders / hebben zekere pryzen en penningen geordonneert voor die geene / welke allereerst dit Schansje weder-

in;

innemen zouden / te weeten / den eersten die daar in kwam zes gulden / den tweeden vyf gulden / den derden vier gulden / en den vierden vier gulden. De Borgeren / welke lust en begeerte hadden om zulks te volbrengen / hebben zich toegerust en gewapent; gereed zynde / met de groote Klokken binnen de Stad een loos alarm gemaakt; zyn alzo gelykerhand met groot gedruis de Poorte uitgevallen; hebben geweldiger hand het Schansje ingenomen / de Soldaten daar uit gedreven / en het ter aarden toe geslecht en ten gronde afgeworpen / en zyn zonder schade weder binnen de Stad gekeert.

Den 22. July hebben de Borgers den Dyk loopende naar de Waddinge / boven de Sluys van Boschhuyzen, afgesteeken en geslecht / om den Vyand (die van achter den Dyk bedektelyk komen mocht) te konnen zien / en zy hebben een Schansje op de Sluys naar den Rhyn opgeworpen en gemaakt / waar uit zy den zelven dag / en den 23. verscheiden maalen tegen den anderen geschooten en geschermutseert hebben.

Leyden word dichter belegert.

De Stad Leyden werdt middelertyd dichter belegert / byzonder aan de Haagsche Poort, daar een Spansch Capiteyn lag / Carion genaamd / die zich aan de Waddinge beschanst had / mitsgaders andere spuytgaten die de zyne in den Dyk hadden / en de Loopschanssen by Boschhuyzen, waar door hy die van de Stad zeer hinderlyk was: de Borgeren beslooten / hoewel zy geen Knechten hadden / op den 29. July des morgens omtrent drie uuren eenen heimelyken en stillen uitval te doen op de voornoemde Schansse; 't welk in dezer voegen geschiedde:

Gerrit van der Laan, is met een' Galleye wel voorzien met geschut te water uitgetogen. De Borgeren / die hy by hem had / voerden meest musquetten. Jonkheer Jan van Duivenvoorde, Capiteyn van de Vrybuyters / is het Vlietgat uitgevallen. Zyn volk was gewapent / de eene helft met verrejagers / en de andere helft met Roers. Andries Schot, liet hem vinden met zyn Vaandel buiten de Rhynsburger Poort / om den weg van de Poelbrugge te bezetten. De twee Vaandelen van Jonkheer Jan van der Does, Heer van Noortwyk, en Mees Haviksz., maakten haren aanslag op de Schans van Boshuyzen brugge. Op een plaats genaamd het Sant, werd een merkelyk getal Pioniers gestelt.

Vuurwerk in de Bosbuizen Schans geworpen.

Dit alles nu aldus bereid zynde / pryzen of vergeldingen op de eerstkomende in de Schanssen / en op elk Spaansch hoofd zekere somme van penningen gestelt / en het vuurteeken

ken gedaan zijnde / zijn zy aan allen kanten met een groot geroep en gedruysch aangevallen / voornamelijk des Heeren van Noortwyks en Mees Haviksz. Vaandelen. De Spanjaarden / zestig mannen sterk zijnde in de Schans / weerden zich dapper met hunne musquetten. Van die van de Stad waren zoo dicht onder de Schans / dat zy met hunne verrejagers daarin stieten / en hunne roers afgeschooten hebbende den Vyand daar mede sloegen: ook werd dapper met steenen van buiten en binnen geworpen. Middelertyd kwamen eenige Borgeren aan met zeker vuurwerk / namelijk glazen flessen en vuurballen met zolver en buspoeder van binnen gevuld / en buiten met brandende lonten / die zy in de Schans wierpen / en onder de Soldaten zeer groote schade deede / waar door de Spanjaarden gedwongen werden het zelve te verlaaten / welke de Borgeren innamen / de Vyanden doorstaken / verbranden en levendig in het afwerpen van de Schansse begraven hebben / niemand gevangen nemende / hoe deerlijk zy riepen misericorde! misericorde! De voorschreven Pionniers / die onledig waren tegens hunne Vyanden by de Poelbrugge met een Loop-schans / kwamen niet tydig genoeg om de Schans te slechten / daar de Borgeren hun best toe deeden / om die zelfs af te werpen en te slechten.

Boshuisens Schans van de Borgers ingenomen.

Middelertyd kwam door de vuurteekenen alarm in Baldeus gantsche Leger / zo dat die van Lammen, Voorschooten en de Voskuyl die van de Waddinge ontzetteden / insgelijks die van Leyderdorp, en ook die van Wassenaar met paarden. Deze met zeer weinig overgeblevene hebben drie aanloopen op hunne verlooren Schans gedaan / en werden met schade en schande afgeslagen. Doch alzo der Borgeren meining niet was de Schans te houden / maar dezelve te slechten / zo het hun doenlijk had geweest / en te betoonen / hoewel zy geen Kryghsvolk binnen hadden / dat de nood en de daagelijksche ervaring / Krygslieden maakten / en ook eensdeels gedwongen zijnde te vertrekken door de groote aankomende macht / zijn naar deze vroome schermutseeringe van twee uuren weder met eere naar de Stad getrokken / goede buyt van hunne Vyanden medenemende.

DeBorgers verlaten de Boshuizens Schans.

In het innemen van deze Schans zijn van des Vyands zyden / zo Spanjaarde als Italiaanen / dood gebleven omtrent honderd Persoonen. Van der Borgeren zyde werden geschooten Mees Haviksz., Capiteyn / welke eenigen tyd daarna aan de kwetsuure gestorven is. Reyer Jacobsz., Koperslager / en een van de Soldaten / die by de Borgeren aangenomen

men waren/ werden gevangen genomen/ maar tegen andere/ welke die van de Stad gevangen genomen hadden/ weder los gelaaten en ontslagen.

8. De Regeerders van Leyden verbieden het schermutseeren. Raadslag om Leyden te ontzetten. Eenige Dyken doorgestoken. Baldeus schryft zelfs aan die van Leyden.

Schermutselingen binnen Leyden verboden.

De meenigvuldige schermutselingen / zo op den 14. en 15. July/ als daarna/ om der Beesten wille gehouden/ die de Borgeren omtrent de Stad op dezen tyd noch omtrent de zeven hondert hielden/ zouden te lang vallen te beschryven. Want de Borgeren waren zo gewoon en gewillig in het schermutselen/ dat die van de Wet met klokkenslag het zelve moesten verbieden / gelyk ik voorheen gezegt hebbe.

De Lezer zal ook weten/dat die van Baldeus Leger die van de Stad geen een Beest ontnamen/ of zy betaalden het wel met verlies van hun volk/ voornamelyk voor de Loopschans buiten de Ylpoort/ daar zy met planken over de slooten voorgekomen waren/ welken weg hun benomen werd / zo dat op den 6. Augustus acht Spanjaarden voor dezelve Schans dood bleven / en drie gevangen gemaakt werden.

Men weet ook niet/ dat zy in den gantschen tyd der Belegering den Borgeren meer Beesten benomen hebben / dan een Koe en drie Kalveren/ 't welk aanmerkenswaardig is.

Het werd ook met geen kleine verwonderinge aangezien / hoe zich in tyd van nood de Beesten/ wanneer zy de klokken hoorden alarm kleppen / naar de Stad begaven / en door de gewoonte het geschut leerden kennen.

Baldeus eersten aanslag op Delft, den 10. July 1574.

Omtrent dezen tyd maakte Baldeus volk / in den Haag en daar omtrent leggende / eenen aanslag op de Stad Delft, die zy door correspondentie met etteliiken in de Stad zynde/ (welke daarin getrouwelyk handelden en zulks te kennen gaven) vermeinden in te krygen; maar hier was voor hun zodaanig banket van begraven buskruyt gekookt / dat wanneer zy in de poorte gekomen waren/ veele daar haast de dagen hunnes levens de kost gekregen zouden hebben; doch alzo de sleutelen van de Poorte zo haast niet gereed waaren/ en de Valbrugge niet wel wilde nedervallen (mogelyk door de

Aanslag op Delft gefailgeert.

de verdwaastheid des geenen dien zulks bevoolen was) zijn de Spanjaarden te rugge gekeert / daar die van de Stad laat genoeg onderschooten / zoo dat zy hun geen groote schaade deeden.

Handelingen van Vrede.

Niettegenstaande alle deze aanslagen / en dat ook die van Leyden zeer benauwt waren / was een weinig voor dezen tyd begonnen van Vrede te spreeken / (gelijk hier vooren aangeroert is) en waren tot dien einde eerst uit Utrecht gezonden / (hoewel onder een ander dekzel.) Jonkheer Johan van Mathenesse, Heere van Reviere, en de Advocaat Treslong, en namaals de Edele Hooggeleerde Godvruchtige Philips Marniks, Heer van St. Aldegonde, uit zyne gevankenisse / en dit alles met bewilliging van den Heere van Champagny. Aangezien deze handel in het Walsch beschreven en 't Duytsch overgezet is / zal de Leezer / des verder kennisse begeerende / 't zelve mogen doorleezen.

Requesten van de Hollanders en Zeelanders.

Als nu eenige dagen met deze ydele hoope van Vrede overgebracht waren / hebben de Staaten van Holland en Zeeland den Heer van St. Aldegonde naar zijn gevankenisse / (navolgens zynen eed) weder doen trekken / en hem hun verzoek by maniere van supplicatie aan de Koninglijke Majesteit medegegeven / verhattende deze puncten: De vreemde Natien uit de Nederlanden vertoogen zynde, zo onderwerpen zich de Hollanders en Zeelanders met hunne aanhangers den Generaalen Staaten; en dewyle ook de andere Gesanten insgelijks naar Utrecht getoogen waren / het beleg van Leyden duuren bleef / en de victualie aldaar zeer verminderde / werd door zijn Excellentie en de Staaten niettemin rypelijk beraadslaagt / op wat wyze men Leyden best ontzetten zoude; doch

Beraadslaginge om Leyden te ontzetten.

aangezien met het ontzetten te Lande door de zeer nauwe Belegering / 't geweld der menigvuldige Schanssen en macht der Vyanden zeer veel volks zoude verspilt werden / en nu alreede het meestendeel van het platte Land verdorven was / en uit de onverdorven Landen de Vyanden meest onderhouden werden / en weekgelt kregen / daar beneven ook dat veel hoys en koorns by een Edict / in July uitgegaan / meest in de Steden den Prinse toegedaan zijnde / gebracht was / werd by zijn Vorstlijke Genade en den Staaten besloten / niet te ontzien / wat noch voor gewas op den platten Lande was / te verderven / om de benauwde in Leyden te verlossen / en hunne vyanden te betoonen / wat wille en macht zy hadden / te weten / liever alles te laaten ondergaan / en de schade te lyden / (na zommigen schatten wel van driemaal

honderd duyzent gouden Kroonen) eer zy hunne mede Ingezetenen zouden in last laaten / en hun van hunne Vaderlandsche Vryheid en Rechten / mitsgaders den allerkostelijksten schat / namelijk Gods Woord / te laaten berooven. Aldus werd / (zeg ik) met gemeener stemmen het gemeene spreekwoord rond uit gesprooken: Beter bedorven dan verlooren Land, en bewilligde in het opzetten der Sluysen / om Zuyd-Holland daar door / als door het doorsteken der Maas en Ysseldyken, over al daar men het konde doen / onder water te zetten / en op zulke wyze een Zee met ebbe en vloed over een droog en vast land te maken / om daar naar over het zelve / als het door het invloeyen hoog genoeg gewassen zoude zijn / naar Leyden te vaaren / en de Stad op zulke wyze te spyzen en ontzetten.

Besluiten 't Land onder water te zetten.

Hiertoe werd Jonkheer Willem van Palesteyn en Jonkheer Daniel van Wyngaarden volle commissie gegeven / welke met een goed getal Pionniers terstont uit Rotterdam getogen zijn / en 't zelve te werk gestelt hebben.

Verscheide Dyken doorgestoken.

Zijn Vorstelijke Genade met Mr. Paulus Buys, Advocaat van 't Land van Holland / en zommige van de Staaten zijn op den 3. en 4. Augustus op den Ysseldyk tot Capelle getoogen / daar een Schans wel voorzien met Knechten lag / alwaar den Dyk doorgestoken is / en werden zestien gaten in den zelven Dyk gemaakt / zo dat het laatste gat recht tegen Ysselmonde over kwam. Tusschen Rotterdam en Delfshaven werd ook een groot gat gemaakt / 't welk zeer veel waters inbrachte. De Sluysen te Rotterdam, Schiedam, Vyfsluysen, enz. werden al te zamen opgezet / zo dat de Sluys te Rotterdam een geweldig water gaf.

Boysot komt in Holland, trekt naar Zeeland om volk.

De Dyken doorgestoken en de Sluysen opgezet zijnde / heeft zyne Vorstlyke Genade den Admiraal Loys van Boysot uit Zeeland ontboden; en na dat zy met den anderen in den Raad van Staate beraadslaagt en alle middelen overlegt hadden / op wat wyze / met wat volk en met wat schepen en geschut men Leyden best ontzetten zoude / is hy om het volk en geschut naar Zeeland getoogen. Hier en tusschen werd alle gereedschap van platboomde Schepen en Galeyen gemaakt en toegerust. Fr. Baldeus met zijn Heyrkracht rondsom Leyden leggende / hield omtrent dezen tyd niet op met zijn listige en dreyglijke vermaningen / zo door woorden / als voornaamlijk door een Missive / den laatsten July in de Duytsche taale uit den Haag geschreven / zijnde van den volgende inhoud:

Eer-

Eerzame goede Vrienden, nademaal ik verhoope, dat gy altyd voor die Koninglyke Majesteyt, uwen natuurlyken Erfheer gebleven zyt, en niet en begeert de bederffenisse uwes Vaderlands, zoo gy ziet de elenden daar inne 't gevallen is, en noch meerder (te verduchten) aanstaande is, en bekennende die groote clementie en barmhertigheid van zyne Majesteyt, veele noch even verhard en obstinaat blyven, hem latende misleyden met ydele woorden en valsche ingeven, verspreydende onder de schamele en onnoozele Gemeenten, dat zyn Majesteyt niet dan alle hardigheid en wraak over zyn Onderzaaten wil toonen, 't welk alle de waereld anders kennelyk is, en wat groote genade die van Leerdam (naar dat zy niet meer tegens en mochten houden) geschied is, die alle in genaden ontfangen zyn, en blyven vreedelyk zitten in haare goederen, zoo ook by honderden persoonen zoo binnen Utrecht, Gelderland, Braband, Vlaanderen en andere zyne Majesteyts Landen weder gekomen en gestelt zyn in alle hunne geheele goederen. En zoo gy dies zoud twyffelen, ben ik te vreeden, eenigen, die gy zoud willen zenden uyt de Stad van Leyden, te geven vry pasport en geleyde, te mogen trekken tot Utrecht, Leerdam en in andere plaatsen, die zulks met der waarheid zullen bevinden. Want die deure der genade van zyne Majesteyt staat open: maar zyt des gewis, als den tyd overstreken is dat in contrarie alle de genade in straf en wreedheid veranderen zal. En gy ziet voor oogen de groote elende en armoede, daar inne gy zyt, en dat gy des Koninglyke Majesteyts macht en heyrkracht niet en meucht wederstaan, hoewel men u blindhokt en contrarie de waarheid wys maakt, zoo wilt doch een inzien hebben op de gelegentheid der zaken, en in tyds wederkeeren tot uwen genadigen Koninglyke Majesteyt, u verzekerende, dat alle die binnen der Stad zyn, wat zy jegens zyne Majesteyt misdaan mogen hebben, dat het Henlieden al zonder yet achterhouden excipieeren ofte reserveeren gehouden zal werden, en van alles vergeven en kwyt gescholden is, en zo gy eenig twyffel zoud maken, indien gy yemand alhier ofte tot andere genomineerde plaatsen wilt schikken, ik zal u geven vry passeport en geley, van te mogen komen en wederkeeren. Wilt hier van de onnozele goed onderrecht doen, op dat zy in 't laatste niet en vallen in haare grondelyke bederffenisse en ruyne van der Stad; want zyne Majesteyts meyninge is van der Stad niet te scheiden, voor dat hy die in zyn onderdanigheid gebracht zal hebben, gelyk hy ook Delft en andere Steden zal bezetten en benauwen, zoo die van Delft ontwaar

Brief van Baldeus aan de Stad Leyden.

werden. Aldus verlaat u niet op 't ontzetten van den Prinſe van Oranjen, want gy zult u met een ydele hoop bedrogen vinden, en zoo die van Leyden hen hier toe voegen, en wezende de eerſte, zullen boven andere gratie genieten. Uyt den Hage dezen naaſt-laatſten July 1574.

Uw goeden Vriend,

FRANCISCO DE VALDES.

Leyden antwoord niet op deze Brief.

Die van Leyden beantwoordeden dezen Brief niet / ver-ſchrikten noch verflauwden ook door den zelfden niet / dan navolgende het exempel van die van Bethulien en de leere Ja-hels / begaven zy zich tot bidden en vaſten / met expres bevel van de Overigheid / dat niemand tegen Gods Woord in zyn vaſten eenige verdienſten zoude ſtellen.

9. Ordonnantie op 't ſlachten en uitdeelen van de Paarden, Koeijen, en mouten Koeken. Die van Leyden ſchryven aan den Prins van Oranje, en de Staaten van Holland. Antwoord van dezelve aan de Stad.

De Regeerders der Stad Leyden maakten veele goede or-donnantien op de victualie en andere zaaken / en deeden den 2. Auguſtus hunne Paarden uit de weyden haalen en op ſtal zetten / om dat de Melk-koeyen het gras te langer zou-de ſtrekken / begonnen ook op dezen tyd hunne guyſte Koeyen te ſlaan.

Ten zelven dage werdt binnen Leyden afgeleezen / dat de koperen halve ſtuyvers / die in het eerſte Beleg geſlagen waren / nu wederom gangbaar wezen zouden / en een Duyt doen.

Brieven van Pardon aan Leyden gezonden.

Den 4. Auguſtus zyn aan de Stad Brieven van Pardon en genade gekomen van der Waddinge, gebracht zynde door een Trommelſlager / by Baldeus (zo men zeide) geteekent wezende / inhoudende / zo men de Stad overleveren wilde / dat niemand geweld of overlaſt zoude geſchieden / en alle zaaken zouden vergeven blyven / en vergeten zyn: en dat men

men tusschen dien dag en den Vrydag daar aan volgende (zijnde den 6. Augustus) wederom antwoorden zoude; waar op de Magistraat antwoorde/ dat zy zich daar op zoude beraden. Des anderen dag zijn diergelijke Brieven van Leyderdorp door een Vrouw in de Stad gebracht.

Nadien op de Wachten in de Poorten en elders tegens de Brengers van dusdanige en andere Brieven schandelijk gesprooken/ zy gelastert/ en smadelijk nageroepen wierden/ hebben die van den Gerechte zulks openbaarlijk by Klokkengeslag verboden op groote pœnen/ en dat niemand op de wacht zijnde/ eenige Brieven ontfangen zoude/ zonder voorgaande weten en consent van den Commissaris Broukhorst.

Vermits het Kooren en de Victualie binnen de Stad zeer gemindert was/ en dat de gemeene lieden geen brood meer hadden noch konden bekomen/ en de honger groot was/ hebben die van den Gerechte op den 5. Augustus geordonneert en bestreedt/ zeekere koeken te bakken van gemaalen Mout/ elke Mout-koek omtrent een pont zwaar wegende/ en werden verkocht voor een blank het stuk. Maar alzo dezelve voor de eerste reize niet vast genoeg gekneed en hard genoeg gebakken waren/ was de Gemeente met de Mout-koeken niet wel te vreden/ en begonnen zeer daar tegen te murmureeren/ 't welk die van den Gerechte vernemende/ hebben/ om voordere moeiten en oproer te verhoeden/ en het gemeene volk/ 't welk in groote benauwtheid en gebrek was/ zo veel mogelijk te helpen en te gemoet te komen/ op den 7. Augustus afgelezen/ dat men een iegelijk/ die Mout-koeken begeerden of van nooden hadden/ zo veel Mouten-meel uitreiken zoude/ als zy tot koeken noodig hadde/ en dat zy dezelve koeken dan mochten bakken naar hunne eigen zinlijkheid en begeeren/ 't welk veele van de Gemeente wel beviel/ en veel gehaald werd.

Mout-koeken gebakken en uitgedeelt.

Ten zelven tyd is ook afgelezen/ dat men in de Herbergen geen gelaagen zetten mocht/ om te drinken/ maar alleenlijk dat men 't Bier met de kan zoude mogen haalen.

Alzoo de hongersnoot dagelijks hoe langer hoe grooter werdt/ het Brood en de Mout-koeken zeer na ten einde gekomen waren/ en men zeer weinig van het ontzetten en victualieren dezer Stad hoorde/ is onder de Gemeente groote murmuratie gekomen/ te meer om dat de Boden/ van des Stads wegen aan zijn Excellentie gezonden/ meer dan 14 dagen uit geweest waren/ en noch uitbleven/ zonder dat iets van hen vernomen werdt. Om van de voornoemde Ge-

Murmuratie binnen Leyden.

Gemeente zo veel doenlijk te bevredigen / hebben die van den Gerechte op den 8. Augustus in de nacht door eenige heimelijke en verborgen wegen uitgezonden eenige andere Boden aan zijn Excellentie / hun belastende / wanneer zy tot Delft behouden overgekomen waren / dat die van Delft tot een teeken van haar overkomst eenige schooten met grof geschut doen zouden / het welk des anderen daags in den nacht alzo geschiede.

Op den 12. Augustus / zijnde 's Donderdags / zijn binnen de Stad Leyden twee Boden ingekomen / met Brieven van zijn Prinselijke Excellentie / inhoudende:

Dat hy verhoopte door de genade Gods, in den tyd van acht dagen de Stad te ontzetten, en de Borgeren van hunne benauwtheden te verlossen, en wel door middel van zekere Dyken, die men doorsteken zoude, te weten den Maasdyk en den Ysseldyk, waar mede men alreede bezich was, om door te steeken. Hy bedankte de Borgeren voor hunne goede getrouwigheid en vlyt, dat zy de Stad tot daar toe gehouden en bewaart hadden.

Welk schryven de Gemeente zeer verblyde en kloekmoedig maakte / hoopende dat zy nu zeer haast van haar elende zoude verlost worden.

Alarm binnen Leyden.

Den 16. Augustus werdt binnen de Stad met alle de klokken alarm geklept / vermits men door een Boer / welke op de Morsch gevangen en binnen gebracht wierd / verstaan hadde / dat de Schanssen omtrent de Stad / byzonder op de Poelbrug, met weinig Soldaten bezet waren. Hierop zijn Soldaten / Vrybuyters en de Borgers gelijkerhand de Stad uitgevallen / meenende de voorschreven Schans van de Poelbrug af te loopen / en de Soldaten / die daarin lagen / te verjagen of te slaan; het welk nochtans anders gelukte / want de Soldaten die daarin lagen / weerden haar mannelijk / en schooten dapper op hen / zulks zy wederom naar de Stad moesten wyken en vertrekken. In dezen aanloop werdt een van de Borgeren doodgeschooten / en mede in de Stad gebracht.

Denzelven tyd haalden de Borgers de erweten en boonen / die op het Veld stonden / in de Stad / misgaders 't Kooren en andere Oogst; de Vyand uit zyne Schanssen dit alles aanziende en stil zittende / het welk zeer te verwonderen was.

Den 18. Augustus zijn eenige Brieven uit de Schans van de

de Waddinge geschreven/ aangaande een Borgers zoon/ die zy gevangen hadden/ Jan Bakker genaamd/ om hem te rantzoeneeren. Zijn rantzoen gemaakt zijnde/ hebben die van den Gerechte voor hem op den 19. een Stads Paspoort verleent/ om in de Stad te mogen komen. Zijn Oom/ Frans Henriksſz. Bakker, Capiteyn van de Stad/ ontfing het Paspoort en ging naar de Schans van de Wadding, om hem te haalen/ en het rantzoen te betaalen. Een zeker getal Borgeren volgden hem tot op de Sluys van Boshuizen, om te zien/ hoe het hem in de Schans vergaan zoude/ en zyne wederkomst te verwachten. Daar staande zagen zy/ dat hy van de Soldaten op Waddinge aangehaald werde/ en zy hem by zyne armen houdende/ in de Schans brachten. Daarna hebben zy uit de Schans met een Goteling naar de Borgers/ die op de Sluys haaren Capiteyn wachteden/ tot tweemaal kort op den anderen geschooten/ zo dat de Borgers/ om zich te salveeren/ plat op der aarde nedervielen/ en lieten de kogels over hun hoofd langs den Dyk passeeren. Terstond daar aan zyn twintig of vyf-en-twintig Soldaten/ Harquebusiers/ op de Borgeren komen loopen/ zeer sterk op hen aandringende en schietende/ waarom de Borgeren genoodzaakt waren/ met hunne Koeyen naar de Stad te wyken/ om zich te salveeren. En vermits de wederkomste van den voornoemde Frans Bakker zeer lang aanliep/ begonnen de Borgers te vreezen en te murmureeren/ dat zy hem mochten gevangen houden/ vermits hy een Capiteyn van de Stad was. Doch de presumptie was ydel en te vergeefs/ want hy is naar den middag de Hoogewoertsche-poort wederom in de Stad gekomen/ zeggende: dat hy te Leyderdorp in het Leger by den Oversten Baldeus geweest was/ die hem eenige zaken gevraagt hebbende/ met eenen grooten dronk wyns beschonken had/ en zoo wederom naar de Stad laaten gaan.

Fr. Bakker Capiteyn, gaat in de Schans van de Waddinge, om een gevangen te lossen.

Die van Leyden in dezen voorverhaalden staat zijnde/ hebben den 21. Augusti aan zyne Vorstelijke Genade geschreven/ gelijk hierna volgt:

In wat ſtaat haar zaaken ſtonden was zyn Vorſtelyke Genade door haar voorgaande Brieven genoegzaam bekent. De Mout-koeken zouden ten hoogſten maar vier dagen konnen duuren, waar door bleek, dat zy hunne rekeninge van de drie maanden wel gemaakt hadden, te weten, de eerſte twee maanden met brood, en de derde maand met armoede. Den meeſten-

Leyden ſchryft aan den Prins.

ſtendeel hunner Gemeenten dronk water, om dat het mout verbakken werd. Hun vervreemde, dat zy noyt eenige Brieven van den Staaten hunne Bondgenooten ontfangen hadden, en ſcheen, dat zy genoegzaam vergeeten waren: zulk ſchryven zoude nochtans het zwakke gemoed hunlieder Borgeren zeer oprechten, baden in het ſluiten hunnes Briefs om lydzaamheid en gedult voor hun, en wysheid, mitsgaders kloekmoedigheid voor zyn Vorſtelyke Genade om hun te ontzetten.

Brieven van zyn Excellentie aan die van Leyden.

Weer nu de voorſchreve Brief afgevaardigt werdt/ ontfingen die van Leyden Brieven van zyne Excellentie/ in welke hy hun alle het voorſchrevene te kennen gaf/ en aan wat Kadyken het water alreede ſtaande was: waar door zy zeer verheugd waren/ na dankzegginge zijn Vorſtelijke Genade aangaven/ wat daarin zy achteden geraden eerſt door te ſteken/ en zonden beide hunne Brieven den 22. Auguſti.

Den 21. in den nacht is binnen de Stad Leyden gekomen een Bode/ die van Stads wegen uitgezonden geweeſt was/ met verſcheide Brieven aan de Heeren en Borgeren/ en bracht mondeling tyding/ dat de Dyken (hier voor vermelt) alreede doorgeſtoken waren/ en dat het water ſtond tot aan de Landſcheidinge, ('t welk een Dyk is daar mede Delfland van Rhynland geſcheiden werd), dat zonder twyffel met hulpe des Allerhoogſten de Stad zeer haaſt ontzet zoude worden: door welke tyding de Borgeren grootelijks getrooſt en geſterkt wierden.

Tydinge dat het water aan de Landſcheiding elf palmen hoog ſtond.

Des Saterdags in den nacht/ zijnde den 22., zijn noch drie Boden binnen gekomen/ met verſcheide Brieven en tydingen/ accordeerende met de voorgaande: zeggende/ dat het Water zeer ſterk na de Stad toekwam/ en tegen de Landſcheidinge wel elf palmen hoog ſtont/ en dat 'er groote gereedſchap gemaakt werdt van Scheepen/ Schuyten en Schouwen/ om de Stad te ontzetten en te victualieeren: dat tot Zevenhuyzen gezonden waren acht Vaandelen Soldaten/ om de wegen en paſſagien te bezetten/ op dat de victualie zonder perykel mocht overgevoert worden: dat de Steden Dordrecht, Rotterdam, Delft, Gouda, en verſcheiden andere/ alle naarſtigheid gebruikten/ om de voornoemde Schepen te voorzien met Bootsvolk/ en andere noodzakelijkheden/ om alzo met de hulp van God/ het ontzetten van de Stad Leyden, zoo veel in hun vermogen was/ te helpen bevorderen.

Dit doorſteeken der Dyken docht niet alleenlijk zommige vreemd/

vreemd / maar werd ook van hun bespot. Dit geschiede niet alleenlijk van des Prinsen Vyanden / die op verscheide wyze voor de Stads muuren roepende daar mede spottende / maar ook van zommige van de treffelijkste / die zulks bewilligt hadden / doch voor hunnen oogen onmogelijk scheen / en ook van zommige van de Stad Leyden, wier meyning was / dat het water tegen de voorsz. Dammen stuyten / of ten minsten met geweldt geschut zoude worden. Des Prinsen voornemen bespot.

Zommige / die tot dezen tyd geveynst hadden / zeiden schimpende: Gaat nu op den Tooren, gy Geusen, en ziet het Maaswater te gemoet, en andere spytige woorden / niet waardig om te schryven / zo dat veele zwakke niet alleenlyk een weinig kleinmoedig werden / maar ook allengskens tusschen de Magistraat en de Onderdaanen tweedragt begon te wassen.

De Regeerders der Stad zoekende dit voor te komen / en op dat ook hunne Borgeren herten versterkt / en voornamentlijk hun ontzet met de uiterste vlyt gevordert machte worden / hebben den 27. Augusti drie van hunne Borgeren / te weten Jan Klaasz. Roos, Frans Cornelisz. Bakker en Cornelis Evertsz., uitgezonden met twee Brieven / den eenen aan zyne Vorstelijke Genade / en den anderen aan den Staaten van Holland / hunne Bondgenooten. Deze Borgeren hadden aan die van den Gerechte belooft / dat zy te Delf behouden gekomen zijnde / de Stad door zekere schooten met grof geschut zulks zouden verwittigen / het welk des Saterdaags in den morgenstont tusschen zes en zeven uuren geschiedde. De inhoud van beide de Brieven roerde meest den Staaten. Die van Leyden schryven aan de Staaten van Holland en aan zyn Excellentie.

Den welken zy genoeg (hoewel t'onrecht) vermaanden in haare zuymachtigheid, dat zy nooit in den tyd der Belegeringen aan hun geschreven hadden, en zich zo stille hielden, rechts of zy met den anderen niet verbonden hadden geweest, en veel meer dat hun betrof. Zy gaven te kennen, dat zy de drie maanden, hun van zyne Vorstelyke Genade gezet, nu in groote elende en miserie overgebracht hadden, en noch niet veel anders dan een ydele hoope vernaamen. Waar door zy protesteerden voor God Almachtig en de gantsche Werelt, hun behoorlyke plicht voldaan te hebben, zoo dat de schult by hun niet was, maar aan der Staaten zyde, die ter gelegener tyd mochten zien, hoe zy 't konden verantwoorden. Begeerden daarom, zoo daar geen middelen voor handen en waren, of zo zy de aangevangen middelen niet

vertrouwden, dat men hun zulks zoude overschryven, en hun van hunnen eed en verbond verdragen.

De Vrybuyters binnen Leyden zeggen hun dienst op door hongersnood.

Den 27. Augusti ontstond binnen Leyden, vermits den grooten hongersnood / die dagelijks zeer toenam / groote murmuratie en misnoegen onder de Vrybuyters / die de Stad op hunne kosten aangenomen hadden en onderhielden: zy wilden niet langer in de Stad blyven / en aldaar van honger en kommer vergaan / maar uittrekken en hun avontuur verwachten / en liever zich zelven tegen den Vyand dood vechten / dan dus door honger hun leven eindigen / want zy waren zo zwak en elendig van den geduurigen honger geworden / dat zy hunne wachten niet langer konden houden / nochte waarnemen. Zy gingen gelijker hand voor de Magistraat op 't Stadhuis / hunnen dienst verlaatende en het Vaandel / dat zy van Stads wegen hadden / wederom overleverende: daar by zeggende / indien die van den Gerechte haar van spys en drank wilden verzorgen / dat zy te vreden en gewillig waren / hunnen dienst te continueeren / 't welk zy hun niet toezeggen en konden; waarom zy Paspoort verzochten en naar hun begeeren verkregen / en zijn daar mede uit de Stad getrokken / waarin de Magistraat en de Borgeren niet wel te vreden waren.

Generale opschryving en onderzoek van de Beesten van Leyden.

Den 28. Augusti is binnen Leyden afgelezen / dat men de gantsche Stad zoude omgaan / van huis tot huis / en opschryven alle de eet-waaren / die elk in zijn huis en by hem hadde / zo Koeijen, Paarden, Ossen, Schapen, Lammeren, Hoenderen, en voorts alle dingen, die eetbaar waren: en werd verboden / dat niemand eenige eet-waaren zoude mogen opkoopen / voor en aleer hy alles had opgegeeten / dat hy binnen zijn huis had. Indien iemand meer spys by hem had / als hy en zijn huisgezin voor veertien dagen van nooden hadden / ('t welk elk gehouden was met eede te verklaren) werd hun afgehaalt en betaalt / en aan andere gebrek hebbende verstrekt en uitgedeelt / gelijk hierna breeder gezegt zal worden.

Den 29. Augusti / zijnde op een Maandag / zijn de voornoemde drie Borgeren / die met Brieven aan zyne Excellentie naar Delf gezonden waren / in den morgenstond wederom behouden binnen Leyden gekomen: en hebben die van den Gerechte aangezegt / dat zy lieden zyne Excellentie (welke niet wel te passe was / en daarom op des Stads schryven niet antwoorde) zelfs mondeling gesprooken / den staat en de gelegenheid.

heid van de Stad en haare Borgeren genoegzaam te kennen gegeven hadden. De Prins van Oranjen had hun gezegt, dat zonder eenige twyffel (met Gods hulp) de Stad zeer haast ontzet zoude worden, en dat hy van zynent wegen geen vlyt noch naarstigheid spaarde, om het zelve ontzet te vorderen.

De Staaten van Holland hebben het schryven der Stad Leyden beantwoord den 29. Augusti op de volgende wyze:

Zy waren zeer verwondert van het gevoelen dat die van Leyden van hun hadden; want God en alle de werelt waren getuygen van de zorgvuldigheid, die zy voor hun droegen, al en konden zy dat voor alle man niet laaten blyken, om reden. De schaade, daar zy zoo meenig duyzend menschen door het water in brachten, gaf zulks genoeg te kennen. Hadden daarom een teeken van ongehoorde getrouwigheid getoont, daar tot den eynde der wereld toe afgesprooken zoude worden. En zoo zy wilden volherden, gelyk zy tot noch toe hadden gedaan, mogten zy wel verzekert zyn, dat zy 't geheele Land, hun zelven, en al dat daarin is liever zouden laten bederven, dan hen verlaaten. Want zy konden wel verstaan, Leyden verlost zynde, was Holland voor die tyd verlost. Dat zy niet en hadden geschreven, was om dat zy berust hadden op zyner Vorstelyke Genade Brieven. De Bode zoude hun mondeling de apparaten vertellen, die hy gezien hadde. Brief van de Staaten aan die van Leyden.

Deze Brief was onderteekent,

OTTO VAN EGMOND, A. DUVENVOORDE, GERARD VAN NISPEN, DUYST, WILLEM JANSZ. HEEMSKERK, WILLEM VAN LOO, CORNELIS WOUTERSZ., CORNELIS VINK AARTSZ., ADRIAAN ALLARTSZ. VAN HEKENDUYNEN.

De brengers van dezen Brief hadden de Borgers van Delft belooft, hun behouden overkomst binnen Leyden te verwittigen met vuuren en met schieten. Om deze beloften te volbrengen hebben die van de Stad des Maandaags

In de Stad werdt met schalmeijen gespeelt.

t'zavonds / omtrent negen uuren / van de Hoogwoertsche poort met de twee grootste stukken geschuts geschooten in het Leger te Leyderdorp, en hebben op de Hooglandsche Kerk-tooren met Lanteernen gevjert. De Borgermeester Pieter Adriaansz. van der Werf, Zaliger Gedachtenis, deed de Stads Speel-lieden by hem komen / en op alle vier de hoeken van de Stad met schalmeijen speelen / waar over de Vyanden zeer verwondert waren / die met een grooten hoop naar de Stad kwamen en in 't duyster op de muuren schooten.

Die van Leyden dezen Brief ontfangen en hunner Borgeren herten daar mede gesterkt hebbende / bewyzende dezen dat zy tot den uitersten hoopten te volherden / hebben zy dienvolgende op den laatsten Augusti hunne voorgenomen ordonnantie op het opschryven van de Beesten / (daar hier voor van gezegt is) by de geheele Vroedschap of veertig Raaden bewilligt / den 31. Augusti te werk gestelt / en alle Koeijen, Ossen, Hockelingen of Enters, Kalveren, Schaapen en Verkens doen opschryven, en alle straaten en huyzen opgeteekent / waar men dezelve vinden zouden; stelden tot Commissarissen Cornelis Klaasz. van Aken, en Jan Lucasz. van Wassenaar, die zowel hier over / als over de rest van 't Vleesch / Spek / en anders naar redene / billikheid en gelijkheid zouden toezicht hebben / op dat niemand (zoo lang men het konde verhoeden) van honger verging. Zoo iemand iets van Beesten of Spyze verstak / en bevonden werd / was 't zelve verbeurt / en werden over zulks gestraft. Alle Beesten werden op prys gestelt / en die van den Gerechte gaven den eigenaars na de waarde van dien obligatien. En werd voorts van vier dagen tot vier dagen telkens geloot / om zo veel Beesten te slaan / als zy voor de vier dagen van nooden hadde / te weten / elk hoofd een half pont vleesch des daags.

Ordonnantie op 't opschryven van alle de Beesten.

Nadien my door Thys Mathysz. van Buytenvest ter hand gestelt is de origineele Publicatie van de Heeren van den Gerechte / gedaan op het taxeeren van alle de Beesten / mitsgaders de Persoonen / by wie zulks gedaan zoude worden / heb ik tot gedachtenisse van dien goedgevonden / dezelve hier in te lyven / zynde van den volgende Inhoud:

Ad-

Adverteeren voorts eenen yegelyken, dat van wegen die van den Gerechte zeekere Persoonen mitsdezen gecommitteert zyn, als *Dirk Dirksfz. Steen*, *Cornelis Dirksfz. Kruydenier*, en *Gerrit Fransz. Vleeshouder*; omme alle de voorsz. Beesten, 't zy Ossen, Koeijen, Hokkelingen, Vaarssen, Kalveren, Schapen, en Varkenen naar de jegenwoordige waarde van dien, en zulks die om ter Halle gesleeten te werden, nu ter tyd zouden gelden, rechtvaardelyken en onder haren Eed te taxeeren, en tot der Stede behoef aan hem te nemen, omme voor en tot onderhoud van de Gemeente geslagen, gebruykt en gedistraheert te werden, en dit al mits doende den goeden lieden en eygenaars der voorsz. Beesten behoorlyke en genoegzaame verzeekertheid voor haar penningen, volgende de Acten daar van gepasseert, en Obligatien, die men eenen yegelyken in 't particulier daar van passeeren en verleenen zal. Zoo gebieden die van de Gerechte allen en eenen yegelyken, hebbende eenige der voorsz. Beesten, dat zy dezelve den voornoemde Gecommitteerden, des verzocht zynde, vertoonen en laaten volgen, op poene van confiscatie derzelver Beesten, en met der daad ter poorten uyt gestelt te werden. Gepubliceert op den xxviij Augusti xvC. Lxxiiij.

In kennisse van my

J. VAN HOUT.

Wanneer en hoe veel Beesten gedunrende de Belegering, zedert den eersten September tot den 30. der zelver Maand, geslacht, geprijseert en verkocht zijn, heb ik, om den weetgeerigen Lezer te believen, voorgenomen met de volgende Memorie, getrokken uit de aanteekeningen van de voornoemde Gecommitteerden, my door den voornoemde Buytenvelt behandigt, hierin te lyven:

ME-

MEMORIE van alle de Runderen, Paarden, en andere Beesten, welke geduurende de Belegering binnen Leyden van tyd tot tyd geslacht en tot zekeren gestelde prys verkocht zyn, mitsgaders de estimatie van dien gedaan by eenige Gecommitteerden by die van den Gerechte gestelt, op den 28. Augusti 1574.

56. R. Op den eersten en vierden September 1574 zyn geslacht in 't geheel 56 Runderen, die getaxeert wierden t'zamen op 1294 gulden, en wierden verkocht, met de Pans en voeten daar onder gewogen, het pont tegen negen Doeyts. 1294

60. R. Op den 7. September 60 Runderen, t'zamen getaxeert op 1321 gulden, en het Vleesch en anders verkocht als boven. 1321

69. R. Op den 11. September wederom 69 Runderen, die t'zamen getaxeert waren waardig te zyn 1688 gulden, en wierden tot gelyken prys verkocht. 1688

74. R. Op den 15. September getaxeert en geslagen 74 Runderen, t'zamen geestimeert op 1885 gulden, en werde verkocht tot gelyken prys. 1885

51. R. Op den 22. September geslagen en getaxeert 51 Runderen, die gepryseeert waren op 1265 gulden. 1265

22. P. En ten dien tyd zyn mede geslacht voor de eerste reis 22 Paarden, die niet getaxeert en wierden, en wierden 't zelve Paarde-vleesch, met het Runt-vleesch, Panssen, Voeten, en 18 huyden van de Paarden verkocht het pont tegen negen Doeyts.

24. R. Op den 27. September geslacht en geprysеert 24 Runderen, die getaxeert waren tegen 656 gulen. 656

27. P. Item 27 Paarden, alle verkocht met de pond tot zulken prys als boven.

52. R. Op den 30. September, zynde de laatstemaal, geslacht 52 Runderen, die gepryseert waaren op 1382 gulden. 1382

27. P. Item 27 Paarden, mede verkocht als vooren.

462 Beesten, daar onder 76 Paarden, en in geld 9491

Den

Den 30. Augusti zijn de Vyanden in grooten getal gekomen buiten de Rhynsburger Poort / omtrent de Steenplaatze van Klaas van Lunenburch, en hebben staande in ordonnantie gemeen gehouden / gelijk men zulks van de Stads muuren zien konden. In den nacht hebben zy ontrent dezelve plaatze / te weten by de Galge / een sterke Schans gemaakt en opgeworpen / en dezelve met Schanskorven gevult met aarde en andere zaaken / eer de dag aankwam / bezet / op dat zy te bekwamer hun werk mochten voleinden / en van het schieten uit de Stad niet beschadigt worden. Deze Schans gemaakt zijnde / was door dezelve den Borgeren verhindert het gebruik van een zeker Schip / 't welk zy hadden doen maken / ten einde / wanneer zy uittogen om met den Vyand te schermutseeren / hem van de Waterzyde daar mede te beschadigen. Dit Schip was zeer dik en sterk gemaakt / alzoo dat het genoeg voor een Musquet-scheut vry was / boven achter zekere beschuttinge werdt 't zelve met Harquebusiers bezet / en onder dezelve zaten zes of acht Persoonen / die 't zelve voort roeiden. Met dit Schip hebben zy tot verscheide tyden den Vyand zeer hinderlijk geweest / en groote schade gedaan. Schans omtrent de Galge.

10. De Admiraal Loys Boysot met zyn Zeeuwen worden toegerust om Leyden te ontzetten. Baldeus en andere schryven weder aan die van Leyden. Leyden antwoort en verzoekt pasport om eenige Gedeputeerden naar den Prins te zenden, maar zulks word gewygert.

Terwyl nu die van Leyden in dusdanigen staat waren / het water vast inliep / en alle gereedschap tot het ontzet veerdig gemaakt werdt / zijn tot Rotterdam uit Zeeland aangekomen de Admiraalen van Vlissingen en Zierikzee, namelijk Louis Boysot, Heer van Ruart / en Adriaan Willemsz., en hadden hun volk op zeven Kromstevens boven met geweldig geschut toegerust / sterk zijnde acht hondert Bootsgezellen. De Admiraalen van Zeeland komen tot Rotterdam.

Deze brachten met zich zekere Schepen met middelbaar geschut / om op platboomde Schepen te gebruiken / te weten over de hondert Lepel-stukken / yseren en metaalen / daar

by noch zeer veel dubbele en enkele Bassen en kleine stukken. Tot Rotterdam, Delft, en andere plaatsen werden toegerust omtrent twee hondert platboomde Schepen / om de Stad daar mede te ontzetten. Deze waren aldus gemonteert / elk Schip had vooren een metalen stuk of zommige twee / en zes Bassen bezyden / waaren hier boven noch voorzien met halve spiessen en kuyssen / en werden geroeit met tien / twaalf veertien / zestien en achtien Mannen.

Lof der Zeeuwen. De aankomst dezer Zeeuwen maakte geen kleinen schrik onder hunne Vyanden: ook zyn zy een Volk / 't welk zich wonderlijk kloek te water gedragen heeft / en noch dagelijks draagt. Hoe wel nochtans veele van dezen een wilde hoop was / die zich nochtans onder de godvruchtige Capiteynen / en by de vroomen vroomelijk gehouden / zeer stryddaar betoont / en zich zelven twee dingen voorgestelt hebben / de Vryheid des Vaderlands / en des Paus en zyner Inquisiteuren tyrannie: waar door ook zommige van hen op dezen tyd zilvere halve maanen droegen / daar op stont: liever Turks, dan Paus: want zy achteden des Pausen tyrannie grooter dan die der Turken / die noch wel der lieder conscientien onder tribuyt ongedwongen laat / en immers zo wel of beter zijn woord houd dan de Paus.

Zeeuwen waarom gevreest. Zy werden ook dies te meer gevreest / vermits zy niemand spaarden / van wat aanzien hy ware / en dorsten op dien tyd wel opentlijk zeggen / al vonden zy den grooten Commandeur, Paus, Keyser, Koning van Vrankryk, of hunnen Koning zelven in de Schepen / als zy vyandelijk tegen hen kwamen om over hen te tyranniseeren / en hun hun leven en Vaderlandsche Vryheid te benemen / en des Paussen jok weder op te leggen / zy hen zo min als den allerminsten Spanjaart zouden spaaren. Dit spreek ik (zegt Huytier) van de wilde woeste en verbitterde, en niet van den Bevelhebberen, en begeere hier mede alleenlyk dit volk een weinig af te beelden. Uit hun levende schilderye, en zo zy gehouwen en gekerft waren, beenen en armen afgehouwen, mochten die geene dieze zagen oordeelen, wat het voor een volk was.

Den laatsten Augusti werdt binnen Leyden afgelezen / dat nadien binnen de Stad geen eetwaren / 't zy Brood / Boter / Kaas / of iets anders meer te bekomen was / om de verhongerde magen langer te onderhouden / die van den Gerechte geordonneert en goed gevonden hadden / dat men van dien tyd af dagelijks slachten zoude eenige Koeyen / op dat de Gemeente zich daar mede mochten onderhouden. In den aanvang werden omtrent de twintig Beesten geslagen / en het

het pont werd gestelt op negen deuts. Wel scherpelijk werdt verboden / dat alle en een iegelijk / die noch eenige eetbaare spyze in Huys hadden / zich niet verborderen zouden van dit vleesch te koopen / maar zich behelpen met de spyze die zy in hunne huyzen hadden. Dit werdt alleen geboden om de victualle te verder uit te strekken en te spaaren.

Eenige Beesten geslacht, en verdeelt binnen Leyden.

Als nu in het laatste van Augustus alle Polders rondom Rotterdam en Gouda blank stonden / zo dat men met een groote schouw hoogs uit de Veenen over het Land recht aan voor de Yssełmondsche poort tot Rotterdam konde komen. Doch dies niet te min het water aan de voorsz. Landscheidinge en andere Dammen stuitende / zulks het zynen loop naar Leyden niet konde nemen / zijn de Opschouters van Gouda met ettelijke Pionniers / door bevel van hunnen Gouverneur den Heer van Wyngaarden, en Mr. Gerrit van Wyngaarden, Raad / nevens zijn Excellentie / aldaar gecommitteert zijnde / uitgevallen / en hebben op den 3. September den Hildam doorgestoken: doch dit vorderde niet veel / want de Spanjaarden stopten dezelve zeven gaten des anderen daags met hoy en hout.

Den 2. September werden alle de geslagen Beesten in de St. Pieters Kerk op het Choor gebracht en uitgedeeld door Jan Lucasz. van Wassenaar en Cornelis Klaasz. van Aken, van Stads wegen daar toe gecommitteert. Zy deelden voor ieder mensch twee pont vleesch voor vier dagen: doch die noch eenige andere spyze hadden (als boven gezegt is) werdt niets gegeven.

Op wat plaats het zelve uitgedeelt werd.

Des Donderdags zijnde den 3. September / nadien geen brood / noch mout-koeken / of andere eetwaren te bekomen waren / maar dat zich de Borgeren met zulk versch Koeijenvleesch moesten behelpen / was onder dezelve een groot gemor / gekammer en benauwtheid: zulks men hen zeer kwalijk konde nederzetten en bedreedigen. Waarom de Heeren Regeerders resolveerden / wederom eenige Boden aan zyne Excellentie met Brieven af te vaardigen; welke des Zondags tot Delft gekomen zijnde / de Stad Leyden door zekere schooten met grof geschut hunne behouden overkomste verwittigt hebben.

Baldeus met de zyne voor Leyden liggende / hield omtrent dezen tyd met zynen pennenstryd niet op / en zocht die van Leyden weder met schoone schriftelijke en ook bittere dreigwoorden aan te gaan / en wel eerst door eenen Brief van J. van Mateneſſe de Wybisma, den 3. September uit zijn sterkte

te te Poel geschreven / en door twee Missiven van hem onderteekend / en geschreven in de Spaansche Taal / welke van woord tot alhier volgen / maar eerst de Brief van J. van Matenesse de Wybisma.

Matenesse schryft weder aan die van Leyden.

Eerzamen vroomen en zeer voorsienige Heeren Burgermeesteren, Officieren, en Ingezetenen der Stede van Leyden, alzo ik geleden omtrent twee maanden eenige Brieven gezonden hebbe aan de Stad van Leyden, innehoudende alle welvaren en voordeel der voorsz. Stad: dan hebbe op dat zelfde pas zeer weynig antwoord gekregen. Nu gemerkt wy zekere tydinge hebben, en gylieder zelver wel weet, dat het Kooren voor de Gemeente al meest gegeten is, en die Gemeente haar nu moeten onderhouden met Mout-koeken, wortelen, en andere diergelyke dingen, het welke een groote ziekte en stervenisse in ulieden Stad is brengende, en noch meer en meerder brengen zal, indien daar niet in voorzien word, want hoe langer hoe het kwader zal zyn, aangezien het niet mogelyk is de Stad te ontzetten met water, het welke ingelaaten was om Leyden eenige voordeel te doen, dat meerder schade dan profyt doet, want Rhynland en Leyden hooger leid dan Schieland en Delfland: alzoo dat het niet mogelyk is het water tegen de bergen op te leyden. Het secours van den Prins is zeer sober: genomen dat hy 30 ofte 40 Vaandelen heeft, wat mach 't maaken? die passagien zyn beschanst en zoo geslooten, dat het niet mogelyk is daar door te komen. Op eergisteren zynder noch omtrent Leyderdorp 600 oude Spaansche Schutten van Gorchum gekomen, alzoo dat 'er nu over de drie duyzent Spanjaarden zyn, die op het secours wachten, behalven 22 Vaandelen Duytschen, en 18 Vaandelen Waalen, en alle die paarden die hier noch mede zyn, en noch meerder ombieden mag, ofte van noode mocht zyn. Niet tegenstaande alle deze scherpe Belegeringe, is zyn Majesteyt te vreden die Stad te ontfangen, met alle die daar inne zyn, niemand uytgezondert in alle genade, die zelfde te laaten by hunne Privilegien, niet te beswaren met eenige Garnisoenen van Soldaten, dan die Stad en Burgers alle bystand doen, van als dat zylieden begeeren zullen: ofter eenige in mochten zyn, die hun op deze beloften niet en wouden betrouwen, die zal men vry geley geven, en ik zal 'er voor tot Borge in de Stad komen, ter tyd dat zy zullen vertrokken zyn daar 't hun believen zal. Ofte begeert gylieden eenige Artikulen by geschrifte te stellen, en die geteykent hebben van die Commandoir Major, die wilt myn zenden, ofte

ofte laaten wy den anderen spreeken: gylieden zult meerder verkrygen, dan gy begeeren zult. Het is kwaad dat men niet mach hooren. Hier is den Coronel Mario Carduny, die eertyds by Cornelis Willemsz. in den Hoorn is gelogeert geweest, die hem zelven presenteert met myn by den Commendatoir Major ulieder appoinctement te maken, ofte by ulieden in de Stad te komen. Hierom byzondere goede Vrienden, wilt ulieden niet te wyd betrouwen op dingen die niet mogelyk en zyn, op dat gylieden u persoons, met u wyf en kinderen, en het heele welvaren van de Stad niet brengt tot hun eeuwige verderffenisse. Ik bidde ulieden myn hier van te willen laaten weten alle antwoord by den brenger van dezen: en laaten wy zoeken het welvaren van die geheele Stad, op dat wy vredelyk met den anderen mogen leven. Hier mede God bevolen. Met der haast uyt ons Fort., den 3. September Anno 1574.

U Lieden dienstwillige en getrouwe
Vriend, wat ik vermach,

J. VAN MATENESSE DE WYBISMA.

De tweede is de eerste Brief van Baldeus in de Spaansche Taal geschreven op den 4. September uit Leyderdorp, en was van den volgende Inhoud:

Para el Magistrado y Pueblo de Leyden.

Obstinados Leidenses contra Dios, y contra vuestro Rey y Sennor. Aunqui no es digna de misericordia buestro grande obstinacion, pero siendo la voluntad de su Mag. clementissima de acceptar os con clemencia, si connoceis buestra culpa, No bequerido faltar de scrivir os estos ringlones para baser os la ultima protestation (como por esta os bago) de que rindays la tierra a su Mag. y yo en su nombre os prometo la fee de Christiano, y de Cavallero, que todos sereis per donados generalmente vidas y baziendas sin excepcion ninguna, y aunque sean Monsr. de Nortvick el Commissario Bruncborst, y Piter Ariars Burgomaestro, consiguiran esta gratia infaliblemente. Y para que meior podays considerar y determinar lo que mas os comuiene, es Doy de termino por todo el lunes que viene seis destemes, en el qual tiempo podreis libremente embiar una, dos, o mas personas a tractar con mi-

Baldeus schryft aan die van Leyden.

migo sobre este particular, embiando adelante un Tambor, que por la presente concedo salbo conducto para venir, y tornar, libremente a las personas que embiare des, y no os dexeis enganar de vanas esperancas de succorro, pues lo que mas os comuiene es la gratia de su Magestad, que se os offrece, y sed ciertos (que si aceptais lo que os affresco) en mi terneis un buen Amigo. Pero si per severays en vuestro Ruyn proposito, creed me, que pasareys por el Cuchillo de Justitia. Dat. en Leyderdorp 4. de Septembre 1574.

FRANCISCO DE VALDES.

Om dat een iegelijk / den welken deze Beschrijvinge zoude mogen ter hand komen / den inhoud van den voorgaanden Brief zoude mogen lezen en verstaan / heb ik niet konnen nalaaten / denzelven / mitsgaders een die volgen zal / uit het Spaansch door een zekeren goeden Vriend te doen overzetten / en verduitscht hier by te voegen:

Aan de Magistraat en Gemeente van Leyden.

Obstinate Leydenaars tegen God en tegen uwen Koning en Heere. Alhoewel uwe groote hardnekkigheid geene bermhertigheid weerdig en is, niet tegenstaande alzoo de goedertierenste wille van zyne Majesteyt is, ulieden in genade te ontfangen, by zoo verre gy alleen uwe schuld kennen wilt: zoo hebbe ik niet willen nalaaten ulieden deze regulen te schryven, om u te doen de laatste protestatie, (gelyk ik u mits dezen doe) dat gy de Stad opgevet aan zyne Majesteyt. En ik van zynen wegen belove ulieden op Christen-menschs en Ridders gelove, dat het ulieden alle geheelyk vergeven zal worden in lyf en goed, zonder eenige exceptie: zelf al waren 't de Heer van Noortwyk, de Commissaris Bronkhorst, en Pieter Adriaansz. Borgermeester, zy zullen deze genade voorzeker verwerven. En op dat gylieden u te beter zult beraadslagen en ramen 't geene ulieden best te doen staat, zoo verleene ik u respyt tot den geheelen Maandag naastkomende, zynde den zesten van dezer Maand. Binnen welken tyd gy vryelyk zult mogen zenden een, twee, ofte meer Persoonen, om met my op dit in het particulier te handelen, eenen Trommelslager voor uit zendende. Want ik aan de Persoonen, die gy zenden zult, mits dezen passepoort verleene, om vryelyk te komen en weder te keeren. En laat u niet

niet bedriegen met ydele hoope van ontzet, nademaal het geene ulieden nutste zy, is de genade van zyne Majesteyt, die u aangediend werdt. Welke aanvaardende gy u voorzekeren meucht aan my eenen goeden Vriend te hebben. Maar wilt gy volharden in u boos voornemen, zoo gelooft my vry, dat gy zult moeten passeeren door 't scherpmes van Justitie. Gegeven in Leyderdorp den 4. September 1574.

FRANCISCO DE VALDES.

De derde is een Brief van Don Ferdinando de Lannoy, welke zich ten dien tyde noemde Stadhouder en Capiteyn Generaal over Holland, Zeeland, Vriesland en Utrecht, en was van den volgenden inhoud:

Don Ferdinando de Lannoy, Grave van Roche, &c. Stadhouder van Arthois, Holland, Vriesland en Utrecht, Overste Capiteyn over zyne Koninglyke Majesteyts Krygsvolk, leggende in Holland en Utrecht.

Eerzame goede Vrienden, Gerechte en Gemeente der Stede van Leyden. Alzoo ik voor de hand zie uwer aller bederfenisse, die u zeer naby is, en ik om de goede affectie die ik der zelver Stad en goede Borgeren daar inne wezende toedrage, gaarne verhoeden zoude, zoo veele in my is. Zoo hebbe ik goed gevonden mynen Trompetter, brenger van dezen, aan ulieden te schikken, ten eynde gylieden van 't gunt u aanstaande is, onderrecht mocht zyn en adviseeren, wat gy terwylen het noch eenig tyd is, daar tegens te doen zult hebben, en in zoo verre gylieden van meeninge zoud zyn u in eeniger manieren, onder zyne Majesteyts obedientie te begeven, mits daar toe verzoekende myns Persoons, wil my zelven in aller vlytigheid by ulieden laaten vinden, en uwe zaken in alle billicheid helpen vorderen, ten eynde ulieden Stad, Mannen, Vrouwen, Kinderen, en goeden van alle inconvenienten en grouwel, (die den overvallen Steden plagen te volgen) gepreserveert en beschermt mochten werden. Maar indien gylieden by uwe voorgaande hardnekkigheid persevereerende, geadviseert zyt het uyterste te verwachten, en dezen mynen raad en presentatie achter rugge te stellen, zoo protesteere ik wel expresselyk by dezen voor den

Lannoy schryft aan Leyden.

Ab-

Almogenden God en alle menschen, van myn devoir, meer dan voldaan te hebben, en dat ulieden bederffenisse niemand ter Waereld dan u eygen boozen en obstinaten kwaden wille zal wezen te imputeeren. U dezen overzendende voor het allerlaatsten, zonder yets voorders van my te verwachten. Eerzaame goede Vrienden, den Heere Almachtige verleene u zyn Goddelyke gratie, en tot aangrypinge van u eygen welvaren, een oprecht verstand en goede wille. Geschreven uyt Utrecht dezen 5. Septembris Anno 1574.

DON FERDINANDO DE LANNOY.

Dezelve Trompetter had noch een Missive van den zelven datum uit Utrecht geschreven van tien uitgeweken Leydsche Borgeren / welke de Borgermeesteren en de Borgeren mede vermaanden / en zochten te bewegen tot het overgeven van de Stad / onder de gehoorzaamheid van zyne Koninglijke Majesteyt van Spanjen. Het sommarium van hunnen Brief was kortlijk dit volgende:

Tien uitgewekene Leydsche Borgeren schryven aan die van Leyden.

Dat zy met grooter nood den voorsz. Brief (welke hier voor gestelt is) van den Grave de la Roche verworven hadden. Op deze tyd mochten die van Leyden genade ontfangen zoo zy wilden, en zo zy dezelve verworpen, zoo protesteerden zy, hun Vaderlyke plaatze van grouwelyke perikulen gewaarschouwt te hebben, die hun in goed en bloed anders nakende waren. Hun ten laatsten wenschende kennisse om uyt den elendigen staat in liberteyt gebracht te worden.

Deze Brief was ondertekend door,

CORNELIS VAN DER HOOCH KLAASZ., GERRIT ROELOFSZ., KLAAS OOM JANSZ. BUYTENWECH, MEES ALEWYNSZ., GARBRANT MEESZ., JAN ADRIAANSZ. DE WILDE, REYER JACOBSZ., J. DIRCXZ.

Die

Die van Leyden antwoordden den zesden September op deze Brieven genoegzaam met deze woorden:

Dat zy den Prins van Oranjen als Stadhouder en Capiteyn Generaal van wegen zyne Koninglyke Majeſteyt over Holland eed gedaan hadden, en insgelyks den Staaten des zelfden Lands. Zo lang zy hier van niet ontſlagen en waren, verhoopt zy hun in hunnen eed te kwyten. Ten tweeden verzochten zy Paspoort, al eer zy in eenige t'zamenſprekinge treden wouden, om zommige van den hunnen by zyn Excellentie en den Staaten te trekken, en beloofden binnen acht dagen weder te komen.

Antwoord van die van Leyden.

Don Franciſco de Valdes dit antwoord ontfangen hebbende, ſchreef aan de Stad wederom op den 8. September deze volgende Miſſive in de Spaanſche Taal:

A los Sennores Burgomaeſtros y Magiſtrado de la Villa de Leyden.

Sennores Burgomaeſtros, he recevide ſu letra, y perque enella ay algunos particulares, a los quales no ſe puedo reſponder ni ſatisfaſer enteramente por letra holgaro mucho oque embien los quatro Deputados que dizen, con los quales yo pretendo, communicar algunas coſas del ſervicio de ſu Mageſtad y bien de ſa Villa, lo qual hecho, ſi me pareciere comvenir y ſer neceſſario que paſſen al Principe de Oranie, yo lohare y en caſo que no comuiniere, yo prometo mi palabra de dexair los tornar libremente a la Villa luego, a la ora queq uiſieren ſinque ſe les de ympedimento ninguno: y bien ſera, que los quatro Deputados que venieren trayan Comiſſion del Magiſtrado y Govierno des ſa villa, para reſponder me a algunos coſas, que pretendo tractar con ellos del ſervicio de ſu Mageſtad. Datum en Leyderdorp 6. *de Septiembre* 1574.

Tweede Brief van Baldeus aan die van Leyden.

FRANCISCO DE VALDES.

Nadien die van Leyden in hun ſchryven aan den Overſten Franciſco de Valdes, Paspoort voor eenige Perſoonen verzocht hadden, hebben zy op den 9. September dezen volgenden ontfangen, geſchreven in de Spaanſche Taal:

Francisco de Valdes, Maestro del Campo General del Exto. de su Magestad en Hollanda.

Pasport van Baldeus.

Por la presente conzedemos salbo conducte y licentia, a una o a dos personas de la villa de Leyden, para que pendan venir a Leyderdorp a tratar comigo algunas cosas del servicio de su Magestad, y que puedan traer las letras que quisieren abiertas para el Sr. Conde de la Rocha, y para quales quiera otros Burgeses de Leyden de los que al presente estan en Utrecht, o Harlem, y para que azi mismo puedan tornar se libremente a su Villa, quando quisieren. Dada en Leyderdorp a 9. de Septiembre 1574. Valga este pasaporta por dos dias.

FRANCISCO DE VALDES.

De voorgaande Brief en Paspoort zyn verduitscht en van den volgende inhoud:

Aan de Heeren Burgermeesteren en Magistraat der Stad Leyden.

Heeren Burgermeesters, ik hebbe uwen Brief ontfangen, en alzo in den zelven eenige byzonderheden zyn, op de welke niet schriftelyk geantwoord, ofte geheelyk voldaan kan worden: zoo waart my zeer aangenaam, dat gylieden zondet de vier Gedeputeerden die gy zegget: met de welke myne meeninge is te handelen van zommige zaaken, den dienst van zyne Majesteyt, en den oorbaar van de Stadt aangaande. Het welke gedaan zynde, by zoo verre ik geraaden en van nooden vinde, dat zy voorder trekken tot den Prince van Oranjen, ik zal het toelaaten: en by gevalle niet, zoo beloove ik op myn woord, dat ik ze vryelyk zal laaten keeren tot de Stad, zoo zy zullen willen, zonder dat haar eenig belet gedaan worde. En het zal goed zyn, dat de vier Gedeputeerden, die te zamen zullen komen, met haar brengen Commissie van den Magistraat en Regeerders van de Stadt, om my te antwoorden op sommige zaaken van den dienste van zyn Majesteyt, die ik voor hebbe met haar te handelen. Gegeven in Leyderdorp den 6. September 1574.

FRANCISCO DE VALDES.

Fran-

Francisco de Valdes, Veld-Overste des Legers van zyne Majesteyt in Holland.

Wy verleenen mitsdezen vry geleyde en verlof, aan een ofte twee Persoonen van de Stad Leyden, omme te mogen komen tot Leyderdorp met my te handelen van sommige zaaken tot dienste van zyne Majesteyt, en om te mogen met zich brengen zulke openen Brieven als zy zullen willen aan den Heere Grave de la Roche, ofte aan eenige Borgeren, die nu ter tyd zynde tot Utrecht, ofte Haarlem willen zenden: ook om te mogen vryelyk keeren tot hunne Stad, wanneer zy zullen willen. Gegeven in Leyderdorp den 9. September 1574. Dit Passeport is goed voor twee dagen.

FRANCISCO DE VALDES.

Die van Leyden verzochten dit Paspoort, om onder dat dekzel hunne Boden wegens andere zaken te veyliger over te krygen, en dit was een listige trek tegen hunne Vyanden, die zy te kennen gaven, dat hun doch wel bekend was, dat geen Haze vry uit Leyden door hun Leger konde loopen door haare nauwe belegeringe, hoe veel te min Boden aan zyne Vorstelyke Genade, zonder hunne bewillinge: hoewel zy nochtans ter contrarie vrye wegen wisten, en den zelven nacht als hunne Vyanden meinden gantsch zeker te zyn, en men zulks minst vermoede, met de Brieven by zyne Excellentie gekomen zyn. Ook waren hun het Pauselyk geloof en de Spaansche beloften genoegzaam bekend, gelyk ook op wat wyze de voorsz. Commandeur in Granade, en de Spanjaarden te Zutphen, Naarden en Haarlem gehandelt hadden.

Die van Leyden verzoeken paspoort van Baldeus, om naar den Prins te gaan.

De uitgeweken Leydsche Borgers, te Leyderdorp leggende, die terstond hadden gepast, naar het zenden van hunne Brieven in hunne huyzen te trekken, gaven zulks ook wel door woorden te kennen, als zy tot den aankomende Boden zeiden: wat ontschult zult gylieden doch hebben? die van Haarlem konden zich ontschuldigen, dat zy door het geweld van hunne Knechten gedwongen waren, hunne Stad zo langen tyd te verdeedigen, maar gy en hebt geen Knechten in, dus is door u lieden geen ontschult, en u staat geen genade open: weinig denkende, dat zy hunner Medeborgeren namen door hunne getuigenissen vereeuwighen, en zich een eeu-

eeuwige schande toebragten. Sedert word openbaar / wat genade de Stad Leyden ontfangen zoude hebben; want daar was vastelijk besloten / dat de Stad Leyden eerst en voor al het Leger 'er voorleggende / geheel zoude hebben moeten betaalen. Sommige der uitgeweekenen hebben opentlijk na de verlossinge der voorsz. Stad te Amsterdam bekent / dat niet tegenstaande alle de beloften der Spanjaarden besloten was / (ô grouwelijk voornemen!) by zo verre zy in de Stad gekomen waren / niets weerbaars te spaaren, ja zelfs de gehuwde Vrouwen om te brengen: de jonge Maagden konden genade verkregen hebben / opdat zy tot der Spanjaarden ontucht gebruykt mogten worden.

Besluit van den Vyand tegen Leyden.

Om tot dit grouwelijk voornemen te geraken / heeft de Overste Baldeus, toen de Borgeren in hunnen uitersten nood en droefheid gekomen waaren / geresolveert en besloten / de Stad Leyden te bestormen en met geweld aan te tasten; waar toe hy reeds last hadt gegeven; maar God Almachtig / die de bedroefde Borgeren in zyne heilige bescherminge genomen en besloten hadt / hen door zyne almogende hand te verlossen / heeft door zyne wysheid dat voornemen alzo bestiert en beleyd / dat Baldeus ter liefde van zeekere Jonkvrouwe / woonende in den Haag / waar op hy verliefd was / en met wien hy getrouwt is / van zijn besluyt veranderd is / en aan zyne Capiteynen en Soldaten verboden heeft / zulks in het werk te stellen / niet twyffelende / of de Stad Leyden zoude hem van zelfs wel in handen komen.

Het geene ik van deze zaake gezegt heb / zullen wy bewyzen met de woorden van den Hooggeleerden Firmianus Strada, genomen uit zyne Latynsche Beschryvinge van de Nederlandsche Oorlogen / gedrukt tot Antwerpen, welke by een van myne goede Vrienden verduitscht zynde / dus luyden:

Baldeus liet niet na, dikmaal naar den Haag te gaan, alzoo hy aldaar op eene schoone Vrouwe verliefd was, die hy met geduurige vleijinge, minnelyke vryagie, en Hollandsche vryheid vervolgde; want hy haar tot eene Huisvrouwe in zyn hart verkooren hadde, en ook kort daar na trouwde. Het gebeurde, dat Baldeus daags te vooren, als hy voorgenomen had de Stad Leyden te bestormen, (waar toe hy zyn Krygsvolk alreede last gegeven hadde) eene treffelyke maaltyd in den Haag om haaren wille had bereid. Zy op dezelve maaltyd verschynende, en hy haar droefheid ziende, vraagde ernstig na de oor-

oorzaake van haare droefheid, waar op zy hem antwoorde, dat zy niet anders dan bedroeft konde zyn, alzoo haar voor oogen speelde de elendige staat der Ingezetenen van Leyden, die den volgenden dag gedestineert waren om geplondert en vermoort te worden; dat de overdenkinge alleen van zoo veele lieve en familiare Vrienden, die noodwendig tot openbaare ruïne komen, en tot Lyken worden zouden, genoeg was, om alle blydschap uit haar hart te verbannen, en dat daar naa het gehoor van de uitvoering eene ongeneesselyke wonde in haar harte drukken zoude. Baldeus, om de hoope van 't Huwelyk niet af te snyden, gebood haar, vrolyk van harten en wel gemoet te zyn, haar heimelyk belovende, dat hy zyn voornemen van de Stad met gewelt aan te tasten, nalaaten zoude, en dat hy uit liefde, die hy haar toedroeg, de hardnekkige Stad zoude spaaren, 't welk hy te gereder beloofde, als hy zeekerder was, dat dezelve van zelfs zonder eenig gewelt en bloedstortingen in zyne handen zoude vallen.

Dus verre de woorden van Strada.

Dit menigvuldig schryven van zoo veelen, begon genoeg een jaloersheid te verwekken; want een iegelyk wilde zich toonen de vlytigste te zyn, en den meesten prys by den grooten Commandeur wegens het overgaan der Stad te behaalen, 't welk eensdeels blykt uit Johan de Heuyters Brief van dato den 9. September uit Leyderdorp geschreven aan den Heere van Noortwyk, zynde van den volgenden Inhoud:

Edelen, Vroomen Heere, den Heere van Noordwyk, mynen goeden Vriend, tot Leyden.

Edele, vroome, zeer byzondere goede Heer en Vriend, op den zelve uure als uw Trommelslager hier gekomen is, ben ik in het Leger gekomen, en voor zoo veele ik kan merken is de Opper-Veltheer verstoort geweest op den Colonel en Capiteyn, dat hy heeft laaten passeeren den Trompetter met zekere Brieven, denkende dat dezelve inhouden zekere affairen en negotien, roerende ulieder staat, byzonder staande in den staat daar gylieden u in vind, en dat ik die zoude zien zonder der voorsz. Heeren weten, indien zulks zoude mogen zyn. Als die Stad en uw Vriend, zoude ik u raden, dat indien gy yet te trakteeren hebt, dat gy wel zult doen, dat te doen door den voorsz.

Jan de Heuyter schryft aan myn Heer van Noortwyk.

voorsz. Edelen Veldheer Sr. Baldeus, die gy weet dat zo zachtmoedig en barmhertig is. En ik ben zeker, dat 'er niemand zo favorabel wezen zal voor de Stad, als die voorsz. Heer, en dunkt my, dat gylieden behoort te begeeren zoo veel te meer door en met hem te negotieeren, alzoo het ten laatsten al door zyn handen zal moeten gaan, als wezende Over-Veldheer van alle zyne Koninglyke Majesteyts Krygsvolk in Noordholland, en authoriteyt hebbende daar al en veel goeds in te doen. En indien gylieden hem meent voorby te gaan, dunkt my, zoude hy zich daar over belgen, en de Stad ende Borgeren van dien groote schade doen. Ik, als uw Vriend en ook van de Stad, waarin ik in myn jonkheid vyf Jaren gewoont heb, heb niet willen nalaaten, u dit te adverteeren, begeerende het zelve in 't goede te willen nemen. Hier mede den Heer bevoolen. Geschreven in 't Leger tot Leyderdorp den 9. September 1574.

Uwen E. goeden Vriend,
ten dienste.

JOHAN DE HEUYTER.

11. Eenige oproer en oneenigheid tusschen de Borgeren binnen Leyden word gestilt. De Admiraal Boysot trekt naar de Landscheidinge, neemtze in, en steektze door. Die van Leyden schryven aan de Staaten en aan den Admiraal Boysot. Antwoord van denzelven.

Muiterye begint onder sommige in Leyden.

De voorschreve Brieven waren by sommige onstandvastigen niet geheel zonder vrucht. En of de Stad Leyden aan de drie plagen / die zich gemeenlyk by den anderen voegen / te weeten / 't Zwaart, Pest en Honger, niet genoeg en had gehad / is daar noch een vierde kwellinge by gekomen / te weeten / dat sommige Borgeren / die tot dezen tyd geveynst hadden / zeiden hunne tongen uit den Lombaart gehaalt te hebben / aangezien de voorsz. Commissaris Bronckhorst, den 6. September in de Heere gerust was / die anders / zo hy geleeft hadde / alzodanige oproermakers aan een galge zou-

zoude hebben doen knoopen/ want hy in de Stad zeer strenge Justitie hieldt/ zulks hem een iegelijk ontzag/ hy waar Papist of Geus: van deze onstandvastigheid/ die ook by sommigen in de Wethouderschap zittende/ plaats had/ zult gy hier navolgende noch breeder hooren.

Als zich nu de Admiraalen voorsz. binnen Rotterdam door een groote vlytigheid der Admiraaliteyt van Holland/ waar van de Hoofden waren Mr. Cornelis van der Bronckhorst, Mr. Hendrik Duyst, Mr. Hendrik Meyster en Lievin Jansz. Kaarsmaaker/ ter redelijker nooddruft toegerust hadden/ en door Schuyten den 5. September bevonden was/ dat de Landscheidinge maar anderhalf voet boven het water stond/ is door zijn Vorstelijke Genade besloten/ dezelve tusschen Zoetermeer en Wilsveen door te steeken/ om van daar in het Zoetermeersche Meyr te komen/ een kwartier van een myl van de voorschreven Landscheidinge, en zijn den 10. derzelve Maand de voorschreven Admiraalen de Rot uitgevaren met zekere andere Hollandsche Capiteynen/ en de Gedeputeerden uit den Staaten en Admiraaliteyt/ met omtrent 30. Galeyen/ mitsgaders andere/ die uit Delft en Gouda vertrokken/ ook zekere Victualie-Schepen/ twee Vaandelen Pioniers/ en andere dat hun noodig was/ en zijn in de Landscheidinge getogen.

De Admiralen trekken naar de Landscheidinge.

Hier toe had zyne Vorstelijke Genade verordent zekere Vaandelen Knechten/ onder het bevel van de Fransche Heeren de La Durant en Catteville, om zich een uur voor den dag op de Landscheidinge aan beide zyde te beschanssen/ en waar het mogelijk/ eer het de Vyand gewaar werde/ het geen alzo met groote haast geschiedede/ en lagen de Admiraalen met hunne Schepen/ om van bezyden beiden deze Schanssen met hun geschut te bewaren.

De Landscheidinge van des Prinsen volk aan twe zyden beschanst.

Een half uur na de beschanssinge kwamen de Spanjaarden uit Zoetermeer na den Scheidweg, om te schermutzelen/ en stelden bezyden in het hooge veld/ namelijk het Ambachtsland, omtrent vyf Vaandelen Knechten.

De Franschen onder den voorsz. Collonel La Garde leggende/ en andere uit zyner Vorstelijke Genade Wacht/ die gewillig gekomen waren/ niet tegenstaande hun door den Admiraal Boysot geboden en bevoolen was/ de Vyanden doch onder het geschut te laaten komen/ zijn met groote hitte zo wyd buiten hun Schansse na hunne Vyanden geloopen/ dat de Admiraal met zyne Schepen zijn geschut niet geheel tot zynen wille kost gebruyken/ hoewel hen noch door zes Galeyen van bezyden zo treffende/ dat zy niet voort kon-

De Spanjaarts keeren met schande van de Landscheidinge naar Zoetermeer en Wilsveen.

kwamen / maar weder tweemaal met schande en schade naar Zoetermeer moesten keeren. Des Admiraals Pilote werd alleenlijk door den arm geschooten / en sommigen van zijn Bootsgezellen geraakten gewond.

Van de andere zyde / te weten van Wilsveen of den Leydschendam, zijn de Spanjaarden tegen den avond te voet en te paard uitgekomen / en daar geschiede een heftige schermutselinge; dan werden zo door den haakschutten als 't grof geschut / 't welk hen dapper uit de Galeijen trefte / met schande te rug gedreven / zulks de Galeijen / die na roeiden / sommige Paarden en Volk ombrachten.

Die van Leyden hoorden den 11. September / zijnde des Saterdags / het schieten van deze Galeijen en andere Schepen genoegzaam / en zagen ten zelven dage op of omtrent de Landscheidinge een grooten brand / waar over de Borgeren zeer verblyd en verheugd waren / hoopende wel haast verlost te werden. Die van den Gerechte zonden in den nacht wederom vier Boden met Brieven aan zijn Excellentie / om te vernemen de staat en gelegenheid van het Ontzet / welke Boden zich met eede verbonden hadden / ten spoedigsten wederom te komen / en zijn dienvolgende des Dingsdags weder der in de Stad gekomen.

Onge-hoorde daad van eenen Zee-lander.

Omtrent de Landscheidinge geschiede een bittere daad van de Zeelanders, die zonderling op de Spanjaarden verbittert waren / en wederom de Spanjaarts op hen; want de Zeelanders geleert zijnde de getoonde exempelen van de Spanjaarden / die zulks van den Mooren en Turken geleert hebben / (hoewel ik nochtans zulk navolgen door eenen Christen niet pryze) heeft een derzelve eenen van de geschooten Spanjaarts het hert uit den lyve half dood zynde gerukt, en met zyne tanden daar in gebeten, en weg geworpen. Dit gebeten hart met de Littekenen der tanden is binnen Delf daar na van veel geloofwaardige Lieden gezien / en zijn toen ook eenige Latynsche Carmina gemaakt / en naderhand uitgegeven / genoegzaam betoonende / dat zy eensdeels op het doorsteeken der Dyken / en ook tot dien einde gemaakt zijn. Weshalven ik goed gevonden heb / dezelve hier zo in haar eerste sprake / als verduitscht zijnde / by te stellen.

Lugdunum cingit Batavorum miles Iberus,
A Batavo contra cingitur ille mari.
Non opus est gladiis ferroque rigentibus armis,
Sola pro Batavis belligerentur aqua.

Ja-

Jacturam pecoris Batavus quam fecit & agri,
Humano decies ſanguine Ibere lues.
Mercator ſapiens tamen haud mercabitur unâ
Hiſpani generis corpora mille bove.
Macra caro eſt, nuper tùm cor guſtaſſet Iberi
Reſpuit, & canibus nauta vorare dedit.
Deſeruêre agros Batavi & Naſſovius Heros,
Nullus enim fixos abſtulit hoſtis agros.
Invenit ratio, ſine ſanguine pellere longè
Hoſtileſque manus Heſperiumque jugum.
Tolle moras, Hiſpane fuge, & ne reſpice terras
Pro quibus Oceanus pugnat, & ipſe Deus.

Deze 16 goede Latynsche Versen / alzo zy door Fruytier in 23 kwade Duytschen vertaalt waren / zyn door een Liefhebber op nieuw by na van woord tot woord aldus in Rijm overgezet.

De Spangiaart Leyden heeft bezet aan allen zyden;
De Zee, den Spangiaart weer omringt en komt beſtryden,
Onnoodig dat men woelt, of zich te weere ſtelt,
De Zee den Spangiaart zal verdryven uit het velt.
De ſchaa van Land en Vee (wat wil men die verhalen?)
De Spangiaart met zyn bloed tien dubbelt zal betalen.
Hoewel geen van ons volk voor duyzent Spangiaarts zal
Vermangelen een Os, of hy moſt wezen mal.
Het vleeſch te mager is. Laatſt als een Zeeuw gebeten
Hadd' in een Spangiaart hert, is 't d'honde voor geſmeten;
't Is waar, de Bataviers en Prins haar Land afgaan;
Dat 's rond om vaſt, en is tot noch toe blyven ſtaan.
Dit is daarom gedaan, (lof zy 't Huys van Orangien)
Om zonder bloed van ons te breeken 't jok van Spangien.
Weg Spekken, vlucht van hier, en ziet te rugge niet,
Daar Zee en water vecht, en God u zelf verbied.

Nadien die van Leyden middeler tyd door zekeren Borgeren / als Jan Frek, alzo onder de Borgeren genaamt / maar wiens eigen name was Jan Jansz. van Aakeren, Lubbert de Ketel-boeter, Joris Slot, Nachtegaal, en andere / die door verscheiden wegen overkwamen / aan zyn Vorstelyke Genade den 4. September geschreven hadden / daarin hunner zwakke Borgeren staat te kennen gevende / en hoe zy door den grooten hongersnoot uitgeteert werden / maar door haare

Die van Leyden ſchryven den 12. September aan zyne Excellentie.

Wachten zwak waren / biddende dat hun ontzet noch mochte gevordert worden / zorgende dat de Landscheidinge noch niet door was / vermits zy geen water vernamen / zoo hebben zyne Vorstelijke Genade en de Heeren Hollandsche Staaten uit Rotterdam den 12. aan die van Leyden in volgende woegen geschreven:

Staaten Brief aan van den 12. September.

Het was alle menschen bekend, wat vlydt en kosten zy deeden, om hun te ontzetten, twyffelden ook niet, of die van Leyden zouden aan hunne zyde alle standvastigheid toonen, en zich houden als getrouwe Bondgenooten, en alle listige en zoete aanslagen des Vyandts verwerpen, waar door de Vyandt hun vermeynde in zyn handen te krygen; zouden ook trachten, dat zy den prys behielden, die zy voor de gansche waereldt alreede verkregen hadden. Gaven hun daar beneven te kennen; dat hunne uitgezonden Boden met hunne oogen het doorsteken der Landscheidinge gezien hadden, en wel des daags te vooren, zulks zy alles by monde breeder zouden verklaaren; zonden hun ook twee Copien van Brieven door hun den 4. en 7. afgevaardigt, waar in zy zien konden hunne zorgvuldigheid, voornemen en raad, die zy hun gaven, mitsgaders de beloften van Octroyen en Vryheden in toekomende tyden. *Onderstondt.* Uwe goedwillige Mede-Verbonden, de Ridderschap, Edelen en Steden van Holland, representerende de Staaten van den zelfden Landen, mitsgaders de Raden nevens zyn Excellentie.

OTTO VAN EGMONT, ADRIAAN VAN DER MYLE, WILLEM JANSZ. VAN HEEMSKERCK, CORNELIS VAN DER BOUCKHORST, WILLEM VAN LOO, CORNELIS WOUTERSZ.

En noch lager de onderteekeninge van den Secretarus

C. DE RECHTERE.

Welke Brieven die van den Gerechten den 15. September openbaarlijk den Borgeren voorlazen / die door de voornoemde Brieven zeer vertroost en versterkt wierden.

Leyden schryft aan de Staaten.

Den 16. September beantwoorden zy dezen Brief: Danken God met vreugde en de Staaten voor het voorsz. doorsteken; gaven hunnen nood te kennen, en begeerden, dat het aangevangene werk gevorderd werde tot hunner verlossinge.

Schre-

Schreven ook op den zelven tyd aan den Admiraal Boysot in Caracteren: gaven hem hunnen uyterſten nood te kennen; begeerden dat hy zyn uyterſte vlydt wilde aanwenden; verzochten te weten, waar zy zich naar zouden ſchikken, men zoude bevinden, dat zy niet traag zouden zyn. Leyden aan Boyſot.

Nu zullen wy wederkeeren naar de Landſcheidinge, daar wy 't zelve gelaaten hebben. Sommige / die meynden dit gewesre zeer wel te kennen / hadden zyne Vorſtelyke Genade diets gemaakt / als zijn volk over de Landſcheidinge was / dat zy van zonder verhinderinge in het voorſchreven Zoetermeerſche Meyr zouden komen; dan dit onderzocht zynde / werd anders bevonden. Ten eerſten / was daar den Groenenweg, die daar een voet boven water lag / welke ook ingenomen en beſchanſt moeſt worden / eer het de Vyand gewaar werde / het welk zonder verlies van eenen man gedaan werd / hoewel de Vyand maar een ſchoot van een Musquet van daar lag. Ten tweeden meenden zy van daar door verſcheiden dobben en grachten / daar turf uitgedolven was / tot in het Meer te komen: doch 'er was maar eene ſloot die doorging / en leide door de Zoetermeerſche Brug op den Voorweg / daar de Spanjaarden zich aan beide zyden / voornamelijk in de Huyzen by de Brugge en ook op de Brugge / wel met 30 Vaandelen knechten beſchanſt hadden in alle Huizen langs den weg. Dus konde men hier niet door / of moeſt dat volk met grof geſchut doen verhuizen.

Groenenweg ingenomen.

De Spanjaarden beſchanſt op den Voorweg.

12. Boyſot beſtormt de Zoetermeerſche Brugge, en leid eenige ſchade door zeker geſchut dat berſte: neemt met groote moeite den Segwaartſchen-weg en eenige Schanſſen in. Beſchryvinge van de Arke van Delf.

Zyne Vorſtelyke Genade dit binnen de Stad Delft vernemende / zond kort 'er naa met den Commiſſaris Generaal over de Artillerye en Amunitie van Oorlog / vier halve Cartouwen in Koorn-ſchuyten / mitsgaders den Ysbreker van Delft. Die Koorn-ſchuyten hadden dikke planken van vooren / daar natte netten tuſſchen geſtampt waren / op dat de Conſtapels vry mochten ſtaan. Dezelve den 17. in het Leger ge-

Grof geſchut in Kooren ſchuyten.

gekomen zijnde/ deed de Admiraal terstond alle zijn Galeijen door verscheiden Canalen naar de voorsz. Brugge en Voorweg trekken. De Admiraal voegde zich met de zyne in het Canaal/ 't welk naa de Brugge liep/ zoo zeer naby/ dat men hem met een roer hinderlijk konde wezen: aan zijn slinkerhand in een ander Canaal waren twee van de voorschreven halve Cartouwen/ aan de rechterhand de Admiraal van Zierikzee met de andere stukken/ en een deel van de Galeijen waren in een ander Canaal geroeit/ zeer naby den Vyand/ die vier of vyf Bootsgezellen doodschooten en zommige kwetsten. Deze schooten van den morgen tot den middag op de voorschreve Brugge en de Huizen daar nevens staande; doch als een van de Kooren-schuyten door de kracht der uitgaande kogels verstede/ en de andere niet beter gevaren zouden hebben/ en dat men ook zag dat de Vyand/ niet tegenstaande zijn groot verlies van volk niet wilde wyken/ deed de Admiraal den aftocht blazen. Dit aftrekken geschiede niet zonder schade van des Prinsen volk/ en van de geene die by den Admiraal van Zierikzee waren. De Capiteynen Catteville, Durant en Guilleresse, Fransche Edel-lieden/ hadden zich met zommige Soldaten te verre onder den Vyand begeven/ en waren met schuyten achter een deel turfhoopen gekomen niet verre van hunner Vyanden Schanssen en Huizen/ die zy verhoopten in brand te steken. Toen nu de Admiraal stilzwygende aftoog/ niet wetende van het zoo verre indringen der voorsz. Edel-lieden/ viel de Vyand/ zulks ziende/ met 300 schutten daar zoo geweldig op/ dat Catteville, Guilleresse, en zeven Soldaten door een omslaande schuyt verdronken. Durant en zommige anderen bergden hun lyf met zwemmen.

Zoetermeersche Brug beschooten.

Kooren-schuyten bersten door kragt des geschuts.

Catteville en Guilleresse verdrinken.

Doch de schade was/ zo zedert bevonden werd/ veel grooter aan de zyde der Spanjaarden/ door het voorschreven grof geschut; want zy werden met schuyten naar Utrecht en Haarlem dood en gewond gebracht.

Die van Leyden hoorden den 27. September des morgens omtrent vier uuren dit schieten tot omtrent den Middag/ en zagen daar naar een dikken rook/ die zich allenskens in een groote vlamme verhief van het vlied-gat/ en kort daar naar zag men op den weg (loopende van Zoeterwoude naar het Wedde) veel Paarde-volk afkomen/ wykende naar Voorschooten, weshalven men presumeerde dat de Vyanden eenige Schanssen verlaaten hadden.

Teen zelven dage kwam aan de Rhynsburger Poort een Trompetter/ eisschende antwoord op den Brief/ die de Graaf

van Lannoy aan de Stad geschreven / en hy voor eenige dagen gebracht had / waarop die van den Gerechte deeden antwoorden / dat zy van den Veld-Oversten Baldeus een vrye pas verzocht hadden / om hunne Boden naar Utrecht te mogen zenden met haare antwoorde / doch dat hy haar zulks niet hadt willen toelaaten of vergunnen / en het daarom achter gebleven was.

Hoewel des Prinsen volk zyne Vyand wel eenige afbreuk deeden door het grof geschut en de broome Soldaten / die onder de Colonels den Baron van Noeles, en de Heer de La Garde lagen / stonden nochtans de zaake aan hunne zyde niet wel geschapen; want het water door den zeer grooten boezem van zoo menig duyzent morgen Lands zoo zeer niet toenam / als zy wel wenschte; ook wilde de windt hun niet wel dienen: behalven dat hunne Vyanden veel listen gebruikte / om het water bezyden af te leiden. De voorschreve Brug was te sterk beschanst. De Kooren-schuyten met het grof Geschut moesten anders voorzien geweest zijn / en dus scheen byna alle kosten en moeiten verlooren / en alle raad ten einde.

Hierin voorzag de Heer door twee middelen / ten eersten door den Noord-westen wind / die den 18. 19. en 20. September sterk waey / en het water zeer deed wassen. Ten tweede begaafde hy den Raadsheer van zijn Excellentie / Mr. Pieter Wasteel, die in de zaake zeer vierig en zorgvuldig was / met wysheid: want deze had met twee Huysliedeu van Zoetermeer beraadslaagt / die hem te kennen gaven / dat men juist door de Brugge niet konde vaaren; doch dat men tusschen Zoetermeer en Benthuyzen wel door konde komen over den Segwaartschen weg. Die Raadsheer Wasteel gaf dit zijn Excellentie te kennen / en keerden weder in 't Leger / en met de Admiraalen Noeles en La Garde, sommige van den Staaten en de Admiraliteyt en de voorsz. Landlieden zich beraden hebbende / beslooten zy als vooren.

Noord-westen storm des Prinsen volk goed.

Sweten, Bronkhorst, Camerlyn, Nispen.

Dus toog dien nacht de Admiraal Boysot, vergezelschapt met den voorsz. Wasteel en La Garde, acht Galeyen en omtrent zeventig Soldaten na den Segwaartschen weg waarop zy kwamen / zonder dat de Vyand zulks gewaar werd; want de Vice-Admiraal bleef nochtans met het Leger voor de voorsz. Zoetermeersche Brug en Voorweg. Op die weg zijnde / bad La Garde den Heer van Citadelle, een Italiaansch Edelman / Luitenant van den Baron van Noeles, dat hy zich met Vaugirault, en de helft van de Soldaten wilde beschanssen aan de zyde van Benthuysen, en de Heer Bouchart

met den Capiteyn Ladriere, en de andere helft van de Soldaten aan de zyde van Zoetermeer. Dit werdt gedaan/ in meeninge nochtans/ dat zoo des Vyands gewelt aankwam/ zy hun wyk op de Schepen zouden nemen/ 't welk noodeloos was; want de Vyand hoorende dus verschallit te zijn/ had geen lust hun te bezoeken/ maar in het tegendeel namen de Duitschen/ te Benthuysen leggende/ dien nacht de vlucht/ en die van Zoetermeer verlieten des anderen daags ook hunne Schanssen/ en weken inwaarts naar Leyden, te weten na de Noord-Aasche huyzen/ Zoeterwoude, Kerkweg en Weypoort, daar zy hun grof geschut mede sleepten/ en zich in veel Huyzen beschansten.

Duitschen te Benthuysen vluchten.

Dit voorsz. beschanssen van den Segwaartschen weg geschiede niet zonder veel moeite van des Prinsen volk/ die tot de knien toe dien nacht in 't water stonden/ terwyl het (gelijk gezegt is) zeer sterk uit den Noord-westen woei.

Moeite aan den Segwaartschen weg.

De Admiraal Boysot zondt La Garde des anderen daags om het Leger aan te voeren/ 't welk door Gods behoedinge zonder eenen mensch te verliezen by hem kwam.

De voorschreve Duytschen/ in Benthuysen leggende/ waren 'er noch nauwlijks uit/ of de Capiteyn Ladriere was met vyftig Soldaten in hunne Schans.

Ladriere neemt de Schans te Benthuisen in.

Na dat des Prinsen volk/ nu over den Segwaartschen weg zijnde/ de Huyzen naar Zoetermeer strekkende in brand gestoken hadden/ kwam de Capiteyn Cret, een Heer uit Oranje/ in Zoetermeer met drie Vaandelen Knechten/ mitsgaders de Arke van Delft.

Cret komt in Zoetermeer.

Deze Arke was een Schip/ wonderlijk toegemaakt/ zeer wel voorzien met geschut/ en had het Leger recht te vooren door de ondiepte veel moeite gemaakt/ zoo dat het eens byna verwezen was te verbranden/ doch van vyftien of twintig stukken geschuts ontlast zijnde/ werden middelen gevonden/ dat het tot de voorsz. plaatze gebracht werd/ om de passagie met stil leggen te bryen. Deze voorsz. Arke was een gebouw van twee Schepen by den anderen/ en werdt noch door Boomen/ noch riemen of zeilen gevoert noch geroeit/ maar door raderen/ die 'er binnen in stonden. Het was rondom gesloten/ en op zulke wyze bewaart/ dat men met geen Musquet 'er door konde schieten. Vyftig mannen konden 'er wederstand uit bieden/ en twaalf draaiden de raderen.

Delfsche Arke, hoe die gebouwt was.

13. Boy-

13. Boysot beraadt zich om verder te trekken. Trekt naar de Noord-Aa. Eenige Spanjaarden en Duytschers, daar omtrent leggende, vluchten. Oneenigheid binnen Leyden. Spyze der Borgeren. Kloekmoedigheid van dezelve.

Des anderen daags werdt overlegt / of zy voorder trekken / of noch wat vertoeven zouden. De Admiraal Boysot was van meyning / zyn Vyand / die aan het wyken was / na te volgen / en op dat hy zich aan die van Leyden van verre zoude konnen vertoonen / en ook weten waar de Vyand was / werd besloten / zulks met twintig Galeyen te doen / en de andere heirkracht zoude volgen. *Nieuwen aanslag van Boysot.*

Hier voor is gezegt / dat de Schepen / waarin het grof geschut was / door de kracht der uitgaande kogels geborsten waren. Deze tot Delft met groote vlyt wederom toegemaakt zynde / voor eensdeels afgenomen en met loot en huyden bekleed voor de kracht van het Buskruit / zyn den derden dag des Prinsen Leger gevolgt. *'t Grof geschut komt weder van Delft.*

De Admiraal / die zich op reys begeven had / een myl voor by Benthuysen zynde / werd hem uit vermoeden gezegt / dat omtrent de Wetering / die naar de Noort-Aa loopt / de Vyand in zekere Huyzen konde beschanst leggen; doch als hy daarna had doen vernemen / bevond het anders / vervorderde daarom zynen weg na de Noort-Aa, een Musquetschoot van daar. *De Admiraal Boysot trekt na de Noort-Aa.*

Hier werd hy gewaar / dat omtrent twee of drie hondert Duytsche Knechten wel gewapent uit twee Huyzen (waar van zy het eene in brand staken) met zeer groote snelheid de vlucht namen na de andere zyde van het Noort-Aasche kleine Meer / daar de Spanjaarts beschanst lagen. De Admiraal roeideze dapper na / en leyde zich in slagorde in dat Meertje / een schoot weegs van zyne Vyanden. Uit deze Noort-Aasche Huyzen werdt dapper met Musquetten geschooten; doch des Prinsen volk antwoordden met hun grof geschut hier op zodanig / dat de Spanjaarts niet wisten waar zy zich bergen zouden. *De Duytschers wyken van voor de Noort-Aa.*

Na dat de voorschreven Duytschers zich achter twee Hoybergen voor het geschut verborgen hadden / weken zy voorts inwaarts naar Zoeterwoude. Die schermutseling duurde van den middag tot den avond. *De Duytschers bergen zich achter Hoybergen.*

De

De Admiraal maakte hun omtrent ter middernacht een Allarm / door een weinig Haquebschutten / daar de Spanjaarden vier of vyfmaal op schooten / om te toonen / dat zy noch in hunne Schanssen waren; doch vrezende overweldigt te worden / weken zy in groote stilte naar Zoeterwoude / 't welk de Admiraal niet gewaar werd voor des anderen daags.

De Spanjaarden wyken uit Noort-Aa inwaarts naar Zoeterwoude.

Het was een groote verhindering voor des Prinsen volk / dat de Spanjaarden het water / 't welk naar Zoeterwoude liep / gestopt hadden; doch dat zy zich niet beschanst hadden aan den mond van het Meertje / daar in dwaalden zy zeer; want zo zy dit gedaan hadden / zoude den Admiraal deze voorbytocht zoo zwaar gevallen hebben / als de voorgenoemde Zoetermeersche Brug; doch de Almachtige God / die / als hy zyn eere wil verbreiden / den mensch zyne wysheid beneemt / heeftze in dit stuk verblind.

Des Prinsen geheele Leger in de Noort-Aa.

Als nu de rest van het Leger met het voorschreve grof geschut gekomen was / leide zich de Admiraal met zyn gansche menigte Schepen op een breede Weetering / na Zwieten strekkende / en schoot daar met zyn grof geschut / op dat die van Leyden hem zien en hooren / en hunnen moet vermeerderen mogten; want men in zeven dagen van hun geen tyding gehad hadt.

De spyse van Leyden niet dan paarden en Koeijen vleesch.

Die van Leyden toonde zich wel gemoed / weder antwoordende met grof geschut / hoewel hunne spyze anders op dezen tyd niet en was dan Koeijen en meest Paarden vleesch. De Paarden waren omtrent tnegentig / en men begon daar van om te deelen (gelyk te vooren) elk mensch een half pont des daags.

De voorschreve Spaansche en andere Soldaten / om de Stad liggende / kwamen dagelyks voor de Stad / met dreigingen / spotwoorden / leugenen / en ook schoone beloften. Sommige der Bevelhebberen zeiden ook daarna te Leyderdorp tegen een Jongeling / die uit de Stad gezonden was: Het is uwen Prinse zoo mogelyk de Stad te ontzetten, als het u mogelyk is met de hand de sterren te bereiken en te grypen.

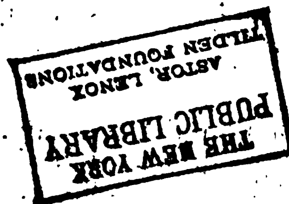
Spaansche tros en hoogmoet.

Twedragt binnen Leyden.

De voorschreve dreigende woorden en schoone beloften waren nochtans zoo geheel krachteloos niet / of zy vonden noch in sommige wankelbaare en kwalyk gegronde herten plaats / waar door / aangezien hun den honger mede hard aandreef / eenige tweedracht / gelyk hier vooren een weinig aangeroert is / in de Stad gerezen zoude hebben / ten ware de Heere door de wyze Commissarissen / Jonkheer Jacob van der Does en Jonkheer Johan, Heere van Noortwyk, en de Magistraat

daar

daarin niet wonderlijk voorzien had; want omtrent den tyd dat dit geschiede / waren vystien van de Borgers (die meer aanhangers hadden / namelijk noch drie honden / gelijk zy zeyden) op het Stadhuys gegaan / en begeerden spyze of middelen. Ook protesteerde een uit de Magistraat, dat hy geen oorzaake begeerde te zyn van der menschen dood, die van honger vergingen: welke woorden verder gezien zouden hebben / zo de voorschreve Commissarissen / de rest van de Overigheid / met de Stads Capiteynen en andere treffelijke Borgeren / niet standvastiger en kloekmoediger geweest waren.

Deze / in plaats dat zommige de Gemeente poogden in te boezemen Baldeus groote genade en zeer schoon Pardon / mitsgaders de schriftelijke beloften / die gy hier voor in verscheiden Brieven gezien hebt / hebben aan de andere zyde den slauwhertigen en slechten Borgeren alle exempelen het tegendeel voorgehouden; want dit Pardon werdt van zommige zoo sterk gedreven, dat zy zich niet schaamden zeggen, en hunne vroome Mede-borgers uit kwader genegentheid voor te liegen, dat alle de geene, die op het Pardon niet vertrouwden, te veel gestoolen hadden, waar door zy vreesden. Zy riepen vrymoedelijk / dat hunne tongen uit den Kommert gelost waren / ter oorzake dat de Commissaris Bronkhorst (gelijk gezegt is) in den Heer gerust was. Redenen waar door de trouwe Borgers gecourageert werden.

Boven deze spytige woorden / waren de verborgene aanslagen niet klein / die zommige dikmaals hielden; doch de Heere gaf de genade / dat onder hen een godvruchtige Vrouwe was / die de Evangelischen altyd waarschouwde / maar voor zy zich steeds (aleer hunne heimelijke Vyanden iets konden volbrengen) in de Wapenen begaven / zich gelaatende als of zulks om een andere zaak geschiedde / maar voor de gevreynsden / zulks ziende / hunne aanslagen niet in 't werk durfden stellen / maar inwendig verslagen en beschaamd waren.

14. Klachten der Borgeren over den grooten hongersnood aan Pieter Adriaanſz. van der Werf. Mannelyk antwoord op dezelve. Eenige uitgewekenen ſchryven weder aan Leyden. De Admiraal Boyſot ſchryft aan den Heer van Noortwyk. De Prins komt in 't Leger by Boyſot, en bevordert het Ontſet.

Sommige kwamen ook op dezen tyd by den Borgermeeſter Pieter Adriaanſz. van der Werf, hem voorhoudende hunnen grooten hongersnood / dien zy hem met beklaaglyke en bedrygende woorden vertoonden / meynende hem hier door te bewegen / dat hy middelen zoude zoeken / om met den Vyanden te handelen. Hy antwoordede hun kort en vroomelyk: Ziet, lieve Mede-Borgers, ik heb een eedt gedaan, die ik verhoope door den gever aller goede gaven ſtandvaſtelyk te houden. Zoo gy met myn dood geholpen zyt, ik moet eens ſterven, en het is my even veel of gy het doet op alzulke wyze, of de Vyand; want myne zaak is goed. Zyt gy dan met myn dood geholpen, neemt myn lichaam, ſnyd het aan ſtukken, en deelt daar van zoo veel als ſtrekken mag, ik ben getrooſt.

Romeinſch antwoord van Pieter Adriaanſz. van der Werf.

Met dat antwoord waren de voorſchreven Borgeren zo zeer in hun gemoet geſlagen / dat zy zonder eenige verdere woorden van daar gingen.

Om het vuur der tweedracht te meer aan te blaazen / den ontrouwen twiſtigen moet te geven / de vroomen in hunnen moet te doen wankelen / en den Borgeren ook daadlyk te toonen / dat de voorverhaalde woorden en onmogelykheid van Ontzet waarachtig was / ſchreef de voorſchreve Wybisma, met ettelyke uitgeweke Borgeren op den 22. September aan die van Leyden voor de laatſtemaal / in den volgenden zin:

Wybiſma met de uitgewekenen ſchryven aan die van Leyden.

Liefde dwong hun andermaal te ſchryven, dat zy wel zouden toezien, de Stad Leyden niet te brengen in de uiterſte ellende, als 'er geen genade meer zoude zyn: zouden daarom niet te wys by hun zelven wezen, te zeer betrouwende op het Ontzet van den Prins van Oranjen. En ten einde zy mochten bemerken, dat men hun uit alle benauwtheid wilde verloſſen, maakten zy zich ſterk, hun Paspoorten te bezorgen voor drie of

vier

vier Perſoonen, die des Koninglyke Majeſteyt Leger ('t welk rondom hunne Stad lag) zouden komen bezichtigen, en bemerken, of het mogelyk zoude zyn, dat zy lieden te water of te lande Ontzet konden worden, preſenteerden eenigen van den hunnen middeler tyd in de Stad te zenden: of beliefde het hun eenige te zenden om te parlementeeren, men middelen zoude vinden. In raad en daad zoude men hun in geenen gebreke vinden: zouden daarom dit advertiſſement niet te rug ſtellen, maar daar op antwoorden met den Brenger: hun ten laatſten wenſchende, dat God hun wilde behoeden, en op zulke wyze in hunne herten werken, dat alle zaken tot een goed einde mochten komen.

Onder ſtond

U lieden Vrienden in alles wat wy vermogen:

J. V. MATENES DE WYBISMA, CORNELIS VAN DER HOOCH KLAASZ., KLAAS OOM JANSZ. BUYTENWECH, MEES ALEWYNSZ., GARBRANT MEESZ., REYER JACOBSZ.

Op die voorverhaalde ſpytige woorden / dit en ander ſchryven / en het laſteren van verſcheiden Vyanden des Vaderlands / 't welk noch dagelijks geſchiede / is door ſommige Borgeren van de Stads Muuren niet alleen een Romeinſch maar een Machabeenſch antwoord gegeven / de eeuwige gedachteniſſe waardig:

Gy fondeert alle uwe redenen op onzen hongersnood, en dat het onmogelyk is ons te ontzetten. Gy noemt ons honden- en katten-eeters. Ons ontbreekt noch geen victualie: gy hoort Honden, Koeijen en Paarden in onze Stad. Zoo ons ten laatſten meer ontbreekt, hebben wy noch een iegelyk eenen ſlinker arm, dien wy zullen opeeten, altyd den rechter noch behoudende om den Tyran, met ulieden, zynen bloeddorſtigen hoop, van onze muuren te keeren. En by zo verre gy ons daarna te geweldiger mogt worden, en de Heere ons door onze verdiende ſtraffe in uwe handen woudet geven, ('t welk wy nochtans zyner eeuwige goedheid toebetrouwen dat hy niet doen zal) willen wy daarom van zyn Woord niet wyken noch op-

Machabeenſch antwoord der vroome Borgeren van Leyden.

ophouden onze vaderlandsche Vryheid te verdeedigen; ja liever in den uitersten nood onze Stad zelve in brand steken, dan dat zy u ten nutte zoude komen, en wy uwe slaven worden; want het is ons lydelyker met den Machabeen in den stryd om te komen, dan jammer aan ons volk en Heiligdom te zien, namelyk uwe bloeddorstigheid over onze lichaamen en conscientien te lyden.

Kloekheid van de Leydsche Vrouwen. Tot deze en diergelijke redenen hebben de vroome Burgers Huisvrouwen eensdeels hunne Mannen gemoedigt; want 'er waren veele die liever in hunne Huizen van honger wilden sterven / dan zich in der Tyrannen handen begeven. De Exempelen van Naarden, Zutphen, Mechelen en Haarlem (zeiden zy) zijn te versch en gedenken ons te wel.

Den 22. September zagen die van Leyden van hunne muuren op veele plaatzen achter Zoeterwoude na de Weypoort een grooten brand / en veel Ruyteren en Beesten trekken na Voorschooten op 't Hoge / waaruit voorzeker besloten werd/ dat de Vyand genoodzaakt was eenige Schanssen te verlaaten / waar over de Borgers zeer verblyd waren.

EenigeGecommitteerden spreken met den Trompetter van den Vyand. Ten zelve dage na middag omtrent drie uuren kwam de Trompetter (van wien hier voor gewag gemaakt is) ryende van de Poelbrugge naar de Stad tot voor de Rhynsburgerpoorte. Omtrent anderhalf uur gewacht hebbende na antwoord op de Brieven van den Gouverneur Lannoy, zyn ten laatsten met een Schuytje het Marengat uitgelaaten Hendrik van Brouckhoven, Schout / Andries Schot en Cornelis Arent Dircxsz. van Gruythuysen, beide Capiteynen dezer Stad / die gegaan zijn by den Trompetter / hem vragende / (gelijk men van de muuren hooren konde) wat Persoonen aan de Poel-Schans, en of het niet eenige uitgeweken Borgeren waren / noemende eenige by namen / waar op den Trompetter antwoorde: Ja. Voorts vroegen zy hem / wat hun begeerte was? en toen de Trompetter antwoorde / dat dezelve uitgeweken Borgers Pardon hadden voor de Stad en Gemeente van den Gouverneur Lannoy, en dat zy verhoopten / by henlieden in de Stad te komen / en te zamen goede Vrienden te zijn / antwoordden de Schout en Capiteynen daarop: dat zy geen Pardon begeerden, noch van doen hadden: en dat henlieden van de Stad en Gemeente belast was, hem aan te zeggen, dat zy lieden op dat pas noch geen accoort met henlieden, noch met den Gouverneur begeerden te maken, maar verwachten wilden, wat God Almachtig (op wien zy van herten betrouw-

Mannelyk antwoord.

trouwden) hun zoude verleenen. Over welk antwoord de Trompetter zeer verslagen was / zeggende: Hoe zullen deze uitgeweken Borgers bezwaard en bedroefd zijn / wanneer zy zulks hooren zullen / daar zy lieden zulke groote vlyt en naarstigheid by den Gouverneur besteed hebben / om dat Pardon te verkrygen / en dat 't zelve door de Stad en Borgeren niet aangenomen wordt. Daar mede vertrokken de Gedeputeerden wederom naar de Stad / doch de Trompetter riep haar wederom te rug / zeggende in 't Fransch: Messigneurs, bedenkt ulieden doch wel / waar op zy antwoorden / dat zy van de Heeren en Gemeentens geen anderen last hadden / en zy lieden mede van geen andere meeninge en waren. Dus zijn zy van den anderen gescheiden.

Ter zelver tyd zijn uitgevaaren zes Vrouwen / een Man en acht Kinderen / die van de Magistraat Paspoort verzocht hadden om te mogen vertrekken / vermits zy den grooten honger en kommer niet langer konden wederstaan. De Vrouwen / om te mogen passeeren / zeiden / dat hunne Mannen te Warmond waren; doch komende aan de Schans van de Poelbrugge, werden zy door de Vyanden aangegrepen / alle haare kleederen uitgetrokken / en dus naakt / gelijk zy voorheenen den 10. July mede gedaan hadden / met verscheide smaatwoorden wederom naar de Stad gezonden; wordende door de barmhertigheid en het medelyden der Borgeren wederom ingelaaten. Eenige persoonen by den Vyand naakt ontkleedt naar de Stad gezonden.

De Admiraal Loys de Boysot, met zyne Armade aan de Noort-Aa gekomen zijnde / deed zulks den 22. September aan myn Heer Jonkheer Jan van der Does, Heer van Noortwyk, met dezen volgenden Brief / in 't Fransch geschreven / te weten:

Monsieur de Noortwyk, estans ces Porteurs depeschez par son Excellence, les ay bien voulu accompagner de la presente, pour vous advertir que tous les Capitaines & Gentilshommes, qui sont en ceste Armée, ont bonne envie d'empescher les desseins du Tyran, a l'endroit de vous autres, & vous vous devez tous tenir pour asseurance qu'aucun debuoir ne serat obmis pour ce faire. Comme avez peu cognoistre que peu a peu sommes arrivez a Noort-Aa, & y venans hier die Polder van de Weypoort estoit encores secq & le Bestial y estoit. Les ennemis ont abandonné trois maisons qu'ils avoyent fortifiées, & avons tous bon espoir qu'estans la Lune plus haulte que serez secourez, & vous puis asseurer que j'ay tres grande envie de vous veoir avecques Mad. vostre Compagne, Boysot schryft aan Douza.

 pour

pour renouveller l'ancienne cognoissance, & a ne vous donner empescbement prendrois mon logis au vostre maison.

Mr. de Noortwyk le Seigneur soit nostre & vostre garde esperant que serez si bon mesnagiers a la dispostion des vivres qu'aurez moyen de nous attendre, comme vous dirat ce Porteur. Sur la Gallere Admirale au lacq de Noort-Aa, ce 22. de Septembre 1574.

l'Entierement vostre perfect Amis
a vous faire plaisiu.

LOYS DE BOYSOT.

Dat is:

Myn Heer van Noortwyk, de Brengers van dezen tegenwoordigen by zyne Excellentie afgevaardigt wezende, heb ik dezelven dezen bygaanden willen mede geven, om u Edele te doen weten, dat alle de Capiteynen en Edel-lieden, welke in deze Vlootc zyn, grooten lust, moet en couragie hebben, om de aanslagen van den Tyran, tegen u en de uwe aangewent en voorgenomen, te verhinderen, en te niet te maken. Gy moogt wel verzekert zyn, dat geen vlyt of naarstigheid gespaart zal werden, om zulks te doen. Gy hebt konnen verstaan, hoe wy allengskens met onze Vloot gekomen zyn op de Noort-Aa. Gisteren hier komende, was de Polder van de Weypoort noch droog, en de Beesten waaren 'er noch in. De vyanden hebben verlaaten drie Huyzen, welke zy beschanst en sterk gemaakt hadden: wy hebben zeer goede hoope, wanneer het volle Maan werd, dat gy geholpen zult wezen. Gy moogt u verzekeren, dat ik groote begeerte hebbe, om u en uwe Huisvrouwe te zien: om onze oude kennisse te vernieuwen, en zo ik u geen verhinderinge zoude doen, myn Logys tot uwen huyze te nemen.

Myn Heer van Noortwyk, de Heere zy onze en uwe beschermer. Ik hoop, dat gy zoo goede spaarders en uitdeelders van uwen leef-tocht wezen zult, dat gy middel zult konnen hebben, om ons te verwachten, 't welk wy verhoopen dat haast geschieden zal, gelyk de brenger dezes u Edele zal weten te zaggen. Uit onze Admiraalsche Galeye op de Noort-Aa, dezen 22. September 1574.

Geheel uwe volkomen Vriend, om
u vriendschap te doen,

LOYS DE BOYSOT

Des

Des Donderdaags / den 23. September / heeft men van de Stads muuren gezien / dat een Polder achter de Weypoort doorgesteken was / zulks het water tegen het Huis te Swieten stond / en dat de Landen daar rondom gelegen / blank en onder water lagen.

Den 24. September werden op de Koepoort gebracht twee metaalen stukken / om wanneer de Armade van den Prins van Oranje naar de Stad komen zoude / den Vyand zo van Lammen, als die tusschen de Hoogwoertsche en Koe-poorten in de Weyden digt onder de Stad beschanst lagen / daar mede en met schermutselen zo veel te doen te geven / dat die Schepen en 't volk bekwaam passeeren en in de Stad komen konden.

Ten zelven dage werden wederom zestien Paarden geslagen / en (als voorheenen gezegt is) onder de Gemeenten verdeelt / aan elk persoon een pont / en dat voor twee dagen: de Koetjen werden zo lang gespaart als doenlijk was / om dat de zieken en kranken met de Melk en Boter mochten geholpen en onderhouden werden. Eenige Paarden geslagen en uitgedeelt.

Nu zullen wy ons wederom keeren tot des Prinsen Leger / 't welk wy in de Noort-Aa gelaaten hebben / daar het nu eenige dagen stil moest leggen by gebreek van water: want op het Canaal naar Zoeterwoude, en tot Zoeterwoude binnen lag de Vyand / en had dezelve gestopt.

Dit stil leggen behaagde veele leediggangers niet / die gemeenlijk met den monde alles moeten regeeren / en gantsch geen onderbindinge der Oorlogen hebben / waar door zy riepen / lasterden / en spraaken schandelijk / waarom de Admiraalen niet voort voeren / het welk doenlijk was geweest / indien de Schepen vleugelen gehad hadden / want het water stond op dit laagste Land niet hooger van negen duym / en de Galeyen gingen anderhalf voet / en sommige twee voeten diep. Hier door hebben de Capiteynen begeert / dat zijn Excellentie / die nu van zijn ziekte gebeetert was / in 't Leger zoude komen / het welk hy omtrent dezen tyd gedaan heeft. Zyne komste maakte een groote vreugd / en behaagde den Vyanden niet wel / die zulks gewaar werden door het menigvuldig schieten. De ordonnantie des Legers behaagde zyn Excellentie zeer wel / en de Prins stelde terstond order / om den weg te onderzoeken / dien men moest doorsteken / namelijk den Kerkweg, het welk een Edelman uit Oranje / Bultran, en Cornelis Klaaszoon, de Vice-Admiraal / met Joost Moor, en andere onderzochten / en daar van zyne Vorstelijke Genade met den Admiraalen en Colonels rapport deeden: De Prins komt in 't Leger.

en werdt daar na verordent / hoe men dezen weg best zoude voorsteken : en zoo verre de Heere zyn genade met het wasschen des waters wilde ontrekken / en geen anderen wind geven dan het op dien tyd woei / welk het Water leeger maakte / werdt besloten dertig of veertig Schuyten met Brood over te brengen steels wyze : daar zich de Capiteyn Grenu toe aanbood. Na dat zyn Excellentie den Admiraalen / Colonellen en Capiteynen bevoolen hadde / alle vlytigheid aan te wenden / zoo het moogelyk was / is hy wederom naar Delft getogen.

Die van Leyden dragen Duiven in 't Leger.

Als nu de Borgeren van Leyden wel eenige hoope van verlossinge zo door der Staaten voorschreven Brieven / den 12. geschreven / als door het gezicht en gehoor des geschuts en andere merkelyke teekenen hadden / doch in langen tyd geen Brieven ontfangen noch gezonden hadden door de zeer scherpe Wachten / die rondom de Stad lagen / zyn op den 26. September twee Boden by den Admiraal uit de Stad gekomen / hoewel met groot peryckel en moeiten / welke inzonderheid gezonden waren om der Borgeren uitersten nood te kennen te geven / die wel zeer groot was / doch zo groot niet als dezelve by andere gemaakt werdt : en ten tweeden / om de gelegentheid der heyrlegers te zien / en dezelve hunnen Borgeren te verkondigen / zoo zy weder in komen mochten / zo niet / hun het zelve door vliegende Boden te verkondigen / te weten op de Romeinsche wyze / en by die van Haarlem in hunne belegeringe zeer dikmaal gebruikt / namelyk met oude Duyven, welke langen tyd te velde gevloogen hadden, en zeer vast gewent waren.

Jul. Frontinus.

Namen van de eigenaars van de Duyven.

Deze Duyven / die acht in 't getal waren / behoorden Ulrik Cornelisz., Willem Cornelisz., en zyn broeder Jan Cornelisz., welke daarna in den Jare 1578 tot vergeldinge van deze diensten by een open Brief of Instrument verzegeld met het Stads Zegel / ter dier zaake verkregen hebben / voor hen en hunne nakomelingen / dat zy mogen gebruiken tot Tytel : Die van Duyvenbode , en tot een Schild of Wapen mogen voeren het Wapen der Stad Leyden, (zynde twee roode Sleutelen / Borgons-kruyswys over den anderen in een zilvere velt) en tusschen elk kwartier een blauwe Duyve / omringd met een krans of kroone van Eyken-bladeren / zynde een Kroon / waar mede de oude Romeynen hunne Borgeren / als zy eenige dienst voor de Stad of de Gemeente gedaan hadden / plachten te vereeren / en genoemt werde Corona Civica. Dezen Brief heb ik gezien en gelezen.

Corona Civica.

Deze Boden meenden weder naar de Stad te gaan met des Admiraals Brieven: dan alzo zy kleinhartig waren / en niet wel

door

voor honden / kreeben wederom. Hier door heeft de Admiraal Loys van Boysot op den 27. een Duyf laaten vliegen / en aan die van de Stad geschreven.

Eerste Duyf met Brieven binnen Leyden gekomen.

Hun goede hoope door Gods genade van verlossinge beloovende: begeerende dat zy standvastig wouden blyven, ook niet lichtvaardig zyn, om eenige victualie in te nemen, ten waare zy hem of eenige verzekertheid van hem zagen.

Want hy zorghde dat de Spanjaarden eene loozen aanslag op zynen naam zouden maken. Gelijk men zelve dat de Magistraat by Vrienden gewaarschouwt was / dat de Vyanden voorgenomen hadden / in den nacht met eenige victualie Schepen / onder 't dekzel dat zy Vrienden geweest waren / in de Stad te komen en die alzo te overweldigen.

By den Brief / welken de Admiraal Boysot aan de Stad Leyden met de Duyve zondt / was gevoegt een Missive aan den Heer van Noortwyk, van den volgenden inhoud:

Monsieur de Nordtwyck, doiz que fusmes arrivez au Noort-Aa, je vous escrivi le succez de nostre voyage, mais le Messagier par pusilanimité ou autrement retourna en ce lieu, sans accomplir sa promesse, qu'estoit de presenter au Magistrat les lettres de son Excellence, & cela est advenu par diverses foys; qu'est la cause (au grand regret de son Excellence & la nostre) qu'avez eu si peu de nouvelles de pardeca. Je suis esté tres-aise de veoir par les lettres du Magistrat de Leyden, que vous & vostre Cousin avez encore souvenance de celuy qui vous est vrayement affectioné serviteur & amis, & qui pour secourir tant de gens d'honneur, n'espargnera sa personne ny sa vie, de quoy pouvez hardiment asseurer ceux de la Ville, les prians qu'avecques leurs Galleres & Batteaulx de Guerre ils ne sortent jusques a ce que soyons hors de tout danger a voz Portes, & que pourrons communiquer ensemble, &c. J'espere d'avecques l'ayde du Seigneur y estre de brief. Iceluy Dieu vous maintienne avecque Mad. vostre Compagne (laquelle trouverat es presentes mes cordiales recommandations ds ses meilleures graces) & nous tous en sa saincte Sauvegarde. En nostre Gallere au lacq de Noort-Aa, pres de Weypoorte ce 26. de Septembre, 1574.

Vostre tres-affectionné & perfect Amis.

LOYS DE BOYSOT.

Tweede Brief van Boyſot aan Douſa.

Myn Heer van Noortwyk, na dat wy aan de Noort-Aa gekomen waren, zoude ik u geſchreven hebben den voortgang van onze reyze, maar de Bode door kleinhartigheid of anderzints, is alhier wederom gekomen, zonder zyne beloften te volbrengen, de welke was, aan de Magiſtraat Brieven van zyne Excellentie te brengen. Dit zelve is op verſcheiden tyden meer alzo geſchied, (tot groote droefeniſſe van zyn Excellentie, en ons, het welke de oorzake is, dat gy van ons zoo weinig tyding vernomen hebt. Ik ben zeer verblyd geweeſt, dat ik door Brieven van de Magiſtraat van Leyden gezien heb, dat gy en uwe E. Couſyn noch gedachteniſſe heb van hem, die u een waarachtig toegedaan Vriend en Dienaar is, welke om zoo veele eerlyke Perſoonen te helpen noch zyn Perſoon noch zyn leven zal ſpaaren, waar van gy die van de Stad vryelyk kondt verzekeren, hun biddende, met hunne Galeyen en Schepen niet uit te komen, ter tyd en wylen toe dat wy buiten alle perykel zyn, en met den anderen vryelyk mogen handelen, &c. Ik verhoope met de hulpe des Heeren zeer haaſt by u te wezen: dezelve God wil U en Mevrouwe uwe Huysvrouwe, (aan welke ik myn hartelyke groetinge doe) en ons alle te zamen bewaren en onderhouden in zyn heilige beſchuttinge.

In onze Galeye aan de Noort-Aa by de Weypoort, dezen 26. September 1574.

Uw toegenegen en volmaakte Vriend.

LOYS DE BOYSOT.

15. Die van Leyden ontſangen van den Admiraal Boyſot en zyn Excellentie Brieven door een Duyve. Verhaal van de groote elende, honger en ſterſte binnen Leyden. Ongehoorde ſpys en drank, by de Borgeren gebruykt.

Een vliegende Bode binnen Leyden gekomen.

De eerſte vliegende Bode kwam den 28. September in Leyden, welke die van de Wet met klokken-geſlag hunne Burgeren den 29. afgelezen en voorgehouden hebben / hun te kennen gevende, dat zyne Vorſtelyke Genade zelve in het

Le-

Leger geweest hadde, om alle ordeninge tot hunne verlossinge te stellen, en begeerde, dat die van den Gerechte een generaalen Biddag zouden ordonneeren, om God almachtig vieriglyk te bidden, dat hy de Stad van haar elende wilde verlossen, en zyne Excellentie victorie verleenen tegen hunne Vyanden, en heeft hen alle vriendelijk groeten / begeerende dat zy noch een weinig in hunne standvastigheid zouden volharden; want de Heer der Heyrschaaren door middelen in hunne verlossinge zoude voorzien:

Op het Duyfje de blyde tyding brengende van 't Leydsch Ontzet, gemaakt door myn Oom, Jan van Hout.

Rymen op de briefdragende Duyven.

Terwyl den zwarten Peen, het Palladynsche Leyden,
Beleyde omringende de Wallen, Muyren, Vest,
En dat om zwaerder peen, haer Borgeren meest schreyden,
Peen, die hem God toezondt, als hongernoot en pest,
Rontsom met Schanssen ziet, naer Noort, Oost, Zuyd en West:
Begravenisse alom, den Vyand' waeke' om winnen yet.
Zo dat zyn trotsen mond, dorst roemen op het lest,
Om hier te raeken in, zelfs Jupin konst beginnen niet:
Dione' heeft dit gehoort, daer zy in thoog van haer tinnen ziet?
Myn hart gunt Leyden *goet (sprak zy) tza Duyfkens geyl,*
U vlugge vlogelkens ontspreyt, en recht daer binnen vliet,
Deursnyt de lichte locht, en draegt hem van haer heyl
Veel blyder tydingen, u weg is niets onveyl,
Mer onbezet. Mars ziet, is van des Moors goetgonderen:
Ik van den Batavier, Neptuyn die de bezeyl-
-de zee gebied, ook den Jupin, God van de Donderen.
Dees vougen hem by my, wel ist dan te verwonderen
Dat Leyden *werd ontzet? elk brengt t' zyne om verblyden „ by,*
Jupin zyn stormend weer, Neptuyn vervult de honderen
Mit zee, myn Duyfkens ik, dus Leyden *werd dees tyden „ vry,*
Vlied weg Spek, zucht en zegt, dat jegens God quaed stryden „ zy.

Onder de Borgeren was hier over groote vreugt / en hun moed nam zeer toe. Zy loofden en dankten den Heere / en baden / gelijk ook de andere met hen verbondene Steden zonder ophouden om haare verlossinge.

Deze vreugd was nochtans niet zonder droefheid vermengt / want te hooren en noch op dien dag was de wind in het Noord-Oosten / die hun meer waters deede verliezen

van winnen / en het stond op dien tyd zoo geschapen / dat in des Prinsen Leger alle hoope schier verlooren scheen / behalven op Gods onzienlijke middelen / die God door den spring-vloed mocht zenden / welke op den 29. September beginnen zoude / en duuren tot den tweeden October ; zulks de voorschreven Admiraal Loys Boysot aan zyne Vorstelijke Genade schreef / dat zo hun de Heere by dezen Spring-vloedt met den windt niet genadig waare, en hun middelen gaf, die noch ongezien waren, hy tot de spyzinge der Stad geen moet en hadde, immers voor dezen tyd, en vreesde dat hy langer wachtende te laat zoude komen ; want zy hadden in de Stad geen meer Beesten / dan daar zy noch tweemaal vleesch van konden omdeelen / waar mede zy het acht dagen konden houden. De elende / die boven de sterste / krankheden en tweedracht in de Stad was / vernam hy door de Boden dat alreede niet van te groot waren. Gelijk ook in der waarheid bevonden is.

Boysot schryft aan zyn Excellentie.

Groote hongers-nood binnen Leyden.

Want veele hadden in zeven weken geen brood geproeft, en niet dan water gedronken. By de voornaamsten was het Paarden vleesch zoo gemeen / als nu het Schapen vleesch. Honden en Katten werden door de Vrybuuters / en de anderen in de Stads-poorten gebraaden en voor lekkernye gegeten. De menigvuldige vreemde spyze / die daar gekookt werden / zijn my onmogelijk te beschryven : nochtans kan ik niet nalaaten / eenige derzelve te verhaalen en aan te tekenen : Sommigen aten wyngaarts bladeren met zout en styffel gemengt. Zy vonden groot onderscheid tusschen de bladeren van verscheiden boomen / waarom van Peerboom-bladeren veelderley gerechten gekookt werden. Wortelen, Koolstronken, afgevallen Kools-bladeren, ja zelfs die onder de assche en vuylnisse weggeworpen waren, was dagelyks kostelyke spyze. Wortelen in wat watermelk gebrokt, en gekapte huyden, waren by sommigen gemeenen kost. Anderen aten hunne hondjes daar zy mede plegen te speelen. Daar men het vleesch uitdeelde / kwamen de schamele Jongens / en waar een klein stuksken hing of viel / aten zy het rauw op. Schellen van drooge Schollen op de straaten liggende, werden uit den drek opgeraapt en terstond gegeten. Men heeft gezien / dat schamele Vrouwen haare huyk over het hooft trekkende op de mishoopen zaten, de beste beenderen zochten, en met zich droegen. Waar zy een koolstronkje vonden / aten zy dezelve terstond op. De beenderen, te vooren van de Honden geknaagt en weggeworpen, werden weder opgenomen, en door de Jongens dikmaal gezogen en geknaagt.

Leydsche spys in hun benauwtheid.

Een

groote Galeyen / en rusten veele Schepen toe / doch konden geen volk 'er op krygen.

Dus het van door al het voorverhaalde in de oogen der Menschen onmogelyk scheen de Stad Leyden op die wyze te konnen ontzetten en te victualleeren / en dat alle moeiten en kosten om 't zelve te bevorderen / te vergeefs en ydel waren.

Doch als nu de zaken dus elendig stonden / heeft de Almachtige God / de Heer der Heyrschaaren / wiens naam een Noodhelper is / die de zyne ter rechter tyd bystaat / en zyne barmhertigheid in tyde van nood zend / gelyk de regen ter rechter tyd komt / als het droog is / die de nederige en verslagene van herten verhoort / den bedroefden helpt / moedige zielen verkwikt / en den hongerigen als een God Schadai, (daar alles de volheid af heeft / wat levendig is) zyn hand opdoende verzadigt; die ook altyd op het onverzienste / wanneer alle menschelyke hulp en bystand ydel is / wil werken / op dat zyne hoogste Majesteyt / en geen menschen kracht noch geweld de eere / die hem alleen toekomt / toegeschreven zoude worden. Deze (zeg ik) heeft dezelve kracht vertoont (hoewel op eene andere wyze) waar door hy de Kinderen Israëls van Pharaos tyrannige hand verloste, en zond zyne Boden en Posten uit / namelyk de Winden en Stormen / en liet dezelve blaazen / en de wateren verspreiden op een wonderbaarlyke wyze; want juist met den springvloed heeft zyn krachtige hand den wind eerst stormende uyt den Noord-westen gezonden, die het water, 't welk afgeloopen was, weder in het Land bracht, en daarna een Zuid-westen wind, welke het zelve naar Leyden dreef; zulks des Prinsen volk / 't geen te vooren maar negen duim waters had / nu acht en twintig duim verkreeg / en genoeg / om eerstmaal over het hooge Land door den Kerkwerk te komen / daar 't zelve ver[illegible] was; doch zoo hun daar komende / noch wat waters mocht ontbreken / uit elk Schip tien of twaalf Man te springen / om alzo de Schepen te lichten en voorts te heffen / ten einde over den Kerkweg te geraken. Volgens dat besluit hebben zy tusschen den 1. en 2. October / te weten / den nacht voor Saterdag / na dat zy met ettelyke Galeyen een loos alarm naar den Stompwyker weg gemaakt hadden / den voorschreven Kerkweg op deze wyze aangevallen.

Voorbereidinge van God tot 't Ontzet van Leyden.

Hoogte van't water door den Springvloed.

De aanrukkende Scheeps-slag-orde van des Prinsen Galeyen / over dit voorschreven waterveld was op deze wyze bestelt. De Admiraalen van Vlissingen en Zierikzee hadden elk achter hen 25 Galeyen / en verspreidden zich als twee vleugelen. De Admiraal Boysot aan de slinkerhand naar Zoeterwou-

Togt uit de Noort Aa naar de Kerkweg.

woude, om dat men achtede dat des Vyands meeste geweld daar was / en had by zich den Colonel La Garde. De Admiraal van Zierikzee, met den Heer van Citadelle en Bultrant, Capiteynen Pauwels, Durant, en andere. De Vice-Admiraal met den Heer van Nocles, den Heer van Cornes en Bouchart, de Capiteynen Herri en Grenu, aan de rechterhand aan de zyde van Swieten, Philippus van Assaliers, Commissaris Generaal over de Artillerye en Munitie van Oorlog / was verordent te blyven met het grof geschut / en acht of tien Galeyen op de Noort-Aa, om de Victualie te bewaren / die daar blyven zoude ter tyd toe dat de voorschreven Admiralen meesters van den voornoemden Kerkweg waren / en als dan zouden zy volgen / en die van Zoeterwoude dapperlijk groeten met het grof geschut / 't welk / toen zy daar nader by kwamen / gelaaden werdt met kleine zakjes kogels / in elke zak drie honderd kogels konstig gelegt / om zich te verspreiden onder de menigte des volks.

Dit alles dus verordent zijnde / begon de voorschreven Scheep-slag-orde omtrent ter middernacht / tusschen den eersten en tweeden October / te trekken / liggende van den anderen verspreid zo verre men met een roer bereyken konde / en hadden in het midden achtien of twintig Scheepen met Pioniers / Schans-korven / Cabassen en Zoden / om zoo haast als mogelijk was zich op den zelven weg te beschanssen.

De Spanjaarden hadden op dezen Kerkweg zodaanigen sterken Schaarwacht gestelt in kleine Schuytjes / dat dezelve wel een geheele Wacht verstrekken konde. Deze riepen wel / als des Admiraals Scheepen aan kwamen: Wie daar! wie daar! doch verkregen geen antwoord / ter tyd toe dat des Admiraals Scheepen binnen scheuts waren. Daarna lichten hun der Admiralen Scheepen zo toe / en donderden met hun grof geschut daar zo zeer onder / dat de duystere nacht scheen dag te zijn. Deze Schaarwacht deed wel eenige schooten met Calibers / Musquetten en kleine stukjes / doch verliet haare Scheepen / en nam de vlugt zoetjes al schietende / tot zy by haare Wachten kwam / die op elken hoek van den weg beschanst waren.

De Kerkweg ingenomen van des Prinsen Volk.

Deze kwamen van beide zyde dapper uit / en schooten zeer fel met Musquetten op des Prinsen volk; doch 'er werdt van den Zeelanders zulken hagel geschut onder gezet / dat zy met groot verlies van volk bukkende naar hunne Schanssen moesten wyken / laatende alleen een weinig volks / het geen schermutzelde / doch het echter niet lang hieldt; want de Fransche Capiteynen La Garde, Bultran en Bouchara, bega-

ven

den zich op den weg / en verschansten zich aan de Zoeterwoudsche zyde ; Greenu, Ladriere, en andere aan de rechterhand.

Terwyl zy zich nu onverhindert voor den dag verschansten / schooten de Zeelanders uit hunne Scheepen dapper op die van Zoeterwoude / voornamelyk daar zy vuur of licht zagen / en ook zommige Huizen in brand / terwyl de Bootsgezellen / en Francoisen / die op het Land waren / ook zommige in brand staken.

De voorschreven Capiteynen der schermutselinge aan beide zyden komende / bestroiden den weg overal met voet-angelen / op dat de Vyand / eens van dezen weg afgedreven zynde / niet zoude konnen wederkeeren.

Als des Prinsen volk den Kerkweg dus ingenomen had / en wel verschanst was / en de Wacht 'er op gestelt hadden / staken zy den zelven op drie plaatzen door / om de Galeijen 'er door te laaten / en middelertyd werd de victualie / die omtrent honderd Scheepen sterk was / gehaalt ; en kwamen alle over / behalven twee / die uit de gemeene Vaart gedwaalt en op het droogen gekomen zynde / in der Vyanden handen vielen.

Waardig is aan te merken / dat in die dappere daad / voor der Vyanden oogen en in 't midden van hun groot geweld geschied / des Prinsen volk maar vyf of zes Mannen verloor.

17. De Admiraal Boysot komt met de zyne op Meerburch. Baldeus vlucht uit Zoeterwoude. Boysot schryft aan die van Leyden, dat zy uitvallen zouden op de Schans van Lammen. Die van Leyden stellen order, hoe zich ieder van binnen dragen zal om zulks te volbrengen.

Als nu de gantsche Scheeps-heyrkracht met de Victualie over dezen weg was / roeide de Admiraal van Vlissingen naar de Meerbrugge, doch wat vorder zynde / daar men de meeste diepte vermoede / was het zeer droog. Hier toonden zich de Zeelanders zeer manlyk / die hunne Scheepen lichtende / in het Water sprongen / en liever hunne Scheepen op hunne schouderen door het water wilden dragen / dan ach-

Des Prinsen volk in Meerburg.

achter te laaten / en kwamen dus doende / in Meerburg.

De Spanjaarden en andere rondom de Kerke van Zoeterwoude in veele Schanssen leggende / des anderen daags des morgens den tweeden October ziende / dat des Prinsen volk noch door dien tyd zynen weg naar Leyden niet nam / meenende / om dat zy van achteren naar hun toe zagen branden / en dat des Prinsen Scheepen hunnen cours namen / (gelyk gezegt is) op de Papenmeer en Vrouwenbrugge, duchtende eensdeels dat men ze in Zoeterwoude bezetten woude / en daar beneevens ook bespeurende / dat het water in zoo korten tyd eenen voet gewassen was / werden mitsdien met de tweede vreeze bevangen. Baldeus haar Overste ziende het voordeel / 't welk des Prinsen volk alreede in had / en den moed verlooren gevende / verliet Zoeterwoude met zodanig een snelheid / dat hy zich geen tyd gaf / zyn geschut met zich te nemen. Vermits hy dus de eerste was die vluchte / volgde hem Allonso Lopes Gallio met zyn volk tot zeven Vaandelen naar Voorschooten door eenen weg / die zy tot dat einde met rys verhoogt hadden.

Baldeus vlucht uit Zoeterwoude.

De Admiraal met de zynen in Meerburg zynde / werdt dit niet gewaar / dan toen het te laat was / en de meesten henen vertrokken waren; doch eenige Galeyen hun den weg onderscheppende / schooten 'er zoo dapper onder / dat sommige te rug moesten wyken. Als zy nu dus van den anderen verdeelt waren / sprongen de Zeelanders in 't water / en vielen met verroeste lange daggen in de achterste / die naar Voorschooten vloden. Sommige recht toe recht aan loopende / versmoorden in slooten en wateringen. De geene / die nu niet verder naar Voorschooten konden komen / vreezende het geschut dat hun achterschept had / namen de vlucht naar den Stompwyker weg, hun geweer meest van zich werpende / en liepen voorts naar den Leydschen Dam en Voorburg. In deze vlucht verloor Baldeus volk met de geene / die 's nachts van het geschut omgebracht waren / omtrent twee honderd mannen. Sommige Scheepen met wyn / victualie en baggasie Baldeus toekomende / werden door des Admiraals volk genomen / en tot hem gebracht.

Hier moet de Leser aanmerken / dat hoewel God des Prinsen volk door het wassend water / en door den wyzen raad / om de middelen te gebruyken / die daar toe dienden / wonderlyk begenadigt had / het noch alle te zamen niets geweest zoude zyn / ten ware hy de Vyanden een verzaagt herte gegeven hadde; want hunne sterkte van volk en geweldige Schanssen scheenen onoverwinnelyk. Doch op dezen tyd werden

God alleen de Ontzetter van Leyden.

den ook die van Leyderdorp, en die van Lammen met de vreeze der Philistynen bevangen / dat zy van angst beefden / en verschrikten door de krachtige hand van God / als Edom en Moab, en waren verzaagt / als de inwoonders van Kanaan: de eerste / namelijk die van Leyderdorp, ziende dat hunne medegezellen de vlucht genomen hadden / en die van Lammen, dat de Zoeterwouwsche Kerk en Huyzen daar omtrent in brandt stonden / hielden noch stand / en werden door eenige Soldaten / die van Zoeterwoude kwamen / geassisteert; waar van zich ook een zeker getal op de huyzinge van Kroonesteyn achter een stuk muurs / dat was blyven staan / verbergde. Het welk de Admiraalen en andere Capiteynen ziende / namen zy hunne koers van achteren naar de Zoeterwousche Kerk / namen dezelve in / en staken ze in brandt / en trokken voort langs 't Bosje van Zoeterwoude, tot digt by den Vyand / op welken zy dapper schooten.

Zoeterwoude ingenomen.

Nu moeten wy wederkeeren tot die van Leyden. Hier vooren is gezegt / dat de Boden in des Prinsen Leger Duyven brachten / waar van een gezonden was / die hunnen Brief getrouwelijk overbragt. De Borgers verwachteden anders niet / dan tyding / wanneer zy uit zouden vallen naar de Schans van Lammen: 't geen hun wel den 1. October geschreven was / dan de Duyf falieerde / en kwam eenen dag daarna / weshalven de Borgeren hun gezet teeken niet hadden gegeven / noch gedaan 't geen de Admiraal Boysot belast had / van hunne zyde te doen / naamlijk / dat men des Dyngsdags 's nagts uit de Stad met Schouwen en Scheepen de Schans van Lammen aantasten zoude / terwyl zy dezelve van de andere zyde met zulken geweld zouden aanvallen / dat zy niet twyffelden met de hulpe des Heeren / of zy zouden dezelve overwinnen en innemen / maar alzoo die aanslag door 't verdwaalen van de Duyf verhinderd was / en Boysot gans geen gewag vernam / meende hy / komende aan de Vrouwebrugge, dat de Stad overgegaan was / om dat zy zich zoo stil hielden; doch toen de Borgeren de voorschreven brandt in Zoeterwoude zagen / en voornamelijk den brandt in de Kerke / waarin zy wisten dat zich de Spanjaarden meest rondom verschanst hadden / was 'er een groote vreugd op haare Stads muuren / offschoon zy hunne Vyanden op Lammen noch sterk verschanst zagen / die uit dezelve Schans op des Prinsen volk geweldiglijk schooten / daar en boven noch des namiddags omtrent drie honderd mannen op het vervallen huys van Kroonesteyn zagen / brachten zy hunne Vaandelen op de muuren / bonden dezelve aan de moolen-roeden tot tee-

Klockheid van de Leydsche Borgeren.

kenen van welgemoedigheid en vreugden. Die van den Gerechte deeden ook deze vier punten op sterke pœne aflezen.

Order op't Ontzet geraamt by de Magistraat van Leyden.

1. Dat alle Vrouwen, onbejaarde jongens, en persoonen onbekwaam tot de wapenen, zich onthouden zouden van der Stads Vesten, en dat al wat Wapenen droeg, zich met zyn hals en zydgeweer op zyn hoefslag en verordende plaatzen zoude moeten laaten vinden.

2. Die den voorleden nacht gewaakt hadden, moesten hun weder begeven op hunne wacht.

3. Zouden ook niet van de Vesten gaan, ten ware hen die van den Gerechte van daar haalden.

4. Geboden alle Scheepen en Schuyten uit hunne omloopende wateringe te gaan leggen in bezyden grachten, op dat den inkomenden Scheepen door nood geen hinder en geschiede, hunne doortocht vry konde zyn, en de Borgeren hun van boven, bezyden en uittrekkende, mochten behelpen, na de nood zoude vorderen.

Nunquam factum, ait Dousa.

De Borgermeesters vertoonden (zegt men) hunnen Borgeren de Scheepen/ zeggende: ziet Borgers, daar achter die eene Schans is nu het brood, wat dunkt u, zullen wy het daar laaten, en van honger sterven? De andere riepen: Wy willen liever de Schans met onze handen aan stukken krabben, dan dat het voor Lammen geschut zoude worden.

De Heer van Noortwyk zegt/ dit niet geschied te zijn/ nochtans zijn 'er/ die verklaart hebben/ 't zelve waarachtig te wezen en gehoort te hebben/ 't welk ook wel zijn kan/ alschoon hy 't zelve niet gehoort heeft.

Toen nu de Admiraal zijn grof geschut door Zoeterwoude op het Papenmeer had doen komen/ en dat wel om twee oorzaaken/ ten eersten/ om dat hy van hier aan de slinkerhand de Schans van Lammen steeds naderde/ en ten tweeden/ om dat de victualie Scheepen in Meerburg de een den anderen hinderlijk waren/ hadden zy aldaar alle te zamen groote schade konnen lyden/ ten ware zulks door God Almachtig niet verhoed geweest hadde/ die hunne Vyanden het herte (gelijk gezegt is) geheel benomen hadde/ en met vreeze hadde doen vluchten. De Spanjaarden schooten zo uit de Schans van Lammen, als uit de Schans van Jacob Jansz. op 't Wedde, op des Admiraals Scheepen en deeden hem eenige schade/ ja doodden ook met eenen schoot zeven mannen/ en gelieten zich als of zy van meeninge waren die Schanssen in te houden.

18. Be-

18. Beschryving van de Schans van Lammen. Boysot neemt voor, dezelve te beschieten. De Prins twyffelt aan het Ontzet van Leyden. De Spanjaarden verlaaten Lammen en meer andere Schanssen.

Vermits de Schans van Lammen de grootste en sterkste was, daar des Prinsen volk voor vreesde, aangezien het land daar omtrent veel hooger leidt, en daarom met geweldt aangetast moest worden, moet ik den Lezer de gelegenheid van dezelve wat nader beschryven. De plaatze van deze Schans lag in een vlak veldt, daar geen hoogten omtrent waaren, noch andere, dan gestopte kanalen, en is byna een kwartier uurs gaans van de Stad gelegen. De Vliedt naar Delft loopt 'er met een kromte voorby. Aan de eene en andere zyde is een Watering, waar door men voorby Kroonensteyn in den Rhyn kan komen, en bezyden loopt de Watering op Zoeterwoude. De rest was lichtelijk rondom te begraven en te bewallen, want 'er stonden boomen genoeg. Deze wal der Schanssen was tamelijk dik, doch niet vry voor grof geschut, en ook wel bewaart met schanskorven, strykweeren, geschut en volk, weshalven naar menschen vernuft te spreeken, zo de Spanjaarden die Schansse alleen wel bewaard hadden, des Prinsen volk 'er niet dan met groot verlies van volk voorby gekomen zoude hebben.

Beschryving van de Schans van Lammen.

Doch offchoon deze Schans zoo sterk en voorzien was, gelijk gezegt is, besloot de Admiraal nochtans dezelve aan te tasten, en zond op den tweeden October omtren den avond de Capiteyns Grenu, Assaliers en Henri, om te bezichtigen, waar men met het minste hinder het geschut konde stellen. Dezen bevonden, dat zy twee halve Cartouwen op een einde van het Canaal zouden konnen stellen, doch met gevaar en ongemak.

De Admiraal schreef dien nacht alle deze voorverhaalde gelegenheid aan zijn Vorstelijke Genade, en dat hy van meeninge was, des anderen daags Lammen te beschieten. Doch ingeval hy tot geenen goede einde konde komen, moest men patientie oeffenen tot dat 't water hooger wies, om bezyden over het platte land te vaaren.

Boysot schryft aan zyn Excellentie om Lammen te beschieten.

De Prins, hoewel hy de gansche zaake in de hand des Heeren gestelt had, was met deze tyding niet zeer wel te

De Prins twyffelt aan 't Ontzet van Leyden.

vreden / en stelde het Ontzet van Leyden in twyffel / duchtende / dat men de voorschreven Schans van Lammen niet zoude overwinnen / zo door de voorverhaalde redenen / als om dat men zodaanigen Bresse of de stormplaats daar in niet zoude konnen schieten / waar door men zoude hebben mogen stormen / en ook dat de menigte van des Prinsen volk niet groot genoeg was / om de Schans stormender hand te overweldigen.

Doch in alle deze zwarigheden en kwade hoope wilde de Heere der Heyrschaaren alleen voorzien / zynen krachtigen arm de eere toe-eigenen / en betoonen / dat hoewel de menschen veele dingen konnen uitvinden om hunne Vyanden te overwinnen / het alles ydel en te vergeefs is / wanneer hy zyne alvermogende hand te rugge houd / en dat van hem alleen de overwinninge komt; want nadat beide de Admiraalen) des morgens zeer vroeg op den derden October / zynde op een Zondag / de slooten / die wonderlijk verstopt waren / hadden doen openen / meenende voorts / (gelijk gezegt is) hun geschut op Lammen te stellen / bevonden zy / dat de Heere / (die de zaake voor hun tot dien tyd toe uitgericht had) niet gedogen wilde dat hun Vyand met menschelijke kracht verjaagt zoude worden; want zyne hand had alreede, des nachts voor hun gestreden. Door zynen arm en kracht had hy in de herten van zyne Vyanden zulken vreeze gewrocht / en hen in zodaanigen verschrikking gestelt / dat zy met groote schande de vlucht namen / werpende hun geschut in de slooten / en achterlaatende veele goederen / brood / bier / en allerley victualie: en dus werdt des nachts voor den derden October de geweldige Schans van Lammen verlaten / die anders met groote perykel aangetast had moeten worden; want zo haast Boria bericht van Baldeus had ontfangen / om zich met de zyne te salveeren / was de schrik daar zo zeer in / dat zy meenden te laat te zullen komen / gelijk het ook kwaad genoeg was; want eenigen van de zyne in hunnen haast verdronken.

De Vyand verlaat Lammen.

Dousa.

Dicite vos Nymphæ Cronesteinides, hiccine terror
Panicus, an potius Spanicus error erat?

Van dit wyken wist niemand in noch buiten de Stad iets zekers / hoewel zy in de Stad des nachts een gerucht gehoort hadden / als of een grof stuk geschuts voor de Schans gezonken werdt: want 'er was een Jongen op de muuren, die had des nachts waargenomen, dat hy wel veele lonten uit de

Kloekheid van een Jongen.

de Schans zag gaan, maar gene daar weder in komen, weshalven hy zich verbeeldde / gelyk ook de waarheid was / dat de Spanjaarden hunne Schans van Lammen verlaaten moesten hebben / en zulks hebbende aangegeven / verzocht hy verlof / om derwaards te loopen / gelyk hy deede onder beloften van zes guldens, en met dit dekzel / zo hy daar noch Vyanden in vond / te zeggen / dat hy van honger verloopen was.

Nadat hy nu in de Schans geweest was / en niemand vond / wenkte hy met zynen hoed / 't welk men in de Stad noch niet geloofde / duchtende dat de Spanjaarden hem uit schalkheid zulks hadden bevolen; doch toen een ander / die met eenen Verrenjager hem gevolgt was / gezien werdt / zynen weg voorby de Schanssen nemende naar den Admiraal / die hy tot de knien toe in 't water te gemoet liep / was aan beide zyden vreugt.

De vroome Capiteyn Gerrit van der Laan begaf zich terstond met de Vrybuyters naar de Schans te Lammen, ter plaatze hy dezelve eerstmaal toegepaalt vond / daar hy de twee eerste Galeyen met vreugde ontfing.

G. van der Laan trekt uit de Stad naar Lammen.

De Admiraal niet ligt geloovig zynde / hadde deze twee Galeyen vooruitgezonden / welke bevonden gelyk hun gezegt was / naamlyk / de leedige Schans met twee stukken geschuts / doch gezonken.

Volgens de onderrichtinge van den Edelen Dirk Gysbertszoon Schaak, zullen wy alhier byvoegen tot een gedachtenis / dat zyn Vader / Gysbert Corneliszoon Schaak, die de eerste of de tweede Persoon was / die uit de Leydsche Borgers in de Schans van Lammen gekomen is / tot bewys van dien 'er uitgebracht heeft een koperen Pot met gekookte hutspot / die de Spaansche Soldaten / door vreeze bevangen / daar gelaaten hadden. De zelve is onder zyne erfgenamen noch berustende / en zyn ten dien tyde by onzen Mede-borger en myn Neef Pieter Corneliszoon van der Morsch, bygenaamt Piero, daar op gemaakt de twee volgende Rymkens / waar van het eene op dien Pot gesneden is.

Gedachtenis van Gysbert Schaak.

Door Godes hand // Dreef den Vyand
By nacht uit Lammen // Schans
Kreeg Schaak deez Pot // riep aan Boysot
Gy maagt over Dammen // thans.

GYSBERT CORNELIS.
3. October 1574.

Het

Het tweede is van dezen inhoud:

Den prys komt God, die door Boysot,
Leyden, verlost/ heeft:
En Schaak dees Pot, in Lammen, tot
Teeken met Kost/ geeft.

19. De Admiraal Boysot komt met alle zyne Schepen binnen Leyden, en spyst de verhongerde Borgeren. Algemeene dankzegginge tot God over de genadige verlossinge der Stad Leyden.

Boysot komt in Leyden, morgens ten 8 uren.

De paalen door des Stads Timmerman met zyne hulperen uit de Vlied en andere wateren/ waar door de Schepen moesten passeeren/ weggenomen en uitgetrokken/ en de Poort geopent zynde/ kwam des Prinsen volk met alle gereedschap naar de Stad. De Admiraal Loys van Boysot, trok met de voortocht en dankzegginge naar de poorten van Leyden, in welke zy zonder eenigen verderen wederstand des morgens omtrent acht uuren gelukkig kwamen. De Admiraal van Zierikzee/ Adriaan Willemszoon, bewaarde de achterhoede.

Vreugde binnen Leyden over hunne verlossinge.

Met wat een onuitspreekelyke vreugt en blydschap de Admiraal Boysot met de zyne door de Borgeren en Regenten ontfangen werden/ zoude niemand genoeg konnen verhaalen/ veel min de lust/ buurigheid en blydt/ die de gemeene lieden (van welke het meerendeel in 7 weeken geen Broodt geproeft hadden/ maar hunne uitgeteerde lichaamen moesten onderhouden met vreemde en ongehoorde spyzen/ gelyk voorheen gezegt is) aanwenden/ om weder Brood en andere Eetwaren van het Bootsvolk van Boysot en andere te mogen verkrygen. Onuitspreekelyk was het gewoel/ getier en geraas ten dien tyd binnen de Stad Leyden, inzonderheid langs de wateren/ waar door deze Victualie Scheepen voeren. Ouden en jongen liepen tot hunne halzen in 't water/ sprongen tot aan de Scheepen en zwommen/ om uit dezelve Brood/ Haring/ Kaas en andere Spyzen te verkrygen en daar mede zich zelven/ en hunne Vrouwen en Kinderen/ die door den gedurigen honger zoo verre gekomen waren/ dat

zy

zy op 't uiterste stonden / om hunne zielen Gode en 't lichaam de aarde op te offeren / te verkwikken / te versterken / en waare het mogelijk in het leven te behouden. Langs alle Straaten en Steegen liepen de menschen met de spyze in de handen / van vreugde roepende: Leyden is Ontzet, Leyden is Ontzet, *de Heer zy eeuwig gepreezen.* De Provіand in de Stad gekomen zijnde / ordonneerden die van den Gerechte / op dat alle dingen ordentelijk mochten geschieden / dat men in het St. Jacobs Gasthuys een groot gedeelte zoude brengen / en deeden dezelve aldaar door zekere Gecommitteerden aan een iegelijk / die zulks begeerde / uitdeelen / te weten / aan elk persoon een half brood / een stuk kaas en een pekelharing / op dat de arme uitgehongerde menschen / die zodaanige spyze in veele dagen niet genooten hadden / geen maate houdende / zich niet zouden overazen / maar hunne magen met den tyd en allengs weder tot zodaanigen spyze gewennen. 't Proviand in 't St. Jacobs Gasthuis gebracht.

Men konde zonder mededoogen niet zien / hoe elendig het verhongerde volk de haringen en andere spyzen verslonden / die hun de Admiraal / by zijn inkomste / langs de Vliet en andere wateren varende deed uit de Scheepen toewerpen / en ook het brood / 't welk zommigen zodaanig inslokten / als of zy tot geenen tyde hadden konnen verzadigt worden / waar door het den zommigen / die geen maate konden houden / niet wel bekwam / en door de groote gulzigheid en overmaate met het eeten tusschen de tanden op de straaten en elders zeer haastig gestorven zijn / zulks veele menschen door onmate hun leven geeindigt hebben. Veele door gulzigheid de spyzen genomen hebbende sterven.

Tot een eeuwige gedachtenisse / dat God Almachtig de Stad op zulk een ongehoorde wyze gespyst heeft / en de voorverhaalde Victualie-scheepen door de Vliet in de Stad gekomen zijn / hebben die van den Gerechte in den jaare 1577 aan de Vlietbrugge deze volgende Vaarsen doen stellen: Gedenk Rym op 't inkomen van de leeftocht.

Men was in groot verdriet,
Want Eten wasser niet,
En 't volk van honger schreyden.
Ten laatst God neder ziet,
En zondt deur deze VLIET
Brood, spys en drank in LEYDEN.

Van de eene zyde van de Stad naar het Meer / lagen drie Amsterdamsche Galeyen / die nu en dan op de Stad geschooten hadden / doch uit de Stad het grof geschut / en van buiten

ten 't Ontzet vernemende / ook hunner medegezellen vreeze gevoelt en geweeken zijn.

Dankzegging van de Borgeren tot God van wegen hunne Verlossinge.

De Admiraalen in de Stad zijnde / gingen terstond met hun volk en de Borgeren naar de Kerke en loofden en dankten / met de Kinderen van Israël den Heere die hun zo wonderlijk een Zee tot droog Land gemaakt / en de gantsche Armade zoo genadelijk behoed en ter gewenschter plaatze gebracht had / van gantscher herten. Op dat de gedachtenisse van deze wonderbaare Verlossinge door den tyd niet vergeeten en eindelijk vergaan mogte / besloten die van de groote Vroedschap ten dien tyd / dat men jaarlijks op den derden October door de gantsche Stad een algemene Bid- en Dank-dag houden en vieren zoude, om God Almachtig te loben en te danken / dat hy de Stad ten dien tyd zo genadiglijk van hunne Vyanden verlost heeft / die voorgenomen hadden / de Borgers en Inwoonders geheel te ruineeren en te verderben.

'tGetal van volk, met welke Baldeus de Stad belegert had.

Baldeus volk / 't geen daags te vooren wykende naar Zoeterwoude, en voornamelijk door de Weypoort gebrand had / liet dezen derden October over al uit vreeze hunne hutten staan / voornamelijk in de Schans te Leyderdorp en daar omtrent; want hoewel zy driemaal zoo sterk van volk waren / als des Prinsen volk / aangezien deze zoo met Soldaten / Bootsgezellen en anderen / die wapenen voerden / (uitgezondert die de Proviand voerden) niet boven de twee duyzend en vyf honderd sterk waren; waar tegen Baldeus hadt zich had beroemt / over de elf duyzend man sterk voor Leyden te leggen / gelijk ook genoeg afgenomen kan worden uit hunne Brieven hier vooren verhaalt / of immers dat zy ten minsten wel negen duyzend sterker waren / was niet min verschrikkinge en vreeze by hun / dan wy te vooren gezegt hebben / en ook lezen voor Jerusalem en Samarien geweest te zyn / nadien dezelve hand / die daar zyne Vyanden sloeg / en zijn volk op het alleronverwachtste verloste / ongetwyffelt de Stad Leyden, als de gantsche Waareld / ja zelfs onze Vyanden moeten bekennen / alleen door zyn krachtigen arm van hunne miserie en elende verlost en bevryd heeft; welke bekentenisse Leyden, de Prins van Oranje, en alle de zyne van gantscher herten voor alle menschen doen en bekennen: zeggende / ten ware zy hun betrouwen op de onzienlijke hulpe van God niet gestelt / en zy te vooren gezien hadden / gelijk zy naderhand zagen / dat de Stad zoo geweldiglijk aan alle kanten beschanst was / zy de Stad nimmermeer zouden hebben durven aantasten / om te victualieren met zulk een klein volk.

De Prins en Leyden bekennen alleen van God verlost te zyn.

Dus

Dus heeft de Heere in beide / te weten in de Vyanden en het volk van den Prins / door zyne kracht willen werken / op dat zyne eeuwige wysheid alleen de eere zoude toegeschreven worden.

By een tusschenreden moet ik hier noch een wonderlijke daad melden / die ook zonder verwondering niet behoorde voorby gegaan te worden. 's Nachts toen de Spanjaarden de Schans van Lammen verlieten / is binnen de Stad de Wal en Borstweeringe tusschen de Koepoort en den Tooren van Bourgondien ter lengte van zes en twintig roeden ingestort / en heeft dus zelf een Bressche gemaakt. Hadden de Stads Vyanden te vooren dit voordeel gehad / en voornamelijk een nacht of twee te vooren / toen zy in den nacht de Wallen heimelijk poogden te beklimmen / en byzonder de Hoogwoertsche poort, die zy alreede beklommen en dachten in te nemen / vermits hun door een Bagyn geboodschapt was / dat aldaar geen Wacht / of ten minsten zeer weinig was / hoewel zy contrarie bevonden / en door drie Roers-schoten stillekens weg moesten sluppen / zouden zy dit ongetwyffelt niet min voor een wonderwerk geacht hebben / dan de Borgeren nu doen / behalven schade of ten minsten angst; want de plaats tot den storm hun zonder geschut bereid geweest zoude zijn; dan het heeft den Heere anders belieft / en in de plaatze van schade baate gedaan / te weten / door dit gedrugs der vluchtende Vyanden vreeze vermeerdert / die meenden dat de Borgeren van vooren uitkwamen / en hunne Vyanden van achteren. Dies de Borgeren God te meerder dankbaarheid schuldig zijn. Bresse zonder geschut aan de Koepoort.

De Admiraal aldus binnen Leyden zijnde / heeft terstond aan den Prins / die te Delft was / geschreven / en zijn Vorstelijke Genade de vreeze gemeld / die den Heere belieft hadde in de herten zyner Vyanden te zenden / welke de Schans van Lammen verlaaten hebbende / hem eenen vryen toegang in de Stad gelaaten hadden. Boysot schryft uit Leyden aan den Prins.

Deze Brief werdt zijn Vorstelijke Genade op den voorsz. 3. October ten twee uuren in de Kerk zittende gebracht / en was zijn Vorstelijke Genade ongetwyffelt een andere tyding / dan hy des morgens ontfangen had / weshalven zijn opgetogenheid met dankzegginge tot den Heere en zyne inwendige vreugt door de haastige veranderinge te grooter was. Des deed hy terstond / als de Predikatie in 't Fransch gedaan was / den Brief openbaarlijk door den Predikant lezen / en den Heere met vrolijke en vuurige herten danken / welke ook terstond (de tydinge verspreid zijnde) in beide de groote Dankzegging tot Delft over het Ontzet der Stad Leyden.

kerken door een ontallijke vergadering van volk en wonderlijke vreugt en vuurigheid gedaan werdt / in de tegenwoordigheid van zijn Vorstelijke Genade / en voorts op alle plaatzen / alwaar ook de vreugden-teekenen van vuur / klokken en geschut aan alle kanten gehoort en gezien werden.

Als nu de Admiraalen de victualie in de Stad gebracht / den Heere gedankt / de Borgers gelaaft / verkwikt en hun gemoedigt hadden / hebben zy hunne victorie vervolgt / en hunne Vyanden / die in de Schanssen omtrent Leyderdorp gelegen hadden / nagejaagt.

Schans van Leyderdorp verlaaten.

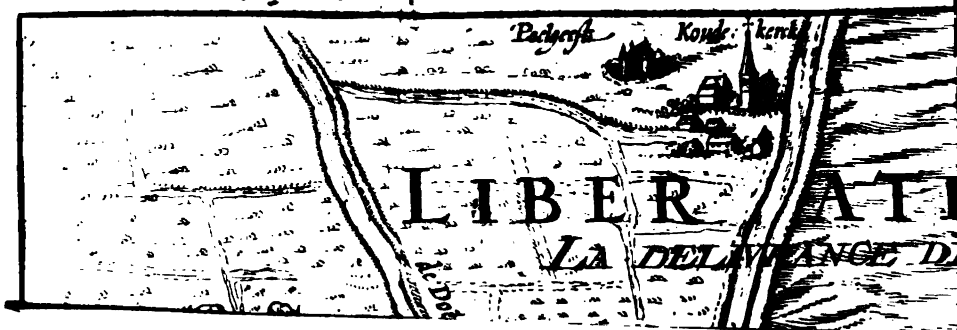
De Schans in Leyderdorp was boven maaten sterk gemaakt / en de daar in leggende hadden / als eenige Boden kwamen / op hunne sterkte zeer gepocht / 't welk hun alles nu tot een meerder schande en Gode tot meerder prys verstrekt: ook hebben zy immers zoo schandelijk de Schanssen van de Kage en Oudewateringe verlaaten / waarin zy jaar en dag gelegen hadden; want een zeer klein getal voorloopers van des Prinsen volk / (men zegt twaalf) joeg twee Vaandelen Knechten weg / van den welken ook sommige op zulker wyze vloden / dat zy niet ophielden / tot dat zy voor Amsterdam kwamen / daar zy tot hunne verschooninge zeiden / dat hun gantsche Leger verslagen was.

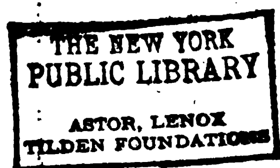
Hier dient niet vergeeten / wat de voorschreve Baldeus, vluchtende in zijn Herberg tot Leyderdorp gelaaten had / namelijk de geschilderde Stad Leyden met alle haare straaten / wegen en watertochten / zoo dezelve beschanst waren. Als hy nu moest wyken / heeft hy daar onder geschreven: *Vale Civitas, valete Castelli parvi, quid relicti estis propter aquam & non per vim inimicorum*: en is in de duytsche Taal gezegt: Adieu Leyden, adieu alle omleggende Schanssen, want gy zyt verlaaten om des Waters wille, en niet door onzer Vyanden kracht en gewelt. Ik beleide wel / dat het water wel een van de voornaamste middelen was / het welke Baldeus een oorzake gaf de Stad en zyne Schanssen te verlaaten: dan hadde hy de rechte waarheid willen spreken / hy zoude gezegt hebben / gy zyt verlaaten door de krachtige hand des Heeren / die myn herte met zodaanige schrik verslagen heeft / dat Antiochus nooit met zoo groote schande uit Persien verliep / noch Timotheus met zoo groote oneere na Gezara vlood / noch Lysias zoo schandelijk voor den Machabeen, als ik met de myne u / Leyden, en myne menigvuldige sterke Schanssen heb moeten verlaaten.

Baldeus woorden als hy Leyden moest verlaaten.

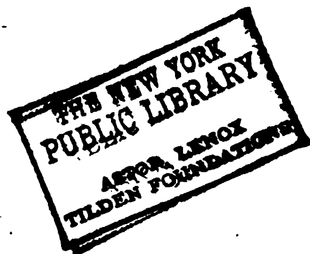
2Mach. IX. 2 Mach. X. 32. 2Mach. XI.

Des voorzegden Baldeus volk is ook op dezen tyd van de Goudsche Sluys verloopen / en voorts uit alle andere Schanssen.

Paelgeest
Koudekerck
LIBERATI
LA DELIVRANCE D

SCHEIDING

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX
TILDEN FOUNDATIONS

sen tot twee en twintig toe/ behalven de Schans op de Waddinge, daar nogh zommige bleven/ om de passagie vry te houden.

De dooden/ die in dezen toght van des Prinsen volk gebleven zijn / waren geen veertig. Hunne Vyanden beleiden zelven / dat van hunne zyde meer als duyzend Spaansche en andere Soldaten verslagen zijn.

Hoe veel Soldaten in 't Ontzet van Leyden gebleven zyn.

20. De Prins van Oranje komt binnen Leyden, bedankt vriendelyk de Magistraaten, Bevelhebberen en gemeene Borgeren. De Armen der Stad Leyden van die van Delft mildelyk gespyst en geholpen. De Prins de Stad met eenig Garnisoen voorzien hebbende, vertrekt naar Gouda. Besluyt van de Leydsche Historie.

De Prins van Oranje kwam den dyrden October binnen Leyden, alwaar hy van de Regenten en Borgeren met vreugde ontfangen/ en gelogeert werde ten huize van Dirk Jacobszoon van Montfoort. Hy bedankte met alle vriendelijkheid den Gouverneur Jonkheer Jan van der Does, de Regeerders/ Capiteynen en Bevelhebberen/ en alle de Borgeren hoogelijk/ dat zy zich zonder eenig krygsvolk/ in een zo strenge Belegeringe zo vroomlijk gehouden hadden/ beloofde dat men hun en hunne kinds-kinderen zulks gedenken zoude/ en heeft/ in de Stad komende/ op alles ordeninge gestelt/ zo in de Stads als des Krygszaken: en tot bewaringe van de Stad geordonneert vier Vaandelen Soldaten/ te weten/ drie Vaandelen Franschen onder de Capiteynen Oultran, Durant en Casauw, tot het Vaandel van den Heer van Noortwyk, op dat zijn Vorstelijke Genade zich zyne victorie/ die hem God verleent had/ zoude te nutte maken/ en is van daar naar Gouda vertrokken den 15. October.

De Prins komt in Leyden.

Hier dient ook niet vergeeten/ om Gods wonderlijke werkinge klaarder te openbaaren/ dat op den vierden October de wind weder Zuydoost keerde/ en drie of vier dagen zoo geweldiglijk uit den Noordoosten stormde/ dat men kwalijk van

God dryft het water door storm te rug.

van Delft tot Leyden komen konde; zulks God Almachtig door dit middel het water, 't geen zijn dienst verricht had, weder uit den Lande gedreven heeft, en de Weyden in weinig dagen droog geraakt zijn. Weshalven door dit getuigenisse alleen de gantsche Waareld moet bekennen en uitroepen, dat God de Stad Leyden door middel van storm en Water ontzet en bevryd heeft van de belegeringe haare Vyanden.

Gemeene handreyking aan de Armen.

Behalven de voorschreven ingebrachte Victualie, heeft zijn Vorstelijke Genade en zijn Raad goedgedacht, na het oude Apostolische gebruyk, uit alle Steden den uitgehongerden verarmden in Leyden een gemeene handreykinge te doen, op dat de verarmden, die in zoo langen tyd niets gewonnen en ook alle het gereedste verteert hadden, geholpen mogten worden, en dat ook der ryker victualie langer strekken mogt.

Tot dat einde hebben de Gedeputeerden des anderen daags met wagens en schuyten eerst door de Stad Delft omgegaan, en zeer veel brood, boter, vleesch, kaas, spek, visch en gelt verzamelt, alle te zamen waardig meer dan duyzend Carolus guldens.

Dit heeft niet alleen de armen ontzet, de ryken verligt, en de Stad gespyst, maar ook een grooter liefde en vaster verknochtheid tusschen de Steden gemaakt.

Tot een kleine tusschen-reden dient gezegt, dat niet alleen deze Stad Leyden, maar ook de gantsche Nederlandsche Kryg eensdeels om de Vaderlandsche Vryheid gevoert is: 't welk ook blijkt aan zekere stukken geschut Anno 1566 tot dien einde door de Vyanden der Vaderlandsche Vryheid gegooten, om de Vryheids begeerende hier mede ondryheid te geven. Nu zal de Lezer weten, dat die van Leyden, die om hunne Vaderlandsche Vryheid in zodaanigen nood geweest zijn, gelijk gezegt is, op dezen dag Vryheid, namelijk een schoon stuk geschut, *Libertas* genoemt, en door den Spanjaarts gezonken, weder bekomen hebben. De Heere gebe, dat zy het zelve en haar Vaderlandsche verkregene Vryheid gebruyken tot zijns Naams eere, en langen tyd tot rust en vrede van hunne Ingezetenen mogen bewaren.

Libertas in Leyden.

Op den achtsten October is zijn Vorstelijke Genade naar de Kage getoogen, en heeft aldaar ordeninge gestelt, om die plaatze te bewaren, en te behouden, zo het doenlijk was, als eene sleutel van de Haarlemsche Meer.

Den negenden naar de Goudsche Sluys, om daar te ordonnee-

neeren 't geene nodig was/ om de Schanssen te sterken en te doen behouden.

Alzoo door de zware ziekte/ daar zijn Vorstelijk Genade te Rotterdam in lag/ en waar van hier vooren vermaan gedaan is/ by den Spanjaarden geacht werd/ dat de Kryg met zijn dood lichaam en op zynen naam gevoert werdt/ zijn te Leyden onder Paspoort twee Spanjaarts gekomen/ door Julianus Romerus gezonden/ om te zien (vermits zy hem wel kenden) of hy noch leefde/ en dit bevonden hebbende/ als dan Philippus Marnix, Heer van St. Aldegonde, vry uit zijn gevangenisse te doen gaan/ 't welk zy daarna volbracht hebben/ na dat hy omtrent een jaar lang gevangen geweest had. Zyne Vorstelijke Genade heeft die twee Spanjaarden aangesproken en ernstelijk vermaant/ hun Paspoort en Brieven doen opmaken/ en na twee uuren wederom gezonden.

Niet lang na dezen tyd kreeg Baldeus, die naar den Haag geweken was/ aldaar dagelijks zijn groot ongeluk beklaagende/ geen kleine herserte met zijn volk/ want hy door zyne Soldaten zeer gehaat werdt/ die een gerucht verspreyde. den/ dat hy verstant met die van Leyden gehad/ en twee tonnen gouts ontfangen hadde/ op dat hy de Stad niet beschadigen zoude. Dit gevoegt by de betaalinge van zeer veel maanden/ die zy ten achteren waren/ gaf oorzaake/ dat hy by hen in zodaanige verachtinge en versmaadheid geraakte/ dat zy hem gevangen namen/ en eenen Elect in zijn plaatze stelden/ die over hem gebieden zoude/ deeden hem Brieven aan den Commandeur van Castilien schryven/ dat hy hun binnen tien dagen hunne betaalinge zoude zenden/ of dat zy anders van meeninge waren/ van daar te trekken/ en gelt te zoeken daar zy het verhoopten te vinden. De tien dagen verstreken zijnde/ 't welk was omtrent een maand na de verlossinge van Leyden, zijn zy uit Maasland-Sluys, Leydschendam, Voorschooten, Valkenburg, en andere plaatzen verzamelt/ sterk zo te voet als te paard/ tusschen de zes en zeven duyzend Mannen, zoo Spanjaarts/ Duytschen en Walen/ en trokken uit het platte Land van Zuyd-Holland naar Haarlem en Amsterdam, en aldaar de poorten gesloten vindende/ voorts naar Utrecht, alwaar zy zich zelven verhoopten te betaalen. Aldus werd op deze wyze en door dien tyd Holland door de groote goedheid des Heeren van zyne Vyanden verlost.

Baldeus komt by de zyne in ongenade.

Leyden van zyn beleg geheel verlost.

Na dat die van Leyden God en zijn Vorstelijke Genade gedankt hadden/ (gelijk gezegt is) hebben zy ook niet ondankbaar geweest jegens den voorschreven Admiraal Loys Boysot, maar

Vergelding aan Boysot en de zyne,

by die van Leyden gedaan.

maar hebben hem met een schoone gouden Keten begiftigt, met een dikken gouden Penning daar aan hangende; welke Penningen zy ook meer andere geschonken hebben.

De Edele Mogende Heere Staaten des Lands van Holland hebben den voorschreven Admiraal daarna op een heerlijken Maaltyd beschonken met een grooter Keeten van zes honderd Caroli guldens.

Gedichten op 't Ontzet van Leyden.

Ten dien tyde zijn veele en verscheiden Liederen / Gedichten / Jaar-gedichten of Incarnatien op 't Beleg dezer Stad gemaakt / waar van ik den begeerigen Lezer drie hier bywoegen zal. Het eerste is gemaakt door myn Oom / Jan van Hout, en het derde door zijn Vader Cornelis Meeszoon van Hout, voorby gaande de geene / die de Heeren dezer Stad hebben doen stellen boven den Ingang van het Stadhuis / vermits ik dezelve gevoegt heb in mijn eerste Deel / bladz. 169. waartoe ik den Lezer wyze.

Lofzang op 't Ontzet van LEYDEN.

I.

Gy, wiens gelyk niet wezen zal,
Niet is, niet was: Gy die het al
Van niet tot wezen hebt geschapen;
Gy goede Harder van u Schapen
Leyden *uwen naam mit recht*
Tot den hoogen Hemel drecht:
Tot den Sterren moet verheffen,
Ja veel hooger overtreffen,
Al u heerelyke daaden,
Al u heylzaame genaden.

II.

Die van u hant haar zyn geschiet:
Al zy noch onder het gebiet
Des Prinsen en Forsten van Orangen,
(De schrik en ysing van heel Spangen)
Staande was: in welker hart
Men de Burricht ziet van vart,
Uyt de Claverryke velden,
Die Gods hand rontsomme haar stelden
Hoog omringt van 't Oosche steynen
Werk der strydbaarer Romeynen.

III.

III.

U hooge muyren doen gewaar
Gewerden zyn dan hem kwam naar,
't Behulp der Goddelyker machten,
Wanneer u Borgeren versmachten
Deur den honger gantsch verneert,
Moeloos, bloeloos uyt geteert:
Als den moet heel was verlooren,
Door 't gebrek van 't spysbaar kooren:
Als door 't woeden van der pesten,
Weerloos waren uwe vesten.

IV.

Dier tyden als de tweede maal
Des Konincx van Escuriaal,
Veel duyzent knechten u omringen
En mit veel starkten vast bedwingen.
Als den Nembrot van Madril
Nam 't brood uyt u mond, en hil
Uyt u drooge en dorre kaaken:
Als gy niet dan laster spraaken
Hoorde van de Spaansche fielen.
Die u zochten te vernielen.

V.

Wat manlyk is, en zoo bejaart
Die op zyn dgie kost gorden 't zwaart,
Men dreygt mit killen, bangen, branden:
En naar 't schoffieren en tot schanden
Vrouwen, Maagden, Dochter teer
Sterven aan 't Bisschaeys geweer,
Vallen in 't spits der rapieren
Van Valencen: zonder vieren
Of medogentheyd te buygen
Niet den kinderen die zuygen.

VI.

Hoe menig, ach, onnozel wicht
In 's moeders wambe, die 't klaar licht

Noch niet gezien had, waar genomen
('t Gedenken, laas, maakt yslyk schroomen)
Wreedig uyt den buyk gesneen,
En verplet, of doot getreen,
Aan de want den kop geslagen
Voor 't beginzel van haar dagen.
Deze dreyging most gy hooren
Van 't onnozel bloed versmooren.

VII.

Mer ziet, ô wonderlyk dink,
Ons God gaf mer een oogen-wink,
Zyn wraak-hand was nauw opgeheven
Daar al te zaam aan 't schudden beven
't Hart, bestolp een groote vaar
Even als de vrouwen zwaar
Die den arbeyd voelen naaren,
En den weedom naakt van baaren,
Zulk verschrikken hem luy allen
En verbaastheyd heeft bevallen.

VIII.

Zy gaven hun strak op de vlucht,
Gelyk bloo honden die 't geruch
Des lichten jagers beesschen hooren,
Van verre is tuytende in haar ooren,
Als het bitzig honts geblaf
't Hart van 't hart weemoeg en laf
Maken is, en dwingt langs d'open
Velden, snellyk weg te loopen:
Vuyrig ellik hem zoo stelden
Deur te zaan de vochte velden.

IX.

Zy van malkander zyn verschoyt,
Zy van den ander zyn verstroyt
Recht als de slingerende schepen
Wanneer 't gehuyl van kabels, repen
Door 't stuyrsch Noordelyk geblas
Schielyk aanbevochten was.

En

En om 't nacht licht aan te treffen,
Doet de vlakt des Zees verheffen:
Als van d'Amphitryt de baaren
Nu den hoogen Hemel naaren.

X.

En zouden wy dees daaden groot,
Die Leyden *zynde in zulken noot,*
Ontfing, van 't Goddelyk *vermogen?*
Die wy mit dik betraande oogen
Zagen, zittende in de dood,
Die ons al hing over 't hood,
Onze kinders en gezellen
Niet mit blydschap groot vertellen?
Zouden wy 't ons enkels neven
Niet mit vreugd' te kennen geven?

X I.

Gewislyk neen, ô neen gewis
De zaak niet om te zwygen is,
Mer moet geroemt zyn 't gunt die dagen
In deze Stad onze oogen zagen
Door den honger 't lyf zoo laf
Werden was, den moet gans af,
Zoo ontmant, dat op der wachten
Niemand lust en hadd'. te achten
Mocht de moet hem zoo bedelven,
Dat elk minst docht op hem zelven?

X I I.

Alleen de Goddelyke *macht,*
De waak by daag, de waak by nacht
Bevoolen was, en heeft gebouwen:
Op hem alleen stont al 't betrouwen:
U alleen was schorm en schilt
Leyden *zyne goedheyd milt*
Schaar wacht, schilt-wacht, harnas, wapen,
Vesting, burrich, bedde om slaapen,
Beukelaar om af te weeren
Ende al 't geen dat konste deeren.

XIII.

ô Hulp des noods, ô band beyfzaam
Als wy verstikten in onze aam,
En in de twyffelyke nooden,
Tot u alleen om bystand vloden:
Baden dat u rechter handt
Wou behouden onzen standt
Als wy ol mit knyen gebogen
U ons bangigheid vertogen,
Zag men u barmhertig neygen,
Voelden wy vast opwaarts steygen:

XIV.

Naar uwen hemel boog 't gebedt,
't Gebedt, ons in de mond gezet
Van u ô stuyrman onzer tongen,
Ons hert hebt gy beweegt, bedwongen.
Om u die ons wou by staan
In die nood te roepen aan,
Ja hebt die tot u getoogen:
Als de naalde die gezoogen
Werdt, door heymelyke treeken,
Wezende aan d'Aymant gestreeken.

XV.

Barmhartig Vader 't was u wil
Dat u oor ons gebedt bevil,
Geenszins om dat wy in die dagen
Vernedert waren en verslagen:
Mer 't scheen in u oogen schoon
Door 't verdienen van u Zoon,
Die aan 't hout des Kruys geslagen,
Voor ons heeft den vloek gedragen:
Als ons ziel de hel verslonnen,
Heyl voor ons heel heeft gewonnen.

XVI.

Een onverganke lyken rom,
Van dyns naams heerlykheid daarom

Alomme in al des werelts plekken
In 't wyd en breed hem gaat uytstrekken,
Daar de Zon in 't Oosten ligt,
En ons toogt zyn lief gezigt,
Daar zyn glinsterende straalen,
Zynde op 't hoogste weder daalen:
Daar hy vind de Wester-oorden,
Ook in 't steedts behyzelt Noorden.

XVII.

Wanneer Gods hand hier in dit dal
Den Trotsen lasteraar tot val
(Valdees, den val van 's Heeren handen
U overkwam tot uwer schanden)
Had geslagen, in die uur
Sprong van vreugden op u muur,
Als een Callif in der Weyden,
En verblyde haar met u Leyden,
Heft Haar op, begint te danssen,
Jaagt den Vyand uyt zyn schanssen.

XVIII.

Wel aan gy volken, komt en weest
Mit ons verheugt in deze Feest
Ons straaten, markten ziet ten besten.
Betreet ons Chingelen en Vesten,
Schout de hooge Kerken aan,
Daar dit wonder is gedaan,
Door de Heere der Heyrschaaren,
Die den zwakken kan bewaaren,
En verlossing gaat betoonen,
Wilt hem dies met dank beloonen.

XIX.

Al zulke goedheid voor gemelt,
Aan uwen kinderen vertelt,
Op dat elk 't Drie-Eenig Wezen
Mag leeren kennen, minnen, vreezen:
Dat hy elk een mag zyn gedient,
God die 't goed alleen verlient,

God de Heer van 's Hemels Hoven,
Leert hem vastelyk geloven,
Dat alleen van zyner machten,
Troost ter nood staat te verwachten.

HOUT EN WINT.

Jaar-gedicht.

De Heer die heeft gehoort tot LeIIden het zUChten
En de BabILonsChe MaCht Van haar doen VLVCten.

Naam-dicht op de Stad Leyden.

Leyden was in ons een overvloedig „ meer,
Eer bestapte ons de dood te dier stonden,
Yselyk bederf, door straffe gloedig „ zeer,
Dan troost want w' aten Katten, Honden,
Eeckels, wortels ons van God gezonden,
Naar 't lyden trooste weder spoedig „ d'Heer.

Nadien in de Chronyk van Pieter Borre, in het tweede Deel / bladz. 63. noch eenige Jaar-gedichten gestelt zijn tot gedachtenisse van dit wydbermaarde Beleg en Ontzet / heb ik goed gevonden dezelve alhier by te voegen / die hy zegt gemaakt te zijn door Cornelis Klaaszoon van Aaken.

AChtIen VVeeCken droefLICk die tot LeIIden boVen Maten zaten /
NeCht of die hadden gestaan bII God / en die Staten geLaten.

Die Spanjaarden CraChtICh zeIIden eer zaL gegrepen zIIn de Maan
Dan ooCk die Stad van LeIIden / door 't VVater zaL ontgaan.

Doen heeft God zIIn VVater starCkeLICk doen VLoeden /
OM die Stad LeIIden door zIIn CraChtIge hand te behoeden.

Door V MaCht en geen ander / ô Heere der HeersCharen God /
VVerd LeIIden VerLost door den ECCeLentIe en Bolsot.

Den

Den derden OCtober hIer VVeL naarsteLICk op Let /
VVerde LeIIden door Gods ALMaChtige hand Ontzet.

Dit getaL der Letteren zeer CraChtICh anVVIIzet /
Dat LeIden den VIerden door Gods MaCht Is gesplIIzet.

Looft God In HeMeL en aard / en dIe daar Inne VVoont /
DIe HoLLand CraChtICh spaart en over LeIIden zIIn genade toont.

Zie ook hier noch een zeker ander Gedicht ten dien tyde zonder naam uitgegeven / begrypende in 't korte als het geene / geduurende deze Belegeringe / zo buiten als binnen Leyden geschied is.

Anno 1574. den 27. Mey.

1. *In 't laatste van de Mey als elk was zonderlingen,*
Deur d'Ommeganksche Feest verheugt zonder getreur,
Kwamen de Spanjaarden Leyden haastig bespringen,
Met veel volks en Soldaten, maakten haar nest daar veur,
Daar blydschap in huys is, staat druk achter de deur.

2. *Leyden haar ziende omringt, van den Spaanschen Tyrant,*
Nam haar toevlugt tot God, is volstandig gebleven,
Maakte met haar Burgers, met Eedt een vast verbant,
Voor 't Vaderland op te stellen goed, bloet, en leven,
Goede vrienden (in nood) malkander niet begeven.

3. *Leyden schier heel ontbloot, van victualy en kooren*
Voor zestien duyzent monden, men in haar bevant
Aan kooren maar tien last, zulks zy scheen gansch versmooren:
Deur grooten honger-nood, elk kreeg een half pont: want
Armoede zoekt liste, en baart ook kloek verstant.

4. *Deur Paarden, Koe-huyden, honde-vleesch zonder brood,*
En katten, darmen, raauw bloet eeten, rees die Pest,
Sulks veel duyzent Burgers verslon de felle dood,
't Scheen den Spaanschen Tyran wou daar maaken zyn nest,
't Schip mag wat hellen, dan 't ryst wel weer in 't lest.

5. *Ley-*

5. *Leyden vast belegen, met honger en pest prachtig,*
Zogt den Spaanschen Tyran, haar te bekooren pas,
Met het schyn van pardoen, welk hy haar aanboot krachtig,
Gelyk een vogelaar, 't vogelken toefluyt ras,
Alst in 't wilt noch vliegt, om te krygen in zyn kas.

6. *Leyden zonder hoop, 't scheen gantsch te bederven,*
Verwacht de dood, als een die knielt onder 't Zwaart,
Dan God zond water, wint, verloste haar van sterven,
Den derden Octobris, deur Boysot kloek vermaart,
Gelukkig is de Stad, die God de Heer bewaart.

7. *ô Welkom Admiraal, ô welkom 's Prinsen knechten,*
Door wien God Almachtig ons t'zaam heeft bevryd,
Was der Burgers geroep, om 't Brood zag men ze vechten;
En in 't water springen, in 't inkomen met vlyd,
Honger is scharp Zwaart, als wel uytwyst den tyd.

8. *Boysot met de Burgers, gingen straks in de Kerk,*
Dankten en loofden God, van zyn groote weldaden,
Spraaken ten is ons, dan alleen (ô God) u werk
Datter is gewracht, deur u groote genaden,
God wil ze helpen, die belast zyn en beladen.

Excuse van den Auteur.

Dit is / gunstige Lezer / alle het geene ik van de strenge Belegering en ongehoorde en wonderbaare Ontzetting der Stad Leyden heb weten by een te verzamelen en beschryven / tot gedachtenisse van onze Nakomelingen: waarin ik wel gewenscht hadde in eenige zaken of geschiedenissen beter onderrecht te zyn geweest / en dezelve wat duydelijker te hebben konnen verhaalen: maar wat vlyt en naarstigheid ik aangelegt heb om beter en meerder Beschryvinge te mogen bekomen / is te vergeefs geweest. In allen gevalle moet ik dit den Lezer te kennen geven / dat ik veele en verscheiden zaaken breeder en duidelijker verhaalt en beschreven heb / dan Jan Frutier, welke nochtans in zyn Boek / Folio 33. zegt: Dit is korteling de somme van het geene, dat ik uit den mond van sommigen uit zyner Vorstelyken Genadens Raadt, ook uit den Raad der Admiraliteyt en van den Pilote des Admiraals, mitsgaders zekere uit der Wet van Leyden, van de strenge Belegeringe en wonderbaarlyke Verlossinge der zelver Stad hebbe gehoort en eensdeels gezien, en den Lezer naar de waarheid (zoo ik meene) hebben willen voorstellen. Biddende/

de dat hy mynen kleinen arbeid in dank wil aannemen. Indien hy van ten tyde de zaak versch geschied en in ieders memorie noch vast bewaart was / van zodaanige Persoonen / als hy noemt / niet anders heeft weten by een te verzamelen / zo zal my den goedgunstigen Lezer zeer lichtelijk ontschuldigen / dat ik nu tegenwoordig van de Ontzettinge zeer naar veertig / en nu in den Jaare 1640 zes en zestig Jaaren geleden zijnde / niet meerders noch beters heb weten op te zoeken. Doch zoo iemand van de oude Borgeren / die mede in de Belegeringe geweest zijn / en veele en verscheiden zaaken en aanslagen hebben helpen uitrechten en te wege brengen / iets meerders / klaarders en beters mocht hebben / bid ik alle en een iegelijk / dat zy my dezelve willen mededeelen / op dat ik / 't zy dit herdrukkende / of in een andere Taal uitgevende / het zelve 'er mag byvoegen / en alzo met den tyd een volkomen Beschryvinge maken.

Besluyt van het tweede Deel van de Leydsche Beschryving.

Nadat de Stad Leyden alzo genadelijk door de hand des Allerhoogsten verlost was uit haare elende en miserie / gelijk wy tot hier toe verhaalt hebben / is dezelve zedert dien tyd tot den huydigen Jaare niet veel merkelijks tot hunne hinder en schade wedervaaren / 't geen wy in onze Beschryvinge zoude mogen byvoegen: ten waar dat wy wilden verhaalen den aanslag / die in den Jaare 1587 ten tyde als Robert Dudley, Graaf van Leycester, uit den naam van de Koninginne van Engeland / hooglofllijker Memorie / deze Landen als Gouverneur Generaal regeerde / by eenige Uitheemsche en Borgeren voorgenomen en gepractizeert was / om met behendigheid de Stad te brengen onder het absoluite gebied van den Graaf van Leycester voornoemt. Maar alzoo wy van den zelven aanslag geen volkomen Beschryvinge hebben / noch geen andere wil onderzoeken / en dat de Geschiedenisse van dien noch versch en in goeder gedachtenisse onder de Gemeente is: ook dat veele vroome en getrouwe Borgeren / welke verleyd waren / daar door ontroert en bedroeft mochten worden / en zeggen: waar toe diend doch dit / dat men dezen aanslag / die noch niet volbracht noch in 't werk gestelt / ja die genoegzaam door den tyd begraben en vergeten was / weder opgraaft en tot schande van ons of de onze voor den dag brengt: zo zullen wy dan / om die en verscheide-

1587 een Aanslag binnen Leyden, doch verhindert.

ne andere redenen meer / achterlaaten en overslaan. Doch heeft iemand lust / om iets daar van te weten / dien zende ik tot de Historie van Emanuel van Meteren, in zyn 14 Boek, Fol. 40 vers. Gelijk wy mede met stilzwygen voorby gaan zullen de Borgerlijke oneenigheden / voorgevallen in de Jaaren 1617 en 1618 tusschen de Remonstranten en Contra-Remonstranten / die alle beter begraven / dan weder opgehaalt behooren te worden / op dat wy alle met vrede en eenigheid onze Vaderlijke Stad lang mogen bewoonen / ter eere Gods en onzer Zaligheid. Wy zullen dan onze Beschryvinge eindigen en besluiten / met de vrolijke / gehoopte en verkregene genadige Verlossing der Stad Leyden, welke in den Jaare 1574 geschied is / gelijk wy hier voor in het lang en breedt beschreven hebben / en God den Vader om JESU CHRISTI wille bidden / dat hy dezelve Stad (gelijk hy tot nu toe gedaan heeft) voortaan wil behoeden / beschutten en beschermen voor alle aanslagen / welke by eenige kwaadwillige Menschen zo van binnen als van buiten voorgenomen mochten worden / tot verderf en ruïne der zelver Stad.

Besluit van deze Historie.

Die zelve onuitsprekelijke God / Vader, Zoon en Heilige Geest, wil alle de Inwoonders derzelve door de Prediking zynes Heilige Euangelium alzo doen onderwyzen en leeren / dat zy / in vrede en eenigheid zyne heilige wegen bewandelende / mogen komen tot een zalig en gewenscht.

EINDE.

AAN-

AANHANG
VAN HET
TWEEDE DEEL.

Wy zullen tot een Aanhang van het tweede Deel van onze Leydsche Beschryving hier byvoegen, drie oude geschreven Chronykjes, my over eenige Jaaren ter hand gesteld, waarin in 't kort veele en verscheide geschiedenissen, binnen Leyden voorgevallen, gesteld zyn, inzonderheid ten tyde van de eerste Troubelen en Beroertens in den Jaare 1560 en eenigen tyd daar aan volgende. Ik twyffel niet, offschoon dezelve met een slechten en eenvoudigen styl zyn gestelt, of zy zullen den Lezer aangenaam zyn, en met vermaak gelezen worden.

Verscheide geschiedenissen binnen Leyden, getrokken uit drie kleine oude geschreven Chronyk-Boekjes, sedert den Jaare 1447 tot den Jaare 1580.

Anno.
1477 Doen liepen de Polders uit Leyden.
1481 Doe kwam Egmont voor Leyden.
In 't zelve jaar kwam Broeckhuyzen voor Leyden.
1488 Doen was de Banier voor Schiedam.
In 't zelve jaar kwam Montfoort voor Leyden op Beloken Pincxter.
1492 Doe kwamen de Vriesen voor Leyden.
1508 Doe kwam Maximiliaan tot Leyden.
1509 Doen was tot Leyden de groote sterfte.
1512 Doen viel St. Pieters Tooren/ den 5. Maart 's nachts ten een uur.

1513 Doen was tot Leyden den kwaden Ommegang.
1515 Doen was tot Leyden dat hoogste water.
In 't zelve jaar worde onzen Keyser Karolus gehuld / op St. Olofsdag kwam hy in Leyden.
1517 Doen droeg den Abt van Egmondt Generaale Processie tot Leyden.
1518 Doe toog de Keyser in Spanjen.
Doe viel de Hoogwoertsche Poorte.
1519 Doen was tot Leyden den heeten Ommegang / dat daar veel Luyden dood bleven / en geen Kaars en mocht over ent staan in de middernacht.
1520 Branden de Gelderschen voor de Syl-poorte.
1521 Doe kwam de Koning van Denemarken tot Leyden.
1526 Doe waayde zoo harden wind / dat 'er Boomen en Molens omwaayden.
In 't zelve jaar werd de Vostelbrugge gemaakt.
1527 Doe schooten de Cloevers-schutten de Papegaay tot Leyden / en Reyer de Luder was Koning.
1528 Doe kwamen de Gelderschen in den Haag / en branden hier voor de Hoogwoertsche Poorte.
1529 Doen was de zwetende ziekte tot Leyden / by Bamis.
1535 Doen was een oploop tot Leyden / en wierde veele gedood op St. Pauwels avont.

Tot hier toe uit een Boekje in zestienen, op Fransyn geschreven.

Dit volgende getrokken uit een ander Boekje op Papier geschreven.

Anno.
1559 Doen werde de Pays afgelezen tusschen de Koning van Vrankryk en onze Koninglyke Majesteit, 's achternoens ten vyf uuren / den 10. April zynde op een Maandag.
1566 Doen was 'er weder eene dieren tyd van het Kooren / men kocht een zak Tarwe voor vyf gulden / een zak Rog voor drie gulden / een vat Boter voor twintig gulden / maar duurde niet lang.
Den 3. April op een Woensdag sloot men de Poorten / en het geschut werdt in de Poorten gebracht / men zeide dat het voor Hartog Eriks was / en de Schutters waak-

1566 maakten een wyl tyds / 't was 's Woensdag voor Palmen op den middag.

Den 12. Mey op een Zondag was het Cantaat van de Minnebroeders tot Leyden / op St. Pancraas dag.

Den 24. Augusti op St. Bartholomeus dag / op een Saterdag / zaten de Schutters weder in de Poorten.

Den 25. dito / op een Zondag maakten Smytgen by Nacht en Vos het eerste Rumoer van smyten in de Pieters Kerk.

Den 26. dito was het smyten van de Beelden in de de Kerken / en de Minnebroeders werden uit haar Klooster geleet / en het werd zeer geramponeert.

Den 29. dito / op een Donderdag op St. Jan Baptisten dag preekte men de eerste reis in de Boschkuyl.

Den 19. September / op een Donderdag / preekte men de eerste reis in de Broeders Kerk / trouwde Bruyden en doopte Kinderen.

Den 21. dito / op een Saterdag op St. Mattheus dag / deed men twee dagen Ho-mis / en 't werd verboden / en 't hadde gestaan 26 dagen. En daar was een Galg op den Blauwe-steen gezet.

Den 5. October / op een Saterdag / kwam Hartog Ericx binnen Woerden op 't Slot met veel knechten.

Den 10. November op een Zondag / 't was St. Maartens abond / is de oude Kelijtgen weder opgerecht / en had gestaan 49 dagen.

1567 Den 5. January / op een Zondag op Drie-koningen abond / werd het Nachtmaal gehouden in de Broeders Kerk / men zeide dat 'er geweest hadden 284 persoonen.

Den 22. dito / op een Donderdag / werden de Huyzen op weekgelt gestelt / elk na zy groot zijn / en duurde tot den 30. Mey toe.

Een zelven dage na den middag tusschen drie en vier uuren kwam de Prins van Oranje tot Leyden / en heeft het preeken verboden in de Broeders Kerk / maar heeft consent gegeven / een Huys te maaken / en te preeken / en Kinderen te doopen / en Bruyden te trouwen / tot wederzeggens toe / en 't is afgelezen tot Leyden.

Den 27. dito / op een Maandag / begon men een Huys te maken buiten de Witte-poort / daar de Zieken-kerk gestaan heeft.

1567 Den 2. Februarij / op een Zondag / preekte men de eerste reis. Men zeide dat het Huys gekost heeft 2100 gulden / 't was lang hondert tachtig voeten / en breed tachtig voeten.

Den 1. Maart / op een Saterdag / kwam Hartog Ericx met den Heer van Megen t'zavonds ten negen uuren met veel knechten binnen Utrecht en op het Slot.

Den 5. dito / op een Woensdag / werd weder het geschut in de Poorten gebracht.

Den 19. dito / op een Woensdag / is afgelezen / dat men de Wakers met pijp en trom op de wacht en van de wacht zoude brengen.

En op den Palmen-Zondag werd de Esel niet omgetoogen.

Den 18. April / op een Vrydag / nam de Preeker oorlof.

Den 20. dito / op een Zondag / preekte hy noch eens / om dat het volk rumoer maakte / en men hadde tien weeken in 't nieuwe huys buiten gepreekt.

Den 2. Mey / op een Vrydag / Heilig-kruys avond / begon men het Preekhuys weder af te breeken / daar waren drie Dood begraven.

Den 11. dito was binnen Leyden Ommegang / maar die Schutters en gingen niet in 't Harnas / zy gingen achter de Processie / men droeg het Sacrament om / de Minnebroeders gingen mede zo veel als 'er waren.

Den 13. dito / op een Dingsdag / op Servaas dag naar den middag / kwamender vyf Vaandelen knechten aan de Sylbrugge.

Den 14. dito zyn zy binnen Leyden gekomen / en twee Vaandels bleven tot Leyden / en de andere togen naar Delft. Doen werde afgelezen / dat men de knechten geven zoude huisvesting / bedden / vuur / licht / zout / zeep / asyn en olie; doen was de wacht of van de Schutters / die knechten hielden doen de wacht / en zaten in alle Poorten. En op Sacraments dag kwamen de knechten van Delft en bleven tot Leyden / en een Vaandel toog weder weg. Dat 'er geen Processie gehouden werdt / maar Zondags daar aan hield men ze gelijk men plagt te doen.

Den 30. dito is 'er afgelezen / dat men binnen vier dagen al het goed van Borden / Woelden / en al wat uit

1567 uit de Kerken gebragen is/ weder zoude inbrengen/ en de Gilden haare Outaren weder te maken/ en 't volk te doen naar ouder gewoonten.

Den 9. Junius op een Maandag/ is het geweer op het Stadhuys gebracht.

Den 13. dito/ op een Vrydag/ trokken de knechten weg voor de middag die Hoogwoertsche poort uit/ en hadden 'er geweest 31 dagen/ en doen was het waaken af.

Den 15. dito/ op een Zondag zongen de Minnebroeders de eerste reis weder in haar Klooster de Ho-mis/ en gingen des Maandags weder met haar zakken om brood.

Den 17. dito/ op een Dingsdag/ werdt Smytgen by Nacht, gevangen na den middag in zijn huys.

Den 18. dito/ op een Woensdag/ is 't geschut weder uit de Poorten gehaald.

Den 25. dito/ op een Woensdag/ kwam Hartog Ericx in den Haag/ en heeft daar in 't Bosch een Tent laaten opzetten.

En in deze Maant begon men de Visch-koppel af te breeken. En het huys daar de Meerman pleeg uit te hangen/ en daar is een Boterhuys van gemaakt.

Den 8. July/ op een Dingsdag/ is afgelezen/ dat alle die geene/ die uitgetrokken zijn/ zouden weder inkomen ter tyd toe dat de Koning gekomen ware/ die niet in en kwamen/ zoud men noteeren/ teekenen en geen remis krygen.

Den 11. dito/ op een Vrydag t'zavonts werdt de Galg afgebroken.

Den 13. dito/ op een Zondag/ heeft men Processie Generaal gehouden voor den Koning/ dat hy overkomen zoude/ men ging de Nieuwe-straat op/ om dat het Statie was in de Pancraas Kerk.

Den 28. dito werd 'er een Menist in den Ark begraven.

Den 31. dito werd Anthonis Adriaansz. alias lange Thoen gevangen/ en werdt verdrocht.

Den 11. Augustus op een Maandag heeft de Bisschop Knyf de Outaars in de Kerken gewyd/ en t'zavonts tusschen negen en tien uuren werdt David Tyszoon Stoeldraayer voor aan in de Choorensteeg by de Loots begraven/ en de kinderen zongen de Psalmen.

Den

1567 Den 16. Augustus op een Saterdag 's nachts werdt Meester Pieter met Jan Pieterszoon gevangen.

Den 22. dito is 'er afgelezen / dat de geene die geweeken zijn / zouden komen verantwoorden haar zaken.

Den 9. September op een Dingsdag na den middag kwam de nieuwe Stedehouder tot Leyden.

Den 12. dito heeft de Schout tot sommige Geusen geweest / en heeft Comen Jaap gevangen.

Den 21. dito / op een Zondag / kwamen de Schouteknechts in 't goed van W. J. R. J. P. C. H. B. Alc. M. drie dagen lang.

Den 24. dito werdt weder afgelezen / die uitgeweeken zijn / zouden weder in komen / en dat Wagenaars noch Schuytevoerders geen goed en zouden wegvoeren.

Den 2. November op een Zondag / zijn 'er twee gevangens uitgebroken / Meester Pieter en Jan Pieterszoon voornoemt.

Den 26. dito / op een Woensdag / kwam weder een Vaandels knechten binnen Leyden / omtrent 350.

Den 30. dito / op een Zondag voor den middag ten tien uuren / trokken die knechten weder weg / de Rhyns-burger-poort uit.

Den 30. December werdt Meester Pieter voornoemt weder gevangen tot Noordwyk / en werdt tot Leyden gebracht.

1568 Den 3. Maart op Assel-woensdag 's nachts zijn 'er op sommige Beelde-smyters deuren geklopt / en sommige gevangen. En den 6. dito / op een Saterdag / het goed tot sommige beschreven.

Den 29. is 'er afgelezen / dat alle Menysten / Beelde-smyters uit der Stede moeten / en niet te Huisen noch te Hoven.

Den 30. dito / op een Dingsdag / zijn 'er twee Commissarissen met twee Schepen zelver gekomen / beschreven het goed en de Cantoers bezegelt tot W. J. R. J. P. C. en H. van Alckemade / en de uitdraagsters hebben 't daar na gewaardeert.

Den 5. April op een Maandag zijn 'er gevangens afgelaaten.

Den 6. dito / op een Dingsdag / heeft 'er een in zijn Linden met een Cors in de Pancraas Kerk geweest.

Den 17. dito / op een Saterdag 't was Paasch-avont / is 'er wel tuftig ingeboon te komen op den 14. Men verantwoorden haar zaken voor Duc Dalf tot Brussel.

Den

1568 Den 28. April / op een Woensdag / is afgelezen / dat niemand geen vreemde Heeren dienen moet op lyf en goed.

Den 4. Mey / op een Dingsdag / 's avonts is Sasbout uit den Haag als Commissaris gekomen / doen moesten de v. voorschreven haar Brieven in den Hoorn brengen by hem.

Den 1. Juny / op een Woensdag na den omgang / heeft men tot Leyden Justitie gedaan / Smytgen is onthoofd / Half-paap en Cruyer werden gehangen.

Den 4. dito / op een Vrydag / is 'er tien of twaalf ingeroepen te komen verantwoorden voor Duc Dalf, en den 30. dito noch vyftig.

Den 28. dito / op een Maandag / is tot Leyden afgelezen / dat myn Heer van Breroe dood is / en het Hof heeft hetgoed aangetast.

Den 21. Julius / op een Woensdag / heeft men Duc Dalf geschut gezonden van Leyden / maar het kwam weerom.

Den 23. dito / op een Vrydag / is afgelezen dat alle de geene die gewesen zijn / dat men alle de schulden in Rente-brieven moeten opbrengen in twee maanden.

En men moet Graaf Lodewyks volk geen victualie brengen.

Den 1. Augusti / op een Zondag / heeft men Processie Generaal gehouden / dat men bidden zoude voor de Roomsche Religie / en Broer Floris heeft in de Pieters Kerk gepreekt / 't was St. Pieters-dag / dan is het daar Statie.

Den 1. September / op een Woensdag / heeft Duc Dalf tot Leyden laaten aflezen / alle die geene die gesmeten hebben en niet geteekent en zyn / zouden haar komen verantwoorden voor hem / zy zouden Remis verkrygen.

Den 27. dito / op een Maandag / heeft Duc Dalf af laaten lezen / dat men driemaal Processie zoude houden / en bidden dat hy Victorie mocht krygen.

Den 1. October / op een Vrydag / op St. Baafs-dag heeft men de Uytvaart gedaan in de Pieters Kerk / van des Konings Zoon.

Den 23. November / op een Dingsdag / is Jan Bastiaanszoon gevangen / een Mennist.

Den 4. December / op een Saterdag / heeft Duc Dalf af laaten lezen / dat men Processie houden zal / om dat

1568 die Prince geweeken is / en dat Duc Dalf tien dugzend verslagen had / en de Prins niet meer dan hondert.

Den 5. dito / is Klaas Os gevangen.

Den 14. dito / op een Dingsdag / heeft men de Klokken geluyt / om dat de Koningin van Spanjen dood was / en den 15. dito deed men haar Uytvaart.

1569 Den 17. January / is afgelezen / dat men geen goed in Engeland voeren moet.

Den 22. dito / op een Saterdag / is afgelezen / dat alle de Ballingen komen zouden voor Duc Dalf, of men zal het goed verkoopen / en waar dat men haar vind op den Vast.

Den 26. dito / op een Woensdag / zijn de Ballingen haar huizen te huur gezet.

Den 3. February / op een Donderdag / zijn de Schoolmeesters boven voor de Heeren geweest / en haar is gezegt / dat zy gaan moeten / die in de Pieters Prochie woonen / dat zy voor den Commanduyr gaan zullen / en die in de Hooglandsche Prochie voor de Pastoor en Provisoor, om haar toe te laaten School te mogen houden.

Den 8. dito / op een Dingsdag / is de Schout van Leyderdorp gevangen / en den 9. dito op het gevangenhuis gestorven / en dood naar Leyderdorp gebracht.

Den 15. dito / op een Dingsdag / heeft men de Ballingen haar huizen uitgeroepen om te verhuuren / en zijn op 't Stadhuis verhuurt.

Den 19. dito / op een Saterdag / is afgelezen alle die geteekent hebben en noch stil zitten / zouden komen binnen 24 dagen tot den Officier / men zoude zien of hy zijn remis krygen mag.

Den 1. Maart / op een Dingsdag / voer men met de Schuyt de eerste reis naar Amsterdam / van veertien dagen van Kermis af.

Den 16. dito / op een Woensdag / 's middags bleef de Webers klok ongeluyd / en men heeft over de Pest geloopen.

Den 18. dito / op een Vrydag / heeft men de Winkelen van de Boekverkoopers toe bezegelt / en zy mochten geen Boeken verkoopen.

Den 31. dito / op een Donderdag / heeft men de Gemeenten een weet gedaan / dat zy week-gelt zouden geven / en elk hoe veel / en 't duurde 26 weeken.

Den

1569 Den 1. April / op een Vrydag voor Palmen / is Klaas Janszoon Os onthooft / en is in de Pieters Kerk begraven.

Den 2. dito / heeft men de Boeken op de Winkelen gevisiteert / en Erasmus Boeken verboden te verkopen / en die tot Campen gedrukt zijn.

Den 11. dito / op een Maandag / is afgelezen / die ter Zee wil varen / moet den Koning een Eed doen / en moet veel geschuts en volk hebben / en Vrybuyt op Engeland.

Den 29. Mey / op Pinxterdag / is 'er een Aflaat afgekondigt in de Kerken van den Paus van Romen / dat men bidden zoude voor Paus en Vrede / men heeft drie dagen lang Processie in de Kerken gehouden.

Den 7. Julius / op een Donderdag / is 'er veel gelezen / wat men doen moet als men met het Sacrament uitgaat.

Den 29. dito / op een Vrydag 's nachts / heeft de Schout tot sommige Mennisten geweest / en heeft Styn Gerits Snyders gevangen.

Den 30. dito / is afgelezen / die geene die haar goed beschreven is / geen goed te verkopen / noch niet te borgen.

Den 7. Augustus / is afgelezen / dat men geen goed van de Engelschen verkoopen mach / van Laakens en ander goed / die Engelsche Laakens hebben / moeten zy op schrift brengen.

Den 24. dito is Pauwels Corneliszoon, in de Paussen Ban gedaan / men heeft het in de Pieters Kerk van de Predikstoel met twee brandende Was-kaarsen gedaan / dat het al het volk hoorden / en het geschiede op St. Bartholomeus dag.

Den 11. October is 'er afgelezen / dat men geschut van Leyden moet zenden om Oorlog-scheepen toe te maken.

Den 18. dito / op een Dingsdag / is 'er een Snyder, woonende aan geene zyde der Vrouwen Kerk / gestorven zonder Sacrament / en is begraven op de steen onder de Galling / by 't Gevangen-huis van de Schouten-knechts / en zeten 'er in 't goed.

Den 30. dito / op een Zondag / heeft men Processie Generaal gehouden / dat de Koning van Vrankryk victorie gekregen heeft tegens zyn vervolgers.

1570 Den 1. Febrvary / op een Woensdag / is het afgelezen van den C. Penning, die geene die op gelt gezet waren

 van

1570 van haar zilver en gelt zouden 't brengen / 's Vrydag daar aan is gelezen / dat zy twee uuren 's daags zouden zitten om te ontfangen: en die buiten 's Konings Land woonen / moeten inkomen op lyf en goed binnen een zekeren tyd.

Den 17. Maart / op een Vrydag / is afgelezen / dat men geen duitsche Boeken leeren moet / dan die in het Plakkaat staan.

Den 14. April / op een Vrydag / heeft ons Von den honderstén penning van de huizen moeten geven / en wy gaven 51 stuyvers van beide huizen.

Den 17. Junius / is weder afgelezen / dat men geen Engelsche Laakens verkoopen moet.

Den 22. dito / op een Donderdag / is afgelezen / dat men de Boeken brengen moet / om te zien of zy goed zyn / in acht dagen tyds.

Den 8. Julius / op een Saterdag / is met de Bel omgeroepen / dat men 't gelt van de Ballingen haar huizen moet brengen in den Hoorn den dertienden dag; en daar waren Billetten aan de Kerk gezet / dat de Koning het Land wilde verkoopen op Renten den penning zestien.

Item / in de Maand van Julius begon men het huis af te breken by 't St. Catharynen Gasthuis / om dat de Zieken die buiten zyn te Lopsen / dat die binnen zullen wezen.

Den 18. dito / op een Dingsdag / 's middags is Nanning Paadts uitgekozen tot die Schouts huis.

Den 30. dito / op een Zondag / is in de drie Parochie-Kerken afgekondigt een Pardon van de Paus / dat hy 't al vergaf / mits penitentie doende / en men heeft driemaal Processie gehouden; en 's middags werder een pardon van den Koning afgelezen / voor die geene / die te Preek en te Nachtmaal geweest hadden van de geene die noch binnen zyn / zouden komen in drie Maanden / daar zullen twee mannen toe gezet worden / die zullen remis geven en meer anders.

Den 1. Augusti / op St. Pieters dag / is 'er weder een Plakkaat afgelezen van de Ballingen en anders / en Broer Floris heeft weder in de Pieters Kerk gepreekt.

Den 8. dito / op een Dingsdag / is afgelezen dat alle de Ballingen binnen zes weeken weder inkomen moeten op lyf-straffen.

Den

1570 Den 16. Augusti/ op een Woensdag/ is afgelezen van de Mennisten dat zy weder inkomen zouden.
Den 8. September/ op een Vrydag/ heeft men Processie Generaal gehouden/ dat de Koningin overvaaren zoude naar Spanje.
Den 17. dito/ op een Zondag/ is in de Pieters Kerk afgekondigt van de Commanduyr/ van 't geene dat 'er gelezen was van 't Pardon/ dat zy komen moeten/ die te preeken geweest hebben/ die getrouwt zijn/ die kinderen gedoopt hebben/ enz. en daar zal toe zitten Heer Adriaan Provesoor, de Deeken van 't Capittel/ en de Pastoor van de Vrouwen Kerk.
Den 7. October is het zelve nogh eens afgelezen/ heel lang/ wyd en breed ingestelt.
Den 24. dito/ op een Dingsdag/ hebben de Kerkmeesters en Gasthuismeesters haar geweer t'huis gehaalt.
Den 1. November/ op een Woensdag/ en 't was Alderheiligen dag/ en voor dien dag is 'er over al zeer groote elende geschied van 't water/ dat 'er veel Huizen en Land weg gespoelt is.
Den 9. dito/ op een Donderdag/ is den Dyk besteed te maken van de Hoogwoertsche-poort tot Alphen toe/ in zes dagen moet zy gemaakt zijn: en nemen van het naaste Land of dat aan den Dyk legt/ zonder iets tegen te zeggen.
1571 Den 15. February/ op een Donderdag/ zijn de Ballingen haar huizen verhuurt voor drie Jaren lang.
Den 17. Maart/ op een Saterdag/ is afgelezen/ dat men te Katwyk zoude delven. En Zondags daar aan is 'er weder Aflaat afgekondigt voor den Turk/ dat men bidden zoude.
Den 5. April/ op een Donderdag/ is te Katwyk op Zee een Rumoer geweest/ en de Kerk gespolieert/ en men heeft in de Rhynsburger-poort gezeten en gewaakt.
Den 7. dito/ op een Saterdag/ heeft men het geschut beginnen t'huis te haalen van de Mient/ omtrent 280.
Den 9. dito/ op een Maandag/ is tot Leyden afgelezen/ dat 'er 200 Spanjaarts komen zoude; en dat niemand met zijn goed uit de Stad mocht trekken.
Den 10. dito/ zijn zy voor de middag ingekomen door de Hoogwoertsche-poort/ omtrent 108.
Den 11. dito/ op een Woensdag/ zijn zy ingedaan/ die met de Geusen gevaaren zijn van Katwyk.
Den 13. dito/ op goede Vrydag/ tusschen zes en zeven

 uuren.

1571 uuren s'avonts, zijn de Spanjaarts naar Noortwyk getoogen en zijn een deel op Paasch-avondt weder gekomen, en de andere op Paasch-dag.

Den 17. April, is 'er een rumoer geweest tegen de Spanjaarts, dat 'er niemand uit noch in mochte, en daar is afgelezen dat men niet buiten gaan drinken en moet, en dat men de Spanjaarts niet uitkoopen moet, en daar zijn noch 80 Spanjaarts de Rhynsborger-poort ingekomen.

Den 7. Mey, op een Maandag, is 'er weder een rumoer geweest tegen de Spanjaarts, en zy hebben 'er twee gevangen, die 't maakte.

Den 8. dito, smorgens tusschen zes en zeven uuren zijn de Spanjaarts naar den Briel getogen, de Wittepoort uit, en zijn den 10. dito weder gekomen.

Den 11. dito, op een Vrydag, is 'er weder omtrent 40 weggetogen; en na den middag tusschen twee en drie uuren zijn 'er weder een deel ingekomen met een Vaan.

Den 16. Julius, op een Maandag, is afgelezen dat de geene, die geen Soldaaten hadden, op gelt wierden gezet, en men begon den 31. dito te geven.

Den 31. dito, op een Dingsdag, zijn de Poorten gesloten geweest tot den middag toe, en daar werd tot Katwyk Justitie gedaan, men zeide dat het die geweest zijn, die daar gesmeeten (verstaat de Beelden) hadden. En daar hadden twee het spel tegens de Sersant gezet en hebben hem geslaeerst.

Den 6. Augustus, op een Maandag, is 'er een kybagie geweest in 't graauwe Suster-huis, dat 'er geen Mis gedaan worde, het kwam om 't sluyten toe van de Susteren.

Den 10. dito, op St. Laurens-dag, op een Vrydag, werde afgelezen, dat men die Boeken, die op 't Stadhuis zijn, zoude visiteeren.

Den 27. dito, op een Maandag, is afgelezen, dat men den tiende penning geven zoude van de Koopmanschap.

Den 31. September, op een Zondag, is in de Kerken weder een Aflaat afgekondigt, en te bidden voor den Turk, om dat hy zo veel Steden inneemt, men hield acht dagen daarna Processie, en 's avonds maakten de Spanjaarts een rumoer tusschen negen en tien uuren, dat 'er een deel schampten naar de Zee toe, en kwamen ten een uur weder, daar was niets te doen.

Den 2. November, is afgelezen, alle de geene die van de Span-

1571 Spanjaarts ten achteren zijn / zoude komen tot de Haandrager / die zou 't gelt geven.

Den 7. November / op St. Willebrords-dag / 's morgens tusschen acht en negen uuren zijn de Spanjaarts weg getrokken de Hoogwoertsche-poort uit / en hebben 'er geweest dertig weeken / was 't Dingsdag toen zy Woensdag weg trokken.

Ten zelven dage is weder van den tienden Penning afgelezen / en den 14. dito weder.

Den 18. dito / op een Zondag / heeft men Processie Generaal gehouden / en 's avonts Pektobben gebrand / dat men zeide dat den Turk verslagen is / en veele Christenen / die gevangen waren / verlost zijn / dat een groote victorie was.

Den 20. dito / op een Dingsdag / is afgelezen / dat de Stad Rogge zal verkoopen / tot behoef van den armen / de zak voor 50 stuivers.

Den 22. dito / is afgelezen / dat men geen tienden penning geven zal van 't Graan / en zal duuren tot den Oest toe.

Den 13. December / op een Donderdag / is afgelezen dat men geen Hoed-gelt verteeren moet / noch geen vergaderinge van Gebuurte.

1572. Den 10. January / op een Vrydag / is afgelezen / dat dat men Processie houden zal / om dat de Koningin bevallen is van een Kind / zijnde een Zoon.

En in deze Maant begon men het geweer weder thuys te haalen.

Den 6. February / op een Woensdag / zijn 'er vyf wagens van Leyden naar Katwyk met Schuts gevaaren om te waken. En het begon te vriesen den 2. dezer Maand op Vrouw Lichtmis / dat men met Sleede te Goude voer op de markt / en den 15. dito was de eerste reis / dat men met de Schuyt naar Delft voer op de markt.

Den 9. Maart / op een Zondag / is weder van den 10 Penning afgelezen / dat men geven moet / en daar zijn twee Commissarissen gekomen.

Den 14. dito / op een Vrydag / heeft men ten Broers Processie gehouden acht dagen lang / dat men bidden zal voor Duc Dalf van den tienden Penning.

Den 17. dito / op een Maandag is weder afgelezen van den 10 Penning / dat men ze geven moet / en Dirk van Hoessen is een van die 't gelt ontfangen zal.

Den

1572 Den 2. April / op een Woensdag / en het was schortele Woensdag / is afgelezen / dat 'er twee Vaandelen Spanjaarden komen zoude / en daags te vooren hadden de Geusen den Briel ingenomen / en in de Paasch-Heiligedagen kwamen zy te Delfshaven / daarna te Schiedam / maar het werd weder benomen van de Spanjaarts.

Den 9. dito / op een Woensdag / is tot Rotterdam een grooten moort geschied van de Spanjaarts / die wel twee honderd Borgers gedood hebben.

Den 8. Mey / op een Donderdag / is afgelezen / dat men de Geusen geen assistentie doen moet in geen dingen.

Den 24. dito / op een Saterdag / op Pinxster-avond heeft op de Zee rumoer geweest van de Geusen / men zegt dat 'er wel 82 Geusen gebleven zijn / 27 gevangen / de andere verdronken.

Den 18. Juny / op een Woensdag / heeft 'er rumoer geweest / dat den Burger geen Spanjaarts in wilden hebben / daar zijn 'er vyf in den Hoorn gekomen / maar zy moesten de Poort uit.

Den 19. dito / zijn 'er een deel van den Burger / hebben een eed gedaan / en moeten met geweer gaan.

Den 21. dito / is afgelezen / dat men geen vreemde Heeren dienen moet anders dan Duc Dalf, en de Geusen kregen doen der Gou in.

Den 23. dito / op een Maandag / St. Jans Baptisten-avond tusschen zeven en acht uuren zijn de Ballingen aan de Straat gekomen met geweer / en zijn met de Borgermeesters overgekomen en eens geworden / om geen Spanjaarts in te laaten / en hebben alle Manspersoonen boven de 17 en beneden de 60 Jaaren in geschreven / Meester Jan van Groeningen is in de Schout zyn plaats / zommige zijn 'er weg getoogen / en daar is afgelezen dat men niet rooven / noch geen Kerken smyten moet / noch de een den ander niet spytig toe spreeken op verbeurte van de Gallig / en daar is een Gallig op de Blauwe Steen gezet / en de Blindeman met noch twee zijn afgelaaten.

Den 25. dito / op een Woensdag / is afgelezen / dat niemand uit de Stad wyken moet / en die uit zijn / moeten weder inkomen / op verbeurte van 400 kroonen.

Den 26. dito / tusschen zes en zeven uuren zijn 'er omtrent 160 knechten de Hoogwoertsche-poort ingekomen.

Den 30. dito / op een Zondag / was 'er een rumoer van 't roven van zommige huyzen.

Den

1572 Den 3. July / op een Donderdag / zijn de Spanjaarts tot Rhynsburch geweest: men zeide dat zy vyftien last Koorns gehaalt hadden; doen moesten al de Borgers waaken / en daar waren 'er 300 uit.

Den 4. dito / op St. Maartens-dag / kwam Kobol voor de Syl-poort met 400 Man / zo men zegt.

Den 7. dito / op een Maandag / heeft men recht gedaan / en de Kerken zijn toegesloten / en Dingsdag en Woensdag trokken de knechten uit met een deel van ons volk naar de Spanjaarts toe / en kwamen Donderdags weder / en toen werd Cornelis Willemsz. in den Hoorn gevangen / (en den 19. dito weder afgelaaten) om dat hy verraat in de Stad gemaakt zoude hebben met Brieven in den Haag te zenden / en was de Schout bevoolen. 's Vrydags waren de knechten naar Katwyk getogen: zy werden verraden van de Noortiger / zegt men / daar bleef van de Borgers een dood. En Willem Jan Reyersz. en Joost Jacobsz. zijn Borgermeesters in Verhooch en Jacob Symonsz. plaats.

Den 20. dito / op een Zondag / heeft men de eerste reis gepreekt in de Vrouwen Kerk / J. P. C. H. van Alckemade zijn Regenten daar af.

Den 31. dito / op een Donderdag / is de Graaf van der Mey ingekomen / 's avonts tusschen vier en vyf uuren / en zijn knechten hebben Vrydag en Saterdag sommige Kloosters geramponeert / en al het goed genomen en veel gewelt gedaan.

Den 4. Augusti / op een Maandag / togen een deel knechten weg / en de Heer van Swieten kwam weder in / toen werdt des anderen daags afgelezen / dat men al het Koofgoed op 't Stadhuis moet brengen.

Den 9. dito / is de Graaf weg getogen / men zegt naar Amsterdam / en daar is afgelezen / dat men victualie moet brengen.

Den 12. dito / op een Dingsdag / is ten Broers weder geramponeert / als de andere reis.

Den 15. dito / op een Vrydag / zijn 'er weder Schuts gezet / met zegt 1000 (toen was de Bon-wacht af) en vier Vaandragers.

Den 17. dito / is Munter met zijn knechten weg getogen / en daar zijn twee Pastooren in de Vrouwen Kerk getrouwt.

Den 6. September / op een Zondag / is tot Leyden afgelezen / dat men weder dienst doen zoude in de Ker-

1572 ken / en die uitgeweken waren moeten in veertien dagen weder inkomen / of al 't goed verbeuren.

Dit volgende is geschreven uit een derde Boekje in Zestienen.

Anno.

1572 Den 29. September / op een Maandag / en St. Michiels-dag / heeft 'er een rumoer van Beeldesmyten tot de Nonnen geweest van Wyngaardens Soldaten.

Den 31. dito / heeft men weder in de Kerken gesmeten / Burgers en Soldaten.

Den 4. October is afgelezen / dat de Geestelijkheid haar Renten en Pachten in veertien dagen op schrift of by eede zeggen / men zoude elk geven / daar zy of leven zouden / Andries Schot is een Ontfanger.

Den 5. dito / op een Zondag / heeft men de eerste reis in de Pieters Kerk gepreekt.

Den 9. dito / heeft Hendrik Broekhovenszoon zijn eedt gedaan om Schout te wezen.

Den 10. dito / op een Vrydag / zijn de Staaten tot Leyden geweest.

Den 11. dito / op een Saterdag / is Gouriaan met knechten ingekomen / in Wyngaardens plaats.

Den 17. dito / op een Vrydag / is afgelezen / die uitgetogen zijn / moeten weder inkomen op de verbeurte van hondert gouden Realen.

Den 19. dito / op een Zondag / heeft 'er een rumoer geweest in 't zieken / van de Kruyce-broer van zijn preken.

Den 20. dito 's nachts heeft 'er een rumoer geweest in de Pieters Kerk / daar is goed uitgehaalt. Daar zijn drie Monniken de Sylpoort uitgeleid / en Dingsdags is de Prince in Enkhuysen gekomen.

Den 22. dito / is afgelezen / dat de Huyszittenmeesters elk in zijn Parochie omgaan zal / en van Koeren koopen voor den armen / en 't zal duuren tot Lichtmis / elk na zy ryk zijn.

Den 30. dito / op een Woensdag / is de Graaf weder tot Leyden gekomen met omtrent hondert Paarden.

Den 6. November / op een Donderdag / tusschen vier en vyf uuren / is de Prince van Oranje tot Leyden gekomen met de Graaf / en kwamen van Haarlem / en den 14. dito

1572 dito na den middag trok hy weder weg naar Delft: en toen reed men met Schaatsen in de Vest.

Den 4. December / op een Donderdag / is afgelezen / dat alle de geene / die op gelt gezet zyn / om den Prins te leenen / moeten 't brengen / en is de tweede reis.

Den 5. dito / is afgelezen / dat men alle Manspersoonen die boven de 17 en beneden de 70 jaren oud zyn / moet op schrift brengen en moeten met geweer gaan / en de Landlieden moeten haar kooren / boter en kaas in drie weeken binnen brengen.

Den 10. dito / op een Woensdag / is de Graaf tot Leyden gekomen / na den middag met twee gevangenen van Haarlem en de Pater van St. Aachten tot Delft / en is nachts gehangen / de andere waren in de Heer van Lochorst Huis / en hy tooch Vrydag 's middags naar Haarlem.

Den 13. dito / op een Saterdag / 's avonds is de Graaf weder ingekomen en hebben tegens malkanderen geweest omtrent ten halfwegen Haarlem op den weligen Berg. De Graaf nam de vlucht / daar bleef veel volk en tooch Maandag weder naar Delft met de twee gevangens / de Pieters Kerk lag vol Soldaten.

Den 18. dito / op een Donderdag / nademiddags is afgelezen / dat men de Huizen buiten de Rhynsburger-poort moet afbreeken.

Den 19. dito / is Haarlem belegert en zeer beschooten: en Saterdag is Lopsen gebarrent.

Den 21. is afgelezen / dat den derde man mede uit moet.

Den 24. op een Woensdag / 't was Kers-avond / kwam de Graaf tot Leyden / en Vrydag is 'er een groote Justitie gedaan van Soldaten / die gevangen waren.

Den 31. op een Woensdag / Jaars-avond / is een rumoer geweest in de Pancraas Kerk van smyten en roven.

1573 Den 2. January / op een Vrydag / 's avonts tusschen zes en zeven uren begon de Tooren van 't Stadhuis te branden / daar de slagklok inhing / daar bleef een Man dood.

Den 6. op een Dingsdag nademiddag / kwamen Gouweriaans knechten weder in / zy waren Vrydag uitgereist: en toen kwam de spraak tot Leyden / dat 'er een rumoer te Delft geweest hadde / de Graaf en Bartel Entis zyn gevangen: en toen begon men de Vesten te maken met de Bolwerken / en daar werdt een Leger tot Sassum gemaakt.

1573 Den 10. January/ op een Saterdag/ is afgelezen van 't Kooren/ dat met het last Rog geven zoude voor 80 goud guldens.

Den 21. dito/ op een Woensdag/ is afgelezen/ dat men den 100 penning geven moet van het goed/ en die uit haare Huizen zijn moeten weder inkomen.

Den 29. dito/ op een Donderdag/ togen de knechten weg naar 't Leger/ en daags daaraan is afgelezen/ dat de Graaf van zijn Officie gezet is/ en wie iets bevel van hem heeft/ is mede te niet.

Den 1. February/ op een Zondag/ 's nachts is 'er een rumoer geweest van verraderye/ daar zijn 'er drie of vier gevangen/ en daags daar aan is 'er 's nachts een over de Vest gevallen en is verdronken/ 't was Vastenavont/ en den 5. dito is 'er Justitie over den verdronken Man gedaan.

Den 8. dito/ op een Zondag/ is afgelezen/ dat men op byten zal/ van Leyden tot Haarlem toe/ om haar ontzet te doen: daar waren veel Galeijen toe gemaakt tot Leyden: en den volgenden dag is afgelezen/ dat men geen openbaar Hal houden moet/ noch geen jonge Beesten van allerley dooden moet.

Den 17. op een Dingsdag/ is de Gemeente een weet gedaan/ wat zy 's weeks moeten geven/ om die knechten te houden/ die in 't Klooster leggen.

Den 18. is het gelt verhoogt/ de stuyvers een duyt/ de negen-duyten een duyt/ de draş-penningen een duyt/ de elf-duyten een duyt/ de drie-grooten een oortje/ de vierdalf-groot een oortje/ de vyfdalf-groot een oortje/ de stooters een oortje/ dit en is niet geklopt/ de zeven-groot en zeven stuyvers moet men kloppen/ van de zeven-groot een grootje/ zeven-stuyvers een stuyver/ en van de twee-en-dertig stuyvers vier stuyvers/ en na advenant zo veel meer.

Den 16. Maart/ op een Maandag/ zijn de knechten weder weggetogen/ en daar zijn Walen ingekomen/ die zijn tot de Gemeynte geleid/ en Noel is Regent van de Stad.

Den 18. zijn de Spanjaarts tot Rhynsburg geweest/ en tegen ons volk zeer geschooten: daar is van haar een gevangen.

Den 24. op een Woensdag/ tusschen drie en vier uuren/ heeft de klok geklept en den trom geslagen/ om te zien of de Schutsvolk ter Vest komen zoude/ of noodwaar:

en

1573 en op den zelven dag 's avonts ten vyf uuren heeft ons volk uit Haarlem in 't Bos tegen haar Vyanden geslagen / 't Leger vernielt / dat 'er veel volk gebleven is.

Den 7. April / op een Dingsdag / zijn de Walen weggetogen / en weder andere knechten in.

Den 17. op een Vrydag / heeft men met de Huizen gezeten te verhuuren van de Luyden / die voor de Prins weggetogen zijn.

Den 23. op een Donderdag / heeft men gepreekt / en is afgekondigt / dat die van Haarlem weder Victorie gehad hebben. En op den zelven dag heeft men tot Delft Gebeeld-stormt.

Den 28. op een Dingsdag / is afgelezen / dat men voor drie maanden Koorn zoude kopen: die uit haar Huis zijn / moeten in drie dagen daar weder inkomen: de boomen moeten af / die afgekeurt zijn / en die knechten togen mede weg.

Den 6. Mey / op een Woensdag / is afgelezen / dat den Burger het Kooren moet opdoen / Tarwe en Rogge. En de Heer van de gebuurte is boven geweest / om de Manschap op schrift te brengen / om den eed te komen doen voor den Koning en den Prince. Cornelis Dirksz. is Burgermeester / maar daar viel niet af.

Den 13. is afgelezen / dat men geen Steden spyzen moet die met Duc Dalf zijn / en geen Kooren uit te brengen: en men heeft de Gemeente haar goed geschat / om van elke hondert gulden eene stuyver ter week te geven.

Den 17. is Pieter Adriaansz. Burgermeester geworden in plaats van Cornelis Dirksz.

Den 28. op een Donderdag / zijn 'er knechten ingekomen / de Graaf is mede ingebracht van het huis te Swieten: en toen was 'er op de Meer een schermutseling: ons volk nam de vlucht / daar kwamen veel Soldaten in / die gebrand waren.

Den 30. is de Graaf naar Delft gebracht met een Vaandel van onze Burgers / op 't huis te Honsen.

Den 5. Junius / op een Vrydag / op Bonifaas-dag is afgelezen / wie de Prins lief heeft / zoude hem volgen / hy zoude in vier dagen opzitten.

Den 7. is de Prins tot Leyden gekomen / men zegt om Haarlem te ontzetten / daar had een verradery geweest.

Den 9. op een Woensdag / begon de Bode het volk te zeggen van 't gelt van elke hondert gulden een stuyver ter week / elk na zy geschat zijn / voor drie maanden.

1573 Den 12. Junius/ na den middag/ kwam in den Burger van Rotterdam/ omtrent 150. 's Saterdag voor den middag/ die van Delft/ omtrent 250. met twee Vaanen/ en na den middag die van Dort/ omtrent 120. en Zondag 's middag die van der Goude/ omtrent 100. en doen moest men de Schoppen/ Spaan en Porken in 't Proviant-huis brengen van de Gemeente.

Den 8. Julius/ op een Woensdag/ zijn al den Avondom van de Prins uitgetogen/ om Haarlem te ontzetten/ met al de knechten van 't Leger/ en de Burgers. De slag viel voor nachts ten 12 uuren/ zo men zegt/ daar was een groote verraderye onder des Prinsen Capiteynen/ dat zy geen victorie hadden/ God betert.

Den 12. zegt men/ dat Haarlem overging aan Duc Dalf.

Den 20. op een Maandag/ begon men omtrent Leyden veel Sloten af te branden.

Den 26. op een Zondag/ heeft ons volk tot Wassenaar gebarrent: en de Spanjaarts hebben tot Alphen geschanst.

Den 18. Augusti/ op een Woensdag/ heeft ons volk de Kerk tot Warmondt gebarrent.

Den 25. op een Dingsdag/ was ons volk aan de Swieter-sluys/ en hebben een schermutsing gehad. Daar is een Cornel met een Vaandrager gevangen/ en veele verslagen.

Den 4. September/ op een Donderdag/ heeft de nieuwe Baillou Foy van Broekhoven zijn eerste Justitie gedaan aan den Schout van Woubrugge.

Den 6. op een Zondag/ pleeg 't Kermis in de Pancraas Kerk te zijn/ nu heeft men op dien dag wagens met Kooren ingebracht/ en in de andere twee kerken mede.

Den 9. op een Woensdag/ hebben onze knechten by Haarlem geweest/ en hebben wel 300 Beesten ingebracht.

Den 12. heeft men de Paardemarkt/ die tot Valkenburch pleeg te wezen/ tot Leyden gehouden.

Den 23. op een Woensdag/ heeft men beginnen de Uitlanders haar roerende goederen van Huisraad en anders te verkoopen.

Den 27. zijn de knechten ingekomen met vyf of zes gevangen/ en veel Beesten die zy by Haarlem gehaalt hebben.

Den 3. October/ op een Saterdag/ zijn 'er Commissarissen tot Leyden geweest. Men heeft de Rykdom ontboden en gevraagt/ wat zy begeeren te geven tot Lands oorbaar voor den Prins van Oranje. Den

1573 Den 8. October / op een Donderdag / 's nachts tusschen een en twee uuren klepte de klok / dat de Vyanden kwamen aan de Sylbrugge. Doen heeft ons volk dat 'er noch stond afgebarrent.

Den 10. is afgelezen / dat de Schutters moeten gaan zonder mantel met geweer: toen hebben ons volk gebarrent op veele Wegen: en de Schutters gingen met Pyp en Trom na de wacht. En Woensdags heeft men te Lammen een Schans gemaakt.

Den 5. November / is afgelezen / dat men in de Herbergen niet drinken moet / en geen Bier hooger te brouwen dan van vier schellingen / en 't brood zou men zetten. En de knechten hebben weder buyt gehad / en vier gevangens ingebracht.

Den 19, op een Donderdag / is afgelezen / dat men alle eetbaare waaren van Boter / Kaas / Melk / Zout / op een prys zoude zetten / om te verkoopen / van Kooren en van Laaken / den thiendsten penning te geven.

Den 29. op een Maandag / 's avonts tusschen tien en elf uuren hebben de Vyanden de Molen buiten de Witte-poort afgebrand / ten zes uuren toe.

Den 6. December / op een Zondag / hebben de Vyanden 't Huis te Warmond gekregen / en Maandag de Schans tot Lammen, toen werdt de Molen afgebrand.

Den 22. op een Dingsdag / zyn de knechten op haar eigen kost gezet / gevende vuur / licht en wasschen / en men heeftze gelt van pampier gegeven / de Grootjes vyf duyten / elf-penningen zyn een penning opgezet.

Den 29. op een Dingsdag / hebben de Vrybuiters wel 39 gevangens / en Allert Quirynszoon ingebracht / met veel goed.

1574 Den 6. January / op een Woensdag / hebben de Vrybuyters weder veel goed ingebracht / en Saterdag mede.

Den 10. op een Zondag / is tot Leyden gemonstert de Schutters / de Pioniers van de wacht en de Vrybuyters.

Den 25. op een Maandag / hebben de Burgermeesters P. A. Seemtouwer, C. van Noorde, C. Brouwer, J. J. Half-Leyen, het Brood verkocht.

Den 30. is 'er een deel van de Burgers / Stenevelt en Sylhof, de muuren omgetogen / en twee Scheepen gezonken in 't scheiden van den Rhyn, daar bleven drie van de Vyanden.

Den 4. February / op een Donderdag / hebben de Hee-

ren

1574 ren af laaten lezen/ dat men alle hoet-gelden/ en van de Boon zoude inhaalen tot behoef van den armen.

Den 17. op een Woensdag/ heeft de Gemeente haar zyn bel op schrift gebracht.

Den 5. Maart/ op een Vrydag/ begon men de Garst op 't Stadhuys te brengen/ en Zondags is afgelezen/ die geen Kooren hebben moeten een eed doen/ en zal van de Stad Brood haalen: de Vrybuyters hebben zomtyds veel buyt ingebracht/ en wy kregen weder Visch en ander goed van Delft over den Dam.

Den 25. op een Donderdag/ zyn de Poorten opengezet en Saterdags is afgelezen van 't Pampiere gelt/ dat men 't boven brengen zoude. Men heeft/ terwyl dat het gesloten was/ Papiere guldens en vyf stuyvers gemaakt/ en men heeft grootjes en oortjes van koo-per geslagen.

Den 7. April/ op een Woensdag/ zyn de Uitlanders haar huizen verhuurt.

Den 16. op een Vrydag/ zyn al de knechten weg getogen/ dat 'er niemand bleef/ dan Mr. Andries knechten/ en daar is op veel goed excys gezet.

Den 26. op een Maandag/ begon men by Valkenburch te delven/ om een Blokhuis te maken.

Den 23. Mey/ op een Zondag/ was 't omgang tot Leyden/ de Schutters gingen met haar geweer om.

Den 25. op een Dingsdag 's nachts/ kwamen de Vyanden weder tot Leyderdorp/ tusschen twe en drie uuren/ en Mr. Andries, met noch twee of drie bleef 'er: en kregen den Dam/ Haag en Alphen/ maar daar bleef veel volk van haar.

Den 29. 's morgens klepte de klok/ toen bleef 'er een van haar/ daar werdt Mr. Andries voor ingebracht.

Den 3. Junius/ op een Donderdag/ 's nachts tusschen twaalf en een uur werden de klokken geluyd/ dat 'er een groote victorie geweest is van de Schepen.

Den 7. op een Maandag/ hebben de Vrybuyters veel buyts ingebracht/ en Pieter Quaatgelaat.

Den 19. op een Maandag/ hebben de Vyanden de Schans ingekregen.

Den 28. hebben de Heeren weder 't Kooren beschreven/ en daar is weder een Gallig aan de Blauwesteen gezet.

Den 30. op een Woensdag/ heeft de Heer ons bewaart voor een gemaakte brand: en toen begon men Kooren uittedeelen/ elk mensch een achtendeel/ die koorn hadde.

Den

1574 Den 2. Julius / op een Vrydag / begon men in elke Bou Brood uit te geven / elk mensch een half pont daags voor zyn hooft / 't pont voor een grootje.

Den 25. op een Zondag / heeft men de eerste reis in de Pancraas Kerk gepreekt.

Den 29. op een Donderdag 's morgens vroeg / heeft ons volk uitgetrokken tegen haar Vyanden / om een Schans in te nemen.

Den 4. Augusti / op een Woensdag / heeft men een half pont Brood gegeven / en Donderdags heeft men Mout-koeken uitgedeelt / 't pont voor een grootje.

Den 20. op een Vrydag / heeft men een pont van een Koek / (verstaat van Mout) elk mensch voor drie dagen gegeven.

Den 22. is 'er een Plakkaat afgelezen / op de vier hoeken van de Stad / hoe dat de Spaansche Capiteynen gesworen hadden / waar 't dat zy in Leyden kwamen / niet een kind zouden laaten leven.

Den 27. op een Vrydag / gaf men Mout-koek / en een vierendeel Beschuyt voor een koek.

Den 31. is afgelezen / dat elk mensch een half pont vleesch haalen zal / twee pont voor vier dagen / maar die noch voor acht of veertien dagen Brood hebben / en mogen niet haalen / den armen om niet / dan zy moeten daar voor aan de Vest werken / en de andere om gelt.

Den 2. September / op een Donderdag / deelde men het vleesch uit in de kerken / 't pont voor negen duyten.

Den 6. gaf men weder Mout-koeken / Gersten-brood en Beschuyt / en Dingsdag weder Vleesch / en den 13. wederom.

Den 15. op een Woensdag / kwamen drie Posten in / en brachten goede tyding.

Den 28. op een Dingsdag / heeft men Paarde-vleesch en Hunden mede gedeelt. En doen is 'er een Duyf ingekomen / en 's Woensdag noch een.

Den 1. October / op een Vrydag / zyn 'er vyftig Koeijen en dertig Paarden geslagt / en aan elk mensch een pont gegeven / en het was het laatste vleesch / dat gedeelt wordt.

Den 3. op een Zondag / 's morgens omtrent tusschen zeven en acht uuren / is Leyden gespyst / en men hadde in vyf weeken maar eens Brood gedeelt: en de Vyand is doe vertrokken / en had 'er voor gelegen achtien weeken en drie dagen.

1574 Den 4. October / 's avonds is de Prins van Oranje ingekomen en heeft de Wet verzet.

Den 10. November / op een Woensdag / was een Bede-dag / en Heilige-dag. En in deze tyd is 'er een groote sterfte geweest / en een groote duurte / een achtendeel Boter twaalf gulden / een stuk Hoy-boter zes- en zeven-halve stuyver / en de groot excysen van een zak Tarwe met 't malen acht stuyvers.

Den 1. December / op een Woensdag / is 't Heilige-dag geweest / om dat de Vyand altemaal vertrokken was / men voer weder den Dam over naar Delft.

Den 12. op een Zondag / is de Heer van Noortwykt met zyn Soldaten uitgetrokken op zyn Dorp / omtrent 14 dagen. En in deze Maant hebben de Bonmeesters gaan schryven / en in onze Bon waren 846 persoonen / 188 koeyen / 4 kalven / 3 paarden / 1 varken / 10 last anderhalve zak Tarwe / 3 last Rogge / 8 last Mout / 6 last Haver / 46 zak en een achtendeel Gerst.

1575 Den 8. February / op een Dingsdag / is de Universiteit te Leyden ingehaalt met de Schuttery / 't was Heilige dag / zy waren in 't Barberen Zusterhuis.

Den 7. Maart / heeft men by de Sylbrug een Schans beginnen te maken.

Den 21. Mey / op een Saterdag / zyn 'er vier Vaandelen knechten ingekomen.

Den 13. Juny / op een Maandag / is afgelezen / dat men den 100. penning geven moet van de Huizen.

Den 11. Julius is omgeroepen / dat Amsterdam en Utrecht voor vryebuyt gegeven is.

Den 3. Augustus is afgelezen / dat men den 50. penning geven moet van de Huizen.

Den 4. dito / op een Zondag / is 'er een rumoer geweest tot Leyden / de Pater van Roomburg is gevangen / om dat hy Mis wilde doen in 't Ste. Catharynen Zusterhuis. En daar is noch een Vaandel knechten ingekomen.

Den 16. September / op een Vrydag / heeft men het groot geschut afgeschoten van blydschap / dat Buyschuy (verstaat Bossu) de nieuwe Stedhouwer gevangen is / met noch meer andere Heeren en Edelen / dat een groote victorie was / en 't zelve is Saterdags afgelezen.

Den 23. op een Vrydag / is 'er een rumoer geweest van de Soldaten en den Burger: toen heeft 'er tien persoonen uit een Bon moeten waken: en de Galg is van de Blauwesteen gedaan.

Den

1575 Den 25. klepte de klok namiddag tusschen drie en vier uuren / de Vyanden kwamen te Zoeterwoude.

Den 29. op een Donderdag / heeft ons volk tot Voorschooten gebarrent / de Vyanden waren tot Noortiger-hout / en al die Dorpen.

Den 24. December / op een Saterdag / heeft men weder den 100. penning van de Huizen moeten geven. En in deze Maant zijn de Ballingen haar goed te koop gezet / en is mede gezeten om te verkoopen.

1576 Den 22. Januarius / op een Zondag / 's nachts heeft 'er een sterke Wind gewaait / dat veel schade deed.

Den 18. Maart / op een Saterdag / is afgelezen / dat de Gemeente weder gelt moet leenen.

Den 25. op een Zondag / heeft men veel gereedschap gemaakt / om naar Amsterdam te vaaren / maar zy kwamen weder tot Leyden / daar werd 'er twee geschoten.

Den 6. April / op een Vrydag / hebben de Engelschen een rumoer gemaakt / en namen de Hoogwoertsche poort in.

Den 31. Julius / op een Dingsdag / heeft men weder moeten geven den 50. penning van de Huizen. En wy gaven 64 stuyvers.

Den 1. Augustus / op een Woensdag / was tot Leyden victorie / om dat Brussel overgegaan was.

Den 31. op een Vrydag / is de nieuwe Klok opgetogen / zy woog 9970 pont: Borgermeesteren W. J. R., J. Brouwer, C. W. C. H. Gaal.

Den 28. September / op een Vrydag / is 't bede-dag geweest / om dat men bidden zoude / en dat de Staaten van Braband vereenigt zijn / om de Spanjaarts uit het Land te brengen.

Den 21. November / op een Woensdag / is afgelezen / dat men Amsterdam, Haarlem, Oudewater en Schoonhoven niet spyzen zoude op lyfs-straffe; want men haar voor Vyanden houd.

Den 5. December / op een Woensdag / zijn de goederen / die die van Amsterdam hebben leggen binnen Leyden te koop gezet / is 't dat zy niet aan deze zyde komen binnen een tyd.

1577 Den 1. Maart / op een Vrydag / was victorie / dat de knechten uit Haarlem waren.

Den 15. April / op een Maandag / is den Appel op den Stads Tooren gezet. En daar is afgelezen / dat der Glippers goederen ontslagen zijn.

1577 Den 18. Augustus / op een Zondag / heeft men de eerste reis omgegaan voor den armen / zy moeten niet meer gaan bedeelen by de huizen.

Den 10. September / op een Dingsdag / is afgelezen / van den 100. penning te geven.

1578 Den 8. February kwam de tyding tot Leyden, dat Amsterdam vereenigt is met deze Landen.

Den 7. Maart / bracht men Ceeltjes om van den 100. penning van de huizen.

1579 In de Maant van Julius / is in veele Steden rumoer geweest over het afzetten van 't kooper gelt; de oortjes zijn op drie penningen / de duyten op een penning / en de penningen op een halve penning gezet.

1580 Den 5. January / op een Vrydag / is de Prins van Oranje hier geweest / en vertrok Saterdag na Woerden.

Den 29. February / op een Zondag / is afgelezen openbaare Oorlog tegen Loven, Mechelen en Henegouwen.

Den 6. April / op een Woensdag / is binnen Leyden 's avonds tusschen vyf en zes uuren een gedruis geweest / gelyk een Aardbeving / zeer wonderlyk / dat het niet waayde / en het was zeer stil / de Klokken gaven geluit van 't gedruis.

Den 30. November / zyn Briefjes omgebracht van den C. penning van de huizen / en wy gaven zes gulden drie stuyvers.

En hier mede komen wy ten einde van het TWEEDE DEEL VAN DE LEYDSCHE BESCHRYVING.

NB. *Bladz.* 557 *regel* 3 *staat* honden, *leest* honderd.

BESCHRIJVING DER STAD LEYDEN,

DERDE DEEL.

Behelzende

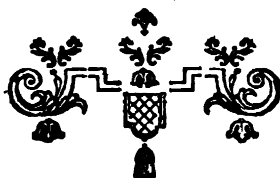
DE REGEERING DER STAD.

Met groote moeite uit verscheiden Schriften en Papieren bijeen vergaderd en beschreven door

JAN JANSZ. ORLERS,

Oud Burgermeester derzelve Stad.

DERDE DRUK.

Te LEYDEN,

BIJ CORNELIS HEYLIGERT

En te AMSTERDAM,

BIJ HARMANUS KEYZER EN HENDRIK GARTMAN,

MDCCLXXXI.

BESCHRYVING
DER STAD
LEYDEN.
DERDE DEEL.

Korte Beschryving van de Regeering der Stad Leyden.

Beminde en waarde Lezers en Mede burgers / alzoo ik in de Beschryvinge van myne Geboortestad Leyden in 't lange Verhaal gedaan heb / zoo van haare eerste beginselen / vergrootingen / vermeerderingen / en 't geen daar aan is dependeerende: mitsgaders van al het geen dezelve Stad overgekomen en wedervaren is: en in den Jaare 1614 door den Druk alleen maar gemeen gemaakt heb. En dat ik van meninge geworden ben / (denzelven Druk geheel en al uitverkogt zynde) dewyl my God Almachtig daar toe tyd en gezondheid geliefst heeft te verleenen / de Copie op nieuw overtezien: en dewyl ik zedert dien tyd van eenige zaaken nader en meerder kennisse gekreegen heb / van meeninge geworden ben / dezelve Copie aan te vullen en te vermeerderen in veele en verscheiden plaatzen: om daar mede de weetgierige Lezers te believen. Inzonderheid / dewyl in myne eerste Beschryving niet met allen gezegt is by wie / of op welke wyze / de Regeering van Leyden gedaan en gestuurd wordt / zoo heb ik goedgevonden in 't kort iets te schryven van het Regeeringsbestuur en het beleid der zaken van ons oud en lief Leyden / om in den tweeden Druk van onze Beschryving te dienen voor het derde Deel derzelve. Dienvolgens / om myne overige tyd in het geheel niet te vergeefs of onnut door te brengen / heb ik voorgenomen / dezelve Regeering kortelyk / doch waarachtelyk / te beschryven; te weeten / op welke wyze / en door welke Collegien / Ampten / en Officien de Stad Leyden over veele honderden Jaaren geregeerd / geleid en bestuurd

Inleiding tot het derde Deel van Leydens Beschryving.

Wat in het derde Deel verhandelt zal worden.

stuurd is geweest / en nog heden ten dage geregeerd / geleid en bestuurd word / zo wel in het hoogste Gebied / als in de mindere Staaten / Ampten en Collegien. Alles overeenkomstig de Privilegien / heele oude en nieuwe Keuren en Ordonnantien dezer Stad / daar van zynde ; welker eigen woorden / ter gelegen plaatze / zelve verhaald en ingevoegd zullen worden / voor zo veel ik die heb kunnen bekomen.

Dit tot hier toe als eene Inleiding gezegd hebbende / zullen wy tot de zaak zelve overgaan / beginnende met het opperste en hoogste Collegie / weezende de Breede Raad of de Groote Vroedschap, representeerende het Lichaam dezer Stad / gelyk in de eerste Burgerlyke Keure van het Jaar 1582. gezegd wordt.

Van de Vroedschappen en Veertigen.

By welke Privilegien Leyden gequalificeerd is, om Veertigen te mogen verkiesen.

De Stad Leyden, gelyk alle andere Steden van Holland en West-Vriesland, is over veele Jaaren geregeerd geweest by het Collegie van de Groote Vroedschap of Veertigen, bestaande in veertig Persoonen / welke uit de ryksten en gequalificeerdste van de Burgeren verkooren worden / waar toe de Stad by verscheiden Privilegien en oude Handvesten van de Graaven van Holland is geoctroyeerd en geauthoriseerd ; te weeten by Hertog Philips van Bourgondien, op den 22. April van het Jaar 1449. voor eenen tyd van agt Jaaren / 't welk daar na by dengelfden Hertog in het Jaar 1451. voor nog tien Jaaren is verlengd. En / alhoewel by Vrouwe Maria, Hertoginne van Bourgondiën, ingewilligd was / het zelfde recht te mogen gebruiken ten eeuwigen dage / by zekere Privilegie van dato den 23. Maart 1476. / zoo is het zelve by een ander Privilegie van den 20. July des Jaars 1481. / op den naam van Maximiliaan en Maria, Hertogen van Oostenryk / wederroepen / op nieuw de Veertigen ingesteld / en toegelaaten te gebruiken tot wederzeggens toe. En by de Huldiging van den 14. December 1495. gedaan aan Philips, Aarts-Hertog van Oostenryk, en den inhoud van een generaal Privilegie der Steden Delft, Leyden, Gouda, Amsterdam, Rotterdam en Schiedam, vergund was / Privilegien van de Veertigen / met dat daar aankleeft / te useeren en te gebruiken / tot dat zyn Genade tot den ouderdom van 25. jaaren gekomen zou zyn. Dan is in het Jaar 1510. / den 10. October / Privilegie van de Veertigen op den naam van den Keizer Maximiliaan vernieuwd en vergund voor eenen tyd van drie Jaaren. Dewyl in het Jaar 1514. binnen deze Stad zekeren twist / differentie en geschil / gekomen en gevallen zynde tusschen eenigen van de

Raads-

Vroedschap / Officieren / Burgeren en Ingezetenen met den Burgemeesteren / Thesauriers en andere Officieren / roerende het verkiezen zo van de Veertigen / als andere zaaken de Politie rakende: zyn waren op den 28. October eenige Gecommitteerden alhier geschikt / om die minlyk en vriendlyk te vereenigen. Eindelyk is de Stad Leyden in het Jaare 1519. / op den 21. Juny / by H. M. Keizer Karel den Vijfde geprivilegieerd de Veertigen te moogen verkiezen en te gebruiken tot wederzeggen toe: en zyn te dier tyde by Keizer Karel den Vijfde, op het rapport van Heeren Frederik van Renesse, en Mr. Vincent Cornelis Zoon, welke uit naam van den Keizer naar Leyden gezonden waren / om zich te informeeren van den twist / en meenigheid / die onder de Vroedschappen was / nieuwe Veertigen verkooren en gesteld / welke den eed aan de zelve Commissarissen hebben gedaan. De woorden en de redenen van deze commissie / genomen uit het zelve Privilegie / zyn van dezen inhoud:

Verandering van de Veertigen ten tyde van Karel den Vijfde.

Alsoo by onse openen Brieve van den 26. in October leستleden, wy, om seeckere redenen, ons daer toe porrende, wedergeroepen ende gerevoceert hebben de Veertich, den welcken wy onser Stede van *Leyden* in *Hollandt*, daer te vooren in den jaere 1514. tot onsen wederseggen verleent ende geordonneert hadden, het sy dan d'Ingesetenen van onse voorschreven Stede, zich ten onse voorsz. Revocatie getoont hebben, dat sy de voorsz. Veertich van ouden tijden hebben gehadt, ende dat de welvaert van derselver onser Stede daerinne gelegen zy. Ende daeromme, onlangs int consenteren van onse leste Bede in Hollandt, oitmoedelijck gebeden hebben henluiden de voorsz. Veertich te willen restitueren. Des wy aansiende hore goetwillicheyt, ende totter welvaert vande selve onser Stede, hem geconsenteert ende toe geseyt hebben, ende van doen toe geseyt hebben, te dien eynde onsen lieven ende ghetrouwen Neve, ende Stadhouder Generael van Hollandt, Seelandt ende Westvrieslandt, den *Grave van Nassau* gecommitteert in onse Stede van *Leyden* te reysen, ende aldaer van onsen wegen alsulcke Veertich Persoonen, daer toe nut sijnde, te ordonneren ende te stellen. Ende de selve Veertich alsulcke macht ende auctoriteyt te geven als hem aensiende onse eere, ende 't profijt vander voorsz. Stede goet ende redelic duncken soude. Ende alsoo onsen voorsz. Neve ende Stadhouder daer toe overmits sijn reyse, alstoe van onsen wegen in der Duytscher Landen, [en] aldaer noch es, niet en heeft mogen vaceren noch verstaen: waeromme wy tot sijner begeerten, onsen lieven ende getrouwen Rade *Frederijc van Renesse*, ende *Mr. Vincent Corne-*

 lisz,

kerz., by onsen Brieven vanden 10. in Maerte lestleden, gecommitteert hebben in onse voorsz. Stede van *Leyden* te trecken ende aldaer informatie te nemen van den state ende conditie vanden Ingesetenen der selver Stede, omme uyt dien tot veertich Persoonen toe, de notabelste ende rechtvaerdichste te kiesen, ende voorts aldaer te vernemen, wat authorieteyt, wy den selven Veertigen in heure Institutien best zoude mogen geven, ende ons van als rapport doen. Doen te weten dat wy des voorsz. is, ghemerct den gemeynen Ingesetenen van onse Stede van *Leyden*, Supplianten, geneghen wesende tot haere Supplicatie, willende met henluyden met goeder trouwen procederen, ende henluyden onsen voorsz. toeseggen onderhouden, gehoort hebbende het rapport van onsen voorn. gedeputeerden, ende heuren advys. Wy by rijpen Rade ende deliberatie, van onsen seer lieven moeye Vrouwe *Margarite*, Erts-hartoginne van *Oostenrijc*, Hartoginne ende Gravinne van *Borgondien*, Hartoginne ende Tochtenersse van *Savoyen* &c. enden vande Luyden van onsen Secreten Rade, en van onse Finantie, in desen onsen Landen, geordonneert den voorsz. Supplianten die Veertich gerestitueert: ende zo verre noot sy van nieus gegunt, verleent, ende geconsenteert hebben, restitueeren, verleenen ende consenteeren, uyt onse sonderlinge Gratie by desen, ende henlieden daer toe noemende de naar volgende Persoonen, &c.

Macht van de Veertigen omeenen anderen te mogen verkiesen.

By dit zelfde Octrooi zijn de Veertigen of de Vroedschappen/ geauthoriseerd/ zoo wanneer iemand uit de hunnen/ komt te overlyden/ of uit de Stad te vertrekken/ eenen anderen te verkiezen in deszelfs plaatse. Blykende dit by de volgende woorden:

Ende ingevalle eenige vande voorsz. Veertich afflijvich werde, ofte buyten onse voorsz. Stede ter wooninghe treckt, ofte andersints vande selve Stede hem absenteert, In dien ghevalle zullen die andere vanden Veertich in Stede van dien afflivighen of geabsenteerde Persoone, eenen kiesen, ende Ordonneren vanden notabelsten ende Rechtvaerdichsten Persoonen, die sy in haere Conscientien nutte, ende bequame, daer toe kennen ende weten zullen, out wesende ten minsten 28. Iaeren. Ende geen gebroeders, Vaders ofte kinderen wesende, van eenighe vande voorsz. Veertich.

De Schout van Leyden gelast den nieuwen Veertich te institueeren.

Eenen nieuwen Veertig alzoo verkooren wezende/ zoo wordt in het zelfde Privilegie gezegd: Dat hy by den Schout der Stad Leyden in zynen Dienst ingesteld of geinstitueerd/ en de gewoone eed afgenomen zal worden/ daar van zoo luiden de woorden als volgt:

Ende

Ende de welcke Personen by den XL. aldus geecooren wesende, gepresenteert zullen werden, onsen *Schout* van Leyden, ter tijt sijnde, de welcke hem luyden van onsen wegen institueren zal, ende alles doen. Ende voorts Iaerlicx ghelijc vanden anderen Veertich, den behoorlicken ende voorverhaelden Eedt ontfangen sal.

Met welk Octrooi komt over een te stemmen en genoegzaam te accordeeren/ de tweede Burgerlyke keur van het Jaar 1582. welke spreekt van het verkiezen van de Veertigen/ in plaatze van afstervigen/ of uit de Stad metter woon vertrokken wezende/ en van den volgenden inhoud is:

Eerst sullen de vooorschreven Veertigen, zoo wanneer eenighe uyt den heuren comen te overlyden, uyt deser Stede mitte wooninghe te vertrecken, oft andersins vander zelve hem te absenteren: in haer vergaderinge opt Raedt-huys, by de meerderheyt van stemmen, andere in plaetse, vanden overleden, vertrocken ofte absenten verkiezen: achtervolgende het Octroy vanden voorghenoemden Keyser Kaerle de viifste, gegeven den 21. Iunij vijftien hondert negentien, de welcke aen handen vanden *Schout* dezer stede, den ghewoonlicken Eedt zullen doen. Leydens Keure van 't verkiezen en beeden van Veertigen.

De Eed welken de Veertigen gewoon zijn te doen/ is deeze volgende:

Ick gelove ende swere, dat ick den Coning van Spangen, met alle zijne adherenten verclare ende houde voor mijne Vyanden, dat ick de Graeflickheydt ende hoghe Overicheydt vande Landen van Hollandt, Seelandt ende Westvrieslandt, ende zulcx oock de selve Landen, mitsgaders deser Stadt *Leyden*, goet, ghehou ende getrou zal wesen. Deselve Graeflicheydt, hoge Overheyt, Landen ende Stad, zal gehoorsamen ende assisteren naer mijn uyterste vermogen, tegens alle ende een yegelicken der voorsz. Graefflicheyts hoge Overheyts, Landen ende Stadts vyanden. Dat ick voorts als Veertige gheropen sijnde, omme te helpen verkiesen, tsy de Sestien, of oock Burgermeesteren ende Threnoriers, zal kiesen de eerbaerste, beste ende verstandichste, ter eeren vander Graeflickheid ende welvaren deser Stede dienende. Van gelijcken dat ick geropen sijnde als Veertige, met ende beneffens die vande Vroetschappe, omme te opinieren in 's Gemeene Lants, of deser Stede affairen, naer mijn beste wetenschap opinieren, Stemmen ende Raden zal, ter eeren vander Graeflickheyt, hoge Overicheyt ende Landen, mitsga- Den eedt van de Veertigen.

 ders

ders deser Stadt *Leyden* welvaeren. Ten laetsten dat ick d'inhouden vande Ordonnantien ende bevelen vander Graeflickheyt ende hoge Overicheid naer mijn beste vermogen, volcomen ende onderhouden zal.

Dus verre gesproken hebbende van het Octrooi en de magt dezer Stad / om de Veertigen te mogen verkiezen en te stellen / en de manier van de verkiezing, en Investiture van dezelven: zullen wy met weinige woorden iets schryven van hun ampt en authoriteit / zoo ten dienste van den staat van den Lande in het gemeen / als tot nut en voordeel van de Stadt Leyden en hare Ingezetenen in het byzonder.

Mat en autoriteit van de groote Vroedschap.

By de Staaten van Holland en West-Vriesland is in het Jaar 1587. / op den 16. October / Staats-gewyze vergaderd zijnde binnen Haarlem, zekere verklaaring gedaan / aangaande de forme en Regering van het Land en de Steden van Holland en West-Vriesland, mitsgaders van de oudheid derzelve / waarin beschreeven en gesteld wordt / welke magt de Ridderschappen, Edelen, Steden en Leden, bezitten in dezelve Regering: daar van zijn de woorden van den volgenden inhoud:

De Steden hebben meest al een form van Regeringhe, te weeten een Collegie van Raeden of Vroetscappen, geconstitueert sijnde vande notabelste uyt den midden vande gantsche Burgerye. Dese sijn in sommige Steden Veertich, in andere van 36. in andere van 32. 28. 24. of 20. Persoonen, ende sijn de Collegien vande selve zo out als de Steden, ofte immers dat geen memorie en is van hare beginselen. De Persoonen eens verkooren zijnde, dienen haer leven, ofte Poorterschap langhe gheduyrende, in plaetse vanden geenen die sterven, ofte haer Poorterschappen verlaeten, worden by tselve Collegie tot haeren gelieven, gecooren andere Persoonen, uyt het midden der Burgeren tot vervullinge vant getal.

By dese Collegien alleen is de macht omme te adviseren, resolveren ende disponeren, van alle saecken, concernerende den Staedt vanden Lande, ende der Steden respective: ende wat tselve Collegie adviseert, resolveert ende disponeert, wert by de gantsche Burgerye gevolcht, daer tegen noyt eenigen inbreuck ofte oppositie, vande Burgeren is gevallen.

By dese Collegien worden Iaerlicx gecooren de ordinarijse Magistraten, te weten vier, drie ofte twee Burgermeesteren. En seven of meer Schepenen, omme te dienen voor een Iaer. In sommighe Steden geschieden dese electien absolutelick, ende in sommighe by Nominatie van dobbel getal, daer uyt by den Stadt-

Stadthouder de verkiesinghe vant gewoonlick getal werdt gedaen. Omme nu de Collegien vande Edelen ende de Steden te brengen in eene Vergaderinge, en kan niet geschieden dan by Gedeputeerden vande selve: oversulcx als om eenighe merckelicke saecken te beraetslagen, van node is de selve te vergaderen, zo worden die beschreven, met Insertie van de principaelste poincten: die by den Collegien in deliberatie geleyt ende daer op geresolveert sijnde, worden afghesonden alsulcke Gecommitteerden, als zy vertrouwen ende met alsulcken last ende Resolutien als sy bevinden ten dienste van den Lande te behooren. Ende dese Gecommitteerden, alsulcx (met de Ridderschappen en de Edelen) byden anderen vergaderende, Representeren de Staten van den selve Lande, niet dat zy luyden in haer Persoonen, ofte uyt hare Authoriteyt de Staten zijn, maer alleen uyt crachte vande Commissie van haere Principalen: ende sijn de selve Gecommitteerden gehouden wederkeerende haren Principalen te doen van alles goet ghetrou rapport.

Uit welke verklaaring volkomentlijk gezien wordt / dat het Collegie van de Veertigen het opperste gebied heeft in de Steden / een gedeelte der Staaten van den Lande van Holland en Westvriesland representeert / en een lid derzelve uitmaakt. En heeft Leyden onder dezelve Vergaderinge de vijfde stemme en plaatse / door zodanige Persoonen / als by de groote Vroedschap byzonderlijk daar toe worden gecommitteerd. De Vroedschap heeft het hoogste gebiedt in de Steden.

Gelijk zy desgelijks alleen de macht hebben / om / van hunnent wege te Committeeren en zenden Persoonen / om gewoonlijk te compareeren in het Collegie van de Ed. Mog. Gecommitteerde Raaden van de Staaten van Holland en West vriesland; of in het Collegie van de Admiraliteiten te Amsterdam; en buitengewoon met toerbeurten / nevens de andere groote Steden / in de Collegien van de Staaten Generaal, den Raad van Staaten, Reeken-kamer van de Staaten Generaal, gelijk ook in de Reeken-kamer van Holland, voor eenen tijd van drie achter een volgende Jaaren / conform de Resolutiën / dien aangaande by de Staaten van Holland genomen. Zend Gecommitteerden in de hoogste Collegiën.

By dezelve Vroedschappen worden absolutelijk verkooren de vier Burgemeesteren, de zestien persoonen, waar uit volgens de Privilegien dezer Stad by den Stadhouder van Holland zelven / of / dezen buiten de paalen van Holland zijnde by den President en den Provincialen Raad van Holland acht Schepenen gekooren worden / gelijk hier na ter zyner plaatze gezegd zal worden. Ook de Thesaurier Ordinaris, de Fabriek-Meester en de Opziener van de Stads gebouwen en werken; de Rojeer-Meesteren, Welke Staten en Diensten by de Vroedschap absolunt verkooren worden.

uit

om te staan over het hooren en sluiten van alle Reekeningen/ zoo wel de groote van den Thesaurier-ordinaris/ Verpondinggaarder/ en Collecteur van de Bier-excijs/ als van de kleine/ van al die geenen die eenigen ontfang van de Stads goederen en penningen zijn hebbende; desgelijks de Raad en Penſionaris, de Secretaris, de Griffier en onder Secretaris, van al het welk hier na gesprooken zal worden.

Alleen de Vroedſchappen mogen de Stad bezwaaren.

Buiten consent van de Vroedschap vermag niemand/ het lichaam dezer Stad te bezwaaren met Lijf of Losrenten: noch de Stad Excyzen te verhoogen of verminderen/ noch de restanten van de Pachters vandien kwijt te schelden/ of lange atterminatiën te verleenen/ noch eenige groote en nieuwe gebouwen en andere zaaken van Importantie voorteneemen. In een woord by dit Collegie bestaat/ zoo als tot hier toe gezegd is de opperste magt en regeering der Stad Leyden.

Wie eigenlijk Vroedſchap is.

Ik bevind in een zeer oude keure dezer Stad/ spreekende van de Vroedschap/ daar by verstaande die Burgemeester of Schepen zijn/ of geweest hebben/ en hare magt/ dat/ alhoewel die in geenen actueelen Dienst en waaren/ ebenwel vermochten de Burgeren te gebieden/ eenige keuren te onderhouden op de boeten daar in begrepen zijnde: de woorden daar van luiden daar van als volgt:

Des zal die Vroetſchap voortaen weſen ende hieten die aenden Gerechte geweeſt hebben, ende die ſelve Vroetſchap die aenden Gerechte geweeſt hebben, zellen van allen leeme ende vechtelick, daer ſy by comen bieden mogen, ende bieden der Stede Keur te houden, gelijcken of zy anden Recht waeren, ende dat tot ſulcken Boeten, als die Keuren daer of inhouden, ghelijcken of zy anden Recht waren. Ende want dit der Stede grootelick mede gaet, ende om dat deſe Vroetſchap te meer daer toe ghehouden zel weſen te doen als voorſz. is, zoo zel elck vander Vroetſchap voorſz. die opten Heyligen Sacramentsdach na den Gerechte gaen ende volgen den Heylighen Sacrament, ende hebben een paer hantſchoen ende een mengelen wijns, ende desgelijcx zel elck hebben op ſinte Martijns-avont inden Winter een mengelen Wijns.

Door wie de Vroedſchap vergaderd wordt.

Raakende het beroepen van de vergadering van de groote Vroedschap/ dit staat ter discretie en Ordonnantie van de Burgermeesteren/ wanneer 'er eenige zaaken ten dienste van het Land/ of deze Stad te verhandelen zijn/ waar toe haar consent en resolutie vereischt word: ende dit achtervolgens de 13. Burgerlijke keur van het Jaar 1582./ zijnde van dezen Inhoud:

Bur-

Burgermeesteren zullen den Breden Raed, so dicwils doen vergaderen als zi des noot achten, mits hem doende verwittigen 24. uyren te vooren, tzi aen haer Persoonen, of tharen woonstede, aen yemant van bequamen ouderdom. Ende wie gezont, ende ten tijde vande wete tzinen huyze, binnen der Stad was, of voor de uyr vande vergaderinge binnen gecomen zijnde, hem zonder van Burgermeesteren oorlof te hebben, geheel af hout, zal verbeuren xxiiij. stuyvers, ende naer 't quartier vande gesette uyr comparerende, zes stuyvers, beyde ten behouve van den Armen. Ende onwillich wezende de boeten te betalen, zal den Schout, ten verclaren van Burgermeesteren ende Schepenen, de zelve uitleggen, ende doubelt dadelic weder innewinnen. Ende geen zaken inden voorsz. breden Raed verhandelt, en zullen voortgang hebben, dan die by 't merendeel van de jegenwoordige stemmen verwillicht zullen zijn.

Met het laatste Lid van deze / spreekende / welke resolutiën van de Vroedschap van waarde zijn en vast gehouden moeten worden / stemt over een en accordeert de 14. Keure dezer Stede / gemaakt in het Jaar 1547. als mede noch een veel ouder keure / zijnde van dezen Inhoud:

Item van alle saecken daer die Schout, Burgermeesteren ende Schepenen te doen hebben die Vroetschap te ontbieden, om lasten wille vander Stede, hoe sy ghenoemt moghen wesen, zoo en zellen die lasten als voorsz. is, geen voortganck hebben, dat van waerden wesen ende blijven sal, ten sy dattet die meeste vander Vroetschap geconsenteert hebben, die inder stede Boeck staen geschreven vander Vroetschap, zonder yemandt anders daer op te roepen.

Welke resolutiën by de Vroedschap genomen, van waar de gehouden worden.

Alhoewel de Stad Leyden met verscheiden Privilegiën / by de Graaven van Holland van tijd tot tijd verkregen zijnde / geoctroyeerd was / om geregeerd te worden by de Veertigen / gelijk wy hier voor genoegsaam gezegd hebben / en eenige honderden Jaaren alzoo geregeerd was; zoo heeft nochtans zijne Prinselyke Excellentie Willem van Nassau, Gouverneur en Stadhouder van Holland en Zeeland / op den 14. October van het Jaar 1574. / kort na het ontzet dezer Stad / het getal derzelver gebracht op 28. Persoonen / bestaande in vier Burgermeesteren / acht Schepenen / en zestien Veertigen of Raaden. Wat hem daar toe bewoog / en waarom zulks geschiedde / verklaart hy zelf in zeekeren Brief / gezonden aan Jonkheer Jacob van der Does, Superintendent en Commissaris binnen Leyden / van dagteekening den 8 No-

De Veertigen by den Prinse van Orangien tot 28. verminderd, redenen waarom.

 vem-

vember 1575. uit Rotterdam, in welken deze volgende woorden gelezen worden:

Ende dat wy om ſeeckere goede redenen, oock ten verſoucke vande principaelſte van de Magiſtraten, Schutterye ende Burgerye 't voorleden Iaer in Octobri na den Ontzet der ſelver Stede, ſeeckere proviſioneele Ordonnantie gemaeckt, by de welcke alſdoen nieuwe Burgermeeſters ende Schepenen, mitſgaders oock ſeeckere 16. Perſoonen, als Vroetſchappe, ende in plaetſe van de voorſz. Veertich hebben geſtelt gehadt, alles onvermindert der ſelver Stede Hantveſten ende Privilegien, indien daer eenige mochten zijn ter contrarien, &c.

Daar by de Heeren van den Geregte tegen geproteſteerd wordt.

Den Prins van Oranje Willem van Naſſau, Hoogl. Mem. op den 14. October van het Jaar 1574. op het Raadhuis gekomen zijnde/ en in de vergadering der Heeren van den Gerechte voorgesteld hebbende/ dat hy ten dienste van het Land/ en om gewichtige redenen/ genoodzaakt was de voorschreeven verandering te doen/ nochtans zonder prejuditie van hunne Privilegien/ indien 'er eenige mochten zijn ter contrarien/ zoo hebben die van den Gerechte daar tegen geprotesteerd/ dat zy in de voorsz. Electie met het gevolg van dien niet en consenteerden/ noch van meening waren tegen hunnen Eed te doen: alles blykende by de Acte van Protestatie/ schriftelijk aan zyne Excellentie ten zelven dage overgegeven/ zijnde van dezen Inhoud:

Acte van Proteſtatie tegen den Prins.

Die vanden Gerechte van Leyden, ghehoort hebbende de propoſitie van ſijn Excelentie, ende verſtaende dat ſijn Excelentie van meyninge was, 'tgetal vande Veertigen deſer Stede te verminderen, ende voorts voor de ordinaris tijden, te procederen tot Electie van de Burghermeeſters, Schepenen ende Theſaurier, ende oock van eenighe perſoonen geen Poorters der voorſz. Stede weſende, adverteren by deſen zijn Excelentie, dat de ſelve Stede by de Voorſaten van de Conincklicke Majeſteyt, onſen aldergenadichſten Heere, als Grave van Hollandt, onder anderen verſien is van een Privilegie, dat niemant tot het Veertichdom of Schependom, ofte andere publijcke Officien gecooren ende geſtelt mach werden, dan de gene die zeven Iaren Poorters deſer Stede gheweeſt zijn, ende alhier voor den ſelven tijdt heur continuele reſidentie gehouden ſouden hebben. Ende dat ſy de ſelve Privilegie beſworen hebben, ende daeromme oock proteſteren ende verclaeren by deſen, dat zy inne de voorſz. Electie, ende tgevolge van dien niet en conſenteren, noch van mee-

meeninge zijn jeghens heuren Eedt te doen, &c. Aldus ghedaen opten 14. October anno 1574. ende was geteyckent

I. van Hout,

By welke Protestatie zy daar na by eene tweede Acte op den 10. January 1575. gepersisteerd hebben. Des niet tegenstaande is zijne Excellentie met dezelfde veranderinge en verminderinge voort gevaaren/ en zijn de 28. Persoonen verkoozen/ be-eedigd/ en in hunnen dienst gesteld. Ook is deze vermindering gebleeven tot den 9. October 1576. ten welken dage de Vroedschappen wederom gebragt werden/ achtervolgens der Stads oude Privilegien/ tot Veertig persoonen. Anno 1576. de Vroedschap weder tot 40 Persoonen gebragt.

Tot hier toe/ zoo kort als mogelyk geweest is/ van de groote Vroedschappe/ en derzelver Ampt en Authoriteit gesprooken hebbende/ zal ik hier tot een besluit by voegen/ hy welke Persoonen dit Collegie bediend is van het Jaar 1449. tot het Jaar 1471. en eenige Jaaren daar na: want die alle te schryven van welken ik de namen heb/ zou ik die moeten beginnen sedert het Jaar 1386. en die brengen tot het Jaar 1640./ welke arbeid eene geheele lange Beschryvinge vereischen zou/ en tegen mijn voorneemen/ om kort te zijn/ stryden: daarom zal ik van alleen van eenige Jaaren dezelve alhier verhaalen.

Deze zijn de Veertig Persoonen, gekozen by den Geregte en Vroedschappe den 21. July 1449., staande in het Stedeboek 229. verso.

Coen van Oosterwijck.
Willem van Boschuysen.
Floris Pieters zoon.
Beuckel Heerman,
Louwe vander Goude,
Iacob van Sonnevelt.
Ian van Noorde.
Ian Dirck Coenen zoon.
Iacob Rijswijck.
Dirck Coen Gerritsz.
Willem Heerman.
Ian Rijcken Soon.
Symon vander Woude.
Gijsbert Pieters zoon.
Kerstant Nannen zoon.
Ian van Zijl Claes zoon.
Ian Henrick Paedsen zoon.
Iacob de Bastaert van Alckemade.
Arent van Rollant.
Ian van Swieten.
Gijsbert van Swieten.
Dirck van Noorde.
Symon Vrederijck Willemsz.
Ian Taeye.
Claes Post.
Ian van Sonnevelt.
Willem van Bosch.
Ian Heerman Florisz.
Vranck van der Does.
Heyn Rijners zoon.

Symon Vrederijk Dircxsz.
Gerrit van Ougstgeest.
Pieter de Bruyn.
Gerrit Heerman.
Symon Paedse.
Alewijn van Noorden.
Gerrit Rijswijk.
Iacob Veen.
Gerrit van de Werve.
Ioost Heynricx zoon.

Deze volgende zijn metter tijd gekomen in de plaatse van de genen, die overleden zijn, en komen tot het Jaar 1471. toe.

Gerrit van Lockhorst.
Symon Vrederijck Bartelmeesz.
Ian van Wees.
Vop Ians zoon.
Iacob van Noorde.
Claes Horst.
Claes Claes Willemsz.
Paedse Pieters zoon.
Huygo van Swieten.
Floris Claes Horstsz.
Willem Bort.
Iacob van Noorde Alewijnsz.
Willem van Leeuwen.
Claes Mast.
Willem van Swieten.
Symon van Noorden.
Dirck vander Does.
Floris Heerman.
Willem vander Does.
Ian Dirc Gerit Montfoorden soon.
Dirck van Zijl.
Arent Heerman.
Pieter van Swieten.
Willem Iacobs zoon.
Floris van Boschuysen.
Huyge Spruyt.
Ian van Noorden,
Gerrit van Sonnevelt.
Claes Ian Claesz.
Adriaen van Poelgeest.
Ian van Sonnevelt.
Philips van Noorden.
Arent Gerrit Pouwelsz.

Deze zijn de Veertigen, gekozen naar den Inhoud der Handveste, 21. dagen in April 1477., en staande in het stedeboek 228. verso.

Jacob van Woude,
Floris van Alckemade,
Gerrit van Poelgeest,
Adriaen van Poelgeest,
Willem van Zijp,
Hugo van Swieten,
Ian van Naeltwijck,
Kerstant Nannen zoon,
Dirck Wouter Danielsz.
Floris Heerman,
Willem vander Does,
Willemvan Boschuysen Florisz.
Floris van Zijl.
Cornelis van Sonnevelt,
Pieter de Grebber,
Claes van Leyden,
Floris Iacob Montfoorden zoon,
Adriaen van Swieten,
Iacob van Noorde Aelbertsz.
Gerrit Heerman,

Matheus

Matheus van Berendrecht,
Henrick vander Laen,
Willem Claefz. op Ganfoorde,
Pieter Reyngertfz.
Ian Gerritfz. van Berendrecht,
Floris Pieters zoon,
Philips Nachtegael de jonge,
Symon Paedfe,
Coen van Oofterwijck,
Willem van Bofchhuyfen Willemfz.
Floris van Alckemade Huigenfz.
Claes Maft,
Ian van Tethroede,
Gerrit Buitewech.,
Pieter Janfz. van Noortich,
Adriaen vander Mye Martijnfz.
Willem vander Graft,
Ian Conings zoon,
Ian Willemfz. de Bruyn,
Pieter Bouwens zoon,
Willem Heerman Beuckelfz.
Ian Dirc Ysbrants zoon,
Claes Ian Claes zoon.

Deze navolgende Perfoonen zijn de Veertigen, naar de uitwyzinge der Handvefte, den 20. July 1481.

Gijsbert van Raephorft.
Floris van Alckemade, Ridder.
Adriaen van Poelgeeft, Ridder.
Ian van Swieten.
Huygo van Swieten.
Adriaen vander Bouchorft.
Kerftant Nannen zoon.
Willem van Bofhuyfen, Ridder.
Floris Heerman.
Ian Gerrit Pouwels zoon.
Gerrit van Sonnevelt.
Claes van Leyden.
Symon Paedfe.
Willem van Bofhuyfen Florifz.
Dirck van Bofch.
Floris Pieters zoon.
Ian Coninck zoon.
Iacob van Bofhuyzen.
Cornelis van Sonnevelt.
Ian van Lockhorft.
Willem vander Does.
Gerrit Buytewech.
Henrick vander Laen.
Claes Ian Claefz.
Willem Heerman.
Willem Claefz. op Ganfoorde.
Henrick Paedfe.
Pieter Pieter Rembrants zoon.
Iacob Heerman Gerritfz.
Claes Huygen zoon.
Gerrit de Vroede.
Pieter Heyn Reyerfz. z. zoon.
Bruyning Spruydt.
Willem Ian Conings zoon.
Cornelis Maft.
Philips Nachtegael.
Ionge Ian Stoop Kerftantfz.
Bruyning van Bofhuyfen.
Dirck Dircxfz.
Ian van Tetroede.

Deze navolgende Perfoonen zijn van tijd tot tijd gekomen in de Veertigen, in plaatfe van de overledenen, of anderen, die vertrokken zijn; en komen omtrent tot het Jaar 1510. toe.

Gijsbert vander Bouckhorft.
Willem Heerman Florifz.
Dirck van Hont-horft.
Dirc Aelbrechts zoon.

Ian Heerman Floris zoon.
Hobbe Pieters zoon.
Gerrit Rijſwijck.
Ian vander Bouchorſt.
Heynrick van Alckemade.
Floris vander Bouchorſt.
Hugo Huygenſz. van Swieten.
Ian Kerſtants Soon.
Bruyning Heerman.
Willem Stoop.
Ian van Leyden.
Adriaen Floriſz. van Adrichem.
Pieter Paedſe Claeſſe.
Floris Heerman.
Coen van Boſhuyſen.
Henrick Floris Soon.
Ian van Swieten.
Willem van Coulſter.
Dirck Floris Soon.
Philips Nachtegael.
Mr. Ian van Seyſt.
Iacob Symons zoon.
Cornelis Heerman.
Mr. Willem Symons zoon.
Willem Ian Kerſtantſz.
Gerijt van Lockhorſt.
Heynderick vander Does.
Ian Arentſz. van Beringen.
Frans Gijſberts zoon.
Floris Jacobsſz.
Willem van Boshuyſen.
Dirck vander Bouckhorſt.
Ian van Berendrecht.
Floris van Boſch.
Pieter de Grebber.
Martijn Roelofs zoon.
Ian Claes Ians zoon.
Gommer van Boshuyſen.
Philips vander Laen.
Ian van Honthorſt.
Claes Dircxſz. Houtcooper.
Iſaac Alewijns zoon.
Pieter Ian Pieterſz.
Bouwen Willem Gerritſz.
Frans Gerrit Doen zoon.
Iacob van Sonnevelt.
Pieter Pouls zoon.
Cornelis Paedſe.

Namen van de Veertigen van den 19. October 1510., ſtaande in het Privilegie-boek, folio 89.

H. Floris van Alckemade, Ridd.
H. Willem van Boshuyſen, Ridd.
Claes Ian Claes zoon.
Iacob Heerman.
Pieter Henrick Reyerſz.
Bruyning Spruyt.
Cornelis Maſt.
Ian Stoop Kerſtants zoon.
Gijſbert vander Bouchorſt.
Ian vander Bouchorſt.
Heynrick van Alckemade.
Ian Kerſtants zoon.
Ian van Leyden.
Koen van Boſhuyſen.
Henrick Floris zoon.
Willem van Coulſter.
Philips Nachtegael.
Mr. Ian van Seyſt D. Med.
Mr. Willem Symonſz. D. I. R.
Cornelis Ianſz. van Noorde.
Iſack Alewijns zoon.
Ian van Berendrecht.
Henrick vander Does.
Pieter van Sijl.
Cornelis Heerman.
Willem Willems ſoon.
Ian Henrickſz. van Warmont.
Dirck Otten ſoon.
Ian Arentſz. van Beringen.
Frans Gerrit Doen ſoon.

Claes

Claes Dircxsz. Houtcoper.
Pieter Ian Pieters soon.
Gerrit Heye.
Gerrit Ians Soon.
Maerten Roelofs Soon.
Pieter Dircxsz. Grebber.
Floris van Bosch.
Adriaen Dircx Soon.
Ian Oom Claes Soon.
Dirck Pietersz optenoudenRijn.

Namen van de Veertigen in het Jaare 1519., gesteld volgens het laatste Octrooi, gegeven by H. M. Keizer Karel den vijfden, den 21. Juny.

H. Gerrit van Lochorst, Ridder.
Henrick vander Does, Schout.
Mr. Willem van Oy Symonsz.
Mr. Ian van Seyst Doctor Med.
Willem van Lodesteyn.
Cornelis Mast.
Ambrosius Colen.
Dirck Otten zoon.
Ian Stoop Kerstants zoon.
Wermbout Pieters zoon.
Volckert Roelofs zoon.
Ian Reyers zoon Brouwer.
Dirck Florisz. Heermalen.
Pieter Ian Pieters zoon.
Claes Dircxsz. Houtcooper.
Gerrit Ian Gerrits zoon.
Willem Ian Kerstantsz.
Isack Alewijns zoon.
Bouwen Willemsz. van Warmont.
Pieter Grebber.
Heynrick Floris zoon.
Philips Nachtegael.
Floris van Bosch.
Ian Claes Ians zoon.
Ian Paedts Claes zoon.
Ian van Boshuysen.
Floris Iacobs zoon.
Mr. Vranck Paedts.
Ian Claes Alewijns zoon.
Willem Willemsz. Brouwer.
Frans Gijsberts zoon.
Huych Mees zoon.
Adriaen Gerrits zoon.
Ian van Tol.
Wouter Iacobs zoon.
Ians Ians zoon Blauwer.
Mr. Ewout Wel.
Frans Gerrit Doen zoon.
Isack Claes zoon.
Ian van Honthorst.

De volgende Persoonen zijn van tijd tot tijd gekomen in de plaatse van de afgestorven Veertigen, en zijn ten deele genoomen uit het Stede-Boek, pag. 134., en komen tot den 7. September 1574.

Ian Ianssen uytreder.
Willem Iacob Willems zoon.
Ian Claes Cornelis zoon.
Frans Gerritsz. Gool.
Pieter Heynricxsz. Buys.
Cornelis Pouwels zoon.
Gerrit de Vrye.
Cornelis Ians zoon de Wilde.
Gijsbert Kerstants zoon.
Claes Claes zoon.

Floris.

Floris van Adrichem.
Jacob Deyman.
Mr. Dirc Claefz. Houtcooper.
Dirc vander Bouckhorft.
Iacob Cornelifz. Gorter.
Iacob Claefz. Houtcooper.
Gerrit Ewouts zoon.
Ian van Berendrecht, Baillij.
Adriaen Ianfz. Brouwer.
Gerrit Heerman.
Mees Garbrantfz. Waerdeyn.
Claes Adriaens zoon.
Dirc Aelberts zoon.
Seger Huygen zoon.
Gerrit Beuckels zoon.
Koen van Bofhuyfen.
Cornelis Willemfz. Waerdeyn.
Jan Claefz. Rootfieder.
Jacob Jacob Symonfz.
Jan Paets Bouwens zoon.
Jan Frans Gijfberts zoon.
Jan Heye Gerrits zoon.
Philips van Henegouwen.
Claes Reyer Claes zoon.
Anthonis Franfz. Muys.
Willem Dircxfz. Olyflager.
Pieter Paets Pieterfz.
Willem Bouwens zoon.
Jan van Endegeeft.
Henric Wollebrants zoon.
Jan Cornelifz. Cock.
Jacob vander Does.
Jacob vander Graft.
Gerrit Aelbertfz. Brouwer.
Jacob vander Does.
Willem Aelbrechts zoon.
Quyrijn Allerts zoon.
Gerrit Frans Doen zoon.
Mr. Cornelis Pieters zoon.
CornelisClaeszoonWantfnijder.
Claes van Berendrecht.
Claes Lambrechts zoon.
Mr. Floris van Tol.
Cornelis Paedts.
Jan Huych Andries zoon.
Floris van Oy.
Claes Alewijns zoon.
Claes Jan Claes Alewijnfz.
Claes Cornelifz. de Wilde.
Henric Florifz. van Waffenaer.
Dirck vander Does.
Jooft Jacobfz. Wantfnijder.
AdriaenYfbrantfz.Wantfnijder.
Gerrit Roelofs zoon.
Gillis Dirck Otten zoon.
Michiel Jans zoon.
Jan van Adrichem.
Willem Willem Bouwenfz.
Jonge Dirc Jans zoon.
Cornelis van Noorde.
Arent Gerrit Ewoutfz.
Cornelis Gerritfz.van Poelgeeft.
Claes Janfz. de Goede.
Jan Adriaens zoon.
Symon Jan Reyerfz.
Willem van Borffen Jacobfz.
Claes Oom Jans zoon.
Dirck Willemfz. Olyflager.
Adriaen Pieter Garbrantfz.
Huych Claefz. Gael.
Cornelis Huygen zoon.
Mourijn Claes zoon.
Huych Willems zoon.
Quyrijn Claes Garbrantfz.
Dirck Gerritfz. Smaling.
Cornelis Adriaenfz. Brouwer.
Jan van Brouckhoven.
Jan Claefz. Coorncooper.
Jan Wiggers zoon.
Jacob van Loo.
Jooft van Sonnevelt.
Mees Alewijns zoon.
Jooft Willems zoon.
Mr. Cornelis van Veen.
Jan vander Graft.
Mr. Cornelis vander Hooch.
Dirc Lambertfz. van Wtgeeft.
Dirc Jacobfz. Reygerfberch.

Jon-

Jonge Garbrand Meesz.
Jan Dircx zoon Brouwer.
Cornelis Dircxsz. Gool.
Mr. Reyer Jacobs zoon.
Claes Cornelisz. Vergeyl.
Jan Gerritsz. Buytewech.
Jacob Thomas zoon.
Jan Janszoon Brouwer.
Pieter Jacobsz. de Haes.
Isac Symonsz. van der Graft.
Claes Willemsz. van Warmont.
Jacob Ysbrants zoon.
Gerrit Jacobsz. onder de Clock.
Robrecht de Maringij.
Jan Jansz. van Baersdorp.
Pieter Pieter Joris zoon.
Pieter Oom Pieters zoon.
Jonge Pieter Paedts.
Willem Jan Reyers zoon.
Pieter Henricxsz van Wassenaer.
Cornelis Cl. Lamb. van Swieten.
Willem de Milde.
Jan Jansz. van Banchem.
Huybert Alewijns zoon.
Willem van Loo.
Claes Jans zoon Brandt.
Gerrit Wiggers zoon.
Cornelis Gerritsz. de Haes.
Pieter Adriaensz. van der Werf.
Gijsbert Heynrixsz. vander Does.
Dirck Dirkxsz. Stien.
Mr. Symon Iansz.
Claes Adriaens soon.
Bouwen Paedts Jans soon.
Jan Lucas zoon Goutsmid.
Claes Gijsberts zoon van Dorp.
Frans Fransz. van Duysseldorp.
Dirck den Oosterling,
Olivier Philips soon.
Dirck van Kessel.
Ian Gijsbertsz. Backer.
Gijsbert Dircx zoon Gool.
Cornelis Willem Iooften.
Pieter Cornelis zoon.
Sander Aelberts zoon.

Het Collegie van de Veertigen bestont geduurende de Belegeringe der Stad Leyden, in de volgende Persoonen.

Cornelis van Noorde.
Dirck Willemsz vander Burch.
Huych Claesz. Gael.
Cornelis Huygen van Thorenvliet.
Dirck Gerritsz. Smaling.
Cornelis Adriaensz. van Barrevelt.
Dirck Iacobsz. Reygersberch.
Iacob Thomas soon Brouwer.
Ian Iansz Brouwer.
Claes VVillemsz. VVarmont.
Gerrit Jacobsz. onder de Clock.
Jan Jansz. van Baersdorp.
Pieter Pieter Iorisz. van Cortevelt.
Pieter Oom Pietersz. van Ofwegen,
Jonge Pieter Paedts.
Willem Jan Reyers soon.
Pieter Henricxsz. van Wassenaer.
Cornelis Claes Lamberts soon.
Huybert Alewijns soon.
Willem van Loo.
Claes Iansz. Brandt.
Gerrit Wiggers soon.
Cornelis Gerritsz. de Haes.
Pieter Adriaensz. vander Werf.
Gijsbert Henricx soon.
Dirck Dircxsz. Stien.
Mr. Symon Ians soon.

Claes Gijsbertsz. van Dorp.
Ian Lucasz. van Wassenaer.
Claes Adriaens soon.
Bouwen Paedts Ians soon.
Frans Fransz. van Duyseldorp.
Dirck den Oosterling.
Olivier Philips soon.
Dirck van Kessel.
Ian Gijsbertsz. Coorencooper.
Gijsbert Dircxsz. Gool.
Cornelis Willem Ioosten soon.
Pieter Cornelis Floris soon.
Sander Alberts soon.

Rolle van de Namen der Personen, die ten tyde van de vernieuwinge van de Leydsche Keuren, in het Jaar 1582. Veertigen geweest zyn: genomen uit het zelfde Keurboek Bladz. 120.

Willem Iansz. van Heemskerck.
Willem van Loo,
Cornelis Adr. van Barrevelt.
Cornelis Huygensz. van Torenvliet.
Pieter Oom Pietersz.
Pieter Pieter Ioris soon.
Gerrit Wiggersz. van Duyvelant.
Claes Gijsbertsz. van Dorp.
Claes Adriaensz. Brouwer.
Cornelis van Noorde Iacobsz.
Pieter Adriaensz. vander Werf.
Ian Brouwer Ians soon.
Cornelis Gerritsz. de Haes.
Ian Lucasz. van Wassenaer.
Bouwen Paets Iansz.
Ian Paets van Santhorst.
Huych van Alckemade.
Andries Schot.
Allert Willemsz. van Sassenhem.
Iacob Allertsz. de Haes.
Ian Kerstantsz. vander Morsch.
Hobbe Floris soon.
Claes Willemsz. van Warmont.
Mr. Symon Fransz. van Merwen.
Ian Gijsbertsz. Coorncooper.
Mr. Symon Ians soon.
Cornelis Willemsz. Boterkooper.
Andries Iacobsz. Waerdeyn.
Dirck Iacobsz. vander Graft.
Cornelis Iansz. van Valckenburch. Houtkooper.
Bouwen Ians soon Keyser.
Iacob Willemsz. vander Burch.
Isaac Claesz. Schilder.
Adriaen Gerritsz. Coman.
Louris Andr. van Swaenswijck.
Louris Huygens soon Gael.
Ian Iansz. van Baersdorp.
Claes van Heussen Steffens soon.
Ian van Brouckhoven.
Ysbrant Dircxsz. Visscher.

Het Collegie van de Veertigen tot hier toe gebragt hebbende/ heb ik/ dewijl de verdere opgaabe nog veel schrijvens en lezen vereischen zou/ goed gevonden/ te komen tot het Jaar 1614./ of daar omtrent: te meer dewijl ik van mening ben/ in de beschrijving van het Collegie van de Heeren van de Gerechte/ de namen van het zelve Collegie te brengen van het Jaar 1575. tot het Jaar 1618./ zijnde het zelfde Jaar/ dat by zijn Prinselijke Exce-

Excellentie Hoogh. Mem. / om eenige gewichtige redenen / op den 23. October / binnen Leyden de Vroedschappen en Veertigen verandert zijn / en verder van dien tijd tot het Jaar 1640. toe / welke optelling / door een goed gedeelte / de nieuwe aangekoomen Veertigen genoemd worden.

Het Collegie van de Vroedschappen en Veertigen, voor de bovengenoemde verandering bestondt in deze volgende Personen.

Burgermeesteren.

Vranck van Toorenvliedt.
Laurens Huygensz. Gael.
Pieter Arentsz. Deyman.
Dirck Gerritsz. Hogeveen.

Schepenen.

Henrick Egbertsz. vander Hal.
Ian Pieters soon de Bye.
Ian Adriaensz. Knotter.
Iacob Cornelis Leeusvelt.
Pieter Huygen du Boys.
Cornelis Claesz. van Noordt.
Frans Duyst Brouwer.
Iacob Iansz. van Assendelft.

Vroedschappen en Veertigen.

Claes Adriaensz. Brouwer.
Iasper van Banchem.
Cornelis Iansz. Valckenburch.
Gerrit Leenaerts soon.
Philips Lantschot.
Pieter Cornelisz. de Haes.
Iacob Paets Cornelisz.
Amelis van Hogeveen.
Andries Iaspersz. van Vesanevelt.
Huych Pieters soon Kodijck.
Clemens van Baersdorp.
Willem Claesz. Warmont.
Huych van Nes.
Harman Everts soon.
Mr. Iacob van Brouckhoven.
Lambert Claesz. van Swieten.
Willem Cornelis Tijbault.
Tijman vander Graft.
Huych Aryen Andries soon.
Mr. Franc Duyck de Iode.
Ian Ysbrantsz. vander Nesse.
Dr. Cornelis Weesp.
Cornelis Paets.
Ysbrandt Dircxsz. Visscher.
Adriaen Mourijnsz.
Claes vander Werf.
Mees Willemsz. van Assendelft.
Pauwels Stock.
Mr. Ian Pietersz. Don.
Frans Adriaen van Leeuwen.

Na de verandering, gedaan by den Prinse van Oranje, Maurits van Nassau, heeft het Collegie van Veertigen bestaan in de volgende Persoonen.

Burgermeesteren.

Pieter Arentsz. Deyman.
Amelis van Hoogeveen.
Mr. Clemens van Baersdorp.
Gerrit Lenaerts soon.

Schepenen.

Iasper van Banchem.
Andries Iaspersz. Vesanevelt.
Huych Kodijck.
Iacob Cornelisz. Leeusvelt.
Ian de Bondt.
Iacob Willemsz. Verboom.
Daniel Symonsz. van Alphen.
Dr. Gerard Lantschot.

Vroedschappen.

Claes Ariaens soon.
Franck van Toorenvliedt.
Henrick Egbertsz. vander Hal.
Mr. Iacob van Brouckhoven.
Iacob Cornelisz. Paedts.
Willem Claesz. Warmondt.
Frans Adriaensz. van Leeuwen.
Philips Lantschot.

Veertigen.

Cornelis Iansz. Valckenburch.
Pieter Cornelis zoon de Haes.
Huych van Nes.
Harman Everts zoon.
Bastiaen Ians zoon.
Ian Mathijs soon van Tol.
Matheus Gerritsz. Tollenaer.
Aryen Pietersz. van Polanen.
Gerrit Evertsz. Roos.
Symon Willemsz. van Kerchem.
Ian Ians soon Orlers.
Arent Willemsz. van Bosch.
Mees Iacobsz. van Sanen.
Christoffel van Nieuwenhoven.
Adriaen Iansz. van Staveren.
Dr. Willem Moerbergen.
Robbrecht van Rossum.
Dirck Gijsberts zoon Schaeck.
Adriaen Henricxsz. van Tetrode.
Cornelis Henricxsz. van Goten.
Cornelis van Warmondt.
Dr. Willem de Bondt.

De volgende Persoonen zijn naderhand by de Vroedschappen ende Veertigen zelven verkoozen in de plaatse van de geenen die overleden en gestorven zijn, tot het Jaar 1640. ingeslooten.

Iacob Iansz. van Tetrode.
IanRippertsz.vanGroenendijck.
Sacharias Cloot.
Cornelis van Dorp.

Dirck

Dirck Lucas zoon Walbeeck.
Mr. Willem Paedts.
Anthonis Quirijnsz. Buytenvest.
Carolus Gallus.
Andries Henricxsz. Clouck.
Adriaen Adriaensz. van Leeuwen.
Claes vander Meer.
Ian Pieters zoon de Haes.
Ian Pietersz. van der Maersche.
Ian Iacobsz. van Banchem.
Lenaert Gerritsz.
Pieter Ambrosius van Brunsdorp.
Frans Iansz. van Borsen.
Gerrit Matheus zoon Tollenaer.
Mourijn Cornelisz. van der Aa.
Iacob Iansz. vanden Berch.
Cornelis Maertensz. Vlietentoorn.
Cornelis Dircx soon Block.
Pieter Andriesz. Vesanevelt.
Cornelis Dircxsz. van Achthoven.
Tijs Willemsz. van Tol.
Harman Adriaensz. Koeckebacker.
Dirck Leendertsz. Keth.
Foyt van Sijp, Notaris.
Ian van Marcken.
Meynaert Iansz. van Aeckeren.
Pieter Ioosten Warmont.
Mr. Gerart Hogeveen.
Mr. Symon van Baersdorp.
Mr. Willem Goes.

In het begin van het Jaar 1639. bestond het Collegie van de Veertigen in de volgende Persoonen.

Burgermeesteren.

Mr. Willem Paedts.
Ian Rippertsz. van Groenendijck.
Robbrecht van Rossum.
Mr. Symon van Baersdorp.

Schepenen.

Symon Willemsz. van Kerchem.
Dirck Gijsbertsz. Schaeck.
Dirck Lucasz. van Walbeeck.
Mourijn Cornelisz. van der Aa.
Dirck Leendertsz. Keth.
Frans Iansz. van Borsen.
Claes vander Meer.
Mr. Gerrit Hogeveen.

Vroedschappen.

Mr. Clement van Baersdorp.
Mr. Iacob van Broechoven.
Huych Kodijck.
Daniel Symonsz. van Alphen.
Ian Iansz. Orlers.
Dr. Willem van Moerbergen.
Adriaen Iansz. van Staveren.
Cornelis van Dorp.
Ian Pietersz. van der Maersche.
Pieter Andriesz. Vesaneveldt.

Veertigen.

Adriaen Pietersz. van Polanen.
Ian Matijsz. van Tol.
Arent Willemsz. Bosch.
Iacob Iansz. van Tetrode.

Andries Cloack.
Adriaen Adriaenſz. van Leeuwen.
Pieter Ambroſius van Brunſdorp.
Gerrit Matheuſz. Tollenaer.
Iacob Ianſz. van den Berch.
Cornelis Maertenſz. Vliettentoorn.
Cornelis Dircxſz. Block.
Cornelis Dircxſz. van Achthoven.
Tijs Willemſz. van Tol.
Harman Adriaenſz. Koekebakker.
Foyt van Sijp.
Ian van Marcken.
Meynaert Ianſz. van Aackeren.
Pieter Iooſten Warmonde.

Hier mede scheidende van het Collegie van de groote Vroedschappe en Veertigen / zal ik voortgaan tot de andere Staten en Officien / door welke de Stad Leyden geregeerd wordt.

DE HOOFD-OFFICIER OF SCHOUT.

Leyden van ouds by de Schout en Schepenen geregeerd.

2. Over veele Jaaren is de Stad Leyden / alleen geregeerd geweest by den Schout en agt Schepenen / welke de magt hadden / om Keuren en Wetten te maaken tot nut en voordeel van de Burgeren en Inwoonderen der Stad / en van dezen naargekoomen moesten worden / blykende zulks uit een van de oudste Privilegien dezer Stad / gegeeven by Graaf Floris den Vijfden van dien naam / en zeventienden Graaf van Holland / in het Jaar 1266.; van welke de woorden luiden als volgt:

Het welk beweezen word met drie Privilegien.

Watter gheſloten ende geordonneert ſal weſen, by de acht gheſwoorens ende den Richter, tot profijt ende bevoorderinghe der Stadt; tſelve ſal van een iegelick voor goet gekent, ende vaſtelick onderhouden werden.

Van gelyken blykt zulks by twee andere Privilegien / beiden gegeeven by Willem den Derden, Graaf van Henegouwen en Holland in de Jaaren 1306. en 1315. / zijnde beiden van eenen inhoud / in welke deze woorden gevonden worden.

Soo wat by die achte Schepenen, ende by den Rechter ghekeurt ende gemaeckt wordt, ten oorbaer ende tot vorderinge der Poorteren voorſeyt, dat ſal gelovet en vaſt gehouden zijn, van ons ende van alleman.

By welke Graven deze Privilegien bevestigd zyn.

Welke Pointen / benevens de andere Stads Privilegien / by alle de daar nagekoomen Graaven van Holland / van hand te hand en den eenen den ander volgenden / zijn bevestigd: te weeten by Key-

Keizerinne Margrete in het Jaar 1346./ by Willem den Vijfden, Hertog in Beyeren/ in de Jaaren 1351. en 1355./ by Aelbrecht Hertog van Beyeren/ in het Jaar 1393./ by Willem den zesden, Hertog van Beyeren/ in het Jaar 1405./ by Johan den tweeden Hertog van Braband/ van wege Vrouwe Iacoba van Beyeren zijne gemaalinne/ in het Jaar 1418./ by Philips Hertog van Borgondien als Ruwaard en Oom/ in het Jaar 1425./ en als Graaf zelf/ in het Jaar 1434./ by Karel Hertog van Borgondien/ in het Jaar 1468./ by Keizer Maximiliaan van Oostenrijk van wege Maria van Bourgondien zyne gemaalinne/ in het Jaar 1478./ by Philips den tweeden, Aertshertog van Oostenrijk/ daar na by Karel den Vijfden, Roomsch Keizer/ en den tweeden Graaf van Holland van dien naam/ in het Jaar 1515./ den veertienden Juny/ en ten laatste by Koning Philips van Spanjen den derden van dien naam/ in het Jaar 1549. den 29. September.

Dewyl van de Schout het hoofd geweest is van de Scheepenen/ en het recht van den Graaf van Holland waargenomen heeft/ en hy van tyd tot tyd by den Graaf gesteld is geweest; zoo zullen wy eerst spreeken van den Schout en zynen dienst. By wien de Schout van oude tyden gesteld is.

Men vindt in verscheiden oude Chartren/ dat over lange Jaaren de Heeren van Wassenaar als Burg-graven van Leyden de magt hadden/ om/ benevens den Graaf van Holland/ alle Jaaren vier Scheepenen binnen Leyden te stellen/ en elk op zyne beurt den Schout; waar uit met ter tyd veel onrust en moeite in de Stad ontstaan is: te meer om dat de Burggraaf het Schoutampt en het Scheependom om geld verkogt of beleende. Doch eindelyk is by den Burg-graaf in het Jaar 1387./ op Sint Catharynen dag/ aan de Stad Leyden een zeeker accoord en brief gegeeven/ waar by hy beloofde zulks voortaan niet meer te zullen doen: blykende dit by het geene alhier uit denzelven brief geinsereerd wordt: hetwelk luidt als volgt;

Ick Philips van Wassenaer, Ridder, doen condt allen Luyden dat ick by rade ende goetduncken, mijn liefs gheduchts Heeren van Hollandt ende anders mijnre Vrienden rade, overdragen ben mid der Stede van Leyden, by consente ende goetdencken, des Gerechts ende der Vroetschap, so sy metter Gemeenten gesproocken hebben van der Stede voorsz. om meere rust ende vrede wille, ende gemeen oorbaer der Stede, alsulcke puncten als hier nae beschreven staen, &c. Het Schoutampt en Schependom niet te beleenen of verkoopen.

Voort sient voorwaerden tusschen der Stede ende my, datmen van deser tijt voortaen, nimmeer tot geenen dage, gelt lie-

lienen en zel op 't Schout ampt, noch op Gerecht voorschreven vander Stede, ende daeromme gelove ick voor mijnen Heer, mijnen Vader, voor my, voor Dirck mijnen Broeder, ende voor onser alre nacomelingen, dat wy van niemant die leeft, inder tijt dat men Schout of Gerecht setten zel, eenich verkooren gelt nemen sellen, noch daar op lieren zellen, of anders eenich profijt, hoet ghenoemt mach werden, daer in soucken zellen, die ons om dier saecke wille ergent in te bate comen mach. Maer altoos sulcke luyden daer in te setten, daer de Stede wel mede bewaert is, ende dat volc best mede in vreden blijven mach.

Voort en zelmen te Leyden geenen Schout setten, hy en heeft eerst te Leyden vier Iaer Poorter gheweest an eenen gange, ende daer gewoont mit alinge sijnre woenstadt. &c.

Wat by Leyden aan den Burggrave hier voor betaald is.

Achtervolgens ditzelfde accoord moest de Stad Leyden wederom aan den voornoemden Burg-graaf betaalen zodanige Somme van penningen / als waarvoor hy gewoon was / dezelve Officien te verkoopen of te beleenen / gelijk uit de volgende woorden kan gezien worden.

Hierom sel my de Stede voldoen ende betalen sulck ghelt als voortijts opt Schout-ambocht ende Gerecht plach te staen. Daer die somme of beloopt vijentwintich Hondert ouder schilde van Vranckrijck, of voor elcken schilt tpayment van sesse ende veertich witte groote ende eenen halven, of hoire waerde &c.

Andere Privilegie van het Schouts en Schepens Officie niet te verkoopen.

Doch heeft de voornoemde Burg-graaf deze verkooping of beleening van het Schout ampt of Schepenschap niet alleen gedaan: maar hetzelve is mede by den Graaf gepractiseerd geweest; als genoegzaam blykt by zeeker Privilegie / aan de Stad Leyden gegeeven by Philips Hertog van Bourgondien, Graaf van Holland / op den 24. July in het Jaar 1434. / waar uit ik dit volgende geëxtraheerd heb.

Philips by der Gratien Gods Hartoge van Borgondien, van Loringen &c. doen condt allen luyden, want onse goede Stede van Leyden tot onser bede endè begeerte, af gelossent hebben ende betaelt sulck gelt, als daer onse Gerechte, als van Schepenen Iaerlicx te setten binnen onser Stede van Leyden voir versettet was, midts dat sy den geenen, die dat gelt daer op geleent hadden, betaelt hebben buyten onsen coste, ende de Brieven die daer of waren, ons weder overgelevert hebben, daer

daer wijse seer vruntlick of bedancken. Soo hebben wy onser voorschreven Stede weder ghelooft, ende ghelooven met desen Brieve in goeden trouwen voor ons, ende voir onsen erven: Dat wy onsen Gherechte van Leyden, als van Schout ende Schepenen, aldaer te setten, tot eeuwigen dagen houden sullen, an ons ende onse Graeflickheydt van Hollandt, sonder dat Schependom, te vercoopen, te versetten, te beleenen, of wech te geven, of in eenigerwijs van ons, ofte van onsen erven, dat te vervreemden, of laten scheyden. Wy ende onsen erven en sullen alle Iair, onsen Schepenen versetten, en vernieuwen, ende niemand anders, sonder eenighe gifte ofte miede daar of te nemen, of te laten nemen, sonder argelist.

By wien ten dezen tyde de Schout verkozen wordt.

Tegenwoordig wordt de Schout van Leyden gekoozen op de volgende wyze: De Heeren van de groote Vroedschap benoemen drie gequalificeerde Persoonen/ uit welke by de Ed. Mog. Heeren Staaten van Holland en Westvriesland, een tot het Schout-ampt verkooren wordt; die dan gezonden wordt aan de Heeren van de Reekenkamer der Graaflijkheids Domeinen/ om aldaar den eed te doen/ en met hun te handelen over de Pacht/ die hy 's Jaarlijks aan de voorgenoemde Kamer voor de bediening van zijn Schouts ampt gehouden is te geven; met belofte van ieder Jaar zijne Reekening te doen/ van het geene hy hem voor de gevangenen en delinquanten verschooten en betaald wordt/ zoo voor de kosten en mizen van de gevangenisse/ als aan den Scherp-rechter/ over het executeeren van de Vonnissen/ aan de Delinquanten gedaan: en dit alles volgens zyne Instructie/ hem by de Heeren van de voornoemde Reeken-kamer gegeven/ die wy alhier zoude kunnen inlyven/ maar om redenen weglaaten.

Waarin het ampt van den Schout bestaat.

Het ampt en de dienst van den Schout bestaat hier in: dat hy de authoriteit/ en het Recht van den Graaf met al zijn vermoogen bewaart en mainteneert/ en doet gehoorzaamen; de overtreders van de Wetten en Ordonnantien agterhaalt/ apprehendeert of vangt/ examineert ten overstaan van Schepenen; Informatien tegen dezelve neemt/ onder eede mede voor Schepenen; dezelve aanklaagt/ eisch doet/ concludeert/ en vonnisse aan de Schepenen verzoekt/ die zulks Eedshalven verplicht zijn te geven.

Als mede/ dat hy zorge moet draagen/ dat de Plakkaten en Ordonnantien van de Staten Generaal/ of van de Heeren Staten van Holland/ mitsgaders de Keuren dezer Stad/ wel en behoorlijk geobzerveerd en onderhouden worden: en den breukigen of schuldigen daar over bekeurt/ en de boeten/ daar toe staande/

De Schout is gehouden Reekening te doen aan de Stad van de boeten.

afvordert / het zy in der minne of met dwang / en / in het regard van de Keuren dezer Stad / daar van eens 's Jaars reekening doet aan de H. Royeermeesteren / by die van de groote Vroetschap gesteld / achtervolgens de twaalfde Burgerlyke Keure van het Jaar 1582. / zynde van dezen Inhoud:

Dat de Schout van nu voortaen, telcken vierendeel Iaers, den Burgermeesteren inder tijdt, een Cedulle vande boeten by hem ghedaingt, ende daerinne de Stadt eenich ghedeelte comt, overleveren ende binnen een Maendt naer 't verloop van elck Iaer, van sijnen ontfang, der voorschreven gedeelts, voor den Royeer-meesteren onvermaent reeckenen, ende de Stadt dienvolgende voldoen zal, alles op poene van tien stuyvers daechs tot Stadts behouf te verbeuren, ende langer dan een maendt ghebreeckich blijvende, dat Schepenen ten vermanen van Burgermeesteren, over gheen Civile clachten den Schout aengaende, en zullen recht doen.

Vierschaar te spannen, wanneer.

De Schout is gehouden de Vierschaar te spannen in alle Civile zaaken met de Heeren Schepenen / op zulke dagen / als hier de gewoonte is / te weeten / geene vakantie of andere verhinderingen zynde / alle Maandagen en Vrydagen in de Vierschaar / en over de zaaken / die buiten getrokken worden / alle Woensdagen op de Schepens Kamer.

Rakende de magt en authoriteit van den Schout / die hem by verscheiden Privilegien dezer Stad gegeven zyn: heb ik goedgevonden / alles met de eigen woorden van dien hier in te voegen / genomen uit het Privilegie van den Hertog van Bourgondien, van het Jaar 1434. / hier voor aangevoerd.

Magt van den Schout volgens Leydens privilegie van 't jaar 1434.

Eerst zo zal onsen Schout van Leyden die inder tijt wesen zal, voortaen dragen een Roede in zijnre handt, in een teycken van kennissen, gelijck onsen Schout van Delft doet.

Ende oft ghebeurde dat onsen Schout voorschreven ergens te doen hadde buyten onser Stede, oft dat hy so sieck waer, dat hy onse Schoutambocht van cranckheyt niet bewaren en mochte, zo zal hy eenen anderen eerbaren Man, zijn Roede overgeven mogen voor twee van onsen Schepenen van Leyden of meer. Ende zoo wien onsen Schout voorsz. alsoo zijn Roede overgegeven hadde, die zal Recht mogen doen van onsen weghen, gelijck oft onsen Schout selve waer, den tijt dat onsen Schout buyten onsen Stede ghebeurde te wesen, of dat hy zo sieck waer als voorsz. is.

Voort zoo gheven wy onsen Schout van Leyden voirtan machte

machte dat hy van onser wegen Recht zal mogen doen, mit onsen acht Schepenen vanden hoochsten, sonder onsen Baillu van Rhynlant daer by te wesen, of daar over te roepen als hy tot desen dage toe geweest is.

Ende oft gebeurde dat eenich van onsen Schepenen van huys waren, of zo sieck waeren, dat zy ter vierschaere niet gaen en mochten, als onsen Schout van onsen wegen, recht doen zal vanden hoichsten, zoo gheven wy machte onsen Schout van Leyden voornoemt, die nu is of naemaels wesen zal, dat hy in dier Schepenen stede die van huys waren, of so sieck waren als voorschreven staet, andere Schepenen zetten mach van onser wegen, goede eerbaere mannen, om onse Rechte mede te vorderen: De welcke Schepenen wesen sullen, ende macht hebben vonnisse te wijsen, ende Recht te helpen doen, ghelijck of wy die op St. Iacobs dage, tot Schepenen geset hadden te wesen, dienende alsoo langhe als onse ander Schepenen van huys waren, of sieck lagen, sonder argelist.

Welke persoonen de Schout buiten Leyden gevangen mag neemen.

In dit zelfde Privilegie wordt den Schout de magt gegeven alle Persoonen uit Rhijnland en Haag-ambacht, by Schepenen gebannen zijnde, en hun bannissement violerende, zoo hy die kan agterhaalen of vinden, by te mogen vangen en andermaal voor Schepenen te Recht te stellen, gelijk uit de volgende woorden gezien wordt:

Ende waert dat yemandt boven den voorschreven banne quame inden voorschreven landen, daer hy uytgebannen waer, dien sal onsen Schout van Leyden, mogen inhaelen, ende dat rechten an dien van onsen wegen, gelijck of hy den selven binnen onsen stede gevangen hadde.

Het Hof van Holland ontslaat Jan Standvast tegen Leydens Privilegie.

Achtervolgens deze magt is in het Jaar 1450. by den Schout van Leyden eene Jan Stantvast, by de Schepenen uit Rijnland gebannen zijnde, te Oegstgeest geapprehendeerd en binnen Leyden gebragt: waar over dezelve Stantvast zich geaddresseerd heeft aan het Hof van Holland, zich verbeeldende, dat de Officier, buiten Leyden zynde, en zijne roede aan eenen ander overgegeeven hebbende, zulks niet vermocht te doen. Het Hof, deze zaak geëxamineerd hebbende, zo heeft het, op den 23. Maart Stylo Curiae in het Jaar 1450., by Sententie verklaard, dat de voornoemde Jan Stantvast ten onregte van den Schout van Leyden in het Dorp van Oegstgeest is aangetast en gevangen genomen geweest. En heeft het vervolgens den voornoemden Standvast van de gevangenisse ontslaagen, mits alleen de onkosten betaalende, zonder iets meer.

De Heeren Burgermeesteren en Schepenen / ziende / dat / met het geeven van deze Sententie / hun Privilegie / gegeeven by Hartog Philips van Bourgondien, hier voor genoemd / gekrenkt en verminderd was / hebben zich aan denzelven Hartog geaddresseerd / en verzocht in dezelve Privilegie gemaintineerd te moogen worden: en hebben van den voornoemden Hartog / in het Jaar 1451. in de maand van Juny / een tweede Privilegie gekreegen / waar mede hy de Privilegie / gegeeven in het Jaar 1434. op het poinct van het overgeeven van de Schouten Roede / en het gevangen neemen buiten Leyden / van Persoonen by Scheepenen gebannen zynde / naader verklaart en confirmeert / met de volgende verklaaring.

Tweede Privilegie, om i en Leyden gebannen Persoonen te mogen vangen.

Te weten dat den Schout midts d'overgevinge van sijne Roede, om dier saecken wil, ende inder manieren als tvorige Privilegie is inhoudende, niet afgeset is van sijn officie, maer dat hy dien niet tegenstaende, zijne macht heeft ende behout, om de Ballingen aen te tasten en te vangen, over al daer hyse sal mogen vinden, binnen den Baillouschap van Rijnlandt ende den Hage buyten gewieden plecken, ende die te brengen ofte te doen brenghen inde Stadt Leyden, om recht daer over te doen.

De Schout is Promotor van de Academie.

De Schout van Leyden is mede / volgens de Statuuten en Wetten van de Academie of Universiteit / Promotor / of Officier: en bewaart voor de vierschaar aldaar het Recht van de Hooge Overheid tegen de Studenten en andere Lidmaaten / die / in cas van crime ofte correctie / zich vergreepen of misdaan hebben tegen eenige Placcaaten / Ordonnantien / of tegen de Statuuten / doende tegen dezelven eisch voor de Rechters van de Universiteit / het zy by monde of by geschrifte / naar dat de zaaken geleegen zijn / en de Placcaaten en Ordonnantien zijn mede brengende / en moet vervolgens alle Jaaren / op den dag der vernieuwing van den Rector en Assessoren / deezen volgenden eed doen.

Eed van den Schout aan de Curatoren van de Universiteit.

Den Officier vande Vniversiteyt sal mede Iaerlicx aen handen vande voorsz. Curateuren Sweeren ende beloven by den eedt, die hy de Graeflickheydt van Hollandt ghedaen heeft, dat hy sich in saecken vande Academie sal reguleren ende gedragen, naer de Ordonnantien ende Statuten, vande Vniversiteyt, ende dat hy de selve na sijn vermogen, onderhouden sal.

Namen der Schouten, sedert het Jaar 1320. tot het Jaar 1641.

Dit nu tot hier toe van den Schout en zynen dienst gezegd hebbende / zal ik tot een besluit hier by voegen de naamen van de Persoonen / die het Schout-ampt binnen Leyden bedient hebben / /

den/ sedert het Jaar 1320. tot het Jaar 1641. / en/ by eenigen van hun/ den tijd hoe lange zy gedient hebben.

Ian van Rijnen anno 1320.
Huygo van Swieten 1351.
Ghysbrecht van Swieten 1436
Claes Claes zoon van Noortich 1444.
Willem Wermbouts zoon.
Willem Huygens zoon.
Pieter Floris Willems zoon.
Ian van Poelgeest 1447.
Iacob van Bisshuysen van 1490. *tot* 1503.
Willem van Colster van 1509. *tot* 1515.
Henrick vander Does van 1515. *tot* 1523.
Philips Nachtigael van 1523. *tot* 1527.
Gerrit vander Lockhorst van 1527. *tot* 1536.
Gerrit van Renesse van 1537. *tot* 1540.
Claes van Berendrecht van 1540. *tot* 1567.
Ian van Berendrecht vanden 18. *Iuly* 1567. *totden* 24. *Iuny* 1572.
Henrick van Brouckhoven van Augustus 1572. *tot in December* 1574.
Foy van Brouckhoven. 1575. *tot* 1578.
Willem van Loo, 1578. *tot* 1581.
Pieter vander Does van 1588. *tot* 1595.
Loth Huygensz. Gael van 1595. *tot* 1619.
Mr. Willem de Bondt van 1619. *en was* 1641. *nog in zijnen dienst.*

BURGERMEESTEREN.

Wanneer en op welken tijd het Collegie van de Burgermeesteren/ en derzelver naam binnen de Stad Leyden begonnen zy/ daar van wordt geen volkoomen bewijs in de oude Steede boeken gevonden. Het is waar/ dat men bevindt/ in zeekeren brief van Indemniteit/ gegeeven in het Jaar 1345./ op Sint Jans-dag te Midsomer/ by Graaf Willem den Vierden, oudsten Zoon van Graaf Willem, die toegenaamd was de Goede beginnende als hier volgt:

't Begin van de Burgermeesteren onzeeker.

Allen den geenen die desen Brief sullen sien of hooren lesen. *Willem* Grave van Heyon., van Hollandt, van Seelandt, Heere van Vrieslant, saluyt, mit kennisse der waerheydt, cont sy allen Luyden: want onse lieve ende getrouwe

Rechtere, Burgermeesters, Schepene, Raedt, ende alle die Gemeente gemeenlick van onse Steden, van *Dordrecht*, van *Siericzee*, van *Middelburch*, van *Delf*, van *Leyden*, ende van *Haerlem*, vercocht hebben op onsen Steden voorschreven, &c.

Volgens dezelfde woorden schijnt het, dat in die tyden binnen Leyden al Burgermeesteren zouden geweest zijn. Maar mijn Oom Jan van Hout, eertijds Secretaris deezer Stad, is van meeninge, in een zeeker boek by hem geschreeven, dat zulks moet verstaan worden, ten opzichte van de Steeden Dordrecht en Middelburg, welke voor dien tijd al Burgermeesters hadden: en bewijst zulks met zeekere oude Brieven, die van Stads wege bezeegeld en verleeden zijn, te weeten van het Jaar 1312. beginnende: Wy Rechter en Scheepenen der Stad Leyden. 1315. Wy Schout, Scheepenen en Raad der Stad Leyden. 1355. Wy Schout, Scheepenen en Raadsmannen van Leyden. 1357. Wy Rechter, Scheepenen, Raadt en de Gemeente van de Stede van Leyden. 1402. en 1408. Wy Schout, Scheepenen ende Rade der Stad Leyden. Waar uit genoegzaam gezien en beweezen wordt, dat, in die tyden, de naam van Burgermeester, binnen Leyden, niet bekend was.

In het Jaar 1408. zyn geen Burgemeesters bekend.

Maar ik bevinde, dat in het Jaar 1351., op Sint Jans dag, by Schout, Scheepenen en Raad der Stad Leyden, verscheiden Keuren en Ordonnantien gemaakt zyn: welke in hetzelfde Jaar, op Sint Clemens avond, by Hartog Willem van Beyeren, Graaf van Holland, met eenen bezegelden Brief geconfirmeerd en geapprobeerd zijn. Dat onder dezelve Keuren gezegd wordt: dat alle Jaaren, uit de vier kwartieren van de Stad Leyden, welke in die tyden waaren 't Wanthuis vierendeel, 't Wolhuis vierendeel, 't Vleeshuis vierendeel, en 't Gasthuis vierendeel, zouden verkoozen worden vier Raadsmannen, uit elk kwartier een. De woorden en de inhoud van deze Keure zijn als volgt:

Oude Keure, om vier Raadsmannen te verkiezen.

De woorden van die Keure.

Voort so sellen die Poorte hebben vier Raetsmannen, in elcken Vierendeel eenen, ende so welcke tijdt, die Schepenen vernuwet worden, zo sullen die ouwe Raetsmannen ende elck in zijn vierendeel, ende de Poorters vanden vierendeel, een Raedtsman kiesen alle Jaeren t'enden de maent na dat de Schepenen gecoren sijn, ende op wie de oude Raetsmanne, metten meeren hoop vande Poorters, over een dragen ende kiesen, die zel Raetsman wesen, ende zo wie daer toe gecoren wort, ende hem des verweerde, die verbeurde tien pont ende sijn Poort-recht.

Welke

Welke Keure daar na/ in het Jaar 1386. op den 15. Juny/ by Hartog Aalbert van Beyeren, den XXIII. Graaf van Holland/ wederom op nieuw geconfirmeerd en bevestigd is/ met de volgende woorden:

Approbatie van Aalbert van Beyeren van dezelven.

Inden eerſten ſelmen vier Raetſluyden kieſen alle Jaer op Sint Maertens avondt inden Winter, by goetduncken des Gerechts ende der mienre Vroeſcip. Ende met wien den meeſten hoop valt, die zullent weſen een Jaer al uyt, ende zoo wanneermenſe vernuwen zel, zo zelmen een vanden ouden an laeten, by den meeſten ommevraghen, ende die ſelt blijven dat ander Jaer uyt. Ende ſoo ſalment voort alle Jaer hantieren. Ende zoo wie daer ofgaet, die en ſalre binnen die naeſte twien Jaeren niet weder an comen mogen.

Ik houde voor de waarheid/ dat dit het begin van de Burgermeesteren binnen Leyden geweest is/ schoon zy in beide die oude Handvesten niet anders dan Raadsluiden genoemd worden. Het eerste Privilegie/ in 't welk de naam van Burgermeesteren gesteld is/ is het geene de Stad Leyden heeft verkreegen/ in het Jaar 1434. op den 23. July/ van Hartog Philips van Bourgondien, den XXIV. Graaf van Holland/ gelijk gezien word by het geen hier volgt:

Eerſte Privilegie, waarin de naam van Burgermeesteren geſteld is, en de verkiezing van dezelven.

Item ſalmen alle Jair op Sinte Martijns avont by onſen Schout, Gerechte ende Vroeſcip, onſer Stede van Leyden, inder tijt weſende, aldaer kieſen, vier Burgermeeſteren, na uytwijſen onſer ſtede oude Hantveſte.

Tot hier toe gesprooken hebbende van het begin van de Burgermeesteren der Stad Leyden/ zullen wy voortgaan/ en handelen van de verkiezing en beëediging van dezelven/ en tot dien einde hier invoegen de extracten uit twee Privilegien/ by welke Leyden geoctroyeerd en toegelaaten is/ de Burgermeesteren by te moogen verkiezen / van welke het eerste en oudste is/ dat de Stad verkreegen heeft/ in het Jaar 1434. op den 24. July/ van Hartog Philips van Bourgondien, waar van de woorden zijn van dezen inhoud:

Twee Privilegien, om Burgermeesteren te moogen kiezen.

Item ſalmen alle Jair op Sint Martijns avont by onſen Schout, Gerechte ende Vroetſcip onſer Stede van Leyden inder tijdt weſende, aldaer verkieſen vier Burgermeeſteren, na uytwijſinge onſer Stede, ouder Hantveſte ende Keure die zy daer of hebben.

Het

Het tweede Privilegie is aan de Stad Leyden gegeeven by Keizer Karel den Vijfde, Graaf van Holland, op den 21. Juny in het Jaar 1519. en luidt als volgt:

Ende hier toe ordonneren wy, dat de voorsz. Veertich, jaerlicx op Sint Martens avont, met die vander Vroetschap onser Stede van Leyden, de Burgemeesters ende Threforiers der selver Stede kiesen sullen.

Vermaning aan de Vroedschap voor de verkiezing van dezelven.

Maar voor en aleer dat de verkiezing van de Burgermeesteren gedaan wordt, zo is de Schout gehouden, volgens het voorgaande Octrooi van Hertog Philips van Bourgondien, aan de Vroedschappen en Veertigen te doen de volgende vermaaning.

Ende als onsen Schout, Gerecht en Vroescip daer om vergadert zullen wesen op onser Stede-huys, zoo zal onse Schout van Leyden, inder tijt wesende, onsen Gerechte ende Vroescip van Leyden seggen ende vermanen, dat sy by horen Eede, die ze ons ende onse Stede ghedaen hebben, ende by hoore Sielen ende Conscientie kiesen zullen vier Burgemeesters, goede eerbare Mannen, voor ons ende onser Stede nutte daer doe wesende.

By wie en wanneer die verkoozen worden.

By wie, waar, en wanneer de Burgermeesteren verkoozen moeten worden, is genoeg gezien uit de Extracten van de twee voorgaande Privilegien, daar wy by voegen zullen de woorden van de derde Burgerlyke Keure van het Jaar 1582. spreekende van de verkiezing van de Burgermeesteren, en zynde van den volgenden Inhoud:

Die vande Gerechte als Schout, Burgermeesteren, Schepenen, met d'andere vanden Breeden Raedt, sullen jaerlicx opten tienden November, wesende sinte Maertens avondt, opt Raedthuys, by meerderheyt van stemmen, kiesen vier Burgermeesteren, ende onder de selve een vande drie oude, zonder t'samen te mogen kiesen Vader ende Kint, twee gebroeders, noch twee Swaghers: welcke gecooren Persoonen, ten selven daghe, in openbaere Vierschare by den Schout den gewoonlicken Eedt zal werden afghenomen, ende wie vant Burgermeesterschap afgaet, en zal in twee daer aen volgende Jaren, totten selven Dienst niet weder gecoren moghen werden, maer wanneer yemant inden selven Dienst comt te overlijden, zal binnen veerthien dagen daer aen, een ander in des overledens plaetse, als vooren gecoren werden.

De

De Burgermeesteren, alzoo verkoozen zijnde, doen terstond, voor en aleer zy in hunnen Dienst treeden, in de openbaare Vierschaar voor de Gemeente, aan handen van den Schout dezer Stad den volgenden Eed, staande in de meer gemelde Privilegie van Hartog Philips van Bourgondien, met deze woorden:

Ende soo wien dan by der meester Keure, ghebeuren zal Burgermeester te wesen: dien zal onsen Schout van Leyden, inder tijt wesende, eenen Eedt staven: ende sy zullen elck ten Heylighen sweeren onser ende onser Stede Rechten te bewaeren, ende onser Stede goede te regeeren, tot nutte ende profijte onser Stede. Burgermeesters Eed

En tot denzelven Dienst verkoozen zijnde, vermoogen zy niet te weigeren of afteslaan, maar zijn gehouden denzelven behoorlijk waar te neemen, zoo lang hy duurt, dat is een geheel Jaar. En waare het zaake dat iemand zulks weigerde en onwillig ware, en van zijn Poortrecht zoude willen renuntiëeren, zo zoude hy verbeuren eene boete van duizend guldens, en het recht van Erve betaalen, gelijk gezien word by zeeker Octrooi, der Stad Leyden verleend, op den 23. July in het Jaar 1543. hetwelk ik goed geacht heb hier in te voegen. Verkoozen zijnde mogen den Dienst niet weigeren.

Alle Poorters die ghecooren werden tot het Burgermeesterschap, Schependom, Thresorierschap, of Waerdeynschap, zijn gehouden de voorsz. Diensten, den gheheelen behoorlicken tijt te bedienen, zonder daerentusschen haer Poort-recht te moghen opseggen, op pene van duysent guldens, ten profijte vander Stede Leyden. Ende dat alle die sijn Poort-recht opseyt, eer hy ontpoortert, ofte daer toe geadmitteert mach worden, alvooren ghehouden is, de voorsz. Stede te betalen, ende promptelicken op te leggen, den tienden penning van alle sijne goede voor het recht van Issue, niet teghenstaende dat hy na de renuntiatie binnen der stede metter woone soude willen blijven. Op zeekere groote Boeten.

Whoewel de Stad Leyden by de twee voorgaande Privilegien de magt gehad heeft, van alle Jaaren vier Burgermeesteren te verkiezen, zoo bevinde ik nochtans, om eenige redenen, in het Jaar 1504. by Hartog Philips van Bourgondien, by zijn Brieve van Staaten, gegeeven binnen Brussel op den 22. October, binnen Leyden gesteld geweest te zijn alleen twee Burgermeesteren, en dat de zelfde Hertog de magt aan zich Philips van Bourgondien stelt, in het Jaar 1504., alleen twee Burgermeesteren.

zich zelf behouden heeft / om die alleen te mogen verkiezen en te stellen / en te dier tyde zelf gesteld heeft / gelijk gezien wordt by de volgende woorden:

De redenen, waarom zulks geschiedde.

Ende wat ons noch volcomentlick gebleecken is, dat onsen voorsz. Stede van Leyden, mit soberen ende crancken regimente, inde commeren ende lasten, t'achterheyt ende armoede gecommen, ende gevallen is, mitswelcken grootelicx van node is, daerinne te versien: ende tRegement ende Gouvernement, der selver Stede te stellen in goede ende seker hant van goede notabele Mannen, beminnende de salicheyt ende welvaert van diere, zoo hebben wy hierom an ons behoude ende geresolveert, behouden ende resolveren mitsdesen den tijt van desen jegenwoordigen staet, gheduyrende die dispositie ende verniewinge van den Burgermeesteren, Schepenen, ende Tresoriers, om die by ons, ofte van onsen wege, af ende aengestelt ende vernieut te worden, tot den dage ende termijnen ghecostumeert, ofte alsulcke andere daghen ende termijnen, ende in aldervougen ende manieren, als ons dat gelieven ende goetduncken sal. Ordonneerende ende verclarende al nu dat den tijt van desen voorsz. Staet, gheduyrende inde Stede van vier Burgermeesteren, ende drie Threforiers, diere tot nu toe geweest sijn, niet meer dan twee Burgemeesteren, ende twee Threforiers wesen sullen: kiesende, maeckende, ende ordonnerende, al nu by desen, voor Burgemeesteren ende Threforiers vanden toecomende Iaere, beginnende ende ingaende sint Maertens Misse toecomende, dat desen staet ingaen ende beginnen sal: te weten *Willem de Colster*, voor den eersten Burgermeester, ende *Henrick Floris zoon*, tweeste Burgermeester, ende Threforiers *Pieter Paedse Claes zoon*, ende *Gerrit Heyne*, &c. ende dat elcke Burgermeester vijftich gulden, ende elcken Threforier veertich gulden slaers trecken zal, tot laste vande Stadt Leyden, tot haere wedden.

Welke Persoonen by hem gekoozen zyn.

Van / hoe lang Leyden aldus by twee Burgermeesteren geregeerd is / heb ik niet gevonden.

Magt van de Burgermeesteren.

Belangende den staat of den dienst van de Burgermeesteren / mitsgaders hunne magt en auctoriteit / daar van zullen wy met weinig woorden spreeken. Dezelve bestaat achtervolgens de verklaaring / gedaan by de Staaten van Holland en Westvriesland in het Jaar 1587. / in het geen by hun met de volgende woorden gesprooken wordt:

Der Burgermeesters Offitie is bevolen het ordinaris beleyt, van

ende gebiet in alle Politijcke saecken, soo wel de administratie van Stadts goederen ende innecomen, als den welstandt ende bewaringe der Steden betreffende.

Wy zullen eerst spreeken van het geen by hun alleen gedaan wordt: en daar na van het geen zy met den Schout en Scheepenen te samen zijn gehouden te doen / tot voordering en welstand der Stad.

Achtervolgens den Eed / die by de Burgermeesteren gedaan wordt / zijn zy gehouden / alle de Privilegien en Gerechtigheden der Stad Leyden te bewaaren / te onderhouden en te doen onderhouden / zonder eenigszins toe te laaten / dat die van iemand gekrenkt / of verminderd worden. De Burgemeesters moeten de Stads Privilegien bewaaren.

Ten tweede volgens denzelfden eed zijn zy gehouden de Stads goederen te administreeren en te regeeren / tot nut en profyte van de Stad. De Stads Erfsijzen openbaarlijk in de Vierschaar te doen verpachten : of / by gebreke van dien / by vertrouwde Persoonen te doen collecteeren / en toe te zien / dat 'er goede en vaste Borgen gesteld worden. Item / de Landen / Huizen en andere vaste goederen te verhuuren / met al het geen daar van is dependeerende; van alle lasten en schulden / die de Stad gehouden is te betaalen / Ordonnantien te verleenen op den Thesorier ordinaris : en van de ordinaare betaalingen / het zy van reële lasten / de wedden van al de Stads Dienaaren / de lijf en losrenten / en andere betaalingen die der Stad aangaan / die alle wederkoomen en betaald moeten worden. Daar van te doen maaken Blaffaarden en Registeren / die aan den Thesorier gegeeven worden / om den ontfangst en de betaalingen daar op te moogen doen. De Stads-goederen regeeren en administreeren.

Dewyl die van de groote Vroedschap in der tijd / om verscheiden consideratien / ten dienste dezer Stad / goed gevonden hebben te koopen de Ambachtsheerlijkheeden van Leyderdorp, Zoeterwoude, Stompwyk, Wilsveen, den Dam, Tedingerbroek en Oestgeest : te weeten / in het Jaar 1582. op den eersten December / van Leyderdorp; van Zoeterwoude met den gevolge van dien / op den 2. September in het Jaar 1610; en van Oestgeest op den 23. Juny in het Jaar 1615.; zoo representeeren de Burgermeesteren in der tijd de Ambachts-Heeren van dezelve Dorpen en Ambachten / en hebben de magt / om in de zelve Ambachts-Heerlykheeden te verkiezen en te stellen den Schout / Baljuw met opzigt tot Oestgeest, het welk hooge Jurisdictie heeft / Secretaris en Bode / en alle Jaaren / uit de nominatie van dezelve Dorpen / te verkiezen en te stellen de Ambachts-bewaarders, Scheepenen, Weesmannen, Burgermeesteren zyn Ambachtsheeren van Leyderdorp, Soeterwoude, en Oegstgeest.

 Kerk-

Kerkmeesteren en Heilligegeest-meesteren, dewelke gehouden zijn alle Jaaren van hunne Administratie en Regeering aan de voornoemde Ambachtsheeren/ en andere Persoonen daar toe behoorende/ Reekening Bewijs en Reliqua te doen.

De Burgermeeste-ren hebben magt de Stad van Koorne te voorzien.

En van wapenen tegen den tyd van nood.

De Burgermeesteren alleen hebben den last/ om zorg te dragen/ van de Stad Leyden/ tegen eenigen dieren tijd of andere noodzaakelijkheeden/ te provianderen en te voorzien/ met eenige kwantiteit van Graanen/ het zy Rogge/ Tarwe of Boekweit; om daar mede/ in geleegenheid van groote duurte/ de arme Ingezeetenen deezer Stad in hunne armoede eenigszins te verlichten en te hulpe te koomen: gelijk ook mede de Stad Leyden te verzorgen van ammunitie van Oorlog/ het zy Waapenen/ Buspoeder Lonten en Koogelen; om niet alleen die van de Schuttery viermaal 's Jaars met Buspoeder te verzien/ maar ook mede in tijd van nood/ Burgerlyke beroerten/ waapenen by der hand te hebben/ om tot bescherming van de Stad en de Ingezeetenen van die/ te moogen gebruiken/ waar toe bekwaame plaatsen en geleegenheeden geordonneerd zijn: en tot opzichte en koopinge van dien worden alle Jaaren/ by de Heeren van den Gerechte/ twee Artillerymeesters gesteld.

De Burgermeesteren zijn Deekens van de Schutterye.

De Burgermeesteren zijn/ in de vergaadering van de Capiteinen over de Schuttery dezer Stad/ sedert het Jaar 1588. by beurten van drie tot drie Maanden/ Superintendenten of Deekens, om toe te zien/ dat de Ordonnantien/ gemaakt op het stuk van de Nachtwachten/ wel en behoorlijk onderhouden worden/ en de breukigen/ conform dezelve/ gestraft: hooren en sluiten mede alle Jaaren de reekening van den ontfangst en uitgaaven van de zelve Capiteinen/ mitsgaders de administratie van de Schutterlyke goederen/ dewelke uit hunnen naam by den Secretaris van dat Collegie gedaan wordt.

De Burgermeesters hebben, met de Curateuren, het opzicht en 't beleid van de Akademie.

Achtervolgens de Ordonnantien en de Statuten van de Universiteit dezer Stad/ laatst gemaakt by de Edele Moogende Heeren Staaten van Holland en Westvriesland in het Jaar 1631. op den eersten October/ zijn de Burgermeesteren dezer Stad geauthoriseerd/ om benevens de H. Heeren Curateuren/ die by dezelve Staaten gesteld worden/ het opzicht te hebben/ op de inkomsten en goederen/ tot onderhoud van dezelve geordonneerd/ en daar uit de betaalingen/ aan de Heeren Professoren/ en andere lasten van dezelve Universiteit/ mitsgaders van het Collegie van de H. Theologie/ by de voornoemde Heeren Staaten binnen Leyden opgerecht/ volgens derzelfs Resolutie van den 3. Mey in het Jaar 1591./ en geinaugureerd op den 6. October 1592. als mede over het Fransche Collegie/ mede binnen Leyden opgerecht by eenige gequalificeerde Koop-

En van 't Collegium Theologiae.

luy-

luiden en de Walsche Gemeentens dezer Landen / op den 30. Mey in het Jaar 1606. / de Universiteit en beide de Collegien te verzorgen met geleerde en vermaarde Professooren, / zoo ordinaare als extraordinaare / in alle Faculteiten en Weetenschappen: mitsgaders den Regent / Subregent en Oeconomus in beide de Collegien / tot zodaanigen getal / als by het eerste artikel van dezelve Statuten gezegd wordt / hetwelk ik goed gevonden heb hier in te voegen:

Dat de Senaet, het Lichaem des Vniversiteyts representerende zal bestaen, uyt twaelf ordinaris Professooren, te weten uyt yder Faculteyt drie, als drie Theologen, drie Rechts geleerden, drie Medicijnen, drie Philosophen, onder de welcke oock de Professoren van de Talen ende goede consten, werden begrepen: ten waere het voorsz. getal om eenighe ghewichtige oorsaecken, by den Curateuren vande Vniversiteyt ende Burghermeesteren der Stadt Leyden, naergelegentheyt mochte werden vermindert ofte vermeerdert, doch niet excederende het het getal van Vijftien.

By wie het lighaam van de Academie gerepresenteerd wordt.

En betreffende het ampt en Officie van dezelve Heeren Curateuren en Burgermeesteren / hun by de Ed. Mog. Heeren Staaten van Holland en West-Vriesland opgelegd / daar van kan men zien en leezen het XXXVII. Articul van dezelve Statuten / zijnde van den volgenden inhoud:

Ampt van de Curateuren met de Burgemeesteren.

Dat de Curateurs vande Vniversiteyt, de welcke by ons alrede sijn, ofte noch zullen werden ghestelt, mitsgaders Burgermeesters der Stadt Leyden, zullen gehouden sijn te besorgen, alle tgunt hun luyden int bysonder, of gesamentlick met ten Rector ende Assesseurs, tot cieraet vermeerderinghen ende Heerlickmakinghe der voorsz. Vniversiteyt, mitsgaders vant Duytsche ende Fransche Collegie, nodich ende oorbaer duncken zal, &c.

De Burgermeesteren met de Schepenenmeesteren zijn by de Statuten voornoemd / geauthoriseerd / om / met den Rector en de vier Assesseuren / Recht en Justitie te administreeren / zoo wel in 't Crimineel als in 't Civiel / van alle zaaken / die voor de Vierschaar van de Universiteit getrokken worden / van welke Vonnissen niet mag geappelleerd of geprovoceerd worden: gelijk te leezen is in het XXXIX. Articul van de voornoemde Statuten / met de volgende woorden:

Burgermeesteren mede Rechters van de Universiteits Vierschaar.

Bewezen met het XXXIX. Articul van de Statuten.

. Dat de Studenten, Secretaris, Bodellen ende alle die geene die totte Vniversiteyt behooren, zo wel in Civile als Criminele saecken, tsy datse aenleggers ofte verweerders zijn, niet dan voor den Rector ende Assesseurs, mette Burgemeesteren ende twe Schepenen der Stadt Leyden zullen te recht staen: tsy of dezelve met Studenten, of met Borgeren geschil mochten hebben, Behoudelic dat Burgers ofte Inwoonders der Stadt Leyden, niet tegenstaende, die met eenich lidtmaet vande Vniversiteyt mochten te doen hebben, of hem aan yemandt vande Vniversiteyt mochten hebben misgrepen, in saecken daer van wegen de Graeflickheyt, ende by de Officiers der selver jegens yemant Criminelick geprocedeert wert, zullen te rechte staen, voor de Schepenen der Stede, ende niet voor den Rector ende Rechters vande Universiteyt. Wyder en zal vande sententie by den Rector, Assesseuren, Burgermeesteren ende Schepenen gewesen, geene provocatie toegelaten werden: ende dit al by provisie ende tot dat anders zal wesen geordonneert.

Eed van de Rechters van de Universiteit.

Om dit alles naar behooren te voltrekken / en na te komen / zijn de Burgermeesteren en de Scheepenen gehouden alle Jaaren by de vernieuwing van den Rector en Assessooren / zijnde den 8. February / in handen van de Ed. Heeren Curateuren te doen den volgenden Eed / staande in het XVI. Articul van de Statuten:

De Burgermeesters ende Schepens der Stadt Leyden, sullen Iaerlicx aen handen vande Curateuren, verclaren by den Eedt die zy de Graeflickheyt van Hollandt hebben gedaen, dat zy voor zoo veel hen aengaen mach, de Ordonnantien ende Statuten der Vniversiteyt, wel ende ter goeder trouwen onderhouden, nacomen, ende helpen voorstaen zullen, den Rector, des by hem vermaent ofte geroepen sijnde, zullen assisteren, in alle Iudiciele saecken, sulcx zy in oprechter conscientien, naer Godes woort, mitsgaders allen Rechten ende Equiteyten bevinden zullen te behooren.

Besluit van het Burgermeestersampt, met de naamen van dezelven sedert het Jaar 1442.

Tot een besluit van 't geene ik tot hier toe van de Burgermeesteren en hunnen Dienst gezeid heb zal ik hier by voegen de naamen van eenige Persoonen / die binnen Leyden dezen staat bediend hebben / van het Jaar 1442. tot het Jaar 1580. toe / dewelke by mijnen Oom Jan van Hout zal. ged. by den anderen gebragt / en getrokken zijn uit de Dienst-boeken dezer Stad: en zy gelet / dat het Jaer / dat voor iedere Persoon gesteld is / ver-

verstaan moet worden/ dat zy voor de eerste maal Burgermeesteren geworden zijn.

1442 Dirck Bruyn Pietersz.
43 Floris van Sijp.
48 Ian Heerman Floris zoon.
57 Ian Dirc Gerrit Montfoorden.
58 Pieter van Swieten.
60 Huge Spruyt.
65 Heer Adriaen van Poelgeest.
Adriaen van Swieten.
66 H. Willem van Boshuysen.
68 Ian van Sonnevelt.
69 Willem van Boshuysen Florisz.
71 Dirck van Poelgeest.
73 Pieter Martijns zoon.
76 Diert Dircx zoon.
77 Willem van Sijl.
78 Gerrit van Poelgeest.
Adriaen vander Bouchorst.
79 Bruyning van Boshuysen.
82 Gijsbert van Raephorst.
85 Willem Heerman Florisz.
88 Iacob Heerman.
97 Cornelis Heerman.
1501 Philips Nachtigael de Ionge.
4 Willem van Colster.
7 Mr. Willem Symonsz.
14 Gerrit van Lockhorst.
15 Ian Paedse Claes zoon.
34 Iacob Claesz. Houtcooper.
37 Willem van Lockhorst.
44 Ian Frans Gijsbertsz.
45 Dirc vander Does.
65 Mr. Cornelis van Veen.
Mr. Cornelis vander Hooch.
66 Claes Oom Ians zoon.
Ian Adriaensz. de Wilde.
68 Ian Gerritsz. Buytewech.
71 Ian van Brouchoven.
72 Willem Iansz. van Heemskerck.
Iooft Willemsz. Porsman.
73 Pieter Adriaensz. vander Werf.
Ian Iansz, van Baersdorp.
Corn. Claes Lambertsz. van Swieten.
74 Huych Claesz. Gael.
Dirc Iacobsz. van Montfoort.
Willem van Loo.
75 Ian Iansz. Brouwer.
Claes Huygensz. Gael.
77 Cornelis Gerritsz. de Haes.

De namen van de volgende Persoonen zijn by mij zelf gecolligeerd uit verscheiden Keuren en Ordonnantien dezer Stad/ die van tijd tot tijd gebruikt zijn.

76 Claes Willemsz. Warmondt.
Claes Adriaens zoon.
Pieter Oom Pietersz.
77 Mr. Symon Fransz. van Merwen.
Ian Luycasz. van Wassenaer.

1778

78 Gerrit Wiggersz. van Duvelandt.
Dirc Gerritsz. Smaling.
80 Iacob Allertsz. de Haes.
84 Iacob Tomasz. Brouwer
87 Iacob Willemsz. vander Burch.
Louris Andriesz. van Swaenswijc.
89 Mr. Franc Duyck de Iode.
Foy van Brouchoven.
92 Ian Gijsbertsz. Coorncooper.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
95 Louris Huygen Gael.
96 Mr. Isaac Nicolai.
1601 Aernout Duyc de Iode.
Vranc van Thorenvliet.
2 Ian Iansz. Baersdorp de Ionge.
5 Claes Cornelisz. van Noorde.
8 Pieter Arentz. Deyman.
9 Henric Egbertsz. van der Hal.
10 Adriaen Pietersz. van der Werf.
12 Iasper van Banchem.
15 D. Cornelis Weesp.
16 Frans Adriaensz. van Leeuwen.
Ian Pietersz. de Bye.
17 Dirc Gerritsz. Hogeveen.

Namen van de Persoonen, die Burgermeesteren geworden zijn, na de verandering van de Vroedschap, gedaan by den Prinse van Orangien Maurits van Nassauw, op den 23. October in het Jaar 1618.

1618 Amelis van Hogeveen.
Mr. Clemens van Baersdorp.
Gerard Lenaertsz.
19 Andries Iaspersz. Vesanevelt.
Huych Pietersz. Codijck.
Iacob Willemsz. Verboom.
20 Iacob Cornelisz van Leeusvelt.
Daniel Symonsz. van Alphen.
21 Christoffel van Nieuwenhoven.
Cornelis Adriaensz. Warmondt.
22 Willem Claesz. Warmont.
Ian Iacobsz. de Bondt.
23 Adriaen Henricxsz. van Tetroede.
24 Ian Rippertsz. van Groenendijck.
25 D. Gerardt Lantschot.
26 Harman Everts zoon.
31 Ian Iansz. Orlers.
Mr. Willem Paedts.
Carolus Gallus.
32 Dr. Willem van Moerbergen.
34 Adriaen Iansz. van Staveren.
35 Robbert van Rossum.
36 Claes vander Meer.
37 Pieter Andriesz. Vesanevelt.
38 Mr. Symon van Baersdorp.
40 Ian Pietersz. van der Maersche.
Mourijn Cornelisz. van der Aa.

Schee-

SCHEEPENEN.

Van ouds en over veele Jaaren zijn de Scheepenen / dewelke in dien tijd met den Schout de Stad Leyden alleen regeerden / gesteld by den Graaf van Holland / en den Burggraaf te samen / als by elk van hun vier Scheepenen. En was het met denzelven dienst zoo verre gekoomen / dat de geene / die het meeste geld daar voor wilden geven / daartoe konden geraaken. Maar ziende / dat zulks der Stad / en den Burgeren en Ingezeetenen van dezelve / geheel ondienstig en nadeelig was / zo is hetzelve by zeeker accoord / zo met den Graaf als den Burg-graaf in het Jaar 1387. afgeschaft en te niete gedaan / gelijk hier voor in het officie van den Schout, met de eigen woorden van het contract / aangeweezen is: als mede uit het Privilegie van Hartog Philips van Bourgondien van het Jaar 1434. En daarvoor is het gekoomen / dat binnen Leyden altijd een getal van acht Scheepenen geweest is / tegen het gebruik van de andere Hollandsche Steeden / die meest al een oneffen getal van negen Scheepenen hebben / en dat ten aanzien op dat de stemmen en de advyzen in het geeven van de Vonnissen / om de gelijkheid niet en zouden kunnen steeken ; om welker reedenen wille by den Schout en Scheepenen / met advys van de Burgermeesteren ; op den 28. November in het Jaar 1592. gemaakt is de volgende keure: By wie de Scheepenen van ouds gesteld zyn. Om welke redenen acht Scheepenen binnen Leyden zyn.

Op alle vergaderingen van even Persoonen bestaende, daer de stemmen gelijc staen, ende jegens malcanderen steecken, zal naer voorgaende weginge vande Stemmen een ommevraech gedaen werden, of iemandt van zijn stemme begeert te wijcken, ende in gevalle neen, zal de stemme van de geene die int selve Collegie presideert, tsy Burgermeester ofte Schepen cracht hebben van twee stemmen. Hoe gelyke stemmen van Scheepens vereenigt worden.

Belangende de verkiezing van de zestien Persoonen / uit welke by den Stadhouder van Holland / of in zijn absentie en hy buiten Holland zijnde / by den Provinciaalen Raad van Holland de acht Scheepenen gekozen worden / die geschiedt heden ten daage en veele Jaaren te vooren / conform en volgens het Privilegie van Keyzer Karel den Vijfde, Graave van Holland / der Stad Leyden gegeeven op den XXI. Junij in het Jaar 1519. / luidende als volgt. Verkiezing van de Zestien.

Ende de selve Veertich en de heure nacomelinghen macht, authoriteyt ende sonderlingh bevel gheven, van nu voortaen Jaerlicx des daechs voor St. Iacobs Apostel avondt in Iulio, op on- Conform het Privilegie van Karel den Vijfde in het Jaar 1519.

onser Stede-huys van Leyden te vergaderen, ende aldaer Sestien notabele, eerbaere, verstandige ende Rechtvaerdighe Mannen, nae haeren besten duncken ende in heuren Conscientie de nutste ende bequaemste totten Schependom van onsen voorsz. Stede te kiesen.

Waer mede genoegsaam over een komt de achtste Burgerlyke Keure van het Jaar 1582. spreekende van de verkiezing van de zestien, zynde van den volgenden inhoud:

De Keure der Stad Leyden.

Dat die vande Veertige Iaerlicx opten 23. Iulij namelick sdaechs voor St. Iacobs avondt, by de meerderheyt van stemmen opt Raedthuys kiesen zullen, Sestien Persoonen, omme daer uyt, volgende de Privilegien deser Stede, ende tgebruyck tot noch toe, de acht Schepenen te werden ghestelt. In welcke verkiesinge, mede niet tsamen en zullen werden ghenoemt Vader ende kindt, twee Broeders, noch twee Swaghers: de welcke in dien evenwel bevonden werden gecooren, zalmen een van beyden by de meerderheyt van stemmen aen laeten, ende hadden zy even veel stemmen by lootinge, ende de plaetse van die vry werdt, by omme stemminge vervollen.

Vermaning van den Schout, voor de nominatie van de Zestien.

Maar voor en aleer de Heeren Veertigen komen tot de nominatie van dezelven, zoo wordt by den Schout, volgens de authorisatie, hem by het meergemelde Privilegie van Keyzer Karel den Vijfden gegeeven, gedaan aan de Veertigen deze volgende vermaning, op den eed dien zy hebben gedaan aan de Graaflykheid van Holland en West-Vriesland:

Ende daer Iaerlicx al eer sy totte verkiesinghe vande voornoemde Sestien procederen, in handen van onsen Schout van Leyden, dien wy daer toe committeren, in presentie vande Burgermeesteren ende Schepenen van onsen voorsz. Stede, of van het meestendeel van dien, sweeren zullen, dat sy ende elc van hen totte voorschreven verkiesinge ende electie na heur beste wetenheydt, ende sonder tot iemants versouck ofte Inductie, iemant wie hy zy, faveur te dragen, procederen zullen. Ende alleenlick onse eere ende onser nacomelingen ende tghemeyn profijt ende welvaert van onser Stede voorschreven, ende van Inghesetenen der selver aansien sullen.

By wie en aan wie de verkoozen Zestien gepresenteerd moeten worden, om uit dezelve de acht Scheepenen te verkiezen, dit alles

alles wordt mede gezegd in het voorgaande Privilegie met deze woorden:

Den welcken Sestien goede Mannen aldus ghecooren, by den Schout ende twee van de Burgermeesteren van onser voorsz. Stede, de welcke de voorsz. Veertighen daer toe Committeeren zullen, onsen Stad-houder ende in sijne absentie onsen President ende den Luyden van onsen Rade in Holland, Seelandt ende West-vriesland, gepresenteert sullen werden, om totten gewoonlicken dach, die acht uyt dien van onsen twegen, gecore ende geordoneert te wesen tot Schepenen van onsen voorsz. Stede. Voor den naest doen toecomenden Iaere.

Aan els by wie de Zestien moeten gepresenteerd worden.

Hier mede accordeert een gedeelte van de achtste Burgerlyke Keure/ van welke de woorden luiden als volgt:

Welcke Sestien Persoonen byden Schout ende twee Burgermeesteren mijn G. H. den Grave van Hollant of zijn G. Stadhouder, indien eenich van hem in Hollandt is, ende by heur luider absentie den President ende Raden van Hollandt, conform de Privilegien deser Stede, zullen werden gepresenteert, omme by dezelve, daer uit acht Schepenen vercooren ende naderhant inder Vierschare openbaerlick geeedt te werden.

Accorderende met de achtste Keure.

De Scheepenen by den Stadhouder/ of in zyne absentie by den Hove van Holland/ verkoozen zynde/ worden/ op St. Jacobs dag, in de openbaare Vierschaar in hun ampt gesteld/ en moeten aan handen van den Oudsten of President Burgermeester/ volgens het Privilegie van Hartog Philips van Bourgondien, van den 24. July anno 1434./ doen den volgenden eed:

Wanneer, en door wie de Schepenen beëedigd worden.

Ende als wy aldus geset hebben, zo zal die outste Burgermeester van onser Stede, dien elck eenen eedt staaven, ende zy zullen sweeren ten Heyligen, dat sy om dat Scheependom of Scheepen te weesen niet vervolcht en hebben noch doen vervolgen, gebeden en hebben, noch doen bidden, noch gelt, noch gonste, noch myede daer op gegeven, noch geleent en hebben, noch doen gheven, noch leenen in eenigher manieren. Sonder argelist.

De eerste eed aan Burgemeesteren.

Dien eed gedaan zynde/ zoo is de Schout achtervolgens/ het voornoemde Privilegie/ gehouden de Scheepenen eenen anderen eed voor te leezen; blykende by de verdere woorden van hetzelve Privilegie/ die aldus luiden:

De tweede aan den Schout.

Ende dien eedt gedaen, zo zal hem onsen Schout van Leyden, inder tijt wesende, eenen anderen eedt staven, ende zy sullen elck sweren ten Heylighen, als gewoenlic is, dat sy Rechte doen ende Vonnisse wijsen zullen, tusschen tweer Mannen taele, na hooren vijf sinnen.

Tot hier toe gesprooken hebbende van de verkiezing en bevestiging van de Scheepenen / zullen wy nu spreeken van hunnen dienst en authoriteit.

Schout en Schepenen hebben macht om Keuren te maken.

De acht Scheepenen der Stad Leyden / hebben de magt om / met den Schout / te maaken zoodaanige Keuren en Ordonnantien tot nut en voordeel van de Burgeren en Inwoonderen van Leyden / als zy zullen bevinden te behooren / het zy in welke zaaken zulks zoude mogen zijn / eenige Neeringen / Handelingen / Gilden / de Politie en andere zaaken aangaande: en dit alles volgens Leydens oudste Privilegie / gegeeven / by Graaf Floris den Vierden, in het Jaar 1266. / luidende als volgt:

Hetzelve beweezen met drie Privilegiën.

Twelck by den acht geswoorne ende den Rechter tot profijt ende welvaren der Stadt geordonneert ende besloten is, zal een yder voor goet moeten kennen ende nau onderhouden.

In de Jaaren 1306. en 1315. zijn twee verscheiden Privilegien gegeeven by Graaf Willem den Goeden, het eerste op den eersten Mey in 's Haage / en het tweede mede in 's Haage des Zondaags in dertien avond. Het voorgaande Privilegie van de Keure te maaken / geapprobeerd en geconfirmeerd met de volgende woorden:

Vord zo wat by de achte Schepenen, ende by den Rechter gecoert ende ghemaket wordt ter oerbare ende ter vorderinghe der Poorte voorseyt, dat zal geloeft wesen ende vaste gehouden, van ons ende van elcken Man.

Welke Privilegien daar na / van tijd tot tijd / door veele en verscheiden Graaven en Gravinnen geconfirmeerd en bevestigd zijn. En de Stad Leyden is daar van in een onweedersprekelijk gebruik.

Heden worden alle Keuren gemaakt met advys van de Burgermeesteren.

Doch alhoewel de Schout en de Scheepenen by de voornoemde Privilegien alleen gemagtigd zijn / om alle Keuren en Ordonnantien te mogen maaken / zonder dat in het minste gewag gemaakt wordt van de Burgermeesteren / zoo staat te letten / dat te dier tyden de naam van Burgermeesteren noch niet bekend was / veel minder dat zy 'er doen geweest zyn. Want / gelijk hier

hier voor in de beschryving van de Burgermeesteren gezegd is / zoo zijn die langen tijd daar na eerst binnen Leyden gesteld. Maar na dat dezelve verkoozen en gesteld zijn geweest / zijn de Keuren en Ordonnantien gemaakt / niet alleen met hunne kennisse / maar zelfs met hun advies / gelijk zulks van ouden tyden in de geschreeven en gedrukte Keuren gezien en gevonden / en nog dagelijks gedaan word.

De Scheepenen hebben de magt / om en in het Crimineel en in het Civiel, Hooge / Middele / en Laage Jurisdictie te exerceeren en te gebruiken / en mogen dienvolgens Recht doen van den hoogsten / volgens het Privilegie van Hartog Philips van Bourgondien, gegeeven in het Jaar 1430. op den 24. July / als te zien is by deeze woorden: Magt van de Scheepenen in het stuk van de Justitie, en het bewys van dezelve.

Voirt zo geven wij onsen Schout van Leyden voirtan machte dat hy van onsen wegen Recht zal mogen doen, met onsen achte Schepenen van den hoochsten, sonder onsen Ballji van Rhijnlandt daer by te wesen, of daer over te roepen, als hy tot desen dage toe geweest heeft.

Waar mede over een stemt en accordeert de Verklaaring van de Staaten van Holland en Westvriesland / gedaan den 10. October anno 1587. / te vooren meer aangeroerd. De woorden zijn deze volgende:

De Collegien vanden Schepenen vaceren ordinarie tot d'administratie van de Justitiè, zo in alle Criminele als Civile saecken, ende hebben ende exerceren alle hoge, middele ende laghe Iurisdictien.

Hoe verre en uit welke Heerlijkheeden de Scheepenen de Delinquanten bannen moogen / en de Graaf van Holland denzelven banne niet mag wederroepen / nog te niet doen / kan men leezen uit de woorden van hetzelfde Privilegie / alhier ingelijfd / en luidende als volgt: Hoe ver de Schepenen de Delinquanten mogen bannen.

Item hebben wij gegonnet ende gemachticht, gonnen ende machtigen met desen Brieve, onsen Schout, Burgermeysters ende Schepenen van Leyden, dat zy de misdadighe bannen moghen over al uyt Rijnlandt, ende uyter Hage ende Hage-Ambocht. Ende zo wie sy aldus bannen zullen, die en zullen wy, of niemant van onsen wegen, geleyde geven mogen, dat hem stade doen sal.

Ende waert dat yemandt boven den voorschreven Banne, quame inde voorsz. Landen, daer hy uyt gebannen waer, dien zal onsen Schout van Leyden mogen inhalen, ende dat Rechten an dien van onsen wegen, gelijck of hy den selven binnen onsen Stede gevangen hadde.

Hoe ver dezelve Vonnissen gemitigeerd mogen worden.

Behoudelick of yemant voor ons clachtich quame die also gebannen waer, dat hem onrecht gedaen waer inden Banne, zo zullen wy onsen Stede van Leyden daerom voor ons ontbieden het antwoorde te hooren van hem beyden, ende die by ons gehoort wesende, zo mogen wy dan dair in doen dat ons believen zal, te weten den Clagere in Rijnland:, ende in onser Baillouschap vanden Hage te laten comen. Behoudelick dat die also gebannen waer, niet comen en sal op twee hondert Roeden, na onser Stede graften van Leyden.

Confirmatie van hetzelve Privilegie.

Welk Privilegie daar na/ in het Jaar 1541. den 19. July/ by Karel den Vijfde, Roomsch Keyzer en Graaf van Holland/ met een tweede geconfirmeerd en geapproveerd is/ onder deze limitatie.

Dat de gene die van zoodanich Vonnis, appelleren ofte reformeren, zullen moghen woonen ende converseeren in den Dorpe vanden Haghe, ende de Jurisdictie der selver: sonder nochtans te mogen converseren ende hanteren in onse Stede van Leyden ende Rijnlant.

Onéenigheid tusschen den Graaf van Charolois en Leyden, over de Infractie van hetzelve.

Deze Privilegien zijn by de Magistraat van Leyden ten allen tyde striktelijk nagekomen en gehouden geweest/ niet toelaatende/ dat dezelve by eenige gebannen persoonen gevioleerd werden: en alzoo in het Jaar 1455. tusschen de Stad Leyden en den Graaf van Charolois, Zoon van den Hartog en Graaf van Holland/ eenige twist ontstaan was/ over het inbrengen van eenige gebannen Persoonen; en dat by de Stad Leyden gesustineerd wordt/ dat hetzelve tegen haare Privilegien geschied was; zoo heeft de Hartog en Graaf van Holland verklaard in substantie het geene hier volgt/ by Brieven van appointemente gegeeven op den 3. Juny in het Jaar 1455.

Op de Differenten die gheresen waeren, tusschen den Grave van *Charaloys*, zijnen outsten Zoone, doende sijne Intree binnen Leyden, ende de Burgermeesteren der selver Stede, de welcke hem opposeerden, om dat den voorsz. Grave uyt crachte van sijne gratie die hy ten selven tijde gedaen hadde, aen *Floris van Boschuysen*, ende andere Persoonen doen gebannen

by

by de Wet van Leyden, de ſelve met hem inde Stadt wilden leyden, ſuſtinerende de voorſz. Burgermeeſters, dat volgens haerluyder Privilegie, den Grave van Hollandt, haere gebannen wel mochten conſent geven, om te comen binnen Rijnlant, ende de Heerlickheyt vanden Hage, maer dat ſy altijt twee hondert Roeden moſten blijven van haere Stadt, ende den voorſz. Grave daer tegen allegerende, dat het recht van zijne blijde Incomſte, alle Privilegien te boven gaat, is daer op by den Hartoch verclaert, dat zijn Soon, de prerogativen der Incomſten, als na gewoonte mede ghebruycken, ende dienvolgens de voorſz. gebannen, met hem inde voorſz. Stadt Leyden zoude mogen inleyden.

Daar na in het Jaar 1480. by Maximiliaan, Aarts-Hartog van Oostenrijk, en Graaf van Holland/ aan de Stad Leyden verzocht zijnde/ dat zy drie gebannen Persoonen/ om de violatie van hun bannissement weder gevangen zijnde/ wilde ontslaan/ en de Stad Leyden daar in den Graaf willende believen/ en te vreede zijnde/ zoo heeft de voornoemde Hartog op den 16. April in het Jaar 1480. aan de Stad Leyden daar van gegeven acte van non præjudicie, waar by hy en zijn Raad verklaarden: dat zulks geschied was zonder de minste vermindering van haar oude Privilegien. *Drie gevangenen, hun Bannisement geschonden hebbende, ontslaagen.*

In het Jaar 1538. eenen Tyman Gerritsz. binnen zijn bannissement binnen Leyden gekomen zijnde/ voorzien met een mandament van Appel van den Hove van Holland/ met de clausule van Inhibitie/ zoo heeft de Stad Leyden daar tegen geopposeerd/ en haare Grieven dien aangaande overgegeeven aan den Grooten Raad van Mechelen/ dewelke/ op den 4. Mey 1538./ daar op geappointeerd heeft Renvoy aan den Hove van Holland en Surcheantie van de voorsz. Inhibitie/ den geinthimeerden verleend. *Oppositie tegen Tyman Gerritsz., tegen zijn Bannissement inkomende.*

Uit welke drie voorgaande Exempelen genoegzaam beweezen word/ dat de Regeerders der Stad Leyden zorgvuldig geweest zijn/ de Privilegien tegen de gebannen Persoonen precies te doen onderhouden.

In Civile zaaken mogen de Scheepenen recht doen/ zoo in geschreeven als Verbaale Processen/ van welke natuure of conditie die moogen zijn/ naar de Ordonnantien en Wetten van de Staten van Holland en Westvriesland/ en de particuliere Keuren der Stad Leyden/ of anders naar de geschreeven Rechten/ en zy in equiteit en billijkheid bevinden te behooren: mits en alvoorens de sustenuen van Partyen/ hinc inde, over en weder over gehoord/ en haar geproduceerde bewyzen gezien en geëxa- *Scheepenen mogen Recht doen in alle Civile zaaken.*

mi-

Tyd, wanneer. minneert te hebben. Waar toe houdende / buiten de ordinaare en extraordinaare Vacantien / in openbaare Vierschaar twee Regtdagen iedere week / te weten op Maandag en op Vrydag / en over de zaaken / die boven getrokken worden / op Woensdag.

Tot welke somme hunne Vonnissen executabel zyn. De Vonnissen / alzoo by Scheepenen gewezen zijnde / hebben kragt van gewijsde / en mogen geëxecuteerd worden / onder cautie de restituendo, zoo zulks bevonden word te behooren / niet tegenstaande eenige Provocatie of Appellatie / ter somme van honderd en twintig gulden, waar me alle de groote Steden van Holland geprivilegieert zijn.

Alle Reëele en Personele Verleiden voor Scheepenen te doen. De Scheepenen moeten staan / en in teeken der waarheid bezegelen of teekenen / over de opdragten en veralienatien van alle vaste goederen; het zy Huizen / Gronden en Erven / Transporten / Kustingbrieven / Rentebrieven of andere reëele lasten / Testamenten en uiterste willen / Huwelijksche Voorwaarden (zo zulks aan hen verzocht word) acten van Borgtochten of Cautien / Personeele Verklaaringen of Recollementen van dien; en verder over al het geen / dat van de publicke authoriteit verzocht word / waar toe dezelve alle Maandag / Woensdag / Donderdag en Vrydag / by beurten twee teffens / op Scheepenen Kamer des morgens ten half negen compareeren / om den goeden luiden ten dienste te staan: en dit alles volgens zeekere Ordonnantie / daar van gemaakt op den 28. November in het Jaar 1592. / te lang om hier in te voegen.

Geburrquestien. Dezelve hebben desgelijks de magt over Gebuurquestien / van Servituten en Dienstbaarheden / tusschen de Burgeren en Ingezetenen dezer Stad ontstaande: mits daar van te neemen / oculare Inspectie / en de bewyzen / daar van zijnde / naar te zien en te Oordeelen / als zy in recht en redenen bevinden te behooren.

De Scheepenen zyn Rechters over alle questiën ontstaande uit de overtreding van de Ordonnantien op des Lands Imposten. De Schepenen zijn alleen by de Staaten van Hollant en Westvriesland geauthoriseerd / om recht te doen over alle Contraventien en Fraudatien of Sluikeryen / gepleegd in het stuk van de Gemeenelands middelen / en mogen Partyen in geen Instantien gehoord worden by de Ed. Mog. Heeren Gecommitteerde Raden van Holland en Westvriesland / voor en al eer die voor Schepenen Commissarissen gediend hebben / en dit alles volgens het XIII. Artikel van de Generaale Ordonnantie / waar op de Gemeenelands middelen worden verpacht / zijnde van den volgenden inhoud:

En dat volgens desen last. En in dien eenige Differenten, ter saecke vande voorsz. verpachte middelen, tsy tusschen den Ontfangers, Pachters, of eenige particuliere, opte boete, breucke of anders in eenich geschil, dependerende vande betalinge vande beloofde pachte,

qua-

quame te ontstaen, werden de Gecommitteerden, gaende opte Verpachtinghe, gelast ende geauthoriseert tgeheele Collegie van Schepenen, ofte eenige der selver, te Committeeren ter decisie van de voorsz. Differenten ter plaetse daer de selve zullen vallen. Voor den welcken de voorsz. Differenten eerst zullen dienen, die ghehouden zijn op seeckeren dach ter weecke daer toe te prefigeren, Partien Sommarie ende de plano, recht te doen, tsy by absolutie ofte condemnatie, sonder de selve voor goede mannen te Renvoyeren.

Tot deze Processen vaceeren naar ouder gewoonte de Schepenen elken Zaturdag/ des namiddags ten twee uuren/ om by orde de rolle te vervolgen/ ten waare de Partyen anders verstonden/ en verzochten dat hun geschil by kort recht afgedaan mogt worden; van alle Vonnissen/ in dit stuk by Schepenen gewezen zijnde/ mag voor de Heeren Gecommitteerde Raden geprovoceerd en geappelleerd worden. Wanneer de Schepenen hier toe vaceren.

De Schepenen/ met den Schout/ hebben magt in en aan den Rhijn te Keuren en te Ordonneeren/ al het geene tot dienst en onderhoud der Stad van noode zal zyn/ blykende zulks by zeekere acte/ gegeeven by Philips van Wassenaar, Burg graaf van Leyden/ op den 19. Maart in het Jaar 1403./ zynde van den volgenden inhoud: Schout en Schepenen hebben magt in den Rijn te mogen Keuren.

Voirt wes die Schout, mit achte Schepenen in toecomenden tijden keuren, ende Ordineren zullen, om gemeen oorbaer en profijt, inden Rijn binnen der vryheden voorsz. ain Platen, Straten of ain wervinge, daer die Rijn mede gewijet ofte genauwet moge werden, dat loven wy vast ende gestade te houden, van ons ende onsen nacomelinghen, sonder eenich wederseggen behoudelick onse Visscherie inden Rijn voorsz. Bewys.

Mitsgaders de Approbatie en Confirmatie van de zelfde acte/ van Hartog Aalbert van Beyeren, Graaf van Holland/ van dato den 19. Maart in het Jaar 1403./ luidende als volgt:

Doen condt allen luyden, dat wy geconfirmeert ende gevestiget hebben, confirmeeren ende vestigen midtsdesen Brieve, alsulcke voorwaerden, als onse ghetrouwe, *Philips Heer van Wassenaer* Burch-grave van Leyden, of sijn voirvaders ghegeven hebben, van Platen ende Straten die binnen der voorsz. vryhede gemaeckt zijn, of dien tgherecht van Leyden om gemeen oorbair, keuren ende ordonneren zullen inden Rijn, binnen der voorsz. vryhede. Confirmatie van deeze magt.

De Scheepenen, hunnen Dienst wel doende, zyn onde bescherming van den Graaf.

De Scheepenen hunnen dienst wel en getrouwelijk waarneemende / en iemand dezelve om hunne gewezen vonnissen haatende / en in weerwraak hem eenig leed zoekende te doen / zoo verklaart Graaf Floris / in zijn Privilegie van het Jaar 1265. / dat hy dezelve neemt en stelt onder zijne bescherming; blykende zulks by de volgende woorden:

Eerste bewys.

Soo de acht geswoorne om de Gerechticheydt ende een Rechtvaerdich tegen iemandt tsy wie het sy, gestreecken Vonnis wille, Vyandtschap op haer laden, zoo zal ick ende de Burch-grave haer voorstaen. De *Heere* van *Teylinghe*, ons in dit cas ghetrouwelick helpende.

Naader en klaarer bewys.

Het welk daar na in twee Privilegien / gegeven by Graaf Willem den Goeden / zijnde beide van eenen Inhoud / in het Jaar 1306. en 1315. / met meerder en klaarer woorden gezegd wordt / welke ik goed gevonden heb hier in te voegen.

Vord waerd dat die achte Schepenen, of eenich vanden achten, omme recht ofte om oordeel dat zy te rechte gewijst hadden, jegens yemanden quamen in vyandschepen ofte veten, wy ende die Borchgrave, zullense in deser saecken trouwelick beschermen ende dat ofnemen.

Straf over de Scheepenen, als zij hunnen eed niet betrachten.

En zoo de Scheepenen hun ampt en eed niet behoorlijk nakomen / zullen zy / volgens het meergemelde Privilegie / van Graaf Floris, van hunnen dienst verlaaten en afgezet worden / de woorden zijn van dezen inhoud:

So yemant vande gesworne, de Stadt geen Dienst en doet, sal sonder eenich tegen spreecken afgeset, ende een ander dienstiger ende nootsaeckelicker in zijn plaetse gestelt werden.

En nog naader in de twee Privilegien van Graaf Willem voornoemd / met deze woorden:

Ende is yemandt vanden Schepenen der Porte onnutte int Schependoem, dien zalmen of doen, zonder vvedersegghen, ende eenen anderen vveder zetten, die nutter ende oorbaerlicker is.

Maar volgens het Privilegie van Hertog Philips van Bourgondien, van den 24. July in het Jaar 1434. / zoo wordt hunne straf veel grooter en harder gesteld; als blykt uit de volgende woorden:

Ende

Ende waert dat eenich van onsen Schepenen voorsz. in eenich vanden punten voorsz. gebreeckelick bevonden worde, by onsen Schout, Gerechte ende meestendeel vande Vroescip onser Stede, zo dat sy daer tegen gedaen hadden, heymelick of openbair, of dat sy eenich argelist inden voorsz. punten ghesocht hadden, dien breuckigen soudemen kennen meynedich, ende vervallen wesen, van allen sijnen goeden Rechten, ende men soude die terstont corrigieren, ende die Sententie van zijnre correctien, openbairlick van onsen Stedehuys roepen ende lesen; ende die gelesen, so soude hy ontpoortert wesen, ende sonder meer geboits uyt onser Stede van Leyden, uyt Rijnlant ende uyt onser Baillusciр vanden Hage gaen, ende daer uyt blijven ten eeuwigen dage, up sijn Lijf.

Grooter en zwaarer straffe, volgens het Privilegie van het Jaar 1434.

Uit alle het geene tot hier toe verhaald is/ blijkt genoegsaam/ welke zorge de Graaven van Holland/ van tijd tot tijd/ gedragen hebben/ om goede en getrouwe Scheepenen/ tot nut en voordeel van de Ingezetenen en Burgeren der Stad Leyden/ te stellen en te houden.

En/ of het gebeurd dat een of meer van de Scheepenen in hunne Dienst kwamen te sterven/ of te overlyden/ zoo zal men terstond komen tot de electie en verkiezing van anderen/ op de volgende wyze:

De Scheepenen in dienst overlydende, moet men een anderen in de plaats stellen.

Ende soo wanneer yemandt wesende in bedieninge vant Schependom, comt te overlijden, zoo zullen die vande Veertighen, in plaetse vanden overleden. by de meerderheyt van stemmen, uyt den laetst-vercooren Sestien, noemen ende verkiesen twee Persoonen, de welcke by den Schout ende twee Burghermeesteren aenden Stadthouder, ofte in zijn absentie senden President ende Raden van Hollandt gepresenteert zullen werden, omme daer uyt een in des overledens plaetse te verkiesen, die dan daer den ghewoonlicken Eedt zullen doen.

De Scheepenen/ tot den Dienst verkoozen zynde/ moogen dien niet weigeren of refuseeren/ maar zijn gehouden die waar te neemen en te bedienen/ gelijk gezien wordt by zeeker Octrooy der Stad Leyden/ gegeven den 23. July in het Jaar 1543./ hier voor in de Beschryving van de Burgermeesteren ingevoegd/ en daarom hier nagelaaten.

De Scheepenen, tot den dienst verkoozen zynde, moeten denzelven waarnemen.

Maar by een ander geboth/ in forme van Placcaat gegeven by Keyzer Karel den Vyfden, in het Jaar 1542. op den vierden November/ wordt gezien dat niemand/ in de Wet of Magistraat verkoozen zijnde/ van zijn Poorter-recht vermagt te renuncieeren/

om voor dat middel dien last te mogen ontgaan / en dat op groote straffe. De woorden zijn deze volgende:

Bewys hier van, genoomen uit het Privilegie van het Jaar 1542.

Dat niemant inde Wet ofte Officie der Stede Leyden ghecosen vvesende, sijn Poorterie sal mogen renuncieren, op pene van ghebannen te werden uyt den Lande van Hollandt. Ende dat voorts alle de ghene die renuncieren zullen, haer Poorterye van Leyden, gehouden vverden van stonden aen te betalen het recht van Issue, niet tegenstaende zy inde Stede vvoonachtich zijn.

Besluit van de Scheepenen.

Tot hier toe in het lange verhaald hebbende alles / wat den Staat van het Scheependom aangaat / zoo van hunne Verkiezing / Ampt / Magt en het einde van dezelve / heb ik goed gevonden / ter gedagtenis van de overledenen / en tot genoegen van de tegenwoordige Scheepenen / hier tot een besluit by te voegen de namen van een groot getal van Persoonen / die denzelven Dienst van tijd tot tijd bediend hebben / gelijk ik die ten deele gevonden heb by de aanteekeningen van mijnen waarden Oom / Jan van Hout zal. ged. / die dezelve uit de Boeken en Registers dezer Stad by een gebragt en vergaderd heeft / tot het Jaar 1574. toe / en daar na by mij zelf vervolgd tot het Jaar 1640. / gelijk hier na ter zyner plaatse gezegd zal worden.

Men moet opmerken / dat het getal / dat voorgaan gesteld is / het Jaar is in welk dezelve voor de eerste maal Scheepenen geworden zijn.

Naamen van het geheele Collegie van de Scheepenen van het Jaar 1320.

Dieric van der Dobben.
Jan vander Breggen.
Tomas Jans zoone.
Gerrit Gerrits zoon.
Heyne Milde.
Reynier Gouburgen zoone.
Gerrit Heyne Roters zoone.
Jan van Brabant.

1321 Harmen Bitter.
Willem uyt den Campe.
30 Heyne vander Breggen.
Jan de Backer.
34 Gerrit Gorter.
35 Gerrit van Boschuysen.
Pieter Gouburgen zoon.
Huyge Philips zoon.
Gerrit Gorijssz.
Andries Hansdeecken.
36 Ysbrant vander Laen.
Gerrit Rijswijc Vrancken zone.
37 Willem Bilaert.
42 Huyge Batselaer.
44 Huyge van Swieten.
Meynert Gonters.
Meyse Aelberts.

1345 Cossijn van Bregge.
1346 Pieter van Haerlem.
48 Philips Ian Ooms zoon.
Huge Pieters zoon.
49 Dirck Prins.

Naamen van het geheele Collegie 1351.

Ian Vrancken zoon.
Willem Bort.
Ian Pieters zoon.
Ian Philips zoon.
Willem Willems zoon.
Ian Huygen zoon.
Ian Gerrits zoon.
Dirck vanden Houcke.

53 Ian Gerrits zoon.
Dirck vanden Bosch.
Pieter Wouters zoon.
54 Ian Huygen vander Handt.
Arent vander Heyden.
Claes Ians zoon.
Iacob Clements zoon.
Ian Barck.
Vrancke Ians zoon.
Iacob Gerrits zoon.
56 Willem van Dobben.
Wouter vander Bregge.

De Scheepenen, die tusschen het Jaar 1356. tot het Jaar 1444. geweest, ofte geworden zyn, heb ik op de Lyst van *Jan van Hout* niet gevonden. Maar van het Jaar 1444. tot het Jaar 1573. vind ik die, enkel met een *S.* aan de kanten geteekend, en zyn deze volgende.

1445 Symon vander Wourden.
46 Gerrit Hasselaer.
47 Vranck vander Does.
48 Claes Pietersz. Post.
49 Gerrit van Rijswijck.
50 Willem van Bosch.
51 Wouter Iacobs zoon.
52 Iacob van Noorde.
53 Gerrit van Werve.
54 Floris van Alckemade.
55 Gerrit Mourijnsz. van Leyden.
56 Ian Claes Willems zoon.
57 Willem Bordt.
58 Nanne Paedse.
59 Ewout Pieters zoon.
60 Wouter Ysbrandts zoon.
61 Willem van Oestgeest.
62 Claes van Leyden.
63 Willem Iacobs zoon.
64 Pieter Floris Asselijns zoon.
65 Dirck Huygensz. vander Burch.
66 Claes Mast.
67 Henrick Iansz. vander Laen.
68 Ian vander Laan.
69 Claes Ian Paedsen zoon.
70 Adriaen vander Mye Maertensz.
71 Iooft vander Laen.
72 Iacob Pieters zoon.
73 Iacob vander Does.
74 Pieter van Berendrecht.
75 Claes de Grebber.
76 Pieter Ians zoon.

1477 Dammas Reyniers zoon.
78 Willem Claes zoon.
79 Gerrit de Vroede.
80 Gerrit Iacobs zoon.
82 Ian Stoop Kerstans zoon.
83 Dirck Engebrechts zoon.
84 Willem Heerman Beukelsz.
85 Bouwen Paedtse.
86 Michie Gerrits zoon.
87 Dirck van Honthorst.
90 Ian Claes zoon.
91 Pieter Gijsberts zoon.
92 Willem Ian Coningszoon.
93 Dirck Symons zoon.
94 Huge Hugensz. van Swieten.
95 Ian van Leyden.
96 Maerten Roelofs zoon.
97 Dirck Floris zoon.
98 Floris Heerman.
99 Willem Stoop.
1500 Dirck van der Bouckhorst.
1 Arent Heerman.
3 Mr. Ian van Seyst.
4 Floris van Bosch.
5 Willem Ian Kerstantsz.
7 Ian Kerstantszoon.
9 Isaack Alewijns zoon.
13 Gerrit Heye.
14 Bouwen Willem Gerritsz.
15 Willem Willemsz. Brouwer.
16 Ambrosius Colen,
17 Wermbout Pieters zoon.
18 Pieter Ian Pieters zoon.
20 Isaac Claes zoon.
21 Mr. Vranc Paedtse.
22 Frans Gerrit Doens zoon.
23 Floris van Adrichem.
24 Ian Claes Cornelis zoon.
1525 Iacob Deyman.
27 Iacob Cornelisz. Gorter.
29 Claes Adriaensz. Brouwer.
30 Dirc Aelbrechts zoon.
31 Seger Huygens zoon.
32 Willem Bouwensz.
33 Cornelis Paedts.
34 Adriaen Iansz. Brouwer.
35 Ian Hey Gerrits zoon.
36 Ian Paedts Bouwens zoon.
37 Iacob Iacob Symonsz.
38 Ian van Endegeest.
39 Mr. Frans Adriaensz.
40 Iacob vander Graft.
41 Iacob vander Does.
43 Gerrit Aelbertsz. Brouwer.
44 Quyring Aelbertsz.
46 Claes Alewijn Claesz.
48 Claes Lamberts zoon.
49 Ioost Iacobs zoon.
50 Willem Aelberts zoon.
51 Ian van Adrichem.
55 Frans Iansz. Doe.
57 Ian Paedts Cornelisz.
58 Cornelis van Noorden.
59 Henrick Florisz. van Wassenaer.
60 Dirc Gerritsz. Smaling.
61 Cornelis Huygen zoon.
62 Michiel Ians zoon.
63 Mr. Floris van Tol.
65 Adriaen Dirc Otten zoon.
67 Mouring Claesz. van Leeuwen.
68 Quirijn Claes Garbrantsz.
69 Ewout Arent Gerritsz.
71 Ian Dircxsz. Brouwer
72 Willem van Loo.
73 Pieter Heynricxsz. van Wassenaer.

De

De volgende Naamen zyn by my gecolligeerd uit verscheiden gedrukte Keuren en Ordonnantien, tot het Jaar 1618. toe. En van daar tot het Jaar 1640., by my, van Jaar tot Jaar, aangeteekend.

Na dat de Prins van Oranje, den 14. October, de Veertigen benevens de Magistraat veranderd hadt, waren Scheepenen.

1574 Cornelis Adriaensz. Barrevelt.
Cornelis Huygensz. van Toorenvliet.
Pieter Heynricxsz. van Wassenaer.
Pieter Oom Pietersz.
Pieter Pieter Iorisz. van Cortevelt.
Gerrit Wiggersz. van Duvelant.
Claes Gijsbertsz. van Dorp.
Claes Adriaens zoon.
76 Gijsbert Henricxsz.
Andries Schot.
Iacob Allertsz. de Haes.
77 Ian Gijsbertsz. Coerncooper.
78 Willem Iansz. van Heemskerc.
Claes Willemsz. Warmont.
79 Ian Iansz. Brouwer.
Mr. Symon Fransz. van Merwen.
80 Pieter Adriaensz. vander Werf.
Cornelis Gerritsz. de Haes.
Ian Lucasz. van Wassenaer.
Iacob Willemsz. vander Burch.
1583 Claes van Heussen.
84 Andries Iacobsz.
85 Hobben Floriszoon.
Laurens Andriesz. van Zwaensswijck.
Mr. Vranc Duyc de Iode.
86 Mr. Isaac Nicolai.
Ian Iansz. van Baersdorp.
Cornelis Willemsz. Botercoper.
87 Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
88 Foy van Brouckhoven.
89 Philips Lantschot.
90 Aernout Duyc de Iode.
94 Claes Govertsz. vander Aar.
95 Franc van Toorenvliet.
96 Iasper van Banchem.
97 Henric Egbertsz. vander Hal.
Willem Cornelisz. Tybault.
Claes Cornelisz. van Noort.
Ysbrant Pietersz. de Bye.
98 Ian van Baersdorp de Jonge.
1601 Dr. Cornelis Knotter.
2 Cornelis Claes Lambertsz. van Swieten.
3 Adriaen Mouringsz. de Grebber.
4 Andries Iaspersz. Vesanevelt.

Adriaen

Adriaen Pietersz. vande Werf.
5 Frans Adriaensz. van Leeuwen.
6 Pieter Arentsz. Deyman.
8 Willem Govertsz. van der Aar.
Amelis van Hogeveen.
9 Clement van Baersdorp.
11 Iacob Paets Cornelisz.
Mr. Iacob van Brouchoven.
12 Mr. Ian Goes.
13 Willem Claesz. Warmont.
15 Huych Pietersz. Codijc.
16 Dirc Gerritsz. Hogeveen.

Het Collegie voor de verandering op den 23. October 1618.

Henrick Egbertsz. vander Hal.
Ian Pietersz. de Bye.
Ian Adriaensz. Knotter.
Iacob Cornelisz. Leeusvelt.
Pieter Huygen du Boys.
Cornelis Claesz. van Noort.
Frans Duyst Brouwer.
Iacob Iansz. van Assendelft.

Naamen van de nieuw aangekoomen Scheepenen, sedert de verandering, gedaan by zyne Excellentie *Maurits van Nassau*, Prince van Oranje, op den 23. October 1618., tot het Jaar 1640., in kluis.

1618 Ian de Bondt Iacobsz.
Iacob Willemsz. Verboom.
Daniel Symonsz. van Alphen.
Dr. Gerard Lantschot.
19 Symon Willemsz. van Kerchem.
Ian Iansz. Orlers.
Christoffel van Nieuwenhoven.
Adriaen Henricxsz. van Tetrode.
Mr. Willem de Bont.
Cornelis Adriaensz. Warmondt.
20 Pieter Cornelisz. de Haes.
Dr. Willem van Moerbergen.
Cornelis Heynricxsz. van Goten.
21 Ian Rippertsz. van Groenendijc.
23 Harman Everts zoon.
24 Mr. Willem Paedts.
Robbrecht van Rossum.
Dirc Gijsbertsz. Schaeck.
1625 Carolus Gallus.
27 Adriaen Iansz. van Staveren.
28 Cornelis van Dorp.
30 Lenaert Gerritsz.
31 Dirc Lucasz. van Walbeecq.
34 Ian Pietersz. vander Maersche.
Ian Iacobsz. van Banchem.
Mourijn Cornelisz. vander Aa.
35 Pieter Andriesz. Vesanevelt.

1637 Dirck Lenaertsz. Keth.
Frans Iansz. van Borssen.
1638 Claes vander Meer.
Mr. Gerard Hoogeveen.
1639 Iacob Iansz. vanden Berch.
Foyt van Sijp, Notaris.
Pieter Ioostensz. Warmont.
Mr. Willem Goes.
1640 Mr. Paulus van Swanenburch.

HET COLLEGIE VAN DEN GERECHTE.

Gekoomen zynde tot het Collegie van den Gerechte/ bestaande uit den Schout/ vier Burgermeesteren en acht Scheepenen dezer Stad: dit is een zeer oud Collegie. Doch ik bevind in zeekere Privilegie/ van Hartog Aalbert van Beyeren, gegeeven op den 15. Juny in het Jaar 1386. binnen Dordrecht, alwaar gesprooken wordt van de Persoonen/ die onder den Gerechte/ of aan den Recht (gelijk aldaar gezegd wordt) behooren/ dat de Burgermeesteren daar niet genoemd of bekend zijn: alzo dat het apparent is/ dat 'er op dien tijd geene geweest zijn. De woorden van hetzelve Privilegie luiden als volgt:

By welke Persoonen het Collegie van den Gerechte bestaat.

Voort en sel niemand anden Recht mogen wesen binnen Leyden, het sy Schepen, Rade, Clercq, of Bode, &c.

Hier mede accordeert genoegzaam zeekere oude Keure/ gemaakt by Schout en Scheepenen in het Jaar 1351. op Sint Jan Baptisten dag, dewelke in het zelfde Jaar geconfirmeerd is by Hartog Willem van Beyeren, op St. Clemens avond/ welke ik goed gevonden heb/ van woord tot woord/ hier in te voegen.

In eerde tyden heeft hetzelve alleen uit Schout en Schepenen bestaan.

Dat niemant Schout noch Schepenen noch Raedt vande Stede, noch Kerckmeesters, noch Gasthuys-meesters, ofte Meesters vanden Heyligen Geest, wesen en sel, hy en hebbe Poorter gheweest seven Iaer, ende bewonde hem yement, eenich ambocht te antieren, hy en hadde zo langhe stadelicken ende kennelicken Poorter geweest die verbeurde tien pont ende zijn poortrecht.

Maar in het Privilegie der Stad Leyden/ gegeeven by Hartog Philips van Bourgondien, den XXVI. Graaf van Holland/ op den 24. July van het Jaar 1434. bevinde ik/ dat de naam van de Burgermeesteren by hetzelve Collegie gevoegd wordt/ luidende de woorden als volgt:

In het Jaar 1434. zyn de Burgermeesteren daar by gevoegd.

Ende zoo wie inder tijt onsen Schout, Schepenen ende Burgemeesteren wesen zullen in onse Stede van Leyden, die zullen aldaer alle andere diensten, &c.

Welk Privilegie daar na / in het Jaar 1515. op den 18. July / by Keyzer Karel den Vijfde, by acte van verklaaring geconfirmeert is.

Oudheid van het geheele Collegie.

Uit het geen tot hier toe gezegd is kan genoegzaam gezien worden / dat het Collegie van den Gerechte over de twee honderd Jaaren oud is.

Dat niemand het ampt of Officie van dit Collegie mag bedienen / dan gebooren Poorters / of anderen / die het poorterecht gekoft / en zeven agter een volgende Jaaren / binnen Leyden gewoond hebben / 't welk wy hier voor beweezen hebben met de geconfirmeerde oude Keure van Leyden van het Jaar 1451. ; onnoodig om alhier weder gesteld te worden.

Tot nu toe gesprooken hebbende / van het begin en de instelling / mitsgaders by welke Persoonen hetzelve moet bediend worden / zullen wy nu in het kort verhaalen : welke magt en authoriteit dit Collegie heeft / en wat by het zelve / ten dienste der Stad Leyden / ordinair gedaan en uitgericht wordt.

Het Collegie van den Gerechte heeft de magt, om alle andere diensten te mogen stellen.

Die van den Gerechte zijn geauthoriseerd en magtig gemaakt / by het meer gemelde Privilegie van Hartog Philips van Bourgondien van het Jaar 1334. , om alleen te mogen stellen en te verkiezen alle zoodaanige Ampten / Diensten of Officien / als zy bevinden / ten nutte / oorbaar en profyte der Stad Leyden / dienstig te weezen / zonder iemands kennisse of tegen zeggen / als kende zulks uit de woorden van het zelve Privilegie hier in gevoegd :

Bewys hier van uit het Privilegie van het Jaar 1434.

Ende zo wie inder tijt onsen Schout, Schepenen en Burgermeesters wesen zullen in onse Stede van Leyden, die zullen aldaer, alle andere diensten, die hem behoufick zijn, setten ende versetten sonder ons, of iemandt anders van onser wegen eenich bewint of seggen daer in te hebben, of behouden ofte die te belooven, yemandt of te geven, ende dat om de vrientschap die onse Stede van Leyden ons bewijst heeft &c.

Welk Privilegie daar na / in het Jaar 1515. op den 18. July / by acte van Verklaaring van Keyzer Karel den Vyfde, geapprobeerd en geconfirmeerd is / gelyk uit de volgende woorden kan gezien worden :

Confirmatie van hetzelve in het Jaar 1515.

Acte van verclaringe daer by den Prince van Spangen Karel geordonneert heeft den Burgermeesteren ende Schepenen der Stad

Stad Leyden, int ſtellen vande ſmalle dienſten, haere gerechticheyt uſeren ende gebruycken zullen, als zy ende haer voorſaten in wette van ouden hercomen gedaen hebben.

En vervolgens zou worden by hetzelve alle Jaaren / by ſterven of onbekwaam worden / ten allen tyde geſteld en verkoozen de volgende Ampten en Officien:

Welke, en wanneer de Dienſten by hetzelve verkozen worden.

Te weten op St. Martijns avond / zo dra de nieuwe Burgermeeſteren beeedigd zijn / de Weesmeeſteren, met derzelver Secretariſſen en Kamerbewaarder.

Op de vier eerſte Maandagen na de Verkiezing van de Burgermeeſteren worden / op de Reſpective Hallen van de Leydſche Hoofdneeringen / te weten de Saey-halle, Fuſteyn-halle, Ras-halle en de Baey halle, verkoozen uit de genomineerde Perſoonen / by de notabelen van iedere neeringe gedaan / de Gouverneurs, de Waranderers, de Clopper, de Proviſenaers en de Knape, allen daar toe dienende / om het opzicht te hebben / dat de Keuren en de Ordonnantien / tot vordering en behoud / van de neeringen en nederyen gemaakt / of noch te maaken / wel en behoorlijk nagekoomen en onderhouden worden: dewelke tot haar behulp en opzichte van alles geholpen worden by de Superintendenten, en den Bailliuw van de Neeringe. Het ampt en officie van de Waranderers is / de ſtukken / die / ter Halle komen / wel en behoorlijk te oordeelen naar de Leggers / die / met goedvinde van die van den Gerechte / op iedere Halle zijn beruſtende / en die te doen Looden en Zegelen / naar de Keuren dien aangaande gemaakt / op dat haar door de voornoemde Neeringen in wezen mogen blyven / en een ieder zijne gerechtigheid mag bekoomen.

Op welke tyden op de vyf Halle de Officiën verkozen worden.

Waarin het Waranderers Ampt beſtaat.

En dewyl het God Almagtig behaagd heeft / de Stad Leyden te Zegenen met de draperye van de fyne Laakenen en Stametten, zo zijn / in het Jaar 1638. / op het Reeden en Drapieren van dezelven mede eenige Keuren en Ordonnantien gemaakt / en tot het opzicht van dezelven mede eenige Perſoonen geſteld / dewelke vooraan alle Jaaren op den vyfden Maandag na Martini verkoozen worden.

Achtervolgens de tiende Burgerlijke Keure van het Jaar 1582. / worden alle Jaaren / tegen den laatſten December / verkoozen en geſteld alle de andere ſmalle Dienſten en Officien / die binnen Leyden voor een Jaar bediend worden; welke Keure is van den volgenden Inhoud:

Op welken tyd de andere kleine Dienſten geſteld worden.

Dat de voorſz. vande Gerechte onder de welcke de Sekretarijs ſo lange hy inde bedieninghe vant 'tſelve ampt is, niet ghecoren noch getelt ſal worden. Iaerlicx opten laeſten Decembris

Beweezen met de tiende Keure.

vris, by de meerderheyt van stemmen, verkiesen sullen, alle de cleyne Stadts Diensten, die van out op Sinte Pieters avont ad Cathedram verstelt ende inde Rolle vande verkiesinge bekent zijn of zullen werden: ende die tot eenigen sodanigen Dienst wert gecoren, sal den zelven waernemen ende bedienen, op pene van 25. guldens te verbeuren, ten behouve vande plaetse daar hy gestelt is, ende even wel inde bedieninge gehouden wesen: Des en sullen tot geen sodanighe diensten ghecoren mogen werden die inder tijt Schout, Burgermeester, Scepen, Tresorier, Weesmeester, Pensionarijs ofte Secretarijs, &c.

Verdeeling van alle de kleine Diensten.

Alle deze kleine en smalle Diensten / die veel in getal zijn / en te veel om die alle te noemen / worden verdeeld in vier Classen of Verdeelingen / te weten:

1. Dienstten / dewelke zonder eed te doen bediend worden: onder dewelken zijn de Capiteinen van de Schutterye / de Artillery-meesteren, Kerkmeesteren, Gasthuis-meesteren, en de Moeders van dezelve; Vaders en Moeders van de Arme Weezen, Huiszitten-meesteren met de Goede moeders, de Opzienders of Scholarchen van de Triviale en andere Schoolen, de Gecommitteerden tot de Echt-zaaken, en eenige andere diergelyke / van welke hier na ter gelegener plaatse / ten minste van eenige van dezelve / wat naader gesprooken zal worden.

2. Dienstten / die Eed moeten doen / en daar onder de geene / die eenige jaarlykse inkomsten van de Stad genieten / onder dewelke begreepen zijn de Stads Ordinaire Doctoren in de Medicynen, de Chirurgijns, de Vroed-Vrouwen, de Major, of Wachtmeester, met zijne Adjuncten, de Organisten, de Kosters van de Kerken, de Cipier, de Boden met de Roede en met de Busse, de Stadhuis-bewaarder, de Waaker op den Stadhuis-toorn, de Wynroeyer en verscheiden andere / te veel om hier te noemen.

3. Diensten / die mede den Eed moeten doen / en voor eenige somme van penningen borg moeten stellen; en onder dezelve de Boden met de Roede, Pontgaarders, Maakelaars, Koopmans Boden, de Schippers die op alle de Veeren vaaren / de Collecteur van het Klappergeld, en verscheiden andere.

4. Dienstten van de Deekens en Hoofdlieden van alle de Gilden binnen Leyden / zijnde 22. in getal / van welke hier na meerder gezegd zal worden.

Van oude tyden hebben Burgermeesters de Boden alleen verkoozen.

Alhoewel dat heden ten daage de Boden met de Roede en met de Busse by die van den Gerechte verkoozen worden: zoo vind ik nogthans in de oude Leydsche Keuren / omtrent van het Jaar 1451. / dat de Burgermeesteren alleen de magt gehad hebben / en

om die te mogen verkiezen / en is die Keure van dezen Inhoud:

Te weten dat de vier Burgermeesters op Sinte Pieters avondt ad Cathredram, tsamen kiesen sullen twee Knechten, die der Stede dienen sullen metter Busse, ende of sy onder hen vier Burgermeesters niet eens en waeren, soo sullen sy daeromme looten, alsso twee en twee Burgermeesteren om eenen Knecht. Ende die Burgermeesteren zullen ook kiezen elck een bode, nae uitwijsinghe der voorsz. Keure. Bewijs hier van. in het Jaar 1431.

De Burgemeesteren met de Schepenen zijn geauthoriseerd en gehouden / by beurten van drie tot drie maanden / te weten een Burgermeester en twee Schepenen / het Collegie van het Vreede-maaken, elke Maandag en Vrydag buiten de ordinaire Vacantien / waar te neemen / conform de Ordonnantie op het stuk van het Vreedemaaken / gemaakt by Schout en Schepenen / met advijs van Burgermeesteren / op den 9. November in het Jaar 1598 / waar van de Commissie gesteld wordt in het zevende Artikel van de zelve Ordonnantie: zijnde van den volgenden Inhoud: By wie en wanneer het Vrede-maaken geschiedt.

Ende werden ten eynde voorsz. ende om 'tselve zulcx int werck te stellen, midtsdesen by provisie, ende tot in desen anders zal zijn geordonneert, ghecommitteert, ende geauthoriseert, een vande Burgermeesteren ende twee vande Schepenen, de welcke tselve Ampt, elck int zijn, drie maenden lang in persoon gehouden zijn te bedienen ende waer te nemen, &c. mits dat sy luyden ende elck van hem, by sieckte, nootige afwesen, of ander wettige verhindernisse, yemant van haer Mede-broederen uyt elcx Collegie sullen mogen verwillighen, om haer plaetse waar te nemen, &c. Wanneer het Collegie van het Vredemaken ingesteld is.

Door welke redenen die van den Gerechte te dier tijden bewoogen zijn geworden / om / ten dienste van de Stad en de Ingezetenen van dezelve / deze Ordonnantie te maaken / kan men zien uit de Voorreden van dezelve Ordonnantie / beginnende: En om welke redenen.

Alsomen uyt de dagelicxsche ervarentheyt bevindt, dat de saecken ende rechtvorderingen voor de Vierschare alhier begonst, seer tragelicken gevordert: maer ten grooten ondienste vande goede Gemeente, ende met haer overdraagende costen, ende merckelick versuym opgehouden ende verachtert worden, twelk die van den Gerechte ten hoochsten mishaecht. Om waer inne

naer behooren te voorsien, ende de Gemeente voor zoo veel mogelicken is van onnutte costen, ende werck-versuym te bevryden. Hebben Schout ende Schepenen, met advijs van Burghermeesteren deser Stadt Leyden, gekeurt, &c.

Wat by hetzelve Collegie mag gedaan worden.

Wat in hetzelve Collegie gedaan en gehandeld moet en mag worden / en dat geene Instantien voor de Vierschaar mogen gebragt worden / voor en aleer partyen aldaar gecompareerd of gedagvaard zijn / wordt alles gesteld in het eerste Artykel van de zelve Ordonnantie / zijnde van den volgenden Inhoud:

Dat van nu voortaen geen Civile saecken, Recht-vorderingen, noch Instantien voor de ordinaris Vierschare deser Stede, en sullen werden aengevanghen noch begonst, dan naer dat beyde partyen, alvooren sullen sijn ghehoort, by seeckere Persoonen daer toe uyt het Collegie vande Gerechte, onder den Tytel van Vredemaeckers, to stellen ende committeren: twelk oock plaetse hebben sal, ten opsichte van Arresten, 'tsy op Persoonen ofte goederen, naer dat de selve Arresten gedaen, ende daer vooren, volgende de Keuren, cautien ende borch-tochten ghestelt zullen wesen: maer en zullen in de jegenwoordige Keure ende Ordonnantie, niet begrepen zijn de Civile actien ende eysschen vanden Officier, de Gebuyr-questien, noch ook die ontstaen tusschen Pachters vande ghemeene middelen, ende die hem soucken te vercorten, mitten aencleven ende gevolghe van dien: mitsgaders andere daer inne by particuliere Keuren ofte Ordonnantien is versien.

Alle correctien worden gedaan by die van den Gerechte.

By dit Collegie van den Gerechten wordt recht gedaan over alle Contraventien of Frauden / begaan tegen de Ordonnantien van der Stadts Gryansen; mitsgaders over alle Correctien en Straffen / begaan tegen eenige andere Burgerlyke Keuren / of andere gepleegde misdaaden: waar van de Schout de aanklagt doet / of mondeling / of by geschrifte / naar de gelegenheid van zaaken. Op welke wyze in materie van Correctie geprocedeerd behoort te worden / is te lezen in de 146. Burgerlyke Keure van het Jaar 1582., zijnde van dezen Inhoud:

En dat volgens de 146. Keure.

In alle saecken van Correctien, zal de gedaechde ghelievet hem, eysch by gheschrifte ghelevert, ende 24. uyren verleent werden, omme ook schriftelic te mogen antwoorden, sonder vorder schrijven, maar zal alsdan gehoort de mondelinge Replijk ende Duplijck, midtsgaders tgunt ten vvederzijden vorder zal vverden gedonghen ende overgelevert, sommierlicken

voorts

voorts gevaeren worden tot ofdoeninge vande saecke, als naer ouder gevvoonten. Des zullen alle Correctien mede binnen slacrs moeten vverden begonst, of daer na verstaan vverden gepreſcribeert te vvesen.

By het zelve Collegie worden verhandeld alle zaaken de Politieke Regeering aangaande/ en het beleid van het betimmeren der Stad/ het zy om nieuw te maaken/ of het oude te verbeeteren en te repareeren/ alzo ook te Disponeeren en Resolveeren op alle Requesten/ den minderjarigen Weeskinderen te verleenen Veniam Aetatis, en de magt om hunne eigene goederen te mogen regeeren en gebruiken/ en diergelyke voorvallende zaaken meer. De Politieke regeering bestaat by dit Collegie.

Voor en aleer ik myn afscheid van dit Collegie neeme/ heb ik goed gevonden/ iets te zeggen van de Kleeding of Tabbaard/ met de Letteren LEYDEN, gelijk ik hetzelve bevinde in een zeer oud geschreeven Keurboek/ luidende als volgt: De Tabbaard met de Letteren is van een zeer oud gebruik.

Die Schout mette acht Schepenen hebben eendrachtelicken gekeurt, dat die Schout, den Burgemeesteren ende Schepenen, zulck Laecken als hem gegheven wort vander Stede Cledinge, dat zy van dat selve Laecken, eene Tabbaert zullen doen ansnijden, ende dragen, ende daer op doen setten sulcke Levereye als by den ghemeenen recht overdraghen wort. Ende soo vvie zijn cleedinghe niet en dede maecken binnen zes vveecken na dat het Laecken hem gegeven wort, zoo voorsz. is, die en soude binnen dien Iaer dat hy inden Gerechte vvaer geen vervallen ofte avantagie hebben, van eenige Rantsoenen. Behoudelick dat de Burgemeesteren 'sGerechts Laecke uytreycken ende geven sullen, twisken sint Mertijns daghe tot Kersavont, by der boete van tien pont. Bewys hier van.

Hier mede accordeert genoegzaam de 20. Keure van het Jaar 1547., en de 9. Burgerlyke Keure van het Jaar 1582., zynde van den volgenden Inhoud:

De Thresoriers sullen elc een lijn Tabbaert-Laecken ('tsy aen Laecken of penningen daer toe van outs staende) leveren, binnen vier weecken na yemant totten dienst van Burgermeester of Schepen gecooren ende ge-eedt zal sijn. Ende alle andere, die de Stadt als van outs, of by Contract ghehouden is in een Tabbaert Laecken, binnen vier vveecken nae den voorschreven tienden Novembris, op tien gulden te verbeuren, ende zal elck een binnen ses wecken na hem 't Laecken of gelt gelevert sal sijn, gehouden wesen de kleedinge te doen maecken Bewys uit de 9. Keure, van het Jaar 1582.

ken, ten waer hy daer van voorgaende waer voorsien, op te verbeurte van zijn Rantsoenen, gheduyrende het gantsche Iaer.

Uit welke Keuren genoeg gezien wordt / dat het een zeer oud gebruik geweest is / dat dit Collegie / om zich van de andere Heeren Veertigen te onderscheiden / eenen Tabbaard / met den naam van LEYDEN daar op / tot twee plaatsen met Zilveren Latijnsche Capitaale Letteren / gedraagen hebben / en noch heden dragen.

Besluit van het Collegie van den Gerechte.

Tot hier toe wijd en breed van het Collegie van den Gerechte / en van zynen Dienst gesprooken hebbende / zullen wy tot een besluit hier by voegen / by welke Persoonen hetzelve / van Jaar tot Jaar / bediend is / sedert het Jaar 1575. / zijnde het Jaar / in het welk / op den 16. October / by Wilhelm Prince van Orangien de Veertig veranderd is / tot het Jaar 1640. toe / namelijk een tijd van 66. Jaaren.

1575.	1576.
Schout.	*Schout.*
Henrick van Brouckhoven.	Foi van Brouckhoven.
Burgermeesteren.	*Burgermeesteren.*
Willem Iansz. Heemskerc.	Willem Iansz. Heemskerck.
Dirc Iacobsz. van Montfoort.	Ian Iansz. Brouwer.
Huych Claesz. Gael.	Claes Willemsz. Warmont.
Willem van Loo.	Claes Huygensz. Gael.
Scheepenen.	*Scheepenen.*
Cornelis Adriaensz. Barrevelt.	Cornelis Adriaensz. Barrevelt.
Cornelis Huygensz. Toorenvliet	Cornelis Huygensz. Toorenvliet.
Pieter Heynricxsz. Wassenaer.	Pieter Heynricxsz. Wassenaer
Pieter Oom Pieters zoon.	Pieter Oom Pieters zoon.
Pieter Pieter Iorisz. Cortevelt.	Pieter Pieter Iorisz. Cortevelt.
Gerrit Wiggertsz. van Duyvelant.	Gerrit Wiggersz. van Duyvelant.
Claes Gijsbertsz. van Dorp.	Claes Gijsbertsz. van Dorp.
Claes Adriaens zoon.	Claes Adriaensz.

1577.

Schout.

Foy van Brouckhoven.

Burgermeesteren.

Claes Willemsz. Warmont.
Pieter Adriaensz. vander Werf.
Pieter Oom Pietersz.
Claes Adriaens zoon.

Scheepenen.

Cornelis Adriaensz. Barrevelt.
Cornelis Huygensz. Toorenvliet.
Pieter Pieter Iorisz. Cortevelt.
Gerrit Wiggersz. van Duyvelant.
Claes Gijsbertsz. van Dorp.
Gijsbert Henricx zoon.
Andries Schot.
Iacob Allertsz. de Haes.

1578.

Schout.

Foy van Brouckhoven.

Burgermeesteren.

Pieter Adriaensz. vande Werf.
Cornelis Gerritsz. de Haes.
Ian Lucas zoon van Wassenaer.
Symon Fransz. van Merwen.

Scheepenen.

Dirck Gerritsz. Smaling.
Cornelis Adriaensz. Barrevelt.
Pieter Pieter Iorisz. Cortevelt.
Gerrit Wiggertsz. van Duyvelant.
Claes Gijsbertsz. van Dorp.
Gijsbert Heynricx soon.
Iacob Allerts soon de Haes.
Ian Gijsbertsz. Coorncooper.

1579.

Schout.

Willem van Loo.

Burgermeesteren.

Ian Lucasz. van Wassenaer.
Dirck Gerritsz. Smaling.
Gerrit Wiggertsz. van Duyvelant.
Claes Huygensz. Gael.

Scheepenen.

Cornelis van Noorde.
Pieter Oom Pieters soon.
Pieter Pieter Iorisz. Cortevelt.
Claes Gijsbertsz. van Dorp.
Gijsbert Henricx soon.
Iacob Allerts soon de Haes.
Willem Iansz. Heemskerck.
Claes Willemsz. Warmondt.

1580.

Schout.

Willem van Loo.

Burgermeesteren.

Dirc Gerritsz. Smaling.
Willem Ian Reyersz. Heemskerc.
Claes Willemsz. Warmondt.
Claes Adriaensz.

Scheepenen.

Cornelis van Noorde.
Ian Ians soon Brouwer.
Pieter Oom Pieters soon.
Pieter Pieter Iorisz. Cortevelt.
Claes Gijsbertsz. van Dorp.
Iacob Allerts soon de Haes.
Ian Gijsbertsz. Coorncooper.
Mr. Symon Fransz. van Merwen.

1581.

Schout.

Willem van Loo.

Burgermeesteren.

Willem Iansz. Heemskerck.
Ian Ians soon Brouwer.
Iacob Allertsz. de Haes.
Ian Ians soon Baersdorp.

Scheepenen.

Cornelis van Noorde.
Pieter Oom Pieters soon.
Pieter Pieter Iorisz. Cortevelt.
Claes Gijsbertsz. van Dorp.
Pieter Adriaensz. van der Werf.
Cornelis Gerritsz. de Haes.
Ian Lucasz. van Wassenaer.
Iacob Willemsz. vander Burch.

1582.

Schout.

Foy van Brouchoven.

Burgermeesteren.

Pieter Adriaensz. vander Werf.
Ian van Brouchoven.
Claes Willemsz. VVarmont.
Claes Adriaensz. Brouwer.

Scheepenen.

Dirck Gerijtsz. Smaling.
VVillem Iansz. van Heemskerck.
Pieter Oom Pietersz.
Ian Brouwer Iansz.
Claes Gijsbertsz. van Dorp.
Iacob Allertsz. de Haes.
Ian Gijsbertsz. Coorncooper.
Iacob VVillemsz. vander Burch.

1583.

Schout.

Foy van Brouchoven.

Burgermeesteren.

Claes Adriaens zoon.
VVillem Iansz. van Heemskerck.
Pieter Oom Pietersz.
Iacob Allertsz. de Haes.

Scheepenen.

Pieter Pieter Iorisz. Cortevelt.
Gerijt VViggersz. van Duyvelant.
Claes Gijsbertsz. van Dorp.
Cornelis Gerijtsz. de Haes.
Ian Lucasz. van VVassenaer.
Iacob VVillemsz. vander Burch.
VVillem van Loo.
Claes van Heussen.

1584.

Schout.

Foy van Brouchoven.

Burgemeesteren.

Willem Iansz. Heemskerck.
Gerijt VVillemsz. van Duyvelant.
Ian Iansz. Baersdorp.
Iacob Thomasz. Brouwer.

Scheepenen.

Cornelis Adriaensz. Barrevelt.
Pieter Pieter Iorisz. Cortevelt.
Willem van Loo.
Pieter Adriaensz. vande Werf.
Ian Lucasz. van Wassenaer.
Iacob Willemsz. vander Burch.
Claes van Heussen.
Andries Iacobs zoon.

1585.

1585.

Schout.

Foy van Brouckhoven.

Burgermeesteren.

Ian Iansz. Baersdorp.
Claes Willemsz. Warmondt.
Pieter Adriaensz. vande Werf.
Ian Lucasz. van Wassenaer.

Scheepenen.

Pieter Oom Pieters zoon.
Pieter Pieter Iorisz. Cortevelt.
Iacob Allertsz. de Haes.
Iacob Willemsz. vander Burch.
Willem van Loo.
Hobben Florisz.
Laurens Andriesz. van SwaensWij.c
Mr. Franck Duyck de Iode.

1586.

Schout.

Foy van Brouckhoven.

Burgermeesteren.

Pieter Adriaensz. vande Werf.
Pieter Oom Pietersz.
Claes Adriaensz.
Iacob Allertsz. de Haes.

Scheepenen.

Willem Iansz. van Heemskerck.
Pieter Pieter Iorisz. Cortevelt.
Iacob Willemsz. vander Burch.
Andries Iacobs zoon.
Hobbe Floris zoon.
Laurens Andriesz. van Swaenswijc.
Mr. Franc Duyck de Iode.
Mr. Isaack Nicolai.

1587.

Schout.

Foy van Brouchoven.

Burgermeesteren.

Claes Adriaensz.
Willem Iansz. van Heemskerck.
Iacob Willemsz. vander Burch.
Louris Andriesz. van Swaenswijc.

Scheepenen.

Pieter Pieter Iorisz. Cortevelt.
Claes Willemsz. Warmont.
Cornelis Gerijtsz. de Haes.
Andries Iacobsz.
Mr. Franck Duyck de Iode.
Mr. Isaack Nicolai.
Ian Iansz. van Baersdorp.
Cornelis Willemsz. Botercooper.

1588.

Schout.

Pieter vander Does.

Burgermeesteren.

Willem Iansz. van Heemskerck.
Claes Willemsz. Warmont.
Ian Iansz. van Baersdorp.
Iacob Thomas soon.

Scheepenen.

Pieter Oom Pieters soon.
Pieter Pieter Iorisz. Cortevelt.
Pieter Adriaensz. vande Werf.
Andries Iacobs soon.
Mr. Isaac Nicolai.
Cornelis Willemsz. Botercooper.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Foy van Brouckhoven.

1589.

Schout.

Pieter vander Does.

Burgermeesteren.

Claes Willemsz. Warmont.
Pieter Oom Pieters soon.
Mr. Franc Duyc de Iode.
Foy van Brouckhoven.

Scheepenen.

Claes Adriaens soon.
Pieter Adriaensz. vande Werf.
Andries Iacobs soon.
Louris Andriesz. van Swaensw ijc.
Mr. Isaac Nicolai.
Cornelis Willemsz. Boterkoper.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Philips Lantschot.

1590.

Schout.

Pieter vander Does.

Burgermeesteren.

Pieter Oom Pieters soon.
Claes Adriaens soon.
Pieter Adriaensz. vande Werf.
Louris Andriesz. van Swaenswijc.

Scheepenen.

Willem Iansz. van Heemskerck.
Andries Iacobs soon.
Mr. Isaac Nicolai.
Ian Iansz. van Baersdorp.
Cornelis Willemsz. Botercoper.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Philips Lantschot.
Arnout Duyke de Iode.

1591.

Schout.

Pieter vander Does, en Gijsbert Trijssens, Substituit.

Burgermeesteren.

Pieters Adriaensz. vande Werf.
Ian Iansz. Baersdorp.
Iacob Thomas soon.
Iacob Willemsz. vander Burch.

Schepeenen.

Claes Willemsz. Warmont.
Andries Iacobs soon.
Mr. Isaac Nicolai.
Cornelis Willemsz. Botercoper.
Foy van Brouckhoven.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Philips Lantschot.
Arnoud Duyck de Iode.

1592.

Schout.

Gijsbert Trijssens, Substituit.

Burgermeesteren.

Ian Iansz. van Baersdorp.
Mr. Franck Duyc de Iode.
Ian Gijsbertsz. Coorncooper.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.

Scheepenen.

Pieter Oom Pieters soon.
Pieter Pieter Iorisz. Corteveelt.
Claes Gijsbertsz. van Dorp.
Claes Willemsz. Warmont.
Louris Andriesz. van Swaenswijc.
Mr. Isaac Nicolai.
Foy van Brouckhoven.
Arnout Duyck de Iode.

1593.

1593.

Schout.

Gijsbert Trijssens, Substituit.

Burgermeesteren.

Mr. Franc Duyc de Iode.
Claes Willemsz. Warmont.
Pieter Oom Pieters soon.
Claes Adriaens soon.

Scheepenen.

Claes Gijsbertsz. van Dorp.
Ian Brouwer Ians soon.
Pieter Adriaensz. vande Werf.
Iacob Willemsz. vander Burch.
Louris Andriesz. van Swaenswijc.
Mr. Isaac Nicolai.
Foy van Brouckhoven.
Arnoud Duyc de Iode.

1594.

Schout.

Gijsbert Trijssens, Substituit.

Burgermeesteren.

Claes Willemsz. van Warmont.
Pieter Adriaensz. vander Werf.
Iacob Thomas soon.
Louris Andriesz. van Swaenswijk.

Scheepenen.

Pieter Pieter Iorisz. Cortevelt.
Claes Gijsbertsz. van Dorp.
Ian Brouwer Ians soon.
Mr. Isaac Nicolai.
Cornelis Willemsz. Botercoper.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Foy van Brouckhoven.
Claes Goversz. vander Aar.

1595.

Schout.

Loth Huygens soon Gael.

Burgermeesteren.

Pieter Adriaensz. vande Werf.
Ian Iansz. van Baersdorp.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Laurens Huygensz. Gael.

Scheepenen.

Pieter Oom Pieters soon.
Pieter Pieter Iorisz. Corteve.
Claes Adriaens soon.
Mr. Franc Duyc de Iode.
Mr. Isaack Nicolai.
Cornelis Willemsz. Botercoper.
Foy van Brouckhoven.
Vranck van Thorenvliedt.

1596.

Schout.

Loth Huygens soon Gael.

Burgermeesteren.

Ian Iansz. van Baersdorp.
Claes Adriaens soon.
Foy van Brouckhoven.
Mr. Isaack Nicolai.

Scheepenen.

Pieter Oom Pieters soon.
Pieter Pieter Iorisz. Cortevelt.
Ian Gijsberts soon.
Claes Willemsz. Warmont.
Mr. Symon Fransz. van Merwen.
Arnout Duyck de Iode.
Vranc. van Thorenvliedt.
Iasper van Banchem.

1597.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Claes Adriaens soon.
Claes Willemsz. Warmont.
Louris Andriesz. van Swaenswijc.
Ian Gijsbertsz. Coornoooper.

Scheepenen.

Mr. Symon Fransen van Merwen.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Vranck van Thorenvliedt.
Iasper van Banchem.
Henrick Egberstz. vander Hal.
Willem Cornelisz. Tybauldt.
Claes Cornelisz. van Noord.
Ian Iansz. Baerdorp de Ionge.

1598.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Claes VVillemsz. VVarmont.
Pieter Adriaensz. vande Werf.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Laurens Huygensz. Gael.

Scheepenen.

Mr. Symon Fransz. van Merwen.
Mr. Isaac Nicolai.
Vranc van Thorenvliet.
Iasper van Banchem.
Henrick Egbertsz. vander Hal.
Willem Cornelisz Tybault.
Claes van Noorde, Cornelisz.
Ian van Baersdorp, de Ionge.

1599.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Ian Ysnoutsz. van der Nesse.
Ian Iansz. Baersdorp.
Mr. Franck Duyc de Iode.
Mr. Isaac Nicolai.

Scheepenen.

Mr. Symon Fransz. van Merwen.
Arnout Duyc de Iode.
Vranck van Thorenvliedt.
Iasper van Banchem.
Henrick Egbertsz. vander Hal.
Willem Cornelisz. Tibauldt.
Claes Cornelisz. van Noordt.
Ysbrant Pietersz. de Bye.

1600.

Schout.

Loth Huygens soon Gael.

Burgermeesteren.

Mr. Franc Duyc de Iode.
Claes Adriaens soon.
Louris Andriesz. van Swaenswijc.
Foy van Brouckhoven.

Scheepenen.

Claes VVillemsz. VVarmont.
Vranck van Thorenvliet.
Iasper van Banchem.
Heynrick Egbertsz. vander Hal.
Willem Cornelisz. Tybault.
Claes Cornelisz. van Noort.
Ian van Baersdorp de Ionge.
Ysbrandt Pietersz. de Bye.

1601.

1601.

Schout.

Loth Huygens soon Gael.

Burgermeesteren.

Claes Adriaens soon.
Claes Willemsz. Warmont.
Arnout Duyc de Iode.
Vranck van Thorenvliet.

Scheepenen.

Mr. Isaac Nicolai.
Iasper van Banchem.
Henrick Egbertsz. vander Hal.
Willem Conelisz. Tybault.
Claes Cornelisz. van Noort.
Ian Ianfz. Baersdorp de Ionge.
Ysbrant Pietersz. de Bye.
Dr. Cornelis Knotter.

1602.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Arnout Duyc de Iode.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Mr. Isaac Nicolai.
Ian van Baersdorp de Ionge.

Scheepenen.

Laurens Andriesz. van Swaensvvijc.
Mr. Vranc Duyc de Iode.
Iasper van Banchem.
Henric Egbertsz. vander Hal.
Willem Cornelisz. Thybault.
Claes Cornelisz. van Noorde.
Ysbrant Pietersz. de Bye.
Corn. Claes Lamb. van Swieten.

1603.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Laurens Andriesz. van Swaensvvijc.
Mr. Franc Duyc de Iode.
Foy van Brouckhoven.

Scheepenen.

Vranck van Thorenvliedt.
Iasper van Banchem.
Henric Egbertsz. vander Hal.
Willem Cornelis Thybault.
Cornelis Claesz. van Noorde.
Ysbrant Pietersz. de Bye.
Corn. Claes Lamb. van Swieten.
Adriaen Mourijnsz. de Grebber.

1604.

Schout.

Loch. Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Mr. Franc Duyc de Iode.
Claes Willemsz. Warmondt.
Claes Adriaens soon.
Vranc van Thorenvliedt.

Scheepenen.

Mr. Isaac Nicolai.
Iasper van Banchem.
Henric Egbersz. vander Hal.
Claes Cornelisz. van Noorde.
Ian van Baersdorp, de Ionge.
Adriaen Mourijnsz. de Grebber.
Andries Iasperz. van Vesanevelt.
Adriaen Pietersz. vande Werf.

1605.

1605.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Claes Adriaans soon.
Mr. Isaac Nicolai
Arnoud Duyc de Iode.
Claes Cornelisz. van Noorde.

Scheepenen.

Iasper van Banchem.
Henric Egbertsz. vander Hal.
Willem Cornelisz. Thybault.
Ian van Baersdorp. de Ionge.
Ysbrant Pietersz. de Bye.
Adriaen Mourijnsz. de Grebber.
Adriaen Pietersz. vande Werf.
Frans Adriaensz. van Leeuwen.

1606.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Arnout Duyc de Iode, overl. 21 Dec.
Mr. Isaack Nicolai. in desz. plaats.
Foy van Brouckhoven.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Ian van Baersdorp, de Ionge.

Scheepenen.

Vranck van Thorenvliedt.
Iasper van Banchem.
Henric Egbertsz. vander Hal.
Willem Cornelisz. Tybauldt.
Ysbrant Pietersz. de Bye.
Adriaen Pietersz. vande Werf.
Frans Adriaensz. van Leeuwen.
Pieter Adriaensz. Deyman.

1607.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Claes Willemsz. Warmondt.
Mr Franc Duyc de Iode.
Vranc van Thorenvliedt.

Scheepenen.

Iasper van Banchem.
Willem Cornelisz. Thybauldt.
Claes Cornelisz. van Noord.
Ysbrant Pietersz. de Bye.
Andries Iaspersz. van Vesanevelt.
Adriaen Pietersz. van de Werf.
Frans Adriaensz. van Leeuwen.
Pieter Arentsz. Deyman.

1608.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Mr. Franc Duyc de Iode.
Claes Adriaens soon.
Claes Cornelisz. van Noordt.
Pieter Arentsz. Deyman.

Schepenen.

Iasper van Banchem.
Henrick Egbertsz. vander Hal.
Ysbrant Pietersz. de Bye.
Andries Iaspersz. Vesanevelt.
Adriaan Pietersz. vande Werf.
Frans Adriaensz. van Leeuwen.
Willem Govertsz. vander Aar.
Amelis van Hogeveen.

1609.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Claes Adriaensz.
Foy van Brouckhoven.
Ian van Baersdorp.
Henrick Egbertsz. vander Hal.

Scheepenen.

Vranck van Thorenvliedt.
Iasper van Banchem.
Andries Iaspersz. van Vesanevelt.
Adriaen Pietersz. vande Werf.
Frans Adriaensz. van Leeuwen.
Willem Goversz. vander Aar.
Amelis van Hogeveen.
Mr. Clemens van Baersdorp.

1610.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Foy van Brouckhoven.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Franck van Thorenvliet.
Adriaen Pietersz. vande Werf.

Scheepenen.

Iasper van Banchem.
Andries Iaspersz. Vesanevelt.
Frans Andriesz. van Leeuwen.
Pieter Arentsz. Deyman.
Amelis van Hogeveen.
Mr. Clemens van Baersdorp.
Iacob Paets Cornelis soon.
Mr. Iacob van Brouckhoven.

1611.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Mr. Franc Duyc de Iode.
Claes Cornelisz. van Noordt.
Pieter Arentsz. Deyman.

Scheepenen.

Iasper van Banchem.
Willem Cornelisz. Thybault.
Andries Iaspersz. Vesanevelt.
Frans Adriaensz. van Leeuwen.
Amelis van Hogeveen.
Mr. Clemens van Baersdorp.
Iacob Paedts Cornelisz.
Mr. Iacob van Brouchoven.

1612.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Mr. Franc Duyc de Iode.
Claes Adriaens soon.
Ian Iansz. van Baersdorp.
Iasper van Banchem.

Scheepenen.

Ysbrandt Pietersz. de Bye.
Andries Iaspersz. Vesanevelt.
Adriaen Pietersz. vande Werf.
Amelis van Hogeveen.
Mr. Clemens van Baersdorp.
Iacob Paedts Cornelisz.
Mr. Iacob van Brouckhoven.
Mr. Ian Goes.

1613.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Claes Adriaens soon.
Louris Huygensz. Gael.
Vranck van Thorenvliet.
Adriaen Pietersz. vande Werf.

Scheepenen.

Jan Ysnoutsz. vander Nesse.
Andries Iaspersz. van Vesanevelt.
Frans Adriaensz. van Leeuwen.
Amelis van Hogeveen.
Mr. Clemens van Baersdorp.
Mr. Iacob van Brouckhoven.
Mr. Ian Goes.
Willem Claesz. Warmont.

1614.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Louris Huygensz. Gael.
Jan Ysnoutsz. vander Nesse.
Pieter Arentsz. Deyman.
Henric Egbertsz. vander Hal.

Scheepenen.

Mr. Franck Duyck de Iode.
Iasper van Banchem.
Willem Cornelisz. Thybauldt.
Andries Iaspersz. Vesanevelt.
Frans Adriaensz. van Leeuwen.
Mr. Clemens van Baersdorp.
Iacob Paedts Cornelisz.
Willem Claesz. Warmondt.

1615.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Mr. Franc Duyc de Iode.
Iasper van Banchem.
Dr. Cornelis Weesp.

Schaepenen.

Franck van Torenvliedt.
Willem Cornelisz. Thybauldt.
Andries Iaspersz. van Vesanevelt.
Frans Adriaensz. van Leeuwen.
Mr. Clemens van Baersdorp.
Iacob Paedts Cornelisz.
Willem Claesz. Warmondt.
Huych Pietersz. Codijck.

1616.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Mr. Franc Duyc de Iode.
Vranc van Thoornvliedt.
Frans Adriaensz. van Leeuwen.
Ian Pietersz. de Bye.

Scheepenen.

Henric Egbertsz. vander Hal.
Willem Cornelisz. Thybauldt.
Andries Iaspersz. van Vesanevelt.
Mr. Clemens van Baersdorp.
Iacob Paedts Cornelisz.
Willem Claesz. Warmondt.
Huych Pietersz. Codijck.
Dirck Gerritsz. Hogeveen.

1617.

1617.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Vranck van Thoorenvliedt.
Laurens Huygensz. Gael.
Pieter Arentsz. Deyman.
Dirck Gerijtsz. Hogeveen.

Scheepenen.

Henrich Egbertsz. vander Hal.
Willem Cornelisz. Thybault.
Andries Iaspersz. van Vesanevelt.
Clemens van Baersdorp.
Iacob Paedts Cornelisz.
Willem Claesz. Warmont.
Huych Pietersz. Codijck.
Ian Pietersz. de Bye.

1618.

Voor de verandering, by Prins Maurits van Nassau, den 23. Oct. gedaen:

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren 1617. genoemd.

Scheepenen.

Henrick Egbertsz. vander Hal.
Ian Pietersz. de Bye.
Ian Adriaensz. Knotter.
Iacob Cornelisz. Leeusvelt.
Pieter Huygen du Boys.
Cornelis Claesz. van Noort.
Frans Duyst vander Werf.
Iacob Iansz. van Assendelft.

1618.

Na dezelve verandering.

Schout.

Loth Huygensz. Gael.

Burgermeesteren.

Pieter Arentsz. Deyman.
Amelis van Hogeveen.
Mr. Clemens van Baersdorp.
Gerrit Lenaertsz.

Scheepenen.

Iasper van Banchem.
Andries Iaspersz. van Vesanevelt.
Huych Pietersz. Codijck.
Iacob Cornelisz. Leeusvelt.
Ian de Bondt Iacobsz.
Iacob Willemsz. Verboom.
Daniel Symonsz. van Alphen.
Dr. Gerard Lantschot.

1619. *Schout.*

Loth Huygensz. Gael, tot 12. Dec.
Mr. Willem de Bondt. 20 Dec.

Burgermeesteren.

Amelis van Hogeveen, overl. 11. Feb. 1620.
Gerrit Leenaerts soon. 19. Febr.
Andries Iaspersz. van Vesanevelt.
Huych Pieters soon Codijck.
Iacob Willemsz. Verboom.

Scheepenen.

Ian Iacobs soon de Bondt.
Daniel Symonsz. van Alphen.
Dr. Gerard Lantschot.
Symon Willemsz. van Kerchem.
Ian Iansz. Orlers.
Christoffel van Nieuwenhoven.
Adriaen Henrixsz. van Tetrode.
Mr. Willem de Bondt, tot 20. Dec.
Corn. Adr. Warmondt, 1 Ian. 1620.

1620.

Schout.

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Andries Iasperſz. van Veſanevelt.
Mr. Iacob van Brouckhoven.
Iacob Corneliſz. Leeuſveldt.
Daniel Symonſz. van Alphen.

Schepenen.

Ian de Bondt.
Symon Willemſz. van Kerchem.
Ian Ianſz. Orlers.
Adriaen Henricxſz van Tetrode.
Cornelis Adriaenſz. Warmont.
Pieter Corneliſz. de Haes.
Dr. Willem van Moerbergen.
Cornelis Henricxſz. van Goten.

1621.

Schout.

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Mr. Iacob van Brouchoven.
Pieter Arentſz. Deyman.
Chriſtoffel van Nieuwenhoven.
Cornelis Adriaenſz. Warmondt.

Scheepenen.

Ian Iacobſz. de Bondt.
Dr. Gerard Lantſchot.
Ian Ianſz. Orlers.
Adriaen Henrixſz. van Tetrode.
Pieter Corneliſz. de Haes.
Dr. Willem Moerbergen.
Cornelis Heynricxſz. van Goten.
Ian Rippertſz. van Groenendijck.

1622.

Schout.

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Pieter Arentſz. Deyman.
Gerrit Leenaertſz.
Willem Claeſz. Warmondt.
Ian Iacobſz. de Bondt.

Scheepenen.

Daniel Symonſz. van Alphen.
Dr. Gerard Lantſchot.
Ian Ianſz. Orlers.
Adriaen Heynricxſz. van Tetrode.
Pieter Corneliſz. de Haes.
Dr. Willem Moerbergen.
Cornelis Heinricxſz. van Goten.
Ian Rippertſz. van Groenendijck.

1623.

Schout.

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Gerrit Leenaerts ſoon.
Iacob Willemſz. Verboom.
Daniel Symonſz. van Alphen.
Adriaen Henricxſz. van Tetrode.

Scheepenen.

Dr. Gerardt Lantſchot.
Ian Ianſz. Orlers.
Chriſtoffel van Nieuwenhooven.
Cornelis Adriaenſz. Warmont.
Dr. Willem Moerbergen.
Cornelis Henricxſz. van Goten.
Ian Rippertz. van Groenendijck.
Harman Everts ſoon.

1624. *Schout.*

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Iacob Willemsz. Verboom.
Christoffel van Nieuwenhoven.
Cornelis Adriaensz. Warmondt.
Ian Rippertsz. van Groenendijck.

Scheepenen.

Ian Iacobsz. de Bondt, 25. Iulij, eer hij den eed gedaen had, overleden.
Dr. Gerard Landschot.
Symon Willemsz. van Kerchem.
Ian Iansz. Orlers.
Dr. Willem Moerbergen.
Corn. Henr. van Goten, 15. Nov. 1624. overl.
Harman Everts zoon.
Mr. Willem Paedts.
Rob. van Rossum, 10. Aug. beëed.
Dirck Gijsb. Schaeck, 11. Dec. 1624. beëedigt.

1625. *Schout.*

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Christoffel van Nieuwenhoven
Huych Pietersz. Codijck.
Willem Claesz. Warmondt.
Dr. Gerard Lantschot.

Scheepenen.

Daniel Symonsz. van Alphen.
Ian Iansz. Orlers.
Dr. Willem Moerbergen.
Harmen Everts soon.
Mr. Willem Paedts.
Robbrecht van Rossum.
Dirck Gijsbertsz. Schaeck.
Carolus Gallus.

1626.

Schout.

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Huych Pietersz. Codijck.
Clemens van Baersdorp.
Daniel Symonsz. van Alphen.
Harman Evertsz.

Scheepenen.

Ian Iansz. Orlers.
Cornelis Adriaensz. Warmondt.
Dr. Willem Moerbergen.
Ian Rippertsz. van Groenendijck.
Mr. Willem Paedts.
Robbrecht van Rossum.
Dirck Gijsbertsz. Schaeck.
Carolus Gallus.

1627.

Schout.

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Clemens van Baersdorp.
Mr. Iacob van Brouckhoven.
Cornelis Adriaensz. Warmondt.
Ian Rippertsz. van Groenendijck.

Scheepenen.

Willem Claesz. Warmondt.
Ian Iansz. Orlers.
Dr. Willem Moerbergen.
Mr. Willem Paedts.
Robbrecht van Rossum.
Dirck Gijsbertsz. Schaeck.
Carolus Gallus.
Adriaen Iansz. van Staveren.

1628. *Schout.*

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Mr. Iacob van Brouckhoven.
Gerrit Lenaertsz. oud 74. Iaren.
Christoffel van Nieuwenhoven.
Willem Claesz. Warmondt.

Scheepenen.

Daniel Symonsz. van Alphen.
Ian Iansz. Orlers.
Dr. Willem Moerbergen.
Mr. Willem Paedts.
Dirck Gijsbertsz. Schaeck.
Carolus Gallus.
Adriaen Iansz. van Staveren.
Cornelis van Dorp.

1629.

Schout.

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Gerr. Lenaertsz., overl. 2. Mei, 1630.
Mr. Iacob van Brouckhoven. 21 Mei.
Huych Pietersz. Codijck.
Daniel Symonsz. van Alphen.
Harman Evertsz. overl. 19. Nov. 1629.
Dr. Gerard Lantschot. 11 Dec.

Scheepenen.

Mr. Clemens van Baersdorp.
Symon Willemsz. van Kerchem.
Ian Iansz. Orlers.
Dr. Willem Moerbergen.
Mr. Willem Paedts.
Dirc Gijsbertsz. Schaeck.
Carolus Gallus.
Adriaen Iansz. van Staveren.

1630.

Schout.

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Huych Pietersz. Codijck.
Iacob Willemsz. Verboom.
Cornelis Adriaensz. Warmondt.
Ian Rippertsz. van Groenendijck.

Scheepenen.

Symon Willemsz. van Kerchem.
Ian Iansz. Orlers.
Dr. Willem van Moerbergen.
Mr. Willem Paedts.
Dirck Gijsbertsz. Schaeck.
Carolus Gallus.
Adriaen Iansz. van Staveren.
Leenaert Gerijts zoon.

1631.

Schout.

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Iacob Willemsz. Verboom.
Ian Iansz. Orlers.
Mr. Willem Paedts.
Carolus Gallus.

Scheepenen.

Daniel Symonsz. van Alphen.
Symon Willemsz. van Kerchem.
Dr. Willem Moerbergen.
Robbrecht van Rossum.
Dirck Gijsbertsz. Schaeck.
Adriaen Iansz. van Staveren.
Lenaert Gerrits soon.
Dirck Lucasz. van Walbeeck.

1632.

1632.

Schout.

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Ian Iansz. Orlers.
Daniel Symonsz. van Alphen.
Dr. Gerard Lanschot.
Dr. Willem Moerbergen.

Scheepenen.

Huych Pietersz. Codijck.
Symon Willemsz. van Kerchem.
Ian Rippertsz. van Groenendijck.
Robbrecht van Rossum.
Dirck Gijsbersz. Schaeck.
Adriaen Iansz. van Staveren.
Lenaert Gerritsz.
Dirc Lucasz. van Walbeeck.

1633.

Schout.

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Daniel Symonsz. van Alphen.
Mr. Clemens van Baersdorp.
Huych Pietersz. Codijck.
Cornelis Adriaensz. Warmont.

Scheepenen.

Symon Willemsz. van Kerchem.
Ian Rippertsz. van Groenendijck.
Mr. Willem Paedts.
Robbrecht van Rossum.
Dirck Gijsbertsz. Schaeck.
Adriaen Iansz. van Staveren.
Lenaert Gerritsz.
Dirck Lucasz. van Walbeeck.

1634.

Schout.

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Mr. Clemens van Baersdorp.
Ian Rippertsz. van Groenendijck.
Mr. Willem Paedts.
Adriaen Iansz. van Staveren.

Scheepenen.

Symon Willemsz. van Kerchem.
Robbrecht van Rossum.
Dirc Gijsbertsz. Schaeck.
Lenaert Gerritsz.
Dirc Lucasz. Walbeeck.
Ian Pietersz. vander Maersche.
Ian Iacobsz. van Banchem.
Mourijn Cornelisz. vander Aa.

1635.

Schout.

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Ian Rippertsz. van Groenendijck.
Dr. Gerardt Lantschot.
Dr. Willem Moerbergen.
Robbert van Rossum.

Scheepenen.

Daniel Symonsz. van Alphen.
Symon Willemsz. van Kerchem.
Dirc Gijsbertsz. Schaeck.
Dirck Lucasz. van Walbeeck.
Ian Pietersz. vander Maersche.
Ian Iacobsz. van Banchem.
Mourijn Cornelisz. vander Aa.
Pieter Andriesz. van Vesanevelt.

1636. *Schout.*

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Dr. Gerard Lantschot.
Mr. Iacob van Brouckhoven.
Daniel Symonsz. van Alphen.
Claes vander Meer.

Scheepenen.

Huych Pietersz. Codijck.
Symon Willemsz. van Kerchem.
Dirc Gijsbertsz. Schaeck.
Adriaen Iansz. van Staveren.
Dirck Lucasz. van Walbeeck.
Ian Pietersz. vander Maersche.
Ian Iacobsz. van Banchem.
Mourijn Cornelisz. vander Aa.

1637.

Schout.

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Mr. Iacob van Brouchoven.
Huych Pietersz. Codijck.
Mr. Willem Paedts.
Pieter Andriesz. van Vesanevelt.

Scheepenen.

Symon Willemsz. van Kerchem.
Dirck Gijsbertsz. Schaeck.
Robbrecht van Rossum.
Dirc Lucasz. van Walbeeck.
Ian Pietersz. vander Maersche.
Ian Iac. van Banchem, overl. 13. April 1638.
Mourijn Cornelisz. vander Aa.
Dirck Lenaertsz. Keth.
Frans Iansz. van Borssen, in plaets van van Banchem

1638.

Schout.

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Mr. Willem Paedts.
Ian Rippertsz. van Groenendijck.
Robbrecht van Rossum.
Mr. Symon van Baersdorp.

Scheepenen.

Symon Willemsz. van Kerchem.
Dirc Gijsbertsz. Schaeck.
Dirc Lucasz. van Walbeeck.
Mourijn vander Aa.
Dirc Lenaertsz. Keth.
Frans Iansz. van Borssen.
Claes vander Meer.
Mr. Gerard Hogeveen.

1639.

Schout.

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Ian Rippertsz. van Groenendijk.
Mr. Clement van Baersdorp.
Daniel Symonsz. van Alphen.
Claes vander Meer.

Scheepenen.

Symon Willemsz. van Kerchem.
Mourijn Cornelisz. vander Aa.
Dirc Leendertsz. Keth.
Mr. Gerardt Hogeveen.
Iacob Iansz. vanden Berch.
Foyt van Sijp.
Pieter Ioosten van Warmondt.
Mr. Willem Goes.

1640.

1640.

Schout.

Mr. Willem de Bondt.

Burgermeesteren.

Mr. Clemens van Baersdorp.
Adriaen Iansz. van Staveren.
Ian Pietersz. vander Maersche.
Mourijn Cornelisz. vander Aa.

Scheepenen.

Dirc Lucasz. van Walbeeck.
Dirc Lenaertsz. Keth.
Dr. Gerard Hogeveen.
Iacob Iansz. van den Berch.
Foyt van Sijp.
Pieter Ioosten soon Warmond.
Mr. Willem Goes.
Mr. Pouls van Swanenburg.

T H E S A U R I E R S.

Tot hier toe in het breede gesprooken hebbende van de Opperste en de Hoofd Collegien/ door welke de Stad Leyden/ zoo wel in het Politieke/ als heroerende het stuk van de Justitie in het Civiel en Crimineel/ geregeerd en bestuurd wordt/ zullen wy nu spreeken van eenige andere Ampten en Officien/ welke alleen by den Breeden Raad gesteld en gegeeven worden; en wel eerstelijk van den Thesaurier of Thesauriers, zoo ordinaar als extraordinaar, welke/ over heele Jaaren/ den naam van Poort-meesteren en Vest-meesteren gehad hebben; zoo als ik uit eenige oude Handvesten en Keuren zal aanwyzen/ ja wat meer is/ dat de Burgermeesteren dat ampt en dien last zelve bediend hebben.

Belangende de Poort-meesteren en hun ampt/ hier van spreekt mijn Oom Jan van Hout zal. ged. / in zijn gedrukt Dienst-boek Pagina 37./ deze volgende woorden: Poortmeesteren zyn van ouds Thesauriers geweest.

Alhier nu gevallen sijnde, opt woort Poort-meester, twelck by veelen (met onrecht) tot noch toe gehouden en verstaen is, dat het die gene geweest zouden zijn, diemen nu noemt Burgemeesteren, ende van outs Raetsluyden: hebbe tot verclaringe ende onderrechtinghe van dien, alhier met een woort willen aenroeren, dat tzelve geweest sijn, de gene die wy noemen Thresorier, ende tbewint van des Stadts penningen ghehadt hebben: ende met eenen bediende 'tselve tampt vande Vest-meesteren, ghelijck ten vollen bewesen werdt by de oude Keuren omtrent 't Iaer 1360. wesende vanden volgenden inhout:

Item zo zellen de Poort-meesters, alle Iaeren als zy haer Reeckeninghe doen, al hoir gebreck inde Reeckeninge sluyten, want dat sy yet vergaten buyten hoir Reeckeninge, dat sullen sy selve betalen buyten der Stede cost: Hetzelve beweezen uit de Keuren van het Jaar 1360.

Xxxx Item

Item wanneer de Stede ghevallet eenighe heervaerte of hoge reysen te doen, die tot grooten cost staen, soo zulken die Poortmeesters hoire Rekeninghe daer af doen, binnen een Maent na dat de reyse gedaen is: waert dat sy des niet en deden, so souden sy verbeuren onder haer vieren, elcx daechs, dat sy daer mede toefden boven de Maent voorsz. 10. pont, daer of die Heere deen helft, die Burch-grave een vierendeel, de Stede een vierendeel, ten ware dat die maent quame binnen den termine van S. Maertens Misse, als die Poort-meesters schuldich sijn te Reeckenen, nae inhout der Keur, zoo souden sijt met eene Reeckeninge mogen doen, ende anders niet. Item soo en zellen die Poortmeesters die nu sijn ofte namael werden zullen, gien Timmeringe aennemen vander Stede wegen, an Vesten, an Poort-huyse, noch ander Stede huys, ten sy by Rade ende goetduncken vanden meesten hoope vanden Gerechte ende de Vroetschap deser Stede: ende waert saecke dat die Poortmeesters alle te samen of ien of twie bysonder sulcke Timmeringe als voorsz. staet, an namen by hem selven, buyten den Gerecht ende der Vroeschap, wes cost zy daer an leyden, daer en soudemen hoir Reeckeninge niet of hooren, noch die Stede en soude dien cost niet gelden.

Wat de Poortmeesters niet vermogten te doen.

De dienst van de Poort-meesteren is zeer oud / en in het Jaar 1358, al in wezen geweest / gelijk gezien kan worden uyt eene quitantie van een der Rentmeesteren van den Burggraaf van Leyden / Heer Dirk van Wassenaar, welke ik goed gevonden heb hier in te voegen:

Poortmeesteren Dienst zeer oud.

Wy Costijn vander Bregge ende Ysebrandt Roetairdts zoon Schepenen in Leyden, doen cond allen luyden dat quam voir ons, Willaem die Clerck, Rentmeerster Heeren Dircx van Wassenaer, Burchgrave van Leyden, ende geliede dat hy ontfaen heeft van Gerede Rijswijk ende Dircke vanden Bossche Poirtmeesters nu ter tijt van Leyden, twie hondert en vierendertich schilde vierentwintich groote voor den schilt, daer den termijn van betalingen of was, Valckenburgermarcte lest voirleden: ende voirt mede so beliede Willaem voorschreven, mit desen voorsz. gelde seven hondert schilde die de Stede den Burchgrave schuldich was, vol en al betailt. In oirconde desen brieve besegelt mit onsen zegelen, gegeven int lair onses Heeren 1358. des dincxdages na Sinte Baven dach.

Bewys hier van in het Jaar 1358.

Dit nu van de Poort-meesteren gezegd zijnde / zal ik bewyzen / dat de Burgermeesteren zelve / in het Jaar 1445. / volgens zeke-

te oude Keure gehouden geweest zijn / de inkomsten van de Stads goederen in te zamelen / 't zy goedwillig of by wege van Justitie / op poene van daar voor te moeten instaan en zelve te voldoen / mitsgaders daar van reekening te doen binnen zeekeren bepaalden tijd. Wy hebben tot lust / van den weetgierigen Lezer / goed gevonden / de Keuren zelve hier in te voegen: De Burgermeesters zelve Thesauriers geweest.

Die Schout metten acht Schepenen hebben eendrachtelick ghekeurt, dat die Burghemeesteren die nu zijn, ofte namaels wesen sullen, der Stede Excijsen, ofte andere goeden, hoe sy genoemt sullen wesen, met recht inpanden, inwinnen, ende ofnemen zullen, den ghenen die der Stede schuldich sijn, altijt binnen een maendt na elcke termijn dat eenich vander Stede Excijsen ofte andere goeden verschenen sullen wesen, ende waert dat die Burgemeesteren hier of in gebreecken vielen van eenich vanden goeden in te winnen als voorsz. is, so sel die Stede gehouden wesen, aen die Burgemeesteren die schulden ende afterwesen te verhalen, gelijck of zy principael Schuldenaers waeren, ende dat sel die Schout metten Schepenen met recht der Burgemeesteren, die der Stede schulden niet in en maenden, noch in en haelden als voorsz. staet mogen afpanden, gelijck of zy dat zelve schuldich waeren, ende daer toe soude elcke Burgemeester van elcken dage dat sy in gebreecke waren, verbeuren tien pont. Ende twee Burgemeesteren of meer zullen altijt der Stede goeden mogen inwinnen, gelijck of zy vier tegenwoordich waeren. Ende hier toe zel den Schout eenen Eed doen, desen voorsz. Keur te houden, sonder daer inne eenighe gratie te doen, ende alle Iaeren op Sinte Martijns avondt, als die Burgemeesteren vercooren sijn, soo sel die Schout dan ter tijd wesende, sijnen Eedt doen dese Keur te houden sonder verbreecken, ende sonder yemand eenige gratie te doen. Gedaen op Sint Martijns dach inden Winter anno 1445. Hetzelve bewezen met twee Keuren.

Deze Keure is daar na in het Jaar 1458. wederom vernieuwd / doch in het geheel onveranderd gebleeven / en daarom onnoodig hier weder gesteld te worden.

Wat belangt het doen van de Reekening van de Burgermeesteren / daar van wordt mede by de oude Keuren gezegd dit volgende: Tyd, wanneer zy moesten reekenen.

Item soo sellen die Burgemeesters hoer Reeckeninge doen van Sinte Mertijns dage, tot Sinte Ioris dage, opte boete van twee pondt elcx te verbeuren. Ende waer dat saeck dat die Burgemeesters der Stede goet uytgaven boven oude Costuymen, dat

 die

die Vroeſchap niet en loofden, ſo ſullen die Burgemeeſters met hoeren Borgen vernougen ende betalen wat daer niet gheloeft en worde in hoire Reeckeninghe, binnen een maent na dat ſy hoir Reeckeninge gedaen hebben.

Vest-meesters, by wie, en wanneer die verkoozen worden.

Aangaande de Vest-meesteren / dewelke van oude tyden den Dienst van den Thesaurier Extraordinaar waargenoomen en geoeffend hebben / deze dienst is mede zeer oud; doch daar na / om eenige redenen / opgehouden en nagelaaten.

By wie / en wanneer dezelve van oude tyden plachten verkoozen te worden / wordt gezien in de Keuren der Stad Leyden van het Jaar 1545. / in de derde Keure / zynde van dezen Inhoud:

Item zoo zullen die Schout, die vier Burgemeeſteren ende Schepenen, voortaen alle Iaer op Sinte Martijns avondt, als die Burghemeeſteren ghecoren zijn, eer zij van der Stede-huys gaen, kieſen twee Veſt-meeſteren, die der Stede nut ende oorbaer zijn. Ende wes penningen zy ontfangen vanden Threſorier oft anderſints, daer van ſullen ſy hoir reeckeninge doen, die hair de penningen gelevert hebben, ende deſe voorſchreven Veſt-meeſteren, zullen hoeren Eedt doen, alle hooren ontfang te doen verleggen inder Stede oorbaer ende profiite.

De Vest-meesteren mogten geen nieuw werk zonder consent doen maaken.

Item zoo en ſullen de Veſt-meeſteren die nu zijn, ofte naemaels weſen zullen, gheen timmeringhe van nieuwe wercken doen maecken vander Stede wegen, aen Veſten, Poorthuyſen, noch andere Stede-huyſen, ten ſy by Rade ende goetduncken der meeſtendeele vanden Gherechte deſer Stede, ende waert ſaecke dat die Veſt-meeſteren al te ſamen, ofte een of twee byſonder ſulcke timmeragie als voorſz. is, deden maecken by hen ſelven buyten den Gerechte, wat coſt daer aen leyden, dat en ſoudemen in heur Reeckeninghe niet paſſeren, noch de Stede en ſoude die coſt niet gelden, noch en ſullen voortaen der Stede Veſtmeeſteren geenrehande goeden noch ghereetſchappen van Steen, Kalck, Hout, Yſer, ofte diergelijcke, ander Stede wercken leveren, dat hem ſelven toebehoort, opte boeten van tien Karolus guldens, alſo dicke als ſy breucкich daer in bevonden werden, ende daer toe gecorrigeert te weſen, by den meeſten ommeſeggen van den Gerechte.

Noch generleije materiaalen zelve leveren.

Wanneer / of waarom de naamen van Poort- of Vestmeesteren nagelaaten zyn / en dat dezelve / dien dienst waarneemende / Thesauriers genoemd zyn / daar van heb ik nergens / noch in de oude / noch in de nieuwe Keuren dezer Stad / redenen konnen vinden.

Be-

Belangende het verkiezen en stellen van de Thesauriers/ en by wie en wanneer die gesteld moeten worden; daar toe zijn de Bree-de Raad of die van de Groote Vroedschap geauthoriseerd by zeekere Privilegie / gegeeven by Keizer Keizer Karel den Vijfden, Graaf van Holland, op den 21. Juny in het Jaar 1519.; en luiden de woorden als volgt:

Wanneer de Vroedschap geauthoriseerd is, om Thesauriers te kiezen,

Ende hier toe Ordonneren wy, dat de voorsz. Veertich jaerlicx op Sint Maertens avont, met die vande Vroetschap onser Stede van Leyden, de Burgemeesters ende Theforiers, der selver Stede kiesen sullen: ende tot allen onser Stede voorsz. affairen, ghelijck die vander Vroetschap, ende tot ghelijcke Stemmen, peynen ende boeten gheroepen wesende, ende compareren verstaen zullen.

Achtervolgens dit Octroy / worden alle Jaaren / op Sint Maartens avond / by den Schout en den Breeden Raad / twee Thesauriers verkoozen / en zulks mede conform de vierde Burgerlyke Keure van het Jaar 1583. / welke mede begrypt wat ieders Ampt en Officie is / en welke ik goed gevonden heb hier in te voegen. De woorden luiden als volgt:

Wanneer, en by wie de Thesauriers verkozen worden.

Dat den voorschreven breden Raed ten voorverhaelden dage, plaetse, ende bij ghelijcke meerderheydt van stemmen, ooc kiesen sullen twee Threzoriers, daer van d'een hebben sal den ordinarizen ontfang van Stads goeden, ende d'ander (die ooc bedienen zal d'Officien van Vestmeester ende Vroon-meester) den extraordinarizen, elck vande welcke voor zinen ontfang ende handelinghe tot Stads verseeckertheyt, Eedt doen, ende vaste Borchtochte stellen sal. Des en sal d' Extraordinarize Threforier gheen nieuwe wercken mogen maken, dan met voorgaende advijs van die vanden Gerechte, op pene van 't gunt hi daer aen mocht hebben uytgeleyt in zijn Reeckeninge tot Stadts last niet te werden geleden. En zal ooc geen materialen hem eygen sijnde, hoe weynich d'zelve ooc wesen mochten, aen eenige Stads wercken leveren, noch van zijn Ouders, Kinderen of Swagers coopen mogen, telcken op verbeurte van tien gulden van xl. grooten stuck, ende correctie van die vanden Gerechte. *Vijfde Keure.* Dat de Threforiers, ende allen anderen eenich bewind van Stads goederen hebbende, jaerlix haren ontfang binnen drie maenden naer 't Iaer-schaer zal zijn verlopen, geheel zuyveren, ende gelt of recht becomen zullen: ende binnen andere daer aen volgende drie maenden haer Rekeninge in

Last van den Thesaurier Extraordinaris.

Binnen wat tyd de beide Thesauriers moeten rekening doen.

in behoorlicker gestelteniſſe tweevoudich gheschreven, zullen overleveren, aen handen van Royeermeesteren, die tot aenhooringe ende sluytinge van stads Rekeningen gestelt zullen vverden, op pene van telcken dage dat sy na verloop van de voorsz. zes maenden gebreckich zullen sijn, te verbeuren twee guldens, ende langer dan twee maenden in gebreke blyvende, arbitralicken by die vande Gerechte te vverden gestraft.

En alhoewel met opzicht tot het Thesaurierschap extraordinaar gezegd wordt, dat hy het Vroon-meesterschap mede bedienen zal, is echter hetzelve in veele Jaaren niet geschied, maar is die dienst by een ander particulier Persoon waargenomen, welke by die van den Gerechte daar toe verkoozen wordt, waar van hier na nog gesprooken zal worden.

Thesaurierschap Extraordinaris in het Jaar 1638. afgeschaft.

Gelijk mede de Dienst van den Thesaurier Extraordinaar, met het overlyden van den Heere Jan Jacobsz. van Banchem, in het Jaar 1638, om verscheiden reedenen, op den 16. Mey by die van de Groote Vroedschap geheel afgeschaft is: en geresolveerd dat die geene, welke hetzelve Ampt zou bedienen, genoemd zou worden Fabrick en Opziender van Stads werken. Waar mede de naam van Thesaurier Extraordinaar heeft opgehouden.

Wat het Ampt van den Thesaurier Ordinaris is.

Belangende het Ampt en Officie van den Thesaurier Ordinaar, hetzelve bestaat hier in: dat hy, volgens zeekere Instructie, by die van den Gerechte gesteld, geauthoriseerd en gelast is, den ontfangst te hebben van alle de Stads Excijnzen, Renten, Huis- Land- en Kaam-huuren, en van alle andere goederen, hoe die genoemd mogen worden, als mede van den inkomst van de Ambachts-heerlijkheeden van Leyderdorp, Zoeterwoude, Stompwyk, Wilsveen, den Dam, Tedingerbroek en Oegstgeest. Waar tegen hy wederom geauthoriseerd is, om te voldoen en te betaalen alle de lasten, die de Stad gehouden is te betaalen, te weeten: de Jaarlijksche wedden van veele en verscheiden Persoonen en Diensten, mitsgaders van de Dienaars dezer Stad, alles te lang om alhier te verhaalen en te noemen; alsmede alle de Lijf- en Los-renten, die op het Lighaam dezer Stad gehypothekeerd of bezet zijn. En dit alleen volgens de Blaffaards en Registers, welke, door last van de Burgermeesteren, alle Jaaren aan denzelven Thesaurier gegeeven worden. Wordende het geene daar in niet begreepen is, by Ordonnantie van de Burgermeesteren betaald.

Van allen dezen ontfang en uitgaave zijn de Thesauriers gehouden, in korten tijd na dat hun Dienst is geexpireerd of geeindigd,

te

te doen behoorlyke Verliening/ bewijs en Beleyding/ aan handen van Royeer-meesteren dezer Stad, als by die van de Groote Vroedschap daar toe gestelt zynde. En dewyl hier van gesproken wordt in de Burgerlyke Keure dezer Stad/ zoo hebben wy goed gevonden dezelve hier in te voegen; en wel eerst uit de Keuren van het Jaar 1545./ in de elfde Keure/ welke is van den volgenden Inhoud: Wanneer hy moet reekenen, volgens de Keuren van van het Jaar 1545.

Item zoo zullen de Thresoriers, ende alle die gene die vander Steden goeden bewint, ende handelinge van incomen ende uytgheven hebben, heur Reeckeninghe doen binnen een Maendt, nae dat sy vande Burgemeesteren daer toe vermaent zijn, indien dat doenlicken is, op die boete van twee Carolus guldens, elkx daghe te verbeuren, ende waert saecke dat die Threforiers der Stede goet uytgaven, boven oude Costuymen dat die Royeermeesteren niet en geloofden, zoo sullen de Threforiers der Stede genogen ende betalen van dat daer niet gheloofd en worde in heure Reeckeninghe binnen een maent naer dat sy heur Reeckeninge gedaen hebben.

Waar mede ten deele accordeert en overeenkomt de vijfde Burgerlyke Keure/ van het Jaar 1583./ die wy hier voor/ in de Beschryving van het aanstellen van de Thesauriers/ geheel ingevoegd en gesteld hebben/ en daarom onnoodig is hier weder herhaald te worden.

De dienst van het Thesaurierschap is alleen voor een Jaar/ maar wordt meest altyd denzelfden Thesaurier/ by die van de Groote Vroedschap/ tot twee Jaaren gecontinueerd. Alhoewel/ van oude tyden/ dezelve veel langer aan een Persoon gehouden is geweest. Hoe lang deszelfs Dienst duurt.

Dit is het geen wy van dit Ampt en Officie alhier te zeggen hadden: wy zullen tot een besluit hier by voegen de naamen van de Persoonen/ die dit Ampt bediend hebben/ zedert het Jaar 1574./ tot dezen tyd toe/ en dat zoo wel van de Ordinaare als Extraordinaare.

ORDINARIS THESAURIERS.

Joost Willemsz. Dorsman.	Louris Huygen Gael.
Cornelis van Noorde.	Jan Jansz. van Baersdorp.
Willem van Loo.	Jan Ysnoutsz. vander Nesse.
Jan Brouwer Jans. zoon.	Jan van Baersdorp de Jonge.
Claes Adriaens. zoon.	Pieter Arentsz. Deyman.

Ame-

Amelis van Hoogeveen.
Frans Adriaensz. van Leeuwen.
Iacob Willemsz. Verboom.
Willem Claesz. Warmont.
Harman Evertsz.
Dr. Gerrit van Lantschot.
Mr. Willem Paedts.
Ian Pietersz. vander Maersche.
Claes vander Meer.

EXTRAORDINAARE THESAURIERS.

Cornelis Gerritsz. de Haes.
Claes Huygensz. Gael.
Symon Fransz. van Merwen.
Andries Iacobsz.
Gerrit Lenaertsz.
Ian Iacobsz. van Banchem, welke de laatste geweest is.

Zy gelet / dat onder de Ordinaare Thesauriers veelen zyn / die op verscheiden Jaaren wederom verkoozen zyn / en dat onder de Extraordinaare eenigen veele Jaaren aan den andere zijn gecontinueerd.

ROYEER-MEESTEREN.

Ampt van de Royeer-meesteren.

Een weinig te vooren van de Royeer-meesteren gesprooken of die genoemd hebbende / zullen wy nu van dezelve wat breeder en wijdloopiger handelen en spreeken: Derzelver Ampt en Officie is / alle de Reekeningen te aanhooren / van de geenen / die eenigen Ontfang van de Stads goederen hebben / de Verificatien en Bewyzen / zoo wel van den ontfang als van de uitgaave / 't zy Ordonnantien / Quitantien / als alle andere Behoeftens / te leezen en te visiteeren / en eindelijk ezelve Reekeningen te sluiten / gelijk hier na nog gezegd zal worden.

Van ouds zyn 'er geen ordinaare Royeer-meesteren geweest.

Ik bevinde in de oude Burgerlyke Keuren van het Jaar 1545. / dat 'er te dier tyde geen ordinaare Royeermeesteren geweest zijn / maar dat de Thesauriers / gereed zijnde om hunne Reekening te doen / aan die van de Groote Vroedschap verzochten / datze zoude willen verkiezen en committeeren Royeermeesteren / om hunne Reekening te hooren en te sluiten / gelijk hetzelve gezien word by de 12. Keure / zijnde van dezen Inhoud:

Hetzelve beweezen met eene oude Keure.

Item wanneer eenighe Thresoriers deser Stede bereyt zijn, om heure Reeckeninge te doen, zullen alsdan an die vanden Gherechte ende Vroetschap versoecken te hebben seeckere Royeer-meesteren, omme hoere Reeckeninge te visiteren, deursien ende sluyten, ende zullen alsdan die van de Gerechte ende Vroetschappe de selve Royeer-meesteren eligeren ende kie-

kiesen, ende hem luyden last ende macht gheven, omme de selve Reeckeninge wel ende pertinentelicken te visiteren, ende deurlesen, te overleggen ende te sluyten, ghelijck dat behoort. Ende indien zyluyden eenige swaricheyt daer in bevinden, sullen alsdan tselve doen stellen by gheschrifte, ende overleveren die vande Gherechte ende Vroetschappe, omme by henluyden gewijdeert, ende geaccordeert te werden. Ende zoo wes by den selven Royeer-meesteren, int doen ende sluyten van der selver Reeckeninge ghedaen ende geconcludeert sal werden, tselve zal voortgang hebben, ende van waerden gehouden werden.

Van naderhand by de Keuren van het Jaar 1583. is gekeurd en geordonneerd/ dat 'er zes ordinaare Royeer-meesteren zouden zijn/ en blyven tot kenlijk wederzeggen van de Vroedschap toe/ gelijk zulks gezien wordt in de zesde Keure: en naardien in dezelve Keure volkomenlijk gesprooken wordt van den last en den Dienst van de Royeer-meesteren/ zoo heb ik goed gevonden die alhier in te voegen:

Wanneer de Ordinaare Royeer-meesteren gesteld zyn, en hoe veel.

Den Breeden Raed zal by meerderheyt van stemmen kiesen ses Persoonen, tot Royeer-meesteren: dewelcke alle Stadts reeckeningen, hoe, ende van wat saecken, die eenichsints ghesprooten mogen wesen, mette stucken ende bewijsen daer toe dienende, zullen over nemen, deursien, aenhooren, apostilleren, ende (ten minsten vier in getale wesende) eyntelicken sluyten. Daerinne lijdende ofte deurslaande alle tgunt sy ter goeder conscientie en in Recht, redene ende billicheyt gegrontvest sullen bevinden, dat of geleden of deurgeslaghen behoort te werden. Daer toe de selve ghehouden sijn Eedt te doen. Des sullen sy in saecken van merckelicke swaricheyt haer toevlucht nemen aen die vanden Gerechte, ende zoo 't nood waer aenden voorsz. vorderen Breeden Raed, omme de zelve merckelicke swaricheden by hem luyden te werden gewijdeert. Ende en sullen de voorschreven Royeermeesteren niet mogen staen over 't aenhooren van eenighe Reeckeninghen, te doen staende by hare Bloetbewanten, gemaechtaelden of gheswagerde, of zijnde van de Iaeren inde welcke zy in Dienst vande Burgermeesterschap geweest waeren, ende zulcx Ordonnantien verleent hadden: in welken gevalle, of oock by ziekte, of nodich afzijn van eenigen van hem, t'haren versoucke, als vooren, andere in haar plaetse zullen werden gestelt. Welcken Dienst gheduyren sal tot kenlick wederseggen vanden voorsz. Breeden Raed.

Bewys hier van en nader beschryving van dezen Dienst.

Over wiens Reekeningen zy niet vermoogen te staan.

Het getal van de Royeermeesteren vermeerderd.

En alhoewel in de voorgaande Keure het getal van de Royeermeesteren gesteld wordt op zes persoonen / zoo is nochtans daar na / om verscheiden reedenen / by die van de Groote Vroedschap goed gevonden / het getal te vergrooten / en is / in het Jaar 1638., by dezelve geresolveerd / die te brengen tot vertien Persoonen / op dat de Stads Rekeningen / die veele en verscheiden zyn / te bequamer en eerder mogten gehoord en gesloten worden.

Tot een besluit der Beschryving van de Royeer-meesteren / zullen wy hier by voegen de naamen van de Persoonen / die hetzelve Ampt / sedert het Jaar 1579. tot heden 1641., bediend hebben of nog bedienen.

ROYEER-MEESTEREN,

van het Jaar 1579. tot de verandering der Vroedschap, door zyn Excell. Maurits van Nassau, op den 23. October 1618., gedaan.

Willem Iansz. van Heemskerc.
Ian Ians soon.
Pieter Oom Pietersz. van Olwegen.
Claes Willem Bouwensz.
Andries Iacobsz.
Dirck Gerritsz. Smaling.
Cornelis van Noorde.
Gerrit Wiggersz. van Duyvelant.
Jan Lucasz. van Wassenaer
Dirc Iacobsz. van Montfoort.
Cornelis Adriaensz.
Willem van Loo.
Nicolaes van Heussen.
Ian Iansz. van Baersdorp.
Claes Adriaens soon.
Iacob Allerts soon de Haes.
Ian van Brouchoven.

Louris Huygensz. Gael.
Pieter Pieter Iorisz. Cortevelt.
Corn. Claes Lambertsz. van Swieten.
Foy van Brouchoven.
Ysbrant Pietersz. de Bye.
Vranc Cornelis. van Toorenvliet.
Claes Willemsz. Warmont.
Arnout Duyck de Iode.
Adriaen Mourijns soon.
Cornelis Adriaens soon Knotter.
Franc Duyck.
Claes Cornelisz. van Noort.
Henric Egbertsz. vander Hal.
Pieter Arentsz. Deyman.
Jan Ysboutsz. vander Nesse.
Willem Cornelisz. Tybault.

Alle deeze Persoonen zyn reeds in het Jaar 1639. overleeden geweest.

Na de voorschreeven verandering, in het Jaar 1618., hebben de volgende Persoonen denzelven Dienst waargenomen tot het Jaar 1641. toe.

* Claes Adriaens zoon.
* Vranc van Toorenvliet.
* Henric Egbertsz. vander Hal.
* Pieter Arentsz. Deyman.

* Ame-

* Amelis van Hoogeveen.
Mr. Clement van Baersdorp.
* Gerrit Lenaertsz.
* Iacob Willemsz. Verboom.
Mr. Iacob van Brouchoven.
Daniel Symonsz. van Alphen.
* Iasper van Banchem.
* Huych Pietersz. Codijck.
* Christoffel van Nieuwenhoven.
* Dr. Gerard Lanteschot.
* Cornelis Adriaensz. Warmont.
Ian Rippertsz. van Groenendyc.
Ian Iansz. Orlers.
Mr. Willem Paedts.
Adriaen Iansz. van Staveren.
Robbert van Rossum
Pieter Andriesz. Vesanevelt.
Ian Pietersz. vander Maersche.
Mourijn Cornelisz. vander Aa.
Dirck Lenaertsz. Keth.
Claes vander Meer.

Alle die met * geteekend zijn/ zijn voor het einde van het Jaar 1639. overleeden/ en de openstaande zijn nog in Dienst gebleeven tot heden (1641) toe.

PENSIONARIS, SECRETARIS, GRIFFIER, EN ONDER SECRETARIS.

Het geen tot hier toe verhaald is/ zijn alle de Ampten en Officien/ welke by die van de groote Vroedschap gesteld en verkoozen worden: dewelke/ tot bevordering/ assistentie en 't beleid van dien/ mede verkiezen en stellen eenen Raad en Pensionaris, Secretaris, Griffier en Onder-Secretaris, dewelke alle/ volgens hunne particuliere en byzondere Instructien/ by die van den Gerechte ingesteld/ om die van den Breeden Raad/ die van den Gerechte/ de Burgermeesteren/ de Scheepenen en Rekenmeesteren/ op hunne Comparitien te moeten waarneemen en ten dienste staan/ om alle Appointtementen/ Resolutien/ en andere voorvallende zaaken/ te ontwerpen en te doen Registreeren/ en dit alles op eerlyke wedden en belooningen; en zijn dezelve vry van alle verdere smalle diensten/ die van den Gerechte alle Jaaren tegen het Nieuwe Jaar gesteld worden. *Waarom deeze Diensten by de Groote Vroedschap gesteld zyn.*

Wat het ampt van den Raad Pensionaris aangaat/ dien dienst is in oude tyden binnen Leyden niet in gebruik geweest/ maar al het geen/ dat by hem gedaan en uitgerecht wordt/ dat alles werdt by den Secretaris (die in die oude tyden Clerk genaamd werdt) gedaan. Men bevindt/ dat hetzelve ampt eerst binnen de Stad Leyden in gebruik gekoomen is/ omtrent het Jaar 1574.; en is die Dienst aldereerst bediend (zoo ik wel onderrecht ben) by Mr Paulus Buys, die namaals geworden is Raad en Pensionaris van Holland en Westvriesland. *Op welken tyd omtrent de Raad Pensionaris gesteld is.*

Des Raads en Pensionaris dienst is principaalyk/ de vergaderingen van den Breeden Raad waar te neemen/ en in de-

Waarin het ampt en Officie van denzelven bestaat.

dezelve voor te leezen de pointen van de beschryvingen / by de Ed. Mog. Heeren van de Gecommitteerde Raden van Holland en Westvrieslând ingesteld / en aan de Burgermeesteren overgezonden / om daar op de Ridderschap / Edelen en Steeden van Holland en Westvrieslând op zekere tyden Staatsgewyze te vergaderen. De Resolutien op dezelve pointen, by de groote Vroedschap genoomen in te stellen / en dezelve met de Gecommitteerden van de groote Vroedschap in de vergaderinge van dezelve Staaten in te brengen / en die aldaar met redenen te verklaaren: de advysen op dezelve van de andere Leden en Steeden aan te teekenen / mitsgaders wat aldaar op elk point geresolveerd wordt: om daar na / het zy aan die van de groote Vroedschap zelve / of aan de Burgermeesteren / die op de Vergadering niet geweest zijn / te rapporteeren en te refereeren / gelyk hy desgelyks den Burgermeesteren / die van den Gerechte / of de Scheepenen in eenige voorvallende of zwaare zaaken gehouden is te dienen van zijn advys en onderrechtinge.

Is ook Secretaris van de Heeren Curateuren met de Burgermeesteren.

Dezelve Raad Pensionaris is mede gewoonlyk Secretaris van de Heeren Curateuren van de Leydsche Academie / te samen gevoegd met de Burgermeesteren / om in hunne vergaderingen te stellen alle de Acten en Resolutien / die by dezelve gedaan en genoomen worden / en dezelve te registreeren / en voorts alles te doen / dat tot denzelven Dienst gerequireerd wordt.

By welke Persoonen deze Staat bediend is.

De Persoonen / welke dezen Dienst bekleed en waargenoomen hebben / zijn van kleenen getalle / dewyl eenige van hun denzelven veele Jaaren bediend hebben: evenwel heb ik / voor zoo veel mij bekend is / goedgevonden die tot eene gedachtenisse alhier te noemen; zynde deze volgende:

In de Chronyk van Pieter Bor, op het Jaar 1572. pag. 276. wordt Mr. Paulus Buys Pensionaris genoemd van Leyden / hetwelk was ten tyde dat Leyden onder het gebied van den Prince van Orangien gekoomen is.

Mr. Amelis van Hogeveen, Raed ende Pensionaris geweest inde Belegeringe van Leyden, ende daer naer

Mr. Pouls Vos, dewelcke overleden is inden Iaere 1593.

Mr. Nicolaes Seyst, die lange Iaeren den selven Dienst waergenomen heeft.

Mr. Rombout van Hogerbeets, Raad inden Hogen Rade geworden zijnde heeft denzelven Dienst voor een tijd verlaten, maer na de doot van Mr. Nicolaes Seyst denzelven Staat weder bediend tot in het Iaar 1618.

Mr. Ian van Wevelinchoven, van het Iaar 1619. tot het Iaar 1641. en wordt gewenscht dat hy met de hulpe Gods nog lange Iaaren in denzelven Dienst, tot voordeel der Stad mag aanhouden en blijven.

Het

Het Ampt en Officie van den Secretaris bestaat ten deele hier in / dat hy in alle de vergaderingen / het zy van de groote Vroedschap / van Burgermeesteren alleen / of van die van den Gerechte tegenwoordig is / om in dezelve / alle het geene daar in verhandeld en geresolveerd word aan te teekenen / de Resolutien / Acten / Apostillen / en andere stukken te stellen / en aan den geenen wien het behoort daar van te geeven en verleenen Acten / in forma onder zyne onderteekening; Opdracht of Waarbrieven / Schuldbrieven en Rentebrieven / die voor de Schepenen verleid worden / te doen depecheeren en te teekenen / en die alle in onderscheiden Prothocollen te doen Registreeren; Minuuten en ontwerpen van eenige nieuwe of veranderde Keuren en Ordonnantien / op het behaagen van die van den Gerechte / te stellen: Pertinent Register te houden van alle het geene by die van de groote Vroedschap geresolveerd en besloten wordt / om dezelve / wanneer zulks vereischt wordt / daar van te mogen onderrichten en dienen; en / om met een woord te zeggen / alles te doen en verrichten het geen in zynen Dienst behoort gedaan te worden / en by zyne Instructie vereischt wordt. Waarin het Ampt van den Secretaris bestaat.

Achtervolgens de Burgerlyke Keuren van het Jaar 1545. vermogt de Secretaris niet gekoozen worden onder het Collegie van die van den Gerechte / noch onder de Wees-meesteren / en dit conform de vijftiende Keure / zijnde van dezen inhoud: Mag geen lid van den Gerechte weezen.

Item zo en zal nu voortaen die gecoren ende gestelt wordt, omme te wesen Secretaris deser Stede, duyrende den tydt van zijn Secretarisschap, niet gecoren noch gestelt worden, omme te wesen Burgermeester, Schepen, noch Wees-meester. Bewys hier van.

Waar mede het eerste lid van de tiende Keure van het Jaar 1582. komt te accordeeren. Om hier mede van afscheid te neemen van het Secretarisschap / of / gelyk men het in ouden tyden plagt te noemen / het Clerks-ampt / heb ik goed gevonden / hier by te voegen de namen van de Persoonen / welke dezen Dienst bekleed hebben / sedert het Jaar 1443. tot het Jaar 1640. / zijnde een tijd van twee honderd jaaren / ten deele genoomen uit het Dienst-boek van Jan van Hout.

Ian Philipsz. van het Jaar 1443. tot het Jaar 1509.
Henrick Floris zoon van 1509. tot 1531.
Iacob Deyman van 1531. tot 1553.
Iacob de Milde van 1553. tot 1564.
Jan van Hout van 1564. tot 1609. den 13. December, ten welken dage hy overleden is; uitgezondert dat hy inde troublen gedurende

 de

de Regering van *Alva* eenige Jaeren naar *Embden* metter woon getrokken was, te weten van het Iaar 1569 in February, tot in Augustus 1573. in welke tijd dezelven die nu waargenomen is door *Foy van Brouckhoven*:

Mr. Iooſt van Swaenenburch van 1610. tot in September 1620.

Mr. Symon van Baerſdorp vanden 7. October 1620. tot Martini 1638.

Mr. Aelbert van Hogeveen, is 1638. ghekomen in deszelfs plaetſe.

Wanneer het Griffiers ampt ingeſteld is.

Belangende den dienst van het Griffierschap dezer Stad / deeze is eerst begonnen omtrent het Jaar 1596. / want van te vooren is de Vierschaar en de Trein van de Justitie / zoo wel in het Civiel als Crimineel / mitsgaders het Collegie van Scheepenen / altijd waargenoomen en bediend geweest by den Secretaris of by eenen van zijne Clerken. Maar / overmits de Burgeren en Ingezeetenen der Stad Leyden / door de zeegeninge Gods / zeer toegenoomen en gewassen zijn / dat het alles niet door eenen Clerk konde uitgerecht en gedaan worden / zoo is by de

De redenen, waarom.

Groote Vroedschap geresolveerd en goed gevonden / dat 'er ten Dienste van de Heeren Scheepenen / en tot bevordering van de Justitie / een Persoon apart verkoozen en gesteld zoude worden / welke dien Dienst / volgens zeekere Instructie / zoude waarneemen en bedienen.

Naardien de 132. Burgerlyke Keure / van het Jaar 1582. / ten deele zegt / waarin den dienst van den Griffier bestaat / welke te dier tyden nog in dezelve Keure Secretaris genoemd wordt / en dat de Vierschaar door denzelven bediend wordt / als gezegd is: zo heb ik goed gevonden / een gedeelte van dezelve Keure hier in te voegen:

Waarin zyn Dienst beſtaat.

Dat de Secretaris in Perſoon, of by zijn Clercken van alle civile clachten, 'tſy die den Schout als eyſſcher aengaen, of andere Perſoonen, behoorlicke Rolle ſal houden tot gewoonlick ſalaris van inſtantie een ſtuyver ſonder meer, ende ſal de voorſchreven Vierſchaer, oock alle ordinariſe vergaderingen van Schepenen, dienende tot uytinge van partijen ſaecken, ſelfs waernemen, of by eenen ge-eeden Clerck, doen waernemen, houdende aldaer behoorlicke notulen van alle Termijnen, mitsgaders van appoinctementen en vonnisſen, ſonder eenich vorder loon van teyckenen of anderſints te genieten: ten ware yemant extraordinaire verſocht iet geteyckent, ende hem daer van afte gelevert te werden, &c.

Het verdere gedeelte van deeze Keure handelt niet anders dan van het Salaris; dat dezelve Secretaris mag / en behoort te neemen

men/ van alle het geen by hem gedaan en geschreeven wordt: en daarom onnoodig/ om alhier gesteld te worden.

De Persoonen/ die als Griffier der Stad Leyden hebben gediend/ zijn weinig in getal: ik bevinde die te weezen:

By welke Persooner hetzelve bediend is.

Mr. Iacob van Leeuwen welke de eerste Griffier gheweest is, en gediend hoeft van het Iaer 1595. of 1596. tot 1604. in September, in welke Maend hy overleden is.

Mr. Iooft van Swanenburch tot het Iaar 1610. ten welken tijde hy Secretaris geworden is.

Mr. Ian van Banchem, tot het Iaar 1638. in welk Iaer hy zich van de verdere bediening geexcuseert heeft, al hoe wel hy by die van de Groote Vroetschap versocht wierdt, te continueren; en is in zijn plaets gekomen:

Mr. Willem van Kerchem, Symons soon.

Het Onder Secretarisschap, zijnde het laatste Offitie/ hetwelk by de Heeren van de Groote Vroedschap gesteld en begeeven wordt/ is mede een Dienst/ die binnen weinig Jaaren by dezelve Vroedschap ingesteld is/ want het geene by denzelven gedaan en uitgerecht wordt/ is van te vooren waargenoomen geweest by een Clerk van den Secretaris/ by hem daar toe gesteld zijnde. Maar zoo als ik gezegd heb/ wordt tegenwoordig hetzelve ampt bediend by een Persoon/ die gesteld en verkoozen wordt by de Vroedschap: en moet denzelve zynen Dienst waarneemen/ volgens zeekere Instructie/ hem by de Heeren van den Gerechte/ met approbatie van die van den Breeden Raad/ gegeeven/ en met Eede belooven denzelven punctueelijk naar te koomen.

Wanneer, en by wie de Onder-Secretaris gesteld is.

Zijn Ampt en Dienst bestaat principelijk hier in/ dat hy ter Reekenkamer (daar hy zijne plaats is houdende) zorge draagt dat aldaar geschreeven worden/ de Blaffaarden en Registeren/ dienende tot den ontfang en uitgaabe van den Thesaurier ordinaris; de Verponding-Boeken van de Huizen/ Gronden en Erven/ voor den Ontfanger van de Verpondingen; en voorts alle de Reekeningen/ het zy van Thesauriers/ Collecteurs van deze Stads Bier-Accijns/ van den Ontfanger van de Verpondingen/ van den Vroon-meester/ Fabriek-meester/ Boedelhuis-meester/ en voort van alle de geenen; die eenigen ontfang van Stads goederen hebben; desgelijks alle de Reekeningen van de Bon-meesteren/ en van de Deekens en Hooftmans van de Gilden/ en 't geene voorts daar van is dependeerende.

Waarin zyn Dienst bestaat.

Dezelve Onder Secretaris is ook gehouden waar te neemen/ alle de Comparitien van de Heeren Royeer-meesteren/ om te aanhooren te Reekenen en te sluiten alle de Reekeningen hier

En is ook Secretaris van de Royeer-meesteren.

voor.

hooren genoemd / om de apostillen / appointementen van dezelve Hofjeermeesteren op te reekenen / mitsgaders het slot van dien daar in te stellen / en te doen sluiten en teekenen.

Dezelven is ook gehouden in absentie van den Secretaris / het zy by ziekte of anderszins / de Comparitien / zoo van de Burgermeesteren als van de Heeren van den Gerechte / waar te neemen / en daar van notulen te houden en aanteekeninge te doen.

By welke Persoonen dit Ampt waargenoomen is.

Sedert eenige Jaaren herwaarts is deze Dienst waargenoomen by:

Aelbert Garbrantsz.
Isaack van Swanenburch.
Mr. Aelbert van Hogeveen tot het Jaar 1638. en is in deszelfs plaats gekomen
Mr. Bartholomeus van Tetrode.

Besluit van alle deze Diensten.

Dit is al het geene / dat ik tot hier toe heb goed gevonden te schryven van alle de Staaten en Offitien / die by die van de Groote Vroedschap gesteld en gegeeven worden / mitsgaders van de Persoonen / die ten dienste en assistentie van dezelve Collegien gestelt zijn. Wy zullen nu voortgaan en verhaalen eenige van de grootste en honorabelste Diensten / die alleen by de Heeren van den Gerechte / conform der Stads Privilegien en oude Keuren alle Jaaren gesteld en vernieuwd worden: want die alle te verhaalen / zou verdrietig voor den Lezer en moeilijk voor den Schryver vallen.

WEESMEESTEREN.

By wie, en wanneer de Weesmeesteren verkoozen zyn.

Belangende het Collegie van de Weesmeesteren / hetwelk de eerste Dienst is / die alleen op denzelfden dag van de verkiezing van de Burgermeesteren / zynde op Sint Maartens avond, by die van den Gerechte gesteld en beëedigd worden: en geenszins geteld worden onder de andere smalle Diensten / die tegen het Nieuwe Jaar verkoozen worden / in welke Diensten dezelve Weesmeesteren benevens de Heeren van den Gerechte / volgens de Keuren deezer Stad / niet moogen verkoozen of gestelt worden.

Van ouds is die Dienst by de Raadsmannen waargenoomen.

Voor het Jaar 1450. zijn binnen de Stad Leyden geene byzondere of particuliere Weesmeesteren geweest / want ik bevinde in de oude Keuren der Stad Leyden / van het Jaar 1430. of daar omtrent / dat die Dienst by den Raadsmannen waargenoomen is / gelijk gezien wordt uit de woorden van dezelve Keure / zijnde van den volgenden Inhoud:

Item

Item vanden onmondigen kinderen die bestorven sijn, sullen der Kinder Vader of Moeder, die in levenden lijve blijven, mit der kinderen Maghen comen voor die Raidſ-luyden van Leyden, binnen zes weecken na dat die Vader of Moeder of lijvich gheworden is, ende hem overgeven in ſchrifte alle die goeden die die kinderen hebben, &c. Bewys met eene Keure van het Jaar 1430.

Het schijnt dat eenigen tijd daar na deze Dienst bediend en waargenoomen is geweest by de Vestmeesteren: maar alzoo dezelve met hunnen Dienst zoo veel te doen hadden/ dat zy de zaaken der Wees-kinderen niet naar behooren konden waarnemen/ zoo is in het Jaar 1450./ op den derden November/ by den Schout en acht Scheepenen gekeurd en geordonneerd/ dat van doen voortaan zouden gesteld en verkoozen worden/ op Sint Martijns avond/ twee Weesmeesteren/ die alleen het opzicht zouden hebben over der Wees-kinderen Goederen en Persoonen/ en naardien dezelve Keure genoegzaam is begrypende het Ampt en Offitie van de Heeren Weesmeesteren/ zoo heb ik goed gevonden dezelve van woord tot woord hier in te voegen: En daar na by Vestmeesteren.

Item alſo tot hier toe die twee Veſtmeeſters laſt gehadt hebben, der Weeskinderen bewijſinge vander Stede vveghen te ontfangen, ende mits dat die Veſt-meeſteren beyde die Dienſten teſſens niet bewaren en mogen, om den laſt ende aerbeyt die in den Weeſ-kinderen ſaecken gelegen zijn. So hebben die Schout ende achte Schepenen eendrachtelick gekeurt, dat men alle Iaer op Sinte Mertijns avondt, alſmen die twee Veſt-meeſters kieſt, mitten ſelven kieſen ſal *twie Weeſmeeſteren*, die onder hen beyden by hoeren Eede alle der Wees-kinder goeden, alſt hen aengebrocht wort, in ſchriften nemen ſullen, om die op te ſchrijven ende te doen bewaren ende regieren naer haire beſte wetenſchap, totter Kinder oirbair en profijte. Ende ſoo wanneer dat men jairlicx deſe *Weeſmeesteren* vernuwen zal, ſo ſelmen een van hen beyden aenhouden, die de nutſte ende bequaemſte daer toe weſen ſal. Ende alſo ſelment voirt alle Iair hantieren, ſonder oflaten, en deſe twie *Weeſmeeſteren* ſullen alle Iair als zy gecoren ſijn, hoiren Eedt doen, dit getrouwelick te bewaren, ſonder eenich profijte, gonſt, geldt, ofte mije vanden Weeſ-kinderen, ofte van yemant anders van der kinderen weghen te nemen. Ghedaen op ten derden dach van Novembri anno 1450. In het Jaar 1450. zyn 'er eerst byzondere Weesmeesters gesteld. Bewys hier van uit dezelve Keure.

Waarmede geheel over een komt de Vyfde Keure/ spreeken-

Zzzz de

de van de verkiezing der Wees
dewelke ik daarom heb nagelaa

Vermeerdering van het getal der Weesmeesteren.

Achtervolgens de zevende B
1582. / en de particuliere keure
by Schout en Scheepenen / met
op den 22. July 1612 / zoo is
meesteren / ten regarde van den
zegen)
gebor / te
drie /
dien in
van de
meesteren /

Macht en auctoriteit van de Weesmeesteren.

Inden eersten gelijck
wesen, Opper-Voochden
andere onder Voochdye staende
opten tienden Novembris, na
ge-eedt, ende sulcx in haeren Dienst
vier gequalificeerde Poorteren, out ove
steren, die generale macht ende authorite
de voorschreven Wees kinderen, Crancsinni
diergelijcke Persoonen, die hem selfs niet en co
de omme der selver goederen, hen by Staet of In
lick aengebracht ofte aen te brengen, naer haer be
tot der voorschreven Persoonen oorbaer ende profi
ende administreren, ende den Voochden daer van
ofte andersints t'haerder discretie Reeckeninghe, Bewijs
qua doen doen. Oock sorghe te draghen dat het Regist
Wees-camer by den Secretaris, Clerck ende Camer-bew
secreet worde gehouden, ende sonder
ren oorlof te vertoonen, gesloten blijve
woordighe Ordonnantie onverbreeckeli
doen executeren. Daer toe de voorsz. W
vanden Schout jaerlicx den gewoonlicke

Eed van de Weesmeesteren.

De Eed / van welke in de hoogaan
dien de Wees-meesteren
staat in de volgende woo

Dat syluyden de Keur rdonn
mer, voor so veel in hen oude
derhouden zullen, sonder fijt,
te nemen, ontfangen of g nde

getrouwe Weef-meefteren fchuldich ende ghe-
ven.

n is den Wees-meesteren by gevoegd / om
unne Comparitien / welke gewoonlijk drie-
bea / te weten / op Maandag / Woens-
morgens / een Secretaris: dan in het
ge redenen / by de Heeren van den Ge-
ebonden / twee Secretarissen te stel-
gelyke Instructie / om de Wees-
neemen en te dienen / volgens
Gerechte aan hun gegeeven.
gehouden zijn te doen en
he en vierde Heuren van de
in van den volgenden

Last en Dienst van de Secretarissen van de Weeskamer.

ben eene Secre-
de welcke zal
den zijn fal
Cranck-
inente
nder

den fe

1569 Cornelis va
Dirc Iacobfz.
1570 Di van Uytge
obs foon.
elis van V
obs zoon.
elis van Veen.
ns foon de Wilde
b Tomafz. Brouwe
mfz. vanden Berch.

1580 1581 Iacob Tomasz.
Dirc Smaling Gerritsz.
Ian Gerritsz. Buytewech.
1582 1583. Iacob Tomasz.
Ian Iansz. van Baersdorp.
Ian Gerritsz. Buytewech.
1584 Claas Willemsz. Warmont.
Ian Gerritsz. Buytewech.
Pieter Oom Pietersz van Ofwegen.
1585 Willem Iansz. Heemskerck.
Iacob Tomasz. Brouwer.
Gerrit Roeloffsz. vander My.
Ian Gerritsz. Buytewech.
1586 Iacob Tomasz.
Claes Willemsz. Warmondt.
Gerrit Roeloffsz. vander My.
Ian Gerritsz. Buytewech.
1587 Gerrit Roeloffsz. vander My.
Iacob Tomas soon.
Ian Gerritsz. Buytewech.
Pieter Oom Pietersz. van Ofwegen.
1588 Gerrit Roeloffsz. vander My.
Ian Gerritsz. Buytewech.
Claes Adriaensz. Brouwer.
Iacob Willemsz. van der Burch.
1589 1590 Gerrit Roeloffsz vander My.
Iacob Tomasz. Brouwer.
Ian Gerritsz. Buytewech.
Iacob Willemsz. vander Burch.
1591 Gerrit Roeloffsz. vander My.
Iacob Tomasz. Brouwer.
Ian Gerritsz. Buytewech.
Pieter Oom Pietersz. van Ofwegen.
1592 Ian Gerritsz. Buytewech.
Mr. Franc Duyc de Iode.
Cornelis Claesz. van Swieten.
Andries Iacobs soon.
1593 Iacob Tomas soon.
Ian Gerritsz. Buytewech.
Cornelis Claesz. van Swieten.
Andries Iacobs soon
1594 Iacob Tomas soon.
Ian Gerritsz Buytewech.
Cornelis Claesz. van Swieten.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
1595 Ian Gerritsz. Buytewech.
Pieter Oom Pietersz. van Ofwegen.
Cornelis Claesz. van Swieten.
Mr. Franc Duyc de Iode.
1596 Ian Gerritsz. Buytewech.
Cornelis Claesz. van Swieten.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Ian Brouwer Ians soon.
1597 Iacob Tomas zoon.
Claes Willemsz. Warmondt.
Ian Gerritsz. Buytewech.
Cornelis Claesz. van Swieten.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse, in plaetse van Warmondt.
1598 Iacob Tomas zoon.
Ian Gerritsz. Buytewech.
Cornelis Claesz. van Swieten.
Mr. Isaac Nicolai.
1599 Iacob Tomas zoon.
Ian Gerritsz. Buytenwech.
Cornelis Claesz van Swieten.
Louris Andr. van Swaenswijck.
1600 Iacob Tomas zoon
Ian Gerritsz Buytewech.
Cornelis Claesz van Swieten.
Mr Isaac Nicolai.
1601 Iacob Tomas soon.
Ian Gerritsz. Buytewech.
Cornelis Claesz. van Swieten.
Louris Andr. van Swaenswijck.
1602 Iacob Tomas zoon.
Ian Gerritsz. Buytewech.
Claes Willemsz. Warmondt.
Franc van Thorenvliedt.
1603 Iacob Tomasz.
Claes Willemsz. Warmondt.
Ian Gerritsz. Buytewech.
Mr. Isaac Nicolai.
1604 Claes Willemsz. Warmondt.
Ian Gerritsz. Buytewech.
Mr. Isaac Nicolai.
Iacob Gerritsz. vander My.
Mr. Dirc vander Burch, den 25. Iulij 1604. in plaets van Nicolai.
1605 Claes Willemsz. Warmondt.
Ian Gerritsz Buytewech.
Vranc van Thorenvliet.
Iacob vander My.
1606 Claes Willemsz. Warmondt.

Ian

1616 Ian Gerritsz. Buytewech.
Mr. Isaac Nicolai.
Iacob vander My.
1607 Ian Gerritsz. Buytewech.
Mr. Isaac Nicolai.
Iacob vander My.
Henrick Egbertsz. vander Hal.
1608 Vranck van Thorenvliet,
Iacob vander My.
Willem Cornelisz. Tybault.
Dirc Gerritsz. Hogeveen.
1609 Iacob vander My.
Willem Cornelisz. Tybault.
Dirc Gerritsz. Hogeveen.
Claes Cornelisz. van Noort.
1610 Iacob vander My.
Dirc Gerritsz. Hogeveen.
Claes Cornelisz. van Noort.
Willem Cornelisz. Tybault.
1611 Vranc van Thorenvliet.
Iacob vander My.
Dirc Gerritsz. Hogeveen.
Lourens Huygensz. Oael.
1612 Iacob vander My.
Willem Cornelisz. Tybault.
Dirc Gerritsz. Hogeveen.
Frans Adriaensz. van Leeuwen.
1613 Iacob vander My.
Willem Cornelisz. Tybault.
Dirc Gerritsz. Hogeveen.
Iasper van Banchem.
1614 Vranc van Thorenvliet.
Iacob vander My.
Dirc Gerritsz. Hogeveen.
Mr. Gerard Buytewech.
1615 Iacob vander My.
Dirc Gerritsz. Hogeveen.
Mr. Gerrit Buytewech.
Mr. Iacob van Brouchoven.
1616 1617. Iacob vander My.
Mr. Gerrit Buytewech.
Iasper van Banchem.
Mr. Iacob van Brouchoven.
1618 Mr. Franc Duyc de Iode.
Iacob vander My.
Mr. Gerrit Buytewech.
Christoffel van Nieuwenhoven.
1619 Mr. Franc Duyc de Iode.
Iacob Vermy.
Mr. Clement van Baersdorp.
Cornelis van Lantschot.
1620 Mr Franc Duyc de Iode.
Iacob Vermy.
Christoffel van Nieuwenhoven.
Cornelis van Lantschot.
1621 1622 1623 1624. Mr. Franc Duyck de Iode
Iacob vander My.
Cornelis van Lantschot.
Andries Iaspersz. Vesanevelt.
1625 Franc Duyc de Iode.
Iacob vander My.
Andries Iaspersz. Vesanevelt.
Cornelis Adriaensz. Warmont.
1626 en 1627. Franc Duyc de Iode.
Iacob vander My.
Christoffel van Nieuwenhoven.
Andries Iaspersz. Vesanevelt.
1628 1629. Iacob vander My.
Frans Adriaensz. van Leeuwen.
Andries Iaspersz. Vesanevelt.
Cornelis Adriaensz. Warmont.
1630 Iacob vander My.
Mr. Iacob van Brouchoven.
Andries Iaspersz. Vesanevelt.
Dr. Gerard Lantschot.
1631 Iacob vander My.
Andries Iaspersz. Vesanevelt.
Cornelis Adriaensz. Warmont.
Huych Pietersz. Codijck.
Mr. Maerten van Tol, in plaetse van Iacob Vermy.
1632 Andries Iaspersz. Vesanevelt.
Cornelis Adriaensz. Warmont.
Mr. Willem Paedts.
Mr. Maerten van Tol.
1633 Andries Iaspersz Vesanevelt.
Ian Iansz. Orlers.
Dr. Willem Moerbergen.
Mr. Maerten van Tol.
1634 Ian Iansz. Orlers.
Dr. Willem Moerbergen.
Mr. Maerten van Tol.
Mr. Hieronymus de Backere.

1635 Ian Iansz. Orlers.
Adriaen Iansz. van Staveren.
Mr. Maerten van Tol.
Mr. Hieronymus de Backere.
1636 Ian Iansz. Orlers.
Dr. Willem Moerbergen.
Mr. Maerten van Tol.
Mr. Hieronymus de Backere.

Ian van Lantschot, in plaetse van van Tol den 8 Ianuarij 1637.
1637 1638 1639 1640 1641. Ian Iansz. Orlers.
Dr. Willem Moerbergen.
Mr. Hieronymus de Backere.
Ian van Lantschot.

En zijn in het zelve Jaar Secretarissen van de Weesmeesteren Mr. Rippert van Groenendijck. Iacob van Leeuwen.

VROON-MEESTEREN.

Vroon-meesteren by wie, en wanneer gesteld.

Alhoewel deze Dienst/ volgens de vierde Keure van het Jaar 1582./ gevoegd geweest is by het Thesaurierschap extraordinaris, is nochtans in veele Jaaren zulks niet gevolgd: maar is by die van den Gerechte een ander en particulier persoon daar toe verkoozen/ die denzelven Dienst waarneemt tot hennelijk wederzeggen toe. Belangende deszelfs verkiezing en zijne commissie of last/ daar van vinde ik in de Duytsche Keuren van het Jaar 1449./ en daarna van het Jaar 1540. in de zesde Keure/ dit volgende/ met de oudste Keure accordeerende.

Item men sal alle Iaer voort an op Sinte Pieters avondt ad Cathedram, kiesen ende setten eenen notabelen man, die der Stede Vroonwateren, Regieren, bewaeren, ende verhuyren sal, de welcke ook totter Stede behouf op beuren ende ontfangen sal, sulcke gelden als daer of verschijnen sullen, ende aldaer de Stede goede Reeckeninge ende bewijs van doen: Ende die Vroonmeester sal mogen blijven tot des Gerechts wederseggen: ende indient geviel dat de Vroonmeeester overlijt, so salmen binnen een maendt na zijn overlijden weder een ander in zijn plaetse kiesen.

Last van den Vroonmeester.

By deze Keure wordt den Vroonmeester de macht gegeeven/ om de Vroonwaateren te moogen verhuuren/ maar zulks geschiedt nu niet meer/ want de verhuuring van dezelve geschiedt/ in de stads Vierschaar in het openbaar/ ten overstaan van de Heeren Burgermeesteren/ met de Scheepenen-meesteren in der tijd/ in het byzijn van den Vroon-meester. Eenige kleene partyen/ als ook het Visschen met Fuiken en Dobberen/ en diergelyke worden alleen by hem verhuurd: De Vroonmeester is gehouden zorg te draagen/ dat de huurders hunne waateren bevisschen met

behoorlyk Want en Netten / en op zoodaanige tyden / als het geoorloofd is; en dat hy toezie / dat de Keuren en Ordonnantien gemaakt op de Vroonwateren / wel en behoorlijk achtervolgd en onderhouden worden / en zorg draage / dat de schuldigen gestraft en gecorrigeerd worden.

Tot het vreedig gebruik van de Vroonwateren en het straffen van derzelver overtreeders / is de Stad Leyden voorzien met zeeker Privilegie / gegeeven by Hartog Philips van Bourgondien, van het Jaar 1451. / zynde van den volgenden inhoud: *Privilegien tot het vreedig gebruik van de Vroonwateren.*

Dat niemant en mach Visschen in 't Vroen met gaeren, met netten, noch met andere engienen, sonder consent van die van Leyden, ende dat die contrarie doet, vallen ende comen zal, in sulcken breucke, als de Stadt Leyden metten Schout aldaer sullen ordonneren, de helft tot profijt van de Graef, en de ander helfte tot profijt van de Stadt: ende dat die van Leyden de contraventeurs, zullen mogen doen vangen by haeren Schout, ofte eenighe andere Amptluyden, daar zy de selve weten te vinden: tsy in de Vischerye ofte elders. *Het eerste van het Jaar 1451.*

Welk Privilegie daar na / in het Jaar 1483. / op den 30. Maart / by Hartog Maximiliaan van Oosteuryk geconfirmeerd is: als blykt uit de volgende woorden:

Confirmatie ghedaen vande Erfpacht der Vroonwisscherye, mitsgaders van verbot by *Hartoch Philips*, inden Iaere 1451. daer op uytgegeven, van aldaer niet te visschen zonder consent van die van Leyden: ende wort van nieus verboden, dat niemant hem vervorderen de Stadt Leyden ofte haere Pachters, eenighe schade aen te doen, met opnemen vande Vuy ken, Kubben ende andere Engienen, ofte Wechalen vande Visschen, sonder consent van die van Leyden, op zodanige breucken ende pene van gelde, als de voorsz. Stede, metten Schout aldaer sullen ordonneeren, daer vande eene helft zal aencomen den Grave, ende de andere de voorsz. Stede: ende dat de contraventeurs, daer vooren by den Schout zullen mogen gevangen gestelt worden. *Confirmatie, of het tweede van het Jaar 1583.*

De Vroon-meester is meede Pluim-graaf, en heeft de zorg over de Zwaanen / die ten koste van de Stad gehouden worden / en alle Jaaren de jongen van dezelve / onder de Heeren van den Gerechte / om te deelen. *De vroonmeester is Pluimgraaf.*

Hy is meede gehouden alle Jaaren Reekening te doen van zynen

nen ontfang en uitgaaben aan handen van de Rojeer-meesteren dezer Stad.

Namen van de Vroon-meesters, sedert het Jaar 1502.

Het Vroon-meesterschap is sedert het Jaar 1502. waargenoomen en bedient tot het Jaar 1641. by deze volgende Persoonen/ welker naamen my by geschrifte behandigd zijn by den Heer Claas van der Meer tegenwoordig Vroon-meester.

Vroonmeesters der Stad Leyden.

De eerst bekende was Willem van Colster, over de Jaaren 1502. 3. en 4.
Iacob Heerman, 1516.
Ian Paets Claesz. 1518.
Ian van Boshuysen, 1520.
Philips Nachtegael, 1523.
Warbout Pietersz. van 1524. tot 1535.
Dirck Otten, van 1536. tot 1543.
Claes Adriaensz. van 1544. tot 1552.
Quyrijn Allertsz. van 1553. tot 1556.
Iacob Iansz. vander Graft, van 1557. tot 1559.
Henrick Florisz. van Wassenaer, van 1560. tot 1567.
Cornelis Claes Adriaensz. van 1568. tot 1576.
Pieter Henricxsz. Wassenaer, van 1577. tot 1579.
Mr. Symon Fransz. van Merwen, van 1580. tot 1587.
Symon Thomasz. van Swieten, van 1588. tot 1592.
Iasper van Banchem, van 1593. tot 1624.
Mr. Gerrit van Lanschot, vanden 9. September 1624. tot den 2. Feb. 1628.
Carolus Gallus, van 1628. tot 1633.
Mr. Gerrit Lanschot voorsz. van 1634. tot 1638. omtrent Augustus.
Pieter Andriesz. van Vesanevelt, van Aug 1638. tot den 2. Feb. 1640.
Claes vander Meer, van 1640. tot de tegenwoordige tijd.

CAPITEINEN OF HOOFDMANNEN VAN DE SCHUTTERYE.

Gekoomen zijnde tot de Beschryving van de Smalle Diensten/ welke alle Jaaren/ tegen Nieuwejaars dag/ by die van den Gerechte gesteld worden; van welke ik hier voor beloofd heb eenige van de byzonderste te verhaalen/ zoo zal ik die beginnen met de Capiteinen of Hoofdmanen van de Schutterye, zijnde de eerste van de Smalle Diensten.

Van over lange Jaaren is hetbinnen de Stad Leyden/ gelijk mede in alle andere Hollandsche Steeden/ in gebruik geweest/ dat

dat uit de Burgeren en Inwooneren verkoozen en gesteld zijn eenige Persoonen / om by dag en nacht de Stad te bewaaren voor eenige veraertens / of moedwille van de kwaadwilligen / en des nachts de wacht te houden / zoo op het Raadhuis / als op de Poorten / het zy voor eenige aanslaagen van den Vyand van buiten / of verradery van binnen / welke Persoonen zoo wel in oude tyden / als nog heeden ten daage / Schutters genoemd worden / dewelke verdeeld en gebracht wierden in Kwartieren en Rotten / en onder verscheiden Capiteinen en Vaandels. Deze Schutters waaren in het Jaar 1445. / en reeds te vooren / als het de nood van het Land vereischte / gehouden uit te trekken ter heirvaart / tot hulp en bystand van den Graaf / onder de Banier van de Stad Leyden: en die daar toe verkoozen werden / vermochten zulks niet te weigeren / maar moesten behoorlijk gewapend zijnde / de Banniere volgen / welke by eenige Gedeputeerden uit het Collegie van den Gerechte geleid werdt. Belangende de waapenen / waar meede deze waapentuurs moesten gewaapend zijn / die vinde ik in de voornoemde oude Keuren te moeten wezen / als hier volgt:

Schutters in de Steden te stellen, is een oudgebruik.

Zyn gehouden geweest, in het Jaar 1445. in tyd van nood, met de Banniere uit te trekken.

Item worde yemandt van den Poorteren en inwoonende van Leyden, gecoren tot heervaert te trecken, die gegoet sijn tot vijftich Nobelen toe, die zel zijns selfs Wapen ende harnasch hebben, ende niemandt anders, by de boete van drie pont, ende wie tot twintich Nobelen gegoet is, die zel hebben een Pansier, een ysere Hoet of Beckeneel, by der Boete voorschreven, ende tot wat tijden datmen daer of Wapenschouwinghe doen wil, dat zel de Schout doen, met dat meerendeel van den Gerechte.

Behoorlyk gewapend zynde, en op welke wyze.

En indien de geenen / die gekoozen waaren / om ter heirvaart te gaan / zoodaanige Waapenen / het zy om hun onvermogen / of anderszins / niet hadden / zoo moesten de andere te huis blyvende Schutters / door last van die van den Gerechte / aan dezelven hunne Waapenen leenen / gelijk te zien is uit de volgende oude Keure:

Item waert Gerecht hoiren Bode senden om Wapenen tot yements huys binnen Leyden, om eenigerhande Wapenen, hoe die genaamt mochte wesen, tot eens Poorters behoef, die ter heervaert gecooren worde, die die Wapen by den Bode niet en sende, die soude verbeuren drie pondt, die Heere die driedeel, ende die Stede 'tvierendeel, alsoe veer als hy ghegoet waer sulcke Wapen te houden. Ende die Poorter zel die Wapen weder leveren den Gherechte, binnen de naeste veerthien da-

Onvermoogende Schutters by wie die gewaapend wierden.

dagen dat hy thuys comt, by der selver boete, ende worden zy verlooren in der Stede Dienst, zoo sel die Stede die Wapen gelden, ende voirt te versien anden gheenen die die verlooren heeft.

De Baniere te volgen op groote straffe.

Dat dezelve Persoonen gehouden waaren de Bannier te volgen, en die niet te verlaaten, op verbeurte van lijf en goed, wordt beweezen met eene andere Keure, zijnde van den volgenden Inhoud:

Bewys hier van.

Item soo wie metter Baniere uyt treckt, als een wapentuyre, ende de Baniere ontgaet, of daer of treckt, terwylen dat zy uyt is, ten sy by oorlove vanden Banier-drager, ende ten minsten twee vanden Gerechte die daer by zijn, die verbeurt zijn Lijf en goet. Voort alle de gene die mit der Baniere uytgheboden worden by namen of by der Clock, sy sijn Poorter of geen, die binnen Leyden woonen, ende der Banniere niet en volchden sonder argelist, die verbeurde sijn lijf en goet.

Dit dus verre van de oude Leydsche Schutters gezegd hebbende, zullen wy met weinige woorden spreeken van den tegenwoordigen stant der hedendaagsche Schutterye.

Schutters in het Jaar 1599. van vier Vaandelen op zes gebragt.

Alhoewel zedert de Beleegering der Stad Leyden, geschied in het Jaar 1574., de Schuttery verdeeld is geweest onder vier Vaandelen, hetwelk geduurd heeft tot het Jaar 1599., zoo is daar na, door den aanwas en vermeerdering van de Burgeren en Ingezeetenen dezer Stad, by die van de Gerechte goed gevonden en geresolveerd, dezelve te brengen onder zes Vaandelen, gelijk die nog tegenwoordig zijn. Alleen, daar in het Jaar 1618., ten tyde als binnen Leyden de Remonstrantsche oneenigheeden waaren, de verlaaten Schutteren den Eed, dien zy te dooren geweigerd hadden te doen, daar na, op 't advijs van zijn Excellentie Mauritz., Prince van Orangien, Hoogl. Mem., gedaan hadden, zoo zijn, om de meenigte der Schutteren, die op nieuw daar ingenoomen waren, dezelven gebragt onder negen Vaandelen, maar niet lang daar na weder gereduceerd en gebragt onder zes Vaandelen, ieder Vaandel bestaande uit acht Kwartieren, en ieder Kwartier uit drie Rotten, met alle de Officieren daar onder behoorende.

In 't Jaar 1618., voor kleinen tyd, onder negen Vaandelen.

Welke Persoonen Schutters moogen worden.

Welke en hoedaanige Persoonen in de Schuttery gekoozen moogen worden, wordt gezien in de 16. Burgerlyke Keure van het Jaar 1583., zijnde van dezen Inhoud:

Alle Inwoonderen van bequamen ouderdomme, te weten boven

ven de achtien, ende beneden de tsestig Iaeren, moghen oock inder Schutterye gestelt werden, soo wel als ghelijcke Poorters: in desen uytgesondert die volgende de Statuyten vande Vniversiteyt, vrydomme van de daghelicxsche ghesette dach ende nacht-wachten is vergont.

Schutters Eed.

De Schutteren / by de Capiteinen verkoozen zijnde / moeten aan handen van eenen der Burgermeesteren / welke by beurte in de vergadering presideert / doen dezen volgenden Eed:

Wy sweeren ende belooven den Burgemeesteren ende Regierders deser Stede alle assistentie, hulp ende bystant te doen, de selve, mitsgaders de Privilegien, gerechtigheden ende vryheden deser Stede te helpen defenderen ende beschermen, alle distructie, beroovinge, oproer ende commotie binnen deser Stede voorvallende, te beletten ende verhinderen.

Hoe die Schutters heden ten daage moeten gewaapend zyn.

En belangende hoe en op welke wyze / zoo wel de Officieren als de gemeene Schutteren / moeten gewaapend zijn / dit alles is begreepen in het 16. Artykel van de Ordonnantie / by die van den Gerechte gemaakt op het stuk van de Nacht-wachten / op den 17. October 1634. / die ik goed gevonden heb hier in te voegen / dewyl wy van te vooren van de Waapenen der oude Schutteren gesprooken hebben.

Vorder zullen alle die vander Schutterie, voorsien moeten wesen met 'tnagevolgende geweer ende Wapenen.

Eerst de Hooftmans ende Lieutenanten, elck een schootvry Corselet, met een Crop ende Casquet, ofte Morlioen.

De Vendrichs, Lieutenanten, Corporaels vande Adelborsten, Quartier-meesteren ende Wacht-meesteren, elck een schootvry Corselet, met een Crop, Bardisaen ofte Hellebarde, ende Morlioen.

De gene die op Spiessen sijn gestelt, elck een Rusting of harnasch, met een Crop ende Morlioen.

Ende de gene die op Musquetten zijn gestelt, een goede bruyckbare Musquet, Forquet ende Morlioen: alle ende elck een van de Schutteren boven 'tgunt voorsz. is, met een behoorlick ende bequaem Sijt-gheweer, op peyne vande ghene die daer van bevonden werde onversien, ten behouve vande Schutterye verbeuren zal twee guldens. Ende de gene die hier in te meermalen mocht breukich bevonden werden, gestraft te werden tot discretie vande Hooftmans.

Ende sullen boven dien de Schutten die op Musquetten gestelt

ſtelt zijn, of ſullen werden, gehouden ſijn in haer huys, ofte op voordeel te hebben, ten minſten een pont Boſ-poeders: ende vorder elk een half pont loots, ende een pont Lonten.

Waarin het Ampt van de Capiteinen beſtaat.

Belangende het Ampt en Offitie van de Capiteinen of Hoofdmannen, dit beſtaat principalijk hier in/ dat zy ſtellen en verkiezen alle de gemeene Schutteren en Officieren/ die tot het beſtuur en beleid van de Schuttery zijn behoorende/ het opzicht te hebben op de Nachtwachten/ dat een ieder behoorlijk te wacht koome met zijne waapenen/ en zijne Nacht wacht behoorlijk naarkoome/ dat de Ordonnantien naargekoomen en onderhouden worden/ en die dezelve overtreden volgens dezelve gecorrigeerd en gemulcteerd worden/ waar toe zy alle weeken/ des Dingsdags na den middag/ hunne Vergaadering houden/ geaſſiſteerd zijnde met eenen Secretaris/ om alle Reſolutien en Correctien aan te teekenen/ die ook den ontfang en de uitgaave van de Schutteren hebbende is/ en alle Jaaren uit naam van de Capiteinen daar van Reekening doen moeten/ aan een van de Burgermeeſteren en Scheepenmeeſteren. De Capiteinen moeten zorge draagen/ dat zy den onwilligen de boeten/ in welke zy gecondemneerd zijn/ door den Majoor of Wachtmeester, of zyne Ajuncten/ by parate Executie doen betaalen/ en eindelijk toe zien/ dat onder de Schutterye alles in goede Ordere gehouden worde.

Wat de last is des Secretaris van de Capiteinen.

Tot een beſluit zullen wy hier de naamen in voegen van de Capiteinen/ ſedert het Jaar 1580./ zijnde deeze volgende:

Op den 21. February 1580, is verſtaan by die van den Gerechte, dat Deeken en Hoofdmannen van de Schutterye alle Jaaren zouden worden vernieuwd, en zyn als doen verkoozen deze volgende Perſoonen, dewelke dien Dienſt waargenoomen hebben, in de Jaaren,

1580. 1581. 1582.

Deeken.

Andries Ians zoon Schot.

Hooftmannen.

Yſbrandt Dircx zoon Viſſcher.
Henrick Egbertſz.
Gillis van Heuſſen.
Tyman Vander Graft.

1583.

Deeken.

Yſbrandt Dircx zoon Viſſcher.

Hoofdmannen.

Tyman vander Graft.
Ian de Man Gerrits zoon.
Cornelis Huygens zoon Gael.
Adriaen Pieterſz. vande Werf.

1584.

1584.

Deeken.

Ysbrandt Dircx zoon Visscher.

Hoofdmannen.

Laurens Andries zoon van Zwaensiwijck.
Tyman vander Graft.
Adriaen Pietersz. vande Werf.
Ian Claesz. Roos.
Laurens Andries zoon van Zwaensiwijck, *op den 15. November tot Gouverneur van de Saeydraperie verkoozen zijnde, is in zijne plaets gestelt.*
Ian Willemsz. van Heemskerck.

Deeken. 1585.

Ysbrandt Dircx zoon Visscher.

Hoofdmannen.

Tyman vander Graft.
Ian Willemsz. Heemskerck.
Ioost Maertensz. van Sonnevelt.
Ian Claesz. Roos.

1586. 1587.

Deeken.

Ioncker Francoys van Lanscroon.

Hoofdmannen.

Ian VVillemsz. van Heemskerck.
Ian Claesz. Roos.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Dirck Iansz. vander Beeck.

1588. 1589.

Van dit Jaar af tot heden ten dage toe/ zijn 'er geene Deekens by die van den Gerechte gestelt/ maar die Dienst wordt nu waargenomen by de Heeren Burgermeesteren in der tijd/ by elk van hun namelyk eenen tijd van drie maanden.

Vranck Cornelisz. van Toorenvliedt.
Willem Paulsz. van Thoorenvliedt.
Dirck Iansz. vander Beeck.
Iasper van Banchem.

Willem Poulsz. van Thoorenvliedt.
Loth. Huygensz. Gael.
Ian Iansz. Baersdorp de jonge.
Iacob. van Leeuwen Danielsz. *is 1596. ghecomen in plaetse van Loth Huygensz. Gael.*

1590. 1591. 1592. 1593. 1594.

Dirck Iansz. vander Beeck.
Willem Poulsz. van Thoorenvliedt.
Vranck Cornelisz. van Thorenvliedt.
Willem Iacobsz. vander Heyde.
Loth Huygensz, Gael, *is in 't jaer 1592. gekomen in plaetse van Willem Jacobsz. van der Heyde.*

1595. 1596. 1597.

Dirck Iansz, vander Beeck.

1598.

Dirck Iansz. vander Beeck.
Willem Poulsz van Thoorenvliedt.
Ioost van Sonnevelt.
Frederijck Pauw Pietersz.

1599. 1600. 1601. 1602.

Volgens de Resolutie van de Heeren van den Gerechte/ is in het Jaar 1599. de Schutterye vermeerderd en gebracht onder zes Vaandels/ en zijn daar over Hoofdmans geweest:

Willem Poulsz. van Thoorenvliedt.
Ioost van Sonnevelt.
Frederijck Paauw Pietersz.
Symon Quyringsz. Gorter, *doch, deeze overleden zijnde, kwam in deszelfs plaets:*
Frans Duyst vander Werve.
Claes Gillisz. van Aeckeren.
Dirck Adriaensz. van Nierop.
Frans Adriaensz. Brouwer *in* 1602. *gekomen inde plaets van Frans Duyst vande Werve.*

1603. 1604.

Ioost van Sonnevelt.
Frederijck Pauw Pietersz.
Claes Gillisz. van Aeckeren.
Dirck Arentsz. van Nierop.
Frans Adriaensz. Brouwer.
Pieter Huygen du Boys.

1605. 1606. 1607.

Ioost van Sonnevelt.
Frederijck Pietersz. Pauw.
Iacob Mees zoon van Weesp, *in plaets van Dirck Adriaensz. Nierop.*
Claes Gillisz. van Aeckeren,
Pieter Huygen du Boys.
Willem Ysaacx zoon van Swanenburch, in plaets van Frans Adriaensz. van Leeuwen, die Schepen geworden was.
Adriaen Claesz. van Leeuwen, 1607. *gekomen in plaets van Frederijck Pauw, welke in December overleden was.*

1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614.

Ioost van Sonnevelt.
Claes Gillisz. van Aeckeren.
Pieter Huygen du Boys.
Iacob Meesz. van Weesp.
Willem van Swanenburch.
Adriaen Claesz. van Leeuwen.
Icob Iansz. van Assendelft, *in plaets van Swanenburch den* 15. *Augustus* 1612. *overleden zijnde.*

1615. 1616. 1617.

Claes Gillisz. van Aeckeren.
Pieter Huygen du Boys.
Iacob Meesz. van Weesp.
Adriaen Claesz. van Leeuwen.
Iacob Iansz. van Assendelft.
Adriaen Henricxsz. van Tetrode.
Steffen Claesz. Warmondt 1616. *in plaets van Assendelft.*
Iacob Adriaensz. Knotter 1617. *in plaets van Pieter Huygen du Boys.*

1618.

Claes Gillis zoon van Aeckeren.
Iacob Meesz. van Weesp.
Adriaen Claesz. van Leeuwen.
Adriaen Henricxs. van Tetrode.
Steffen van Warmondt.
Iacob Adriaensz. Knotter.

Also in dit Iaar eene groote oneenigheid onder de Schuttery ontstaan was/ over het weigeren van zeekeren Eed/ by de Heeren Burgermeesteren verzocht/ waar over alle dezelve/ zijnde een groot getal/ ja eenige honderden/ ontschutterd wierden/ en andere in hunne plaatse gesteld: zijn zy daar na/ den Eed doende/ wederom in de Schuttery gekoomen/ waarom die van den Gerechte goed gevonden hebben/ de Schuttery te brengen onder negen Vaandelen/ en hebben vervolgens/ op den 22. Augus-

gustus/ by de voorgaande zes Capiteinen gevoegd deeze drie volgenden

Harman van Brusterhuysen.
Robbrecht van Rossum.
Cornelis Adriaensz. Warmont.

1619.

Adriaen Claesz. van Leeuwen.
Steffen Claesz. Warmondt.

Harman van Brusterhuysen.
Ian Frederijcxsz. Gruyter.
Pieter Gerritsz. vander Speck.
Cornelis Willemsz. van Kerchem.
Iacob Iansz. van Tetrode.
Pieter Andriesz. van Vesaneveldt.
Dirck Lucasz. van Walbeeck.

Op den 27. December 1620. / zijn / by resolutie van die van den Gerechte / de negen Vaandelen wederom gereduceerd / en gebragt als van te vooren / op zes Vaandelen / en daar over tot Capiteinen gesteld:

Harman Brusterhuysen.
Ian Frederijcx zoon de Gruyter.
Pieter Gerritsz. vander Speck.
Cornelis Willemsz. van Kerchem.
Pieter Andriesz. van Vesanevelt.
Dirck Lucasz. van Walbeeck.

Ian Pietersz. vander Maersche.
Lenaert Gerritsz.
Ian Pietersz. de Haes.
Louris van Lantschot 1628. *in plaats van Ian de Haes.*
Iohan van Leeuwen 1630. *in plaets van Brusterbuysen.*

1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626.

Cornelis Willemsz. van Kerchem.
Pieter Andriesz. van Vesanevelt.
Dirc Lucasz. van Walbeeck.
Ian Frederijcxsz. de Gruyter, *den 15. February 1621. overleden zijnde, is op den 14. Maart in zijne plaetse gesteld*
Ian Jacobsz. van Banchem.
Cornelis Engelsz. van Gaesbeeck.
Claes vander Meer.
Ian Pietersz. vander Maersche 1623. *in plaets van Walbeeck.*
Harman Brusterhuysen 1625. *in plaets van vander Maersche.*

1627. 1628. 1629. 1630.

Cornelis Willemsz. van Kerchem.
Pieter Andriesz van Vesaneveldt.
Jan Iacobsz. van Banchem.

1631. 1632.

Cornelis Willemsz. van Kerchem.
Pieter Andriesz. van Vesanevelt.
Ian Pietersz. vander Maersche.
Laurens van Lantschot.
Cornelis Dircxsz. Block.
Mourijn Cornelisz. vander Aa.

1633. 1634.

Cornelis Willemsz. van Kerchem.
Pieter Andriesz. van Vesanevelt.
Laurens van Lantschot.
Cornelis Dircxsz. Block.
Iohan van Leeuwen.
Iohan Lucq Adriaens soon.
Adriaen Dircxsz. Bout, *in plaets van Lantschot, in January overleden.*
Dirck Lenaerts soon Keth, 1664. *in plaets van Cornelis Dircxs. Block.*

1635.

1635.

Cornelis Willemſz. van Kerchem.
Iohan van Leeuwen.
Iohan Lucq Adriaenſz.
Dirck Lenaertſz. Keth.
Meynaert Ianſz. van Aeckeren.
Pieter Iooſten ſoon Warmondt.

1636. tot 1641.

Cornelis Willemſz. van Kerchem.
Iohan van Leeuwen.
Pieter Iooſten zoon Warmondt.
Symon Matheus zoon Hoochboot.
Adriaen Claeſz. Rynenburch, *die 12. Iunij 1641. overleden.*
Cornelis Iacobſz. Leeuſvelt.
Iohan Lucq. Adriaenſz. 1638. *in plaetſe van Warmondt.*
Marcus Gilliſz. van Walwijc 1641. *in plaats van van Kerchem.*

ARTILLERIE-MEESTEREN.

Wat het Ampt van de Artillerie-meesteren is.

By die van den Gerechte worden alle Jaaren/ tegen nieuwe-jaar/ verkoozen en gesteld twee Artillerie-meesteren, die meest den tijd genoomen worden uit de afgegaane Capiteinen of Hooftmannen: Hun Ampt en Offitie is/ het opzigt te hebben op de Ammunitien en Waapenen/ dienende ten Oorloge/ of tot bewaaring van de Stad Leyden en de Ingezeetenen van dezelve: dat die in tijd van nood of Burgerlyke oneenigheeden/ moogen van alles voorzien en gestoffeerd weezen: als mede/ zoo ten dienste van den Lande/ eenige Compagnien/ het zy Burgers of Waardgelders aangenoomen worden/ dezelve behoorlijk te moogen waapenen/ en van Bospoeder/ Lood en Lonten te voorzien/ waartoe de Stad Leyden in haar Magazijn genoegsaam is verzorgd: ook zorge te draagen/ dat alle dezelve waapenen wel en behoorlijk schoon gemaakt en onderhouden worden: in 't kort/ om alles te doen/ wat tot hun ampt is behoorende/ zijn zy gehouden van hunnen ontfang uit handen van de Thesauriers dezer Stad en de uitgaave van dien alle Jaaren hunne Reekeninge te doen/ en die over te leeveren ter Reekenkaamer in handen van de Bovermeesteren deezer Stad/ om by dezelve gehoord en geslooten te worden.

Zyn gehouden Reekening te doen.

Sedert het Jaar 1580./ is dit Ampt bediend by de volgende Persoonen/ tot het Jaar 1641. toe.

Naamen van de Artillerie-meesteren; ſedert het Jaar 1580. tot het Jaar 1641. 1580. tot 1587.

Willem Poulſz. van Thorenvliet en Dirc Ianſz. uit den Hage, gezegt van Potterlo.

1588.

1588.
Dirc Iansz. van Potterlo.
Ian Ysnoutsz. van der Nesse.

1589. tot 1602.
Dirc Iansz. van Potterlo.
Ian Claesz. Roos.

1603. tot 1614.
Dirc Iansz. van Potterlo.
Willem Poulz. van Thorenvliedt.

1615. 1616.
Dirc Iansz. van Potterlo.
Willem Iacobsz. Hey.

1617. 1618. 1619.
Willem Iacobsz. Hey.
Pieter Huygen du Boys.

1620.
Willem Iacobsz. Hey.
Steffen Claesz. Warmondt.

1621. 1622. 1633. 1624.
Steffen Warmondt Claesz.
Harman Brusterhuysen.

1625. 1726. 1627.
Steffen Claesz. Warmondt.
Ian Pietersz. vander Maersche.

1628. tot 1632.
Ian Pietersz. vander Maarsche.
Adriaen Claesz. van Leeuwen.

1633. 1634.
Ian Pietersz. vander Maersche.
Mourijn Cornelisz. vander Aa.

1635.
Pieter Andriesz. van Vesanevelt.
Adriaen Dircxsz. Bout.

1636. 1637.
Adriaen Dircxsz. Bout.
Dirc Lenaertsz. Keth.

1638. 1639.
Adriaen Dircxsz. Bout.
Pieter Iooften zoon Warmondt.

1640.
Adriaen Dircxsz. Bout.
Dirc Lucasz. Walbeeck.

1641.
Adriaen Dircxsz. Bont.
Cornelis Willemsz. van Kerchem.

KERK-MEESTEREN.

Tot het opzichte op de drie Hoofdkerken der Stad Leyden/ mogen mede/ ten tyde als vooren/ by die van den Gerechte gestelt en verkoozen vier Persoonen/ het zy uit gebooren Poorteren/ of anderen/ die zeven Jaaren Poorters geweest zijn/ achtervolgens zeekere oude Keure/ gemaakt by Schout en Schepenen/ in het Jaar 1351. op Sint Ian Baptisten dag, en geconfirmeerd by Hartog Willem van Beyeren, Graaf van Holland/ in hetzelfde Jaar/ zijnde van dezen Inhoud: Welke Persoonen Kerk-meesters mogen zyn.

In den eersten dat niemant Schout noch Schepene, noch Raedt vander Stede, noch Kerckmeesters, noch Gasthuys-meesters of Meesters vanden Heyligen Geest, wesen en sel, hy en hebbe Poorter geweest seven Iaer lanck, ende bewonde hem iement eenich ambocht te antieren, hy en hadde so lange ende stadelicken ende kennelick Poorter gheweest, die verbeurde tien pont ende zijn Poort-recht.

Officie van de Kerkmeesteren.

Het Ampt en Officie van de Kerk-meesteren bestaat in het Opzicht en die Regeeringe van de Kerkelyke goederen/ bestaande in Landen/ Huizen/ Renten/ Pachten/ het inkoomen van de Graaven/ het Begraaven van de Dooden/ en 't geen daar van is dependeerende: mitsgaders van 't veilen en verkoopen/ van de achtien stuivers op iedere hondert gulden/ van het veilen en verkoopen van alle de onroerende goederen/ binnen Leyden en de vrydomme van dien geleegen/ dewelke/ by aanplakking van Biljetten/ openbaarlijk by zeekere Voorwaarden opgeveild worden/ met welk Inkoomen zy gehouden zijn/ voor zoo veel het zelve doenlijk is/ de drie Hoofdkerken met den gevolge van dien te onderhouden/ in goede en noodzaakelyke reparatien/ op dat dezelve door kwaade toezicht niet koomen te vervallen of te vergaan: van welke administratien zy gehouden zijn/ behoorlyke Reekeninge/ Bewijs en Reliqua te doen/ dewelke in oude tyden/ zoo ik bevinde in de Keuren dezer Stad/ omtrent het Jaar 1400./ by hun gedaan wierdt voor den Cureyt, twee Scheepenen, en eenige Ingezeetenen uit de Parochien van dezelve Kerken. De woorden van deze Keure zijn van den volgenden Inhoud:

Voor wie zy in oude tyden gereekent hebben.

Keure van het Jaar 1403. dien aangaande.

Item zo zullen voirtaen die Goodshuys-meesteren, ende die Sang-meesteren, alle jair hair Reeckeninge doen binnen xij weecken na dat sy ofgeset zijn, elck inden sijnen tsy inder Kercken of inden Gast-huyse voor die Cureyt, ende voor twee Schepen of meer, ende voort voor sommige buyren vande Parochy.

En achtervolgens de Keuren dezer Stad van het Jaar 1547./ wordt hun gelast/ dezelve te doen voor zodanige Persoonen/ als zy die van den Gerechte daar toe gecommitteerd zouden worden: gelijk uit de Keure/ hier ingevoegd te zien is.

Item zullen voortaen alle Kerck-meesteren Gasthuys-meesteren, Heylige-geest-meesteren, Gerijde meesteren, Huyssittenmeesteren, ende diergelijcke Diensten bedienende, alle Jaars Re-

Rekeninge doen binnen een maent, na zy vande Burghemeesteren daer toe vermaent sullen worden, van heuren ontfange ende uytgeve voor sulcke Persoonen als by die van de Gerechte daer toe geordonneert sallen worden.

Mitsgaders een andere Keure van het Jaar 1547.

Maar by de laatste gebruikte Keuren / van het Jaar 1583. / wordt hun gelast / op zeekere Boetens / die alle Jaaren te moeten doen / aan handen van de Royeermeesteren deezer Stad / gelijk gezien wordt by de elfde Keure / zijnde van den volgenden Inhoud:

Dat voorts de Meesteren van alle Aelmoeshuysen, oock Kercmeesteren alle jaeren binnen ses weecken, na dat 'tJaer omghecomen sal wesen, 'tsy de selve inden Dienst gebleven, of daer van verlaten zijn, voor de ordinarise Royeermeesteren deser Stede, onvermaent sullen comen Reeckenen, by vertooch van haere Blaffaerden, Registeren ende andere principale bewijsen op pene van elck tien stuyvers sdaechs, uyt haer eygen beursen te verbeuren, ten behouve van de plaets als vooren, ende langer dan een maent ghebreeckich blijvende arbitralicken te werden gecorrigeert.

En ten laatste by de Keure van het Jaar 1583.

Niet tegenstaande alle deeze drie Keuren / hebben dezelve Kerk-meesteren, nu veele Jaaren aan den anderen hunne Rekeningen alleen by zich zelven gedaan en gesloten / zonder kennisse van iemand anders; gelijk zulks mede by de andere Godshuizen gedaan wordt.

Wordt niet waargekoomen.

Het Ampt van de Kerkmeesteren is / sedert het Jaar 1532. / bediend en waargenoomen by de volgende Persoonen:

1532 Dirck Ottensz. Waerdeyn.
Willem Iacobs zoon.
Cornelis Ponssen.
Adriaen Gerijtsz Gool, inde plaets van Dirc Ottenszoon.
Ian Claes zoon
1539 Willem Aelbrechtsz.
Claes Adriaens zoon.
Claes Alewijnsz.
Iacob vander Does. *welke Schepen geworden zijnde, is in zijn plaets gekomen* Gerijt Beuckelsz. Buytewech.
1540 Ian Paets Bouwensz.
Willem Aelbersz.
Mr. Frans Adriaenszoon.
Vincent van Lockhorst.
Ian Paedts. *overleden, en in zyn plaats* Mees Garbrantsz.
1543 Gerrit Beuckelsz. Buytewech.
Claes Adriaens zoon.
Claes Alewijns soon.
Willem Aelberts soon.
1544 Claes Adriaens soon.
Ionge Dirc Ian Reyers zoon.
Willem Aelbrechts soon.
Claes Alewijn Claes soon.
1546 Frans Gerritsz. Gool.
Ionge Dirc Ian Reyers soon.
Willem Aelberts soen.
Claes Alewijns soon.

1547 Gerrit Ian Gerritsz. *welke Scheepen geworden zijnde, is in zyn plaets gekomen* Claes Adriaens soon.
Cornelis Paets.
Mr Claes de Wilde.
Iacob Iansz. vander Graft.
1548 Frans Gerritsz. Gool.
Willem Aelbrechts soon.
Willem Iacob Willemsz.
Oude Mees Garbrants soon.
1558 Arent Gerrits soon
Willem van Boshuysen.
Dirc Willems soon.
Adriaen Gerrits zoon.
1561 Gerrit Beuckelsz. Buytewech.
Symon Ian Reyers zoon.
Cornelis Huygensz.
Ioost van Sonnevelt.
1568 Arent Gerrit Ewoutsz.
Dirc Iacobsz. Gorter.
Huych Claesz. Gael.
Ian Adriaens soon.
1569 Gerrit Beuckelsz. Buytenwech.
Pieter Huygens soon.
Ioost Volbrechts zoon.
Gerrit Spinters zoon.
1572 Garbrant Symons zoon.
Willem Bouwensz.
Claes Huygens soon.
Willem Willemsz. Ouwelant.
1575 Pauls van Toornvliet Willemsz.
Iacob Allertsz. de Haes.
Allert Willemsz. van Sassenhem.
Bouwen Iansz. Keyser.
1576 Pouls van Toornvliet
Bouwen Iansz. Keyser.
Allert Willemsz. van Sassenhem.
Hobbe Florisz. Goutsmidt.
1577 Pieter Pieter Ioris soon, Superintendent.
Allert Will. van Heemskerck.
Bouwen Iansz. Keyser.
Hobbe Floris soon.
Iacob Anthonisz. Houtcoper.
1578 Pieter Pieter Ioris soon, Superintendent.
Allert Willemsz.
Bouwen Iansz. Keyser.
Hobbe Floris zoon.
Iacob Anthonisz. Houtcooper.
1679 Allert Willemsz. van Sassenheim.
Bouwen Iansz. Keyser.
Hobbe Floris soon.
Iacob Anthonisz. Houtcooper.
1580 Allert Will. van Heemskerck.
Iacob Anthonis soon.
Ian Lucasz. van Wassenaer.
Ian Iansz. van Baersdorp.
1581 Allert Will. van Heemskerck.
Hobbe Floris soon
Iacob Anthonis soon.
Claes Willemsz. Warmondt.
1582 Hobbe Floris soon.
Iacob Anthonis soon.
Gijsbert Dircxsz. Gool.
Dirc Iacobsz. vander Graft.
1583 Hobbe Floris soon.
Bouwen Iansz. Keyser.
Iacob Anthonis soon
Dirc Iacobsz. vander Graft.
1584 Bouwen Iansz. Keyser.
Iacob Anthonis soon.
Cornelis Claes Lambertsz.
Willem Govertsz. vander Aar.
1585. tot 1589. dezelven.
1590. 1591. 1592. Pieter Pieter Iorisz. van Cortevelt.
Iacob Anthonis soon.
Cornelis Claes Lambertsz.
Willem Govertsz. vander Aar.
1593 Iacob Willemsz. vander Burch.
Iacob Anthonis soon.
Willem Govertsz. vander Aar.
Andries Corn. van Toornvliet.
1594 Pieter Pieter Iorisz. Cortevelt.
Willem Govertsz. vander Aar.
Andries Cornelisz. Torenvliet.
Willem Cornelisz. Tybout.
1595 Iacob Anthonis zoon.
Willem Govertsz vander Aar.
Andries Cornelisz. Torenvliet.
Willem Cornelisz. Tybault.

1596

1596. 1597. Iacob Anthonis zoon.
Willem Govertsz. vander Aar.
Willem Cornelisz. Tybout.
Lambrecht Claes Lambertsz.
1598. 1599. 1600. 1601. en 1602.
Iacob Anthonis soon.
Willem Govertsz. vander Aar.
Lambert Claes Lambertsz
Cornelis Paedts Pieters soon.
1603 Willem Govertsz. vander Aar.
Lambert Claes Lambertsz.
Cornelis Paedts Pieters zoon.
Iacob Cornelisz. Coorncoper.
1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609.
Lambert Claes Lambertsz.
Cornelis Paedts Pietersz.
Iacob Cornelisz. Coorncoper.
Ewout Dircxsz. van sGravesant.
1610. 1611. Cornelisz. Pieters Paets.
Iacob Cornelisz. Coorncoper.
Ewout Dircxsz. s'Gravesande.
Cornelis Claesz. van Noort.
1612. 1613. 1614. 1615. en 1616.
Cornelis Paedts Pietersz.
Iacob Cornelis Coorncoper.
Cornelis Claesz. van Noort.
Bartholomees Willemsz. Houtcooper.
1617. 1618. Iacob Cornelis soon Leeufvelt.
Cornelis Claesz. van Noort.
Bartholomees Willemsz. Houtcooper.
Iacob Willemsz. Verboom.
1619 Cornelis Claesz. van Noort.
Bartholomees Willemsz.
Henric Egbertsz. vander Hal.
Cornelis Adriaensz. Warmont.
1620 Cornelis Claesz. van Noort.
Bartholomees Willemsz.
Henrix Egbertsz. vander Hal.
Cornelis Henricxsz. van Dorp.
1621. 1622. Bartholemees Willemssoon van Assendelft.
Henric Egbertsz. vander Hal.
Cornelis Henricxsz. van Dorp.
Pieter Gerritsz. Speck.
1623 1624. 1625. 1626. en 1627.
Henric Egbertsz. vander Hal.
Cornelis Henricxsz. van Dorp.
Pieter Gerritsz. Speck.
Gerrit Everts zoon Roos.
1628 Cornelis Henricxsz. van Dorp.
Gerrit Evertsz. Roos.
Frans Adriaensz van Leeuwen *welke Weesmeester geworden zynde, is in zyn plaats gekoomen* Andries Henricxsz. Clouck.
1629. 1630. 1631. Gerrit Everts soon Roos.
Ian Pietersz. de Haes.
Andries Henricxsz. Clouck.
Dirc Lucasz. Walbeeck.
1632. 1633. 1634. Corn van Dorp.
Gerrit Evertsz. Roos.
Ian Pietersz. de Haes.
Andries Henricxsz. Clouck.
1635 Cornelis van Dorp.
Gerrit Evertsz Roos.
Jan Pietersz. de Haes.
Andries Henricxsz. Clouck.
Gerrit Evertsz. Roos, en Ian de Haes *overleden zijnde, zijn in hunne plaatsen gekoomen.*
Iacob Iansz. vanden Berch.
Arent Dircxsz. Cortenbosch.
1636. 1637. 1638. Cornelis Heynricxsz. van Dorp.
Andries Henricxsz. Clouck.
Iacob Iansz. vanden Berch.
Arent van Cortenbosch.
1639 Cornelis van Dorp.
Iacob Iansz. vanden Berch.
Arent Dirxsz. van Cortenbosch.
Pieter Joosten Warmont.
1640 Cornelis van Dorp.
Arent van Cortenbosch.
Gerijt Matheeusz. Tollenaer.
Gerijt Bontius.
1641 Arent Dircxsz Cortenbosch.
Gerijt Matheusz. Tollenaer.
Gerijt Bontius.
Mathijs Willemsz. van Tol.

GASTHUIS VADERS EN MOEDERS.

By wie, en wanneer de Gasthuis-Meesteren gekoozen worden.

Over het opzicht en de Regeeringe van het Sint Catharynen Gasthuis, mitsgaders het Huis voor Kranksinnige Persoonen/ en over het Sint Elisabethen Gasthuis, te samen gevoegd met de Leproosen of Melaatschen, worden mede/ alle Jaaren/ tegen het Nieuwe Jaar/ onder de verkiezing van de smalle Diensten/ by de Heeren van den Gerechte gesteld en verkoozen vyf Vaders en vijf Moeders: welke Vaders/ die mede geboore Poorters of sedert zeven Jaaren Poorters geweest moeten zijn/ volgens de voorgaande Privilegie en Keuren/ hebben het opzicht en administratie over de goederen/ en het inkoomen van dezelve huizen/ het zy van Landen/ Huizen/ Renten/ Pachten/ als anderszins/ hoe die mogen genoemd zyn/ om die te besteeden ten meesten oirbaar en onderhoud van de oude/ arme/ zieke en gebrekkelyke Persoonen in die Huizen woonende/ en andere noodzaakelijkheden van dezelve Huizen en Gebouwen/ waar van zy mede/ gelijk van de Kerkmeesteren is gezegd/ aan handen van de Burgermeesteren deezer Stad/ jaarlijks hunne Reekeninge gehouden zijn te doen/ alhoewel zulks mede niet geschiedt.

Hun last en opzicht.

Last van de Moeders.

Der Moeders last en bevel is te zorgen/ dat de Inwooneren van deeze Huizen daagelijks voorzien worden met hunne portien van eeten en drinken/ nutsgaders van Kleederen/ zo van Linnen als van Wollen/ met het geene daar toe is behoorende: waar toe haar van de Vaderen of Gasthuis meesteren geld uitgereikt en verstrekt wordt. Belangende het inneemen of het inkoomen van de oude of zieke Persoonen/ dat geschiedt alleen by de Vaders/ welke alleen zoodaanige Persoonen inneemen/ als zy bevinden zulks allermeest van noode te hebben. Tot een besluit zullen wy hier ten eerste byvoegen de naamen van de Manspersoonen/ die het St. Catharynen Gasthuis bediend hebben/ met den aanvang van het Jaar 1570. tot het Jaar 1641. En zijn deze volgende:

1570 Adriaen Dirc Ottensz.
Cornelis vander Hooch.
Dirc Iacobsz. Uytgeest.
Reynier Iacobsz.
Pieter Iacobs zoon de Haes.

1571 Ioost Iacobs soon.
Dirc Iacobsz. van Uytgeest.
Jan Gerritsz. Buytewech.
Pieter Iacobsz. de Haes.
Ian Iansz. Brouwer.

1572 Ioost Iacobsz.
Pieter Iacobsz. de Haes.
Ian Iansz. Brouwer.
Ian Adriaensz de Wilde.
Iacob Thomas soon.

1573 Pieter Iacobsz. de Haes.
Iacob Thomasz.
Pieter Ioosten Wantsnijder, obiit.
Cornelis Dircxsz. Gool, obiit.
Adriaen Iansz. Knotter.

Dirc Dircxfz. Steen, in plaats van
Cornelis Dircxfz. Gool, en Ioost
Iacobfz. voor Pieter Ioosten.
1574 Ioost Iacobfz.
Iacob Thomas foon.
Adriaen Ianfz. Knotter.
Dirc Dircxfz. Steen.
Gijfbert Henricx foon.
1575 Ioost Iacobfz.
Iacob Thomas foon.
Ian Ianfz. Brouwer.
Gijfbert Heynricxfz.
Ian Corffen.
1576 Ioost Iacobfz.
Iacob Thomas foon.
Ian Corffen.
Ian Gijfberts foon.
Gijfbert Dircxf. Gool.
1577 Ioost Iacobfz.
Iacob Thomafz.
Ian Gijfberts foon.
Gijfbert Dirzxfz. Gool.
Ian Paedts van Santhorst Corn. z.
1578 Ioost Iacobfz.
Iacob Thomas foon.
Gijfbert Dircxfz. Gool.
Ian Paedts van Santhorst.
Pieter Oom Pieters foon.
1579 Ioost Iacobs foon.
Iacob Thomas foon.
Ian Gijfberts foon.
Gijfbert Dircxfz Gool.
Ian Paedts van Santhorst.
1580 Ioost Iacobfz.
Iacob Thomafz.
Ian Gerritfz. Buytewech.
Gijfbert Dircxfz. Gool.
Ian Paedts van Santhorst.
1581 Ioost Iacobfz.
Iacob Thomafz.
Ian Gysberts zoon.
Ian Paedt van Santhorst.
Andries Schot.
1582 Willem Ianfz. van Heemskerc.
Ioost Iacobfz.
Iacob Thomafz.
Ian Gijfberfz.
Ian Paedts van Santhorst.
1583 Ioost Iacobs zoon.
Gijfbert Dircxfz Gool.
Ian Paedts van Santhorst.
Cornelis Willemfz Botercoper.
Claes van Heuffen Steffenfz.
1584 Ian Gijfbertfz. Coorncooper.
Gijfbert Dircxfz Gool.
Ian Paedts van Santhorst.
Cornelis Willemfz. Botercoper.
Claes Willemfz. Warmont.
1585 Ian Gijfbertfz.
Gijfbert Dircxfz. Gool.
Iacob Allertfz. de Haes.
Claes Adriaenfz. Brouwer.
Mr. Vranc Duyc de Iode.
1586 Ian Gijfbertfz.
Claes Adriaenfz.
Cornelis Gerritfz. de Haes.
Andries Iacobs foon.
Sander Aelbrechts foon.
1587 Ian Gijfberts foon.
Cornelis Gerritfz. de Haes.
Sander Aelbertfz.
Ian Ianfz. van Baerfdorp.
Ian Lucafz. van Waffenaer.
1588 Ian Gijfberts zoon.
Iacob Allertfz. de Haes.
Sander Aelbertfz.
Philips Lantfchot.
Aernout Duyc de Iode.
1589 Ian Gijfbertfz.
Cornelis Gerritfz. de Haes.
Sander Aelbertfz.
Philips Lantfchot.
Aernout Duyc de Iode.
1590 Ian Gijfbertfz.
Cornelis Gerritfz de Haes.
Sander Aelbertfz.
Aernout Duyc de Iode.
Gerrit Oom Claefz.
1591 Ian Gijfberts foon.
Cornelis Gerritfz. de Haes.
Sander Aelbertfz.
Gerrit Oom Claefz.
Lambert Iacobs foon.
1592 Cornelis Gerritfz. de Haes.

San-

Sander Aelbertsz.
Gerrit Oom Claes soon.
Lambert Iacobsz.
1593 Cornelis Gerritsz. de Haes.
Sander Aelbertsz.
Philips Lantschot.
Gerrit Oom Claes soon.
Gerrit Lenaertsz. Schoemaker.
1594 Sander Aelbertsz.
Philips Lantschot.
Gerrit Oom Claesz.
Lambert Iacobsz.
Gerrit Lenaerts soon.
1595 Sander Aelbertsz.
Gerrit Oom Claesz.
Lambert Iacobsz.
Gerrit Lenaerts zoon.
1596 Sander Aelbertsz.
Philips Lantschot.
Gerijt Oom Claessz.
Lambert Iacobsz.
Gerrit Lenaerts soon.
1597 Lambert Iacobs soon.
Dirck Gerritsz. van Hogeveen.
Gerrit Lenaertsz.
Pieter Adriaensz. vander Werf.
Ian Marcussz. van Ypre.
1598 Gerrit Lenaertsz.
Dirck Gerritsz. Hogeveen.
Pieter Adriaensz. vander Werf.
Ian Marcus soon van Ypre.
Iacob Dircsz. van Reygersberch.
1599 Gerrit Lenaerts zoon.
Dirc Gerritsz. Hogeveen
Ian Marcus soon van Ypre.
Iacob Dircsz van Reygersberch,
Willem de Milde Iacobs soon
1600 Gerrit Lenaerts zoon.
Dirck Gerritsz. Hogeveen.
Willem de Milde Iacobs soon.
Jan Jans van Baersdorp de Ionge.
Tyman vander Graft Jans soon.
1601 Gerrit Lenaerts soon.
Willem de Milde.
Adriaen Mourijns soon.
Henrick Pietersz. van Goten.
Mr. Cornelis Knotter.
1602 Gerrit Oom Claesz.
Willem de Milde.
Adriaen Mourijnsz. Grebber.
Henrick Pietersz. van Gooten.
Iacob Paets.
1603 Gerrit Oom Claes soon.
Willem de Milde.
Adriaen Mourijns soon.
Henrick Pietersz. van Gooten.
Ian Claes soon Roos.
1604 Gerrit Oom Claesz.
Willem de Milde,
Ian Jans soon van Baersdorp de Ionge.
Pieter Henricxsz. van Goten,
Ian Claesz. Roos.
1605 Willem de Milde.
Henric Pietersz. van Gooten,
Ian Claes soon Roos,
Isbrand Pietersz. de Bye,
Pieter Arentsz Deyman.
1606 Willem de Milde.
Henrick Pietersz van Goten.
Ian Claes soon Roos.
Pieter Arentsz. Deyman,
Andries Iaspersz. Vesanevelt.
1607 Willem de Milde.
Henrick Pietersz. van Gooten,
Ian Claes soon Roos.
Andries Iaspersz. Vesanevelt.
Ian Dircxsz. van Montfoort.
1608 Willem de Milde.
Henrick Pietersz. van Goten.
Mr. Cornelis Knotter.
Ian Claesz. Roos.
Ian Dircxsz. Montfoort.
1609 Willem de Milde.
Mr. Cornelis Knotter.
Henrick Pietersz. van Gooten.
Ian Claesz. Roos, obiit.
Ian van Montfoort.
Ian Dirck Iaspersz,
1610 Willem de Milde.
Pieter Arentsz. Deyman.
Mr. Cornelis Knotter.
Ian Dircsz. van Vesanevelt.
Cornelis Willemsz. Warmont.
1611 Claes Adriaens soon Brouwer.

Ian

Mr. Cornelis Knotter.
Ian Dircxsz. van Vesanevelt.
Steffen van Heussen.
Henrick Egbertsz. vander Hal.
1612 Claes Adriaens soon.
Mr. Cornelis Knotter, obiit.
Ian Dircxsz. Vesanevelt.
Steffen van Heussen.
Henrick Egbertsz. vander Hal.
Dr. Cornelis van Weesp.
1613 Steffen van Heussen.
Henrick Egbertsz. vander Hal.
Dr. Cornelis van Weesp
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Evert Harmansz.
1614 Ian Iansz van Baersdorp, obiit.
Steffen van Heussen.
Henrick Egbertsz vander Hal.
Dr. Cornelis van Weesp.
Evert Harmansz.
Willem Claesz. Warmont.
1615 Steffen van Heussen.
Dr. Cornelis Weesp.
Evert Harmans soon.
Willem van Warmont.
Ian Cornelissz. van Leeusvelt.
1616 Henrick Egbertsz. vander Hal.
Steffen van Heussen.
Evert Harmansz.
Ian Cornelisz. van Leeusvelt.
Garbrant Knotter.
1617. 1618. 1619. Steffen van Heussen.
Ian Ysnoutsz. vander Nesse.
Evert Harmansz.
Ian Cornelisz. van Leeusvelt.
Garbrant Knotter.
1620. tot 1624. Steffen van Heussen.
Evert Harmansz.
Ian Cornelisz. van Leeusvelt.
Robbrecht van Rossum.
Dirck Schaeck.
1625. 1626. Steffen van Heussen.
Evert Harmansz.
Ian Cornelisz. van Leeusvelt.
Ian Poulsz. van Coolhoven.
Mr. Hieronymus de Backere.
1627. 1628. Steffen van Heussen.
Evert Harmansz.
Ian Cornelisz. van Leeusvelt.
Ian Poulsz. van Coolhoven.
Mr Hieronymus de Backere.
1629. 1630. Steffen van Heussen.
Ian Cornelisz. van Leeusvelt.
Robbrecht van Rossum.
Ian Poulsz. van Coolhoven.
Mr. Hieronymus de Backere.
1631 Steffen van Heussen, obiit.
Ian Cornelisz. van Leeusvelt.
Ian Poulsz. van Coolhoven.
Mr. Hieronymus de Backere.
Iohan van Lantschot.
Claes van Leeuwen Iacobsz.
1632 Ian Cornelisz. van Leeusvelt.
Ian Poulsz. van Coolhoven.
Mr. Hieronymus de Backere.
Ian van Lantschot.
Claes van Leeuwen Iacobsz.
1633. 1634. Ian Cornelis soon van Leeusvelt.
Ian Poulsz van Coolhoven.
Mr. Hieronymus de Backere.
Ian van Lantschot.
Claes van Leeuwen Iacobsz.
1635 Ian Cornelisz. van Leeusvelt.
Ian Pouls van Coolhoven, obiit.
Iohan van Lantschot.
Niclaes van Leeuwen Iacobsz.
Pieter Andriesz. van Vesanevelt, in placts van Coolhoven,
Gerrit Evertsz. Roos, obiit, in zijn plaets
Mr. Clement van Baersdorp.
Vesanevelt *Scheepen geworden zynde, is in zyn plaats gekomen:*
Adriaen Claesz. Leeuwen.
1636 Mr. Clement van Baersdorp.
Jan Cornelisz. van Leeusvelt.
Iohan van Lantschot.
Niclaes van Leeuwen.
Adriaen Claesz. van Leeuwen.
1637 Mr. Clement van Baersdorp.
Ian Cornelisz. van Leeusvelt.
Ian van Lantschot.

Niclaes van Leeuwen Iacobsz.
Adriaen Claesz. van Leeuwen, in plaetse van Baersdorp.
Pieter Andriesz. van Vesanevelt, in plaats van Lantschot,
Meynaert Iansz. van Aeckeren.
1638. 1639 Ian Cornelis soon van Leeusvelt. obiit 1639.
Nicolaes van Leeuwen Iacobsz.
Adriaen Claesz. van Leeuwen.
Meynaert Iansz. van Aeckeren.
Harman Adriaens soon.
1640. 1641. Nicolaes van Leeuwen Iacobsz.
Adriaen Claesz. van Leeuwen.
Meynaert Iansz. van Aeckeren.
Harman Adriaens soon.
Pieter Heynricxsz. van Goten.

Naamen van de Regenten van Sint Elizabeths Gasthuys, geunieerd met de Leproosen, zedert het Jaar 1552. tot 1641.,

1552. 1553. en 1554. Ian Claesz. Houtcoper.
Pons Dircxsz. Wielmaecker.
Cornelis Iansz. Bouman.
Iacob Iansz. Vergraft.
1555. 1556. Allert Iacobsz. de Haes.
Huych Willemsz. Brouwer.
Willem Reyersz Brouwer.
Mathijs Iansz. Bouman.
1557. 1558. Allert Iacobsz. de Haes.
Huych Willemsz.
Mathijs Ians soon.
Hieronymus Martinus soon.
1559. 1560. Allert Iacobsz. de Haes.
Huych Willemsz.
Mathijs Ians soon.
Claes Arentsz. Goutsmidt.
1561. 1562. Allert Iacobsz. de Haes.
Hvych Willemsz
Mathijs Iansz. Bouman.
Pieter Iansz. Houtcoper.
1563 Ian Claesz. Houtcooper.
Mr. Reyer Ians soon.
Quyrijn Claesz. Osseweyer.
Henricx Florisz. van Wassenaer.
1564 Ian Claesz. Houtcooper.
Mr. Reyer Ians soon.
Cornelis Ians soon.
Henric Floris soon.
1565. 1566. 1567. 1568. Ian Claesz. Houtcooper.
Cornelis Ians soon.
Ian Vroessen soon.
Claes Ians soon.
1569. 1570. Mathijs Iansz. Bouman.
Gerrit van Dam Arentsz.
Ian Gerritsz. van Leyderdorp.
Iacob Thomas soon.
1571 Ian Claesz. Houtcooper.
Adriaen Gerritsz. Coman.
Gerrit Iansz. Verwer.
Mees Alewijnsz.
1572 Cornelis van Noorde Iacobsz.
Claes Iansz. de Goede.
Gerrit van Dam Arentsz.
Cornelis Claes Lambertsz.
1573 Ian Claesz. Houtcooper.
Ian Claesz. Pannebacker.
Gerrit Iansz. de Munt.
Reyer Adams soon.
1574 Ian Claesz. Houtcooper.
Leendert Philipsz. Schoemaker.
Dirc van Kessel.
Ian Claesz. Pannebacker.
1575 Cornelis Claes Lambertsz.
Oliphier Philips soon.
Henric Willemsz.
Andries van Thorenvliet Cornelisz.
1576 Pieter Henricxsz. Wassenaer.
Adriaen Gerritsz. Coman.
Leendert Willemsz.
Cornelis Iansz. Bouman.

1577 Klaes Huygensz. Gael.
Leendert Willemsz.
Frans Iansz. Brouwer.
Cornelis Iansz Houtcooper.
1578. 1579. Claes Adriaensz. Brouwer.
Leendert Willemsz.
Mr. Symon Ians soon.
Cornelis Iansz. Houtcooper.
1580 Iacob Willemsz. vander Burch.
Lenaert Willlemsz.
Mr. Symon Ians soon.
Cornelis Iansz Houtcoper.
1581 Ian Iansz. Baersdorp.
Jan Gerritsz. Buytenwech.
Reyer Iacobsz.
Isaac Claesz. Schilder.
Cornelis Ian Fransz.
Cornelis Iansz. Houtcooper.
1528 Ian Iansz. Baersdorp.
Ian Gerritsz. Buytewech.
Pieter Henricxsz. van Wassenaer.
Iacob Allertsz. de Haes.
Cornelis Frans soon.
Cornelis Iansz. Houtcooper.
1583. 1584. Pieter Pieter Iorisz.
Cornelis Gerritsz. de Haes.
Cornelis Ian Fransz.
Cornelis Iansz. Houtcooper.
Claes Govertsz. Verwer.
1585. 1586. 1587. 1488. Cornelis Iansz. Houtcooper,
Lenaert Willemsz.
Claes Govers soon.
Hobbe Florisz.
Ian. Ysboutsz. Brouwer.
1589. 1590. Cornelis Iansz. Houtcooper.
Claes Govertsz. vander Aar.
Leendert Willemsz.
Claes Gysbertsz. van Dorp.
Jonge Adriaen Willemsz. Warmondt.
1591. 1592. 1593. Cornelis Iansz.
Jonge Adriaen Willemsz. Warmondt.
Claas Gijsbertz. van Dorp.
Adriaen Gerritsz. Coman.
Gerrit Leendertsz. Schoemaker.
1594. 1595. Willem Jacobs soon de Milde.
Frans Adriaensz. Brouwer.
Adriaen Gerritsz. Coman.
Cornelis Jansz. Houtcoper.
Ysbrant Pieters soon.
Adriaen Willemsz. Warmont.
1596 Adriaen Gerritsz.
Frans Adriaensz. Brouwer.
Cornelis Iansz. Houtcoper.
Ysbrandt Pietersz. de Bye.
Adriaen Pietersz. vande Wers.
1597. 1598. Adriaen Gerritsz.
Frans Adriaensz.
Ysbrandt de Bye.
Adriaen Pietersz. vande Wers.
Ian Garbrantsz. Vleyshouwer.
1599 Adriaen Gerritsz.
Cornelis Ians soon Houtcoper.
Frans Adriaensz.
Ysbrant de Bye.
Ian Garbrantsz.
1600 Adriaen Gerritsz.
Cornelis Ians soon.
Frans Adriaensz.
Ian Garbrants soon.
Henrick Pieters soon.
1601 Adriaen Gerritsz.
Cornelis Ians soon.
Frans Adriaens soon.
Ian Garbrants soon.
Dirc Gerritsz. Hogeveen.
1602. 1603. 1604. 1605. 1606. Adriaen Gerritsz.
Cornelis Ians soon.
Ian Garbrantsz.
Dirc Gerritsz. Hogeveen.
Dirc Cornelisz. Vinck.
1607 Cornelis Ians soon.
Ian Garbrandts soon.
Dirc Gerritsz. Hogeveen.
Ian Pietersz. de Bye.
Ian Cornelisz. inden Otter.
1608. 1609. 1610. 1611. 1612. Cornelis Iansz.
Dirc Gerritsz. Hogeveen.
Ian Pietersz. de Bye.

Ian Cornelisz. inden Otter.
Evert Harmans soon.
1613 Cornelis Iansz.
Jan Pietersz de Bye.
Jan Cornelisz. inden Otter.
Ian Adriaensz Knotter.
Harman Evertsz. Ossewcyder.
1614. 1615 Cornelis Jans soon.
Jan Pietersz de Bye
Jan Cornelisz inden Otter.
Harman Everts soon.
Robbrecht van Rossum.
1616 Cornelis Jans soon.
Jan Pietersz. de Bye.
Harman Evertsz.
Robbrecht van Rossum.
Dirc Cornelisz Leeusveldt.
1617. 1618. Cornelis Iansz.
Harman Everts soon.
Robbrecht van Rossum.
Dirc Cornelisz van Leeusvelt.
Pieter Andriesz. Vesanevelt.
1619. 1620. 1621. 1622. Cornelis Ians soon.
Harman Everts soon.
Robbrecht van Rossum.
Dirc Cornelisz. Leeusvelt.
Dr. Cornelis Vesanevelt.
1623. 1624. Cornelis Iansz.
Harman Everts soon.
Dirc Cornelisz. Leeusvelt.
Dr. Cornelis van Vesanevelt.
Arent Willemsz. vanden Bosch.
1625. 1626. Cornelis Iansz.
Dirc Cornelisz. Leeusveldt.
Dr. Cornelis van Vesanevelt.
Arent Willemsz. vanden Bosch.
Willem Dircx soon t'ong.
1627 Dirck Cornelisz Leeusvelt.
Dr. Vesanevelt.
Arent Willemsz. Bosch.
Adriaen Iansz. van Staveren.
Reyer Evertsz. Camersvelt.
1628. tot 1635.
Dirck Cornelisz Leeusvelt.
Dr. Vesanevelt.
Arent Willemsz. Bosch.
Reyer Evertsz Camersvelt.
Ian Deyman Brouwer.
1636 Dirck Cornelisz Leeusvelt.
Dr. Vesanevelt
Arent Willemsz. Bosch.
Reyer Everts zoon.
Harman Adriaens zoon.
1637 Dirck Cornelisz. Leeusvelt.
Arent Willemsz. Bosch
Reyer Evertsz. Camersvelt.
Harman Adriaensz.
Dirck Lenaertsz. Keth.
1638. 1639. Dirc Cornelisz Leeusvelt.
Arent Willemsz. van Bosch.
Reyer Evertsz Camersvelt.
Foyt van Sijp.
Pieter Henricxsz. van Goten.
1640. 1641 Dirck Cornelisz. Leeusveldt.
Arent Willemsz. van Bosch.
Reyer Evertsz. Camersvelt.
Cornelis Maertens soon Vlietentoorn.
Dirck Iansz. Cortenbosch.

VADERS EN MOEDERS VAN DE ARME WEEZEN.

By wie de Vaders en Moeders van de Arme Weezen gesteld worden.

Tot het Opzicht en de Regeering van de Vader- en Moederlooze arme Kinderen worden meede by die van den Gerechte alle Jaaren gesteld/ Vaders en Moeders/ die van oude tyden Heilige Geest Meesteren genoemd wierden/ dewelke meede ingeboorenen/ of zeven Jaaren Poorters geweest moeten zijn: welke Vaders en Moeders zorge moeten draagen/ dat dezelve Kin-

Kinderen wel en behoorlijk opgebracht / bestuurd en geleid moogen worden / om met 'er tijd den gemeente nuttig en dienstig te moogen zijn: waar toe dezelve / zoo wel in het stuk van de Religie / als in noodsaakelyke handwerken geleerd en onderweezen worden / het zy binnen 's Huis / of daar buiten.

Den last van de Vaderen is de goederen van hetzelve Huis / bestaande in Landen / Huizen / Renten / en andere / hoe die moogen genoemd zijn / ten meeste profyte en dienst van dezelve Weezen te regeeren en te administreeren; het Huis te voorzien met alle noodige dingen / dienende tot onderhoud van de arme Weezen; zorge te draagen dat zy in goede eerbare tucht moogen opgevoed worden; desgelijks / in ziekten en lighaamelyke gebreeken / zorge te draagen / dat zy door Doctooren en Chirurgijns behoorlijk mogen geholpen worden / die daar toe / uit de beurse van de Stad gegagieerd en geloond worden: in 't kort alles te doen / dat een goede Vader met zijne eigen kinderen zou konnen / of behooren te doen. Last van de Vaders.

De Moeders hebben het opzicht over de Kleederen / het zy Wollen of Linnen / met den gevolge van die / dat die wel en behoorlijk gerepareerd en onderhouden worden: inzonderheid over de Meisjes of jonge Dochters dat zy wel moogen onderweezen worden / om / met 'er tijd / goede Huis-houdsters en Moeders te moogen zijn. En van de Moeders.

De Weesvaders zijn desgelijks gehouden / alle Jaaren / volgens de voorverhaalde / zoo oude als laatere Keuren van het Jaar 1582 / aan handen van Burgermeesteren Reekening te doen: al hoewel zy hetzelve meede niet hebben naargekoomen.

Tot een besluit zullen wy hier by voegen de Naamen van de Weesvaderen van veele Jaaren tot het Jaar 1641. toe, zynde deze volgende:

1558 Cornelis Paedts Pietersz.
Claes Lambrechts soon.
Ionge Garbrant Meesz.
Ian van Brouckhoven.

1559. 1560 Cornelis Paets Pietersz.
Ian van Brouckhoven.
Ionge Garbrant Meesz.
Dirck Gerritsz. Smaling.

1561. Cornelis Pietersz. Paets.
Ionge Garbrant Mees soon.
Dirck Iacobsz. Coorncoper.
Ian Ariens soon.

1562 Ionge Garbrant Mees soon.
Dirck Iacobsz
Michiel Ians soon.
Heynrick Floris soon.

1563 Ionge Garbrant Mees soon.
Dirck Iacobs soon.
Dirck Dircxsz Stien.
Mees Alewijns soon.

1564 Ian Ariens soon de Wilde.
Ionge Garbrant Mees soon.
Dirck Iacobs soon.
Dirck Dircxsz. Stien.

1565 Henrick Floris soon.
Ionge Garbrant Mees soon.
Dirck Iacobs soon.
Ian Dircxsz.
1566. 1567. Henrick Floris soon.
Ionge Garbrant Mees soon.
Ian Dircxsz. Brouwer.
Arent Cornelis soon Backere.
1568 Ian Dircxsz. Brouwer.
Willem van Loo.
Pieter Paets de jonge.
Martijn Symons soon Dou.
1569 Ian Dircxsz. Brouwer.
Willem van Loo.
Maerten Symons soon Dou.
Ian Ians soon Brouwer.
1570 Ionge Garbrant Mees soon.
Willem van Loo.
Maerten Symonsz. Dou.
Ian Ians soon Brouwer.
1571 Ionge Garbrant Mees soon.
Willem van Loo.
Maerten Symons soon Dou.
Isac Symons soon vander Graft.
1572 Ionge Garbrant Mees soon.
Willem van Loo.
Maerten Symons soon Douw.
Cornelis Cornelisz. inden Bock,
1573 Cornelis Cornelisz. inden Bock,
Pieter Henricxsz. Wassenaer,
Claes Ians soon Knotter.
Adriaen Willem Bouwens soon.
1574 Claes Ians soon Knotter.
Aryen Willems soon Verwer.
Cornelis Gerritsz. de Haes.
Allert Willemsz. van Sassem.
1575 Claes Ians soon Knotter.
Aryen Willems soon Verwer.
Cornelis Gerritsz. de Haes.
Dirck Dircxsz. Stien.
1576. 1577. Claes Jansz. Knotter.
Adriaen Willemsz. Verwer.
Dirc Dircxsz. Stien.
Cornelis Willemsz.
1578 Dirc Dircxsz. Stien.
Claes Jans soon Knotter.
Adriaen Willemsz. Warmont.
Claesz. Cornelisz. van Noort.
1579 Pieter Henricxsz. Wassenaer.
Adriaen Willemsz Warmondt.
Jan Corssen vander Morsch.
Claes Cornelisz. van Noort.
1580 Adriaen Willemsz. Warmondt.
Claes Cornelisz. van Noort.
Pieter Henricxsz. Wassenaer.
Ionge Garbrandt Meesz.
1581 Pieter Henricxsz. van Wassenaer.
Arien Willemsz. van Warmont.
Cornelis Claesz. van Noort.
Garbrant Mees zoon.
1582 Dirck Gerritsz. Smaling.
Ian Iansz. Brouwer.
Adriaen Willemsz. Warmont.
Cornelis Claesz. van Noort.
1583 Wilem van Loo.
Claes Cornelisz. van Noort.
Adriaen Willemsz. van Warmont.
Gillis van Heussen.
1584 Pieter Aryensz. vander Werf.
Aryen Willemsz. Warmont.
Claes Cornelisz. van Noort.
Gillis van Heussen.
1585. 1586. Adriaen Willemsz. van Warmont.
Gillis van Heussen.
Claes Cornelisz van Noort.
Adriaen Pietersz. vander Werf.
1587. 1588. Adriaen Willemsz. Warmont.
Claes Cornelisz. van Noort.
Aryen Pietersz. vande Werf.
Ian Henricxsz. vander Does.
1589 Claes Cornelisz. van Noort.
Adriaen Pietersz. vande Werf.
Ian Henricxsz. vander Does.
Aryen Gerrits zoon.
1590. 1591. Claes Cornelisz. van Noort.
Adriaen Pietersz. van de Werf.
Ian Henricxsz. vander Does.
Claes Govertsz. vander Aar.
1592 Claes Cornelisz. van Noort.
Adriaen Pietersz. vande Werf.
Claes Govertsz. vander Aar.
Louris Andriesz. van Swaenswijc.

1593

1593 Claes Cornelisz. van Noort.
Adriaen Pietersz. vande Werf.
Claes Govertsz. vander Aar.
Lambrecht Iacobsz. Brouwer.
1594 Claes Cornelisz. van Noort.
Claes Govertsz. vander Aar.
Ian Gijsberts zoon.
Louris Huygensz. Gael.
1595 Claes Cornelisz. van Noort.
Ian Gijsbertsz. Coorncooper.
Louris Huygensz. Gael.
Claes Adriaensz. Brouwer.
1596 Claes Cornelisz. van Noort.
Ian Gijsberts zoon.
Willem de Milde.
Iacob vander My.
1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. zijn op het Wees-huys de namen van de Wees-vaders niet aangetekent.
1604 Adriaen Pietersz. vande Werf.
Iacob vander My.
Damiaen Oom Claesz.
Willem Govertsz. vander Aar.
1605. 1606. 1607. 1608. 1609.
Willem Govertsz. vander Aar.
Tyman Iansz. vander Graft.
Adriaen van Sonnevelt.
Iacob Pietersz. de Haes.
1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615.
Tyman vander Graft.
Adriaen van Sonnevelt.
Pieter Iansz. vander Does.
Egbert Henricxsz. vander Hal.
1616. 1617. 1618. 1619. en 1620.
Tyman vander Graft.
Adriaen van Sonnevelt.
Egbert Henricxsz. vander Hal.
Adriaen van Leeuwen.
1621 Tyman vander Graft.
Adriaen van Sonnevelt.
Egbert vander Hal.
Mr. Cornelis Lamschot.
1622 Tyman vander Graft.
Adriaen van Sonnevelt.
Egbert vander Hal.
Huych van Nes.
1623 Tyman vander Graft.
Egbert vander Hal.
Huych van Nes.
Reinees Iacobsz. van Sanen.
1624 Egbert Henricxsz. vander Hal.
Huych van Nes.
Symon Willemsz. van Kerchem.
Matheus Gerritsz Tollenaer.
1625. tot 1631.
Egbert Henrichsz. vander Hal.
Huych van Nes.
Matheus Gerritsz. Tollenaer.
Bastiaen Iansz. van Cortenhout.
1632 Huych van Nes.
Bastiaen Iansz van Cortenhout.
Zacharias Cloot.
Ian Pietersz. vander Maersche.
1633. 1634. Zacharias Cloot.
Ian Pietersz. vander Maersche.
Ian Mathijsz. van Tol.
Anthonis Quyringsz. Buytevest.
1635 Zacharias Cloot.
Ian Mathijsz. van Tol.
Anthonis Quyringsz. Buytevest.
Cornelis Dircx zoon Block.
1636 Ian Mathijsz. van Tol.
Cornelis Dircxsz. Block.
Meynaert Iansz. van Aeckeren.
Arent Pietersz. Keth.
1637. 1638. Ian Mathijsz. van Tol.
Cornelis Dircxsz Block.
Arent Pietersz. Keth.
Frans Iansz. van Borsen.
1639. 1640. 1641. Ian Mathijsz. van Tol.
Cornelis Dircxsz. Block.
Arent Pietersz. Keth.
Cornelis Dirxsz. van Achthoven.

HUIS-

HUISSITTENMEESTEREN EN DIACONEN.

Wat het ampt is van de Huisfitten-meesteren.

De Huisfitten-Meesteren zijn / van over honderd Jaaren en meer / gelijk nog heden ten daage / zeekere Persoonen / die by de Heeren van den Gerechte gesteld worden / om het opzicht te hebben over de goederen en inkomsten / die van ouds gegeeven zijn en nog heden gegeeven worden / tot onderhoud van de armen en behoeftigen / die in geene Gasthuizen of Godshuizen woonende zijn / deeze worden meede alle Jaaren gecontinueerd of op nieuw verkoozen / te weten zes Persoonen / volgens de Resolutie van die van den Gerechte / genoomen op den 20. December in het Jaar 1621. / in plaatse van vier Persoonen / gelijk voor dien tijd geweest waaren / dewijl / vermits de vermeerdering en den aanwas van de arme en onvermoogende / door dezelve vier Persoonen deze dienst niet wel en behoorlijk bediend en waargenoomen kon worden. Gelijk meede ten zelven tyde by die van den Kerkenraad / met advijs en goedvinden van die van den Gerechte / geresolveerd is / dat van doen voortaan / in plaatse van vier / zes Diaconen gesteld zouden worden. Deeze twaalf Persoonen maaken te saamen een Collegie / en worden in 't gemeen genoemd Aalmoeseniers, en hebben gezaamentlijk de Regeering en het Opzicht van de goederen / en het inkoomen van de armen / het zy van Landen / Huizen / Renten / Pachten / Collecten / zoo ordinaare als extraordinaare / in de Kerken / of langs de Huizen alle Zondagen / als mede tweemaalen 's Jaars / over de geheele Stad en de Vryhomme van dezelve / en het verdere Inkoomen tot het Huisfitten-huis behoorende / om dezelve te benificeeren / en te doen verstrekken ten meesten tot nutte en voordeel van dezelven / en die daar na tot onderhoud van de arme Persoonen en Familien uit te reiken en te verdeelen / na dat haare nood is vereischende. Wat eigenlijk derzelver ampt en last zy / kan gezien worden uit de 140. Burgerlyke Keure van het Jaar 1582. / die ik goed gevonden heb hier in te voegen:

Wanneer, en waarom hun getal vermeerdert is.

Maaken met de Diaconen te saamen een Collegie.

Ampt en Dienst van de Almoeseniers, volgens de 140. Keure.

De Huyssitten-meesteren ende de Diaconen vande Kercke, de welcke met gemeen goetduncken ende advijs van die vanden Gerechte, mitsgaders vande Kerken-Radt tsamen ghevoucht ende een gemaect zijn, ende voortaen met eenen naeme de *Aelmoesseniers* zullen werden genaemt, zullen gesamentlicken de opsicht hebben, ende mit aller vlijt versorgen, dat de ware armen als Crancken, Craemvrouwen, over Iarige, Ionge Ambachts gesellen, ende gelijcke ellendige Personen, de behulpelick

licke handt int gheheel ofte deel van doen hebbende, niet en vergaen, maer van behoorlic onderhout werden voorsien, daer mede haer Conscientien midtsdesen werden belast. Daer toe employerende ende verstreckende de goederen, van outs den Huyssittenen behoort hebbende, mitsgaders die daer toe de voorleden jaeren, by die vande Gerechte inder tijt, mildelicken zijn gevoucht: gesamentlicken de gemeene Aelmissen die inder kercken onder de Predicatien, vant woordt Godts, oock alle Sondagen, tusschen elf ende een uyren langs de Huysen werden innegegadert, om welcke gemeene Aelmissen langs de huysen inne te gaderen, zullen de Aelmoeseniers eenige bequame ende getrouwe Persoonen in elck bon bygebeurten mogen Committeren ende last geven: doende de selve daer van by heur knecht verwittigen, ende zulcx de busse thuys seynden: zonder dat hem iemandt daar van sal mogen verontschuldigen, ten waer deur siecte, ofte gelijcke nootsaecke, vande welcke sy de Aelmoeseniers drie dagen te vooren zullen doen verwittigen, om andere in hun plaetse te werden gestelt: telcken opte verbeurte van drie gulden, ten behouve van huys-armen inne te winnen met parate executie als vooren. Des alle Leeraers van Godts woort, ende andere Kerckendienaren, mitsgaders goede lieden geordineert sijnde, ofte begevende tot vermaningen ende besouckinge der Crancken, oock alle Schepenen, Secretarisen ende Notarisen, staende respecktivelicken over eenige maackinghen ofte uyterste willen, mitsdesen vermaent werden, twoort vanden huys-armen ernstelicken te houden, ende zulcx de gemeene Aelmoesen naer hun vermoghen te vorderen.

In welke Keure de arme en gebrekkelyke Persoonen, by die van den Gerechte ten allerhoogste bevoolen en gerecommandeerd worden.

Tot het opzicht over de arme bevruchte en Kraamvrouwen, om dezelve, in tijd van nood, de behulpzaame hand te bieden, en met eenig noodig onderhoud te hulpe te komen, zijn aan de Aalmoeseniers by die van den Gerechte toegevoegd acht Vrouws-persoonen, die Goede Moeders genoemd worden, dewelke de penningen, daar toe van nooden zijnde, uit handen van de voornoemde Aalmoeseniers ontfangen. Wat de last is van de Goede Moeders.

De Huisſittenmeesteren en Diaconen zijn meede gehouden (alhoewel zy zulks meede niet gewoon zijn) alle Jaaren Reekeninge te doen aan handen van de Burgermeesteren deezer Stad, achtervolgens de Keure daar van gemaakt.

Sedert het Jaar 1622, ten welken tyde het getal van 8. Persoonen by de Heeren van den Gerechte, om goede reedenen, ver-

hoogh is tot 12. Persoonen/ is het ampt van de Huiszittenmeesteren en Diaconen bedient bij de volgende Persoonen.

Naamen van de Huissittenmeesteren en Diaconen, die gediend hebben in het Jaar 1622.

1622.

Iohan Pouwelsz. van Coolhoven
Adriaen Quyringsz. Paddenpoel.
Andries Henricxsz. Clouck.
Adriaen Iansz. van Staveren.
Claes Bartholomeesz. van Cingelshouck.
Gersom vande Cappelle.
Iosias Andriesz. Ghijs.
Claes Dircxsz. Moy.
Pieter Ambrosius van Brunsdorp.
Michiel Ouseel.
Quyring Iansz. van Boshuysen.
Cornelis Iansz. Poelgeest.

1623

Ian Pouwelsz. van Coolhoven.
Adriaen Quyringsz. Paddenpoel.
Andries Henricxsz. Clouck.
Adriaen Iansz. van Staveren.
Claes Bartholemeesz. van Cingelshouck.
Claes Dircxsz. Moy.
Pieter Ambrosius van Brunsdorp.
Michiel Ouseel.
Cornelis Iansz. van Poelgeest.
Marcus de Witte.
Claes de Hont.
Antheunis Quyringsz van Buyteveest.

1624.

Ian Pouwelsz. van Coolhoven.
Adriaen Quyringsz. Paddenpoel.
Andries Henricxsz. Clouck.
Adriaen Iansz. van Staveren.
Claes Bartholomeesz. van Cingelshouck.
Michiel Ouseel.
Cornelis Iansz. van Poelgeest.
Marcus de Witte.
Nicolaes de Hont.
Teunis Quyringsz. van Buyteveest
Dirck Lucasz. Walbeeck.
Frans Iansz van Borssen.

1625.

Claes Iansz. Busijn.
Adriaen Quyringsz. Paddenpoel.
Andries Henricxsz. Clouck.
Adriaen Iansz. van Staveren.
Claes Bartholemeesz. van Cingelshoek.
Marcus de Witte.
Nicolaes de Hont.
Teunis Quyringsz. van Buyteveest.
Dirck Lucasz. Walbeeck.
Frans Iansz. van Borssen.
Cornelis Maertensz. Vlietentoren.
Ian Longespey.

1626.

Claes Iansz. Busijn.
Adriaen Quyringsz Paddenpoel.
Andries Henricxsz. Clouck.
Claes Bartholomeesz. van Cingelshouck.
Iosias Ghijs.
Pieter Ambrosius van Brunsdorp.
Teunis Quyringsz. van Buyteveest.
Dirck Lucasz. Walbeeck.
Frans Iansz. van Borssen.
Cornelis Maertensz. Vlietentoren.
Ian Longespey.
Iaques Ouseel.

1627.

1627.

Claes Ianfz. Bufijn.
Adriaen Quyringfz. Paddenpoel.
Andries Henricxfz. Clouck.
Claes Bartholemeefz. van Cingelshouck.
Claes Dircxfz. Moy.
Pieter Ambrofius van Brunfdorp.
Teunis Quyringfz. van Buytevelt.
Cornelis Maertenfz. Vlietentoren.
Iaques Oufeel.
Iaques Rouveroy.
Ifaack Bockftael.
Cornelis Dircxfz. Achthoven.

1628.

Claes Ianfz Bufijn.
Adriaen Quyringfz. vanPaddenpoel.
Claes Dirxfz. Moy.
Pieter Ambrofius van Brunfdorp.
Cornelis Ianfz. Poelgeeft.
Teunis Quyrinfz. van Buitevelt.
Iaques Oufeel.
Iaques Rouveroy.
Ifaack van Bockftael.
Cornelis Dirckfz. Achthoven.
Willem Adriaenfz. van Immerfeel.
Cornelis Arienfz. Lille.

1629.

Claes Ianfz. Bufijn.
Adrien Quiringfz. van Paddenpoel.
Claes Dirckfz. Moy.
Pieter Ambrofius van Brunfdorp.
Cornelis Ianfz. Poelgeeft.
Marcus de Witte.
Teunis Quyringfz. van Buytevelt.
Ifaack van Bockftael.
Cornelis Dircxfz. Achthoven.
WillemAdriaenfzoon vanImmerfeel.
Cornelis Arienfz Lille.
Yfaac de Viffcher.

1630.

Claes Ianfz. Bufijn.
Adriaen Quyringfz. Paddenpoel.
Pieter Ambrofius van Brunfdorp.
Cornelis Ianfz. Poelgeeft.
Marcus de Witte.
Teunis Quyringfz. van Buytevelt.
Frans Ianfz. van Borffen.
Ifaac Bockftael.
Willem Adriaenfz. Immerfeel.
Cornelis Adriaenfz. Lille.
Ifaac de Viffcher.
Mouring Cornelifz. vander Aa.

1631.

Adriaen Quyringfz. Paddepoel.
Pieter Ambrofius van Brunfdorp.
Marcus de Witte.
Teunis Quyringfz. van Buytevelt.
Frans Ianfz, van Borffen.
Cornelis Maertenfz. Vlietentoren.
Cornelis Dircxfz. Achthoven.
Willem Adriaenfz. Immerfeel.
Ifaac de Viffcher.
Adriaen Cornelifz. Vofbofch.
Pieter Hollebeecke.
Anteunis Pieterfz. van Dieningen.

1632.

Adriaen Quyringfz. Paddenpoel.
Pieter Ambrofius van Brunfdorp.
Teunis Quiringfz. van Buytevelt.
Frans Ianfz. van Borffen.
Cornel. Maertenfz. Vlietentoren.
Iaques Oufeel.
Cornelis Dircxfz. Achthoven.
Willem Adriaenfz. Immerfeel.
Adriaen Cornelifz. Vofbofch.
Pieter Hollebeecke.
Anteunis Pieterfz. van Dieningen.
Pieter Malvefey.

1633.

Adriaen Quyringfz. Paddepoel.
Claes Bartholemeefz. van Cingelshouck.
Frans Ianffz. van Borffen.

Cornel. Maertensz. Vlietentoorn.
Cornelis Dircxsz. Achthoven.
Willem Adriaensz. Immerseel.
Adriaen Cornelisz. Vosbosch.
Pieter Hollebeecke.
Iaques de Smet.
Dirck Leendertsz Keth.
Ian de Smit.
Ian van Marcken.

1634.

Adriaen Quyringszoon van Paddepoel.
Claes Bartholomeesz. van Cingelshouck.
Cornelis Iansz. Poelgeest.
Frans Iansz. van Borssen.
Isaack Bockstael.
Cornelis Dircksz. Achthoven.
Willem Adriaensz. Immerseel.
Adriaen Cornelisz. Vosbosch.
Iaques de Smet.
Ian de Smit.
Ian van Marcken.
Iacob Louwersz. vander Houve.

1635.

Adriaen Quyringsz. van Paddenpoel.
Claes Bartholomeesz. van Cingelshouck.
Frans Iansz. van Borssen.
Isaack van Bockstael.
Cornelis Dircxsz. Achthoven.
Willem Adriaensz. Immerseel.
Isaack de Visscher.
Adriaen Cornelisz. Vosbosch.
Ian van Marcken.
Iacob Lourisz. vander Houve.
Gerrit Hendricxsz. Schut.
Pieter Hubrecht.

1636.

Adriaen Quyringszoon van Paddepoel.
Claes Bartholomeesz. van Cingelshouck.
Frans Iansz. van Borssen.
Isaack van Bockstael.
Cornelis Dircxsz Achthoven.
Willem Adriaensz. Immerseel.
Isaack de Visscher.
Adriaen Cornelisz. Vosbosch.
Ian van Marcken.
Iacob Lourisz. vander Houve.
Gerrit Hendricxsz. Schut.
Pieter Hubrecht.

1637.

Adriaen Quyringsz. Paddepoel.
Frans Iansz. van Borssen.
Cornelis Dircxsz. Achthoven.
Willem Adriaensz. Immerseel.
Isaack de Visscher.
Adriaen Cornelisz. Vosbosch.
Anteunis Pietersz. van Dieningen.
Ian van Marcken.
Pieter Hubrecht.
Mathijs Willemsz. van Tol.
Pieter Vergeynst.
Leendert Maertensz. van Duyn.

1638.

Adriaen Quyringsz. Paddepoel.
Cornelis Dircxsz. Achthoven.
Willem Adriaensz. Immerseel.
Adriaen Cornelisz. Vosbosch.
Teunis Pietersz. van Dieningen.
Ian de Smit.
Ian van Marcken.
Mathijs Willemsz. van Tol.
Pieter Vergeyns.
Leendert Maertensz. van Duyn.
Ieroen Cornelisz. vander Marck.
Iacob vande Capelle.

1639.

Adriaen Quyringszoon van Paddepoel.
Willem Adriaensz. Immerseel.

Adriaen

Adriaen Cornelisz. Vosbosch.
Anteunis Pietersz. van Dieningen.
Ian de Smit.
Ian van Marcken.
Pieter Vergeyns.
Leendert Maertensz. van Duyn.
Ieroen Cornelisz vander Marck.
Iacob vande Cappelle.
Cornelis Iansz. Wthagen.
Samuel Dircxsz. Block.

1640.

Adriaen Quyringsz. Paddepoel.
Willem Adriaensz. Immerseel.
Adriaen Cornelisz. Vosbosch.
Teunis Pietersz. van Dieningen.
Ian de Smit.
Ian van Marcken.
Ieroen Cornelisz. vander Marck.
Iacob vande Capelle.
Cornelis Iansz. Wthagen.
Samuel Dircxsz. Block.
Willem Symensz. Hasius.
Michiel van Peene.

1641.

Adriaen Quyringsz. Paddepoel.
Willem Adriaensz. Immerseel.
Adriaen Cornelisz Vosbosch.
Teunis Pietersz. van Dieningen.
Ian de Smit.
Ian van Marcken.
Ieroen Cornelisz vander Marck.
Iacob vande Capelle.
Cornelis Iansz. Wthagen.
Samuel Dircxsz. Block.
Willem Symonsz Hasius.
Michiel van Peene.

VAADERS EN MOEDERS VAN HET PESTHUIS.

Wanneer, en waarom dit nieuwe Pesthuis gesticht is.

Van over veele Jaaren is deeze Dienst waargenoomen en bediend geworden by de Meesteren van het Sint Catharynen Gasthuis, ten laste en uit het inkoomen van hetzelve Huis/ in zeekere Huizinge/ binnen deze Stad/ geleegen zijnde achter de Vrouwe Kerk, maar in het Jaar 1635./ ten welken tyde God Almachtig/ om onzer Zonden wille/ deeze Stad met eene groote en buiten gewoone Pest en Sterfte bezocht heeft/ is by de Heeren van den Gerechte goedgevonden en geresolveerd/ ten koste en laste deezer Stad/ een groot nieuw Pest-huis te doen bouwen buiten de Stad Leyden/ tusschen de Haarlemmer en de Hoogemorsch-Poorten, om/ voor zoo veel in hun vermoogen ware/ te verhoeden/ dat de andere Burgers en Inwooners voor de besmetting van deze Ziekte behoed en bewaard mochten worden/ en tot het opzicht daar over te stellen en te committeeren byzondere Vaders en Moeders, dewelke gezamenlijk de toezicht van het Huis en de Zieke Persoonen/ of met de Pest besmette Menschen/ zouden hebben/ en zorge draagen voor hun onderhoud/ en inzonderheid voor de bevordering van hunne gezondheid en geneezinge/ daar toe gebruikende de Doctooren en Chirurgijns/ die ten koste deezer Stad daar toe beloond en gegagieerd worden. Tot het onderhoud van dit

Zorg en last van de Pesthuis Vaders en Moeders.

Huis en de Persoonen in hetzelve zijnde, is by die van den Gerechte geordonneerd, eerst eene extraordinaare, en daar na eene weekelijkse Collecte langs alle de Huizen deezer Stad, om daar meede, mitsgaders met het geen by eenige gequalificeerde Burgeren gelegateerd en gegeeven wordt, met 'er tijd, eigen middelen te krygen, om het voorschreeven Pesthuis bekwaamelijk te moogen onderhouden, en van alle noodzaakelijke behoeftens te voorzien.

By welke Vaders het Pesthuis allereerst, en daar na tot het Jaar 1640., bediend geweest is, wordt gezien in de volgende Naamen.

Op den 24 September, in het Jaar 1635., zijn by de Heeren van den Gerechte deezer Stad verkoozen en gesteld tot Meesteren van het extraordinaare Pesthuis, geleegen zijnde tusschen de Haarlemmer en Korsch-Poorten, voor de eerste reize:

Cornelis Maertens zoon van Vliettentoorn, *Veertig.*
Adriaen Cornelisz. Vosbosch, *Huissittenmeester.*
Ian Florisz., *in de blaauwe Hen.*
Dirck Iansz. van Vesanevelt, *Notaris.*

Daar na is

Ian Claesz. van Cingelshoeck ghecomen inde plaetse van Adriaen Cornelisz. Vosbosch.
Arent Dircxsz. van Bergen is ghecomen in plaetse van Ian Floris zoon overleden zijnde.

In het Jaar 1640. zyn Meesteren geweest

Dirck Iansz. van Vesanevelt.
Ian Claesz. van Cingelshouck.
Arent Dircxsz. van Bergen.
Gerrit Heynricxsz. Schut.

COMMISSARISSEN VAN DE ECHTZAAKEN.

By wie de Commissarissen van de Echtzaaken gesteld zyn.

Tot bevordering van den Echtenstaat, en van de Persoonen die zich daar toe willen begeeven, worden meede alle jaaren by de Heeren van den Gerechte gesteld en gecommitteerd twee gequalificeerde Persoonen, voor welke allen die zich tot den houwelyken staat willen begeeven, geassisteerd met hunne naaste Vrienden, of andere geloofwaardige Persoonen, moeten verschynen, en verzoeken aangeteekend te moogen worden, om naar

naar de Politieke Ordonnantie/ gemaakt by de Edele Groot Mogende Heeren Staaten van Holland en West-Vriesland, in het Jaar 1580. hunne Zondaagsche of Markdaagsche geboden te moogen verkrygen/ om daar na/ het zy in de Kerken/ of op het Raadhuis voor de Scheepenen/ zoo 'er geene verhinderingen voorgevallen zijn/ te moogen Trouwen/ en in den Echtenstaat bevestigd te worden.

Belangende de maniere/ en hoe de Commissarissen zich moeten gedraagen/ om deeze aanteekeninge te doen/ dat alles is begreepen in zeekere Ordonnantie/ daar van gemaakt/ by de Heeren van den Gerechte op den 15. April in het Jaar 1626./ waar van het eerste Artikul spreekende eenigszins van den last der voorschreeven Commissarissen/ van den volgenden Inhoud is: Wat hun Ampt en Officie is.

Dat de Commissarisen totte Echtsaecken gecommitteert, zullen gehouden zijn te vaceren ende te sitten op het Raedthuys deser Stede, ter plaetse daer toe geordonneert ten minsten twee in getale. des Vrydaechs ende des Saturdaechs naer den middach van twee tot drie uyren, omme aen te teyckenen de geboden van de geenen die haer inden Huwelicken staet sullen begeeven, &c.

Sedert het Jaar 1600./ tot het Jaar 1641./ is dit Ampt bediend by de volgende Persoonen/ gesteld zijnde by de Ed. Heeren van den Gerechte/ te weeten in het Jaar 1600. by

Ian Costansz. vander Morsch.
Dirck Iansz. van Potterlo.
1601 Dirck Iansz. van Potterlo.
Pauls Stochius.
1602 Pauls Stochius.
Ian de Block.
1603. 1604. Pauls Stochius.
Gerrit Lenaertsz.
1605 Pauls Stochius.
Ian de Block.
1606 Pauls Stochius.
Dirck Iansz. van Potterlo.
1607. tot 1615. Dirck Iansz. van Potterloo.
Ian de Block.
1616. tot 1620. Dirck Iansz. van Porterloo.
Pieter Cornelisz. de Haes, *Veertich.*
1621. tot 1625. Pieter Cornelisz. de Haes.
Ian de Block.

Van dien tijd af is by de Heeren van den Gerechte goed gevonden drie Gecommitteerden te stellen/ die waaren

1626. 1627. Pieter Cornelisz. de Haes.
Sebastiaen Iansz. *Veertich.*
Michiel Geraerdt.
1628. 1629 1630. 1631.
Sebastiaen Iansz.
Michiel Gerardt.
Andries Clouck, *Veertich.*

16

1632. 1633. 1634 1635. 1636. 1637. 1638.
Michiel Geraerdt.
Andries Clouck.
Adriaen Adriaensz. van Leeuwen, *Veertich.*

1639. Michiel Geraerdt.
Adriaen Adriaensz. van Leeuwen.
Jacob Ianszoon vanden Berch, *Veertich.*

1640. 1641. Michiel Gerard.
Adriaen van Leeuwen.
Michiel Matthyssz. Chymaer.

SCHOLARCHEN EN OPZIENDERS VAN DE SCHOOLEN.

Opzienders van de Latynsche Schoolen.

Tot het opzicht over de Latijnsche en Triviaale Schoole deezer Stad worden meede alle jaaren by die van den Gerechte gesteld en gekoozen vier Persoonen / wier last is / zorge te draagen / dat dezelve Schoole wel en behoorlijk voorzien worde met eenen welgeleerden Rector / en in de andere Classen met bekwaame Meesters of Præceptoren / door welke de Jonkheid wel en behoorlijk onderricht en geleerd wordt in de Latijnsche Taal en de beginselen van de Grieksche en in andere Weetenschappen / om daar na de Republiek te moogen dienen / tot eenige andere en verdere diensten: en dit alles met goedvinden en approbatie van de Heeren van den Gerechte / die dezelve voorzien / ten laste deezer Stad / met behoorlyke wedden en gagien.

Opzienders van de Duitsche en Fransche Schoolen.

En naardien der Stad Leyden ten hoogste geleegen is / dat de Kinderen behoorlijk geleerd en onderweezen / en in goede Tucht en Godzaligheid onderricht worden van hunne Jeugd af aan / zoo hebben die van den Gerechte / in het Jaar 1636. op den 26. Augustus / gemaakt en gesteld zeekere Keuren en Ordonnantien / waar naar de Duitsche en Fransche Schoolmeesters en Schoolvrouwen zich hebben te reguleeren / op dat de jonge Jeugd in goede onderwyzinge en tucht mochte opgetrokken worden / en tot opzicht en onderhouding hier van gecommitteerd twee Persoonen uit de Veertigen deezer Stad: en zijn de eerste van deezen geweest Andries Clouck, en Jacob Jansz. van den Berg.

Belangende de Opzienders van de Latijnsche Schoole / daar toe zijn by die van den Gerechte gesteld en gecommitteerd sedert het Jaar 1602. tot het Jaar 1641. / de naarvolgende Persoonen.

1602. 1603. 1605. 1605. 1606.
Mr. Aernout Duyck de Iode, *Burgermeester.*
Mr. Nicolaes van Seyst, *Raedt ende Pensionaris.*
Dr. Gerardus Tuningius, *Professor Iuris.*
Mr. Guillelmus Coddæus.

1607.

Ian van Baerſdorp de jonge, *Burgermeeſter.*
Mr. Nicolaes van Seyſt.
Dr. Iacobus Arminius Profeſſor. Theologiæ.
Mr. Guilielmus Coddaeus.

1608 1609.

Mr. Franck Duyck de Iode, *Burgermeeſter.*
Mr. Nicolaes van Seyſt.
Dr. Iacobus Arminius.
Mr. Guilielmus Coddæus.

1610.

Mr. Franck Duyc de Iode.
Mr. Nicolaes van Seyſt.
Mr. Guilielmus Coddæus.
Dr. Cornelius Swanenburch, *Profeſſor.*

1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617.

Mr. Iacob van Brouchoven, *Scheepen.*
Mr Nicolaes van Seyſt
Mr. Gulielmus Coddæus.
Dr. Cornelis Swanenburch.

1618.

Mr. Iacob van Brouchoven.
Mr. Gulielmus Coddæus.
Dr Cornelis Swanenburch.
Mr. Rombout Hogerbeets.

1619.

Dr. Cornelis Swanenburch.
Mr. Rombout Hogerbeets.
Mr. Clemens van Baerſdorp, *Burgermeeſter*
Dr. Willebrordus Snellius, *Profeſſor Matheſeos.*

1620.

Mr. Clemens van Baerſdorp.
Dr. Cornelis Swanenburch.
Dr. Willebrordus Snellius.
Mr. Ian van Wevelinckhoven, *Raed en Penſionaris*

1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626.

Dr. Gerard Lantſchot, Vroedſchap.
Mr. Ian van Wevelinckhoven.
Dr. Anthonius Waleus.
Dr. Cornelius Swanenburch.

1627. 1628. 1629.

Mr. Clement van Baerſdorp.
Mr. Ian van Wevelinckhoven.
Dr. Anthonius Waleus.
Dr. Cornelis Swaenenburch.

1630. 1631.

Mr. Clemens van Baerſdorp.
Dr. Gerard Lantſchot.
Mr. Ian van Wevelinckhoven.
Dr. Anthonius Waleus.

1632. 1633. 1634.

Dr. Gerard Lantſchot.
Mr. Ian van Wevelinckhoven.
Dr. Anthonius Waleus.
Mr. Franco Burgerſdijck.

1635. 1636.

Mr. Clement vcn Baerſdorp.
Dr. Gerard Lantſchot.
Mr. Ian van Wevelinchoven.
Dr. Anthonius Waleus.

1637.

Mr. Iacob van Brouchoven.
Dr. Gerard Lantſchot.
Mr. Ian van Wevelinchoven.
Dr. Anthonius Waleus.

1638.

Mr Iacob van Brouchoven.
Mr. Willem Paets.
Mr. Ian van Wevelinchoven.
Dr. Anthonius Walcus.

1639. 1640.

Mr. Iacob van Brouchoven.
Mr. Willem Paedts.
Mr. Ian van Wevelinchoven.
Dr. Iacobus Gool, *Professor Matheseos*, &c.

1641.

Mr. Clement van Baersdorp.
Mr Willem Paedts.
Mr. Ian van Wevelinchoven.
Dr. Iacobus Gool.

GOUVENEURS EN WARANDERERS VAN DE HOOFDNEERINGEN VAN LEYDEN.

Tot de Regeering Opzicht het en Beleid van de Hoofdneeringen deezer Stad/ te weeten van de Saayen en Grogreynen, met het geen daar aan is behoorende/ van de Fusteynen, Sarineen, en Vyf-schachten, van de Rassen, van de Baayen, Rollen, Deekens, &c. Ook van de nieuwe Draperye van fyne en andere Leydsche Laakenen, Stametten en Carsaayen, worden meede alle Jaaren by die van den Gerechte gesteld eenige Persoonen/ van welke wy meede een weinig zullen spreeken: en wel eerst van de Waardeyns van de oude Leydsche Laakendraperie.

Wanneer de Waardyns van de oude Draperye gesteld worden.

Deeze Waardeyns, achtervolgens de oude Leydsche Keuren van het Jaar 1415. en te vooren/ plachten te die tyden/ en nog heeden ten daage/ by die van den Gerechte gesteld en verkoozen te worden alle Jaaren/ op Goeden Vrydag: en/ naardien de verkiezing van dezelve met groote solemniteiten geschiedde/ zoo heb ik goed gevonden/ de oude Keure zelve hier in te voegen/ luidende als volgt:

Op welke wyze die in oude tyden verkooren wierden.

Eerst zal 't Gerecht vergaderen opten goeden Vrydach, goets tijts, eermen dat Ambocht vander Missen begint, inde Vierschaer, ende daer sellen sy int openbaer elck sweeren op hem selven mitter handt op een Crucifix, dat daer voor hem leggen sal, by sijnre Sielen ende op echter Conscienciy, vier Waerdeyns, daer die Stede mede bewaert is, ende totten oirbair der Draperyen, ende dat te laten om lief noch om leyt, om myede noch gunste, noch om geenderhande saecken. Ende wie vanden Gerechte, op die tijt daer niet jegenwoordich en is, die en zel daer geen coer of seggen daer in hebben. Oock sel die Schout die nu is of namaels wesen sel, geen coer daer in hebben, noch hem niet vorder daar in bewinden, dan dat hy op ende

ende neder daer toe zien sel, ende staven den Schepenen, ende die Burgemeesters den Eedt inder manieren voorschreven. Ende gevielt dat hen 'tgerecht in heuren kooren scheyden an twien, alsoo dat die een helft vier man kooren, ende die ander helft vier man kooren, zoo sullen sy van beyden sijden, malcander overgeven hoor vier mannen in schrift; ende daer zel elcke sijde uyt des anders cedel twee mannen uyt kiesen, desghelijcken selmen doen wair dat saecke dattet gewegen stonde van twee man, maar gevielt dattet om eenen man gewegen stonde half en half, zoo selmen daeromme Cavelen. Ende 't Gerecht en sel uyter Vierschare niet scheyden, eer zy vier Waerdeyns ghecooren hebben, ende de vier Waerdeyns sellent bewairen een Iair lanc alle punten die der Draperie roeren, ten waire of hoir eenich hun met kenlicker proeven hun alsoe qualicken quijten, die soude men eer of setten. Aldus selment alle Iair hantieren sonder vermencking, en sonder of-laten.

Dat de verkoozen Waardyns op zeekere straffen en boeten / geduurende hunnen Dienst / en nog eenigen tijd daar na / zelve niet mochten Drapieren / kan gezien worden uit de volgende Keure. De Waardyns, geduurende hunnen Dienst, vermoogen niet te Drapieren.

Item wie Waerdeyn is die en zel binnen dier tijt dat hy Waerdeyn is, niet Drapenieren, noch binnen een half Iaer naer dat hy Waerdeyn gheweest heeft, noch hy en zel geen geselle wesen, noch deel hebben aan iemant neeringe in der draperye, noch geen Mede, noch Brasilienhout te coop houden, elcx by der boete van xxv. pont ende op een Iair de Stede te ruymen, ende waer dat saeck dat die Rechter in eenich Waerdeyn twijfelde dat hy gesel of deelachtig wair an iements neringe inde Draperie, die mach hy aenspreecken op sijnen eedt, ende die dair niet voir zweeren en wilde, die zel verwonnen wesen vander boete entie peene voorsz. dair of die Heere die een helft ende de Burch-grave ien vierendeel, die Steden ien vierendeel.

En / alhoewel deeze oude Leydsche Draperye met 'er tijd geheel afgenoomen en genoegzaam te niet geraakt is / zoo worden nog evenwel alle Jaaren / op den goeden Vrydag / by die van den Gerechte de Waardyns verkoozen en gesteld / welke meede het opzicht hebben op het verwen van de Laakenen / en genoemd worden Staalmeesters. In het Jaar 1641. / zijn daar toe gesteld en verkoozen

Pieter Claessz. van Campen.
Ioris Pietersz. vanden Velde.

Iacob Lourisz. vander Houve.
Cornelis Huygensz. van Swanenburch.

Wanneer de Gouverneurs en andere Officieren op de Halle gekoozen worden.

Belangende de verkiezing van de Gouverneurs, Waranderers, Klopper, Provizenaars, Baillieuw en verscheiden andere Officiers/ mitsgaders den Knaap van de andere Hoofdneeringen/ deeze worden alle Jaaren gedaan/ op de respective Hallen/ by de Heeren van den Gerechte/ uit de nominatie/ by de notabelen en die van de Neeringe gemaakt/ en in de tegenwoordigheid van de Gemeente/ aldaar vergaaderd zijnde/ overgeleeverd/ te weeten den eersten Maandag/ na dat op St. Martijns avond de nieuwe Burgermeesteren verkoozen/ en in hunnen Dienst getreeden zijn/ op de Saeyhalle; den tweeden op de Fusteyn-halle, waar alsdan alleen gekoozen worden den Deeken, Waranderers, en de Knaapen, dewijl de Gouverneurs omtrent Sint Jan in de Midzomer gekoozen worden; den derden op de Ras-halle; den vierden op de Baeyhalle; en den vijfden op de nieuwe Laakenhalle, die voor de eerste reize geschied is in het Jaar 1639.

Welke verkiezingen alle gedaan worden achtervolgens de Keuren en Ordonnantien/ tot behoudenis van iedere neeringe gemaakt. Verkoozen zijnde/ worden zy/ den gewoonelyken Eed aan handen van den eersten Burgermeester gedaan hebbende/ terstond in hunnen Dienst gesteld en bevestigd: welke Eed voornamelijk hier in bestaat/ dat de Gouverneurs en Waranderers/ elk in het zyne/ toezien en zorge draagen/ dat de Keuren en Ordonnantien wel en behoorlijk naargekoomen en onderhouden worden; dat alle stukken/ ter Halle koomende/ naar de leggers/ geoordeeld of gewarandeerd/ en met hunne behoorlyke Looden of Zeegelen gezeegeld worden; dat alle breukigen en overtreeders van de Keuren/ achtervolgens dezelve/ by de Superintendenten en Gouverneurs gestraft en gecorrigeerd worden/ waar van de Baillieuw van de Neeringe gehouden is de aanklagte te doen; in het kort/ dat zy zorge moeten draagen/ dat het welvaaren van de Neeringe/ tot eer en voordeel der Stad Leyden/ en der Drapiers en Koopluiden/ onderhouden en gevorderd mag worden.

Naardien de naamen van alle de Gouverneurs/ Waranderers en Provisenaars/ mitsgaders andere Officieren op de Baaihalle/ veel en meenigvuldig zijn op alle respective Hallen/ en die voor eenige Jaaren alhier te stellen te verdrietig en te moeilijk zoude zijn/ zoo zal ik die na laaten/ en brengen alhier alleenlijk de Naamen van de geenen/ die deeze Ampten in het Jaar 1641. bediend hebben/ en daar toe op de respective Hallen in het 1640. verkoozen zijn/ te weeten:

OP

Op de Halle van de Hoofdneeringe, zynde de

SAETNEERINGE,

Met dat daar onder behoort.

Gouverneurs.

Ian van Hecke.
Pieter Iacobſz. van Brederode.
Pieter Hollebeecke.

Waranderers.

Samuel de Cowijn.
Pieter Blanckaert.
Ioris de Pauw.
Iacob Mannetge.
Huych Barentſz. van Bylevelt.
Huybert Cou, tot Clopper.

Proviſenaers.

Iacob Corneliſz. Nachtegael.
Iaocb Herrebout.

Baillieuw.

Auguſtijn van Grootendaele.

Knaape.

Dirck Thomas zoon.

Sedert den 16. *November* 1639. *tot den* 9. *November* 1640., *zyn op deeze Halle te Warandeeren gebragt, de volgende Stukken:*

Smalle	2757
Sticks	6606
Armynen	8637
Witte	124
Heeren Saeyen	11787
Greynen	936
Lijsten.	1731
Zynde in 't geheel ſtukken	32578

FUSTEYN-HALLE.

Gouverneurs.

Ian Ians zoon de Smidt.
Henrick Ianſz. Poock.
Baerent Harmanſz. van Limbeec.

Waranderers.

Pauls Toleth, *Deeken.*
Maerten Henricx ſoon.
Philips Harmans zoon.
Ian Huybrecht.
Willem van Daele.

Proviſenaers.

Carel de Hoorn.
Iſaack van Leynſeel.

Ballieuw.

Auguſtijn van Grotendael.

Knapen.

Iacob Iacobſz. vander Bouckhorſt.
Guillaum de Povre.
Ian Corneliſz. van Gorcum.

Van den 19. *November* 1639. *tot den* 19. *November* 1640. *zyn op deeze Halle gebragt om gewarandeert te worden.*

Drie-Schachten	5485
Vijf-Schachten.	11986
Te ſamen ſtukken	17471

RAS-HALLE.

Gouverneurs.

Iacob Verschoten.
Tobias de Witte.
Ian Sitserop.

Warandeerers.

Michiel vander Strate.
Samuel Walckier.
Lodewijck de Raét.
Iooft Saffele, *Klapper.*
Pieter van Leus, *Provisenaar.*

Baillieuw.

Augustijn van Grotendael.
Frans van der Linde, *Substituit.*

Knape.

Anthonis Vergelt.

Op de Rashalle zyn sedert den 1. December 1639. tot den 16. November 1640. te Warandeeren gebragt de volgende Rassen

In de eerste drie Maanden	2111
Tweede ——— ——— ———	2377
Derde ——— ——— ———	2575
Vierde ——— ——— ———	2577
Te saamen Rassen ———	9640

BAAY-HALLE.

Hoofdman.

Carel de Ridder.

Gouverneurs.

Tijs Tijs zoon vander Eyck.
Iacob Mormentijn.

Mannen.

Pieter Huybrecht.
Adriaen le Pla de Ionge.

Hooge Looyers.

Michiel Cabbellauw.
Michiel Iorisz.
Ian Dircx zoon.
Pieter Lanoy.
Ian Wijngaert de Ionge.
Laurens Plancke.
Dirck Priem.
Pieter le Leu.
Ian Maertens zoon.

Provisenaars.

Pouls Pieters zoon Fuyck.
Ian Wastijn.
Iacob Heynricxsz.

Rauw Persentaers.

Cornelis Verbeecke.
Pieter Ritseger.
Ioris de Queeckert.
Michiel Verschooren.
Ian Minnaert.
Ian Feys.
Iacob Saette.
Ian de Coning.
Frans Iacobs zoon.

Ommegangers van de Deekens.

Lieven Cabbellauw.
Lucas Ians zoon.

Prenter of Stokker.

Geleyn de Haese.

Bail-

Baillieuw.

Ian de Haene.

Knaape.

Ian Eynsaem.

Van den 5. December 1639. tot den 1. December 1640. zyn op deeze Halle te Warandeeren gebragt

Baayen — — —	6150
Rollen — — —	4756
Laakens — — —	105
Spaansche Deekens —	7960
Te samen Stukken —	18971

LAAKEN-HALLE.

Gouverneurs.

Heynrick Gerritsz.
Ian de Prins.
Ian le Pla.

Deeken.

Ian de Vyby.

Werkmeesters.

Iacob Pierot.
Dionijs Spierou.
Gillis Willems zoon.

Provisenaars.

Pieter Lambert.
Ian Cosson.

Baillieuw.

Rogier Polleth.

Knaape.

Ian Stoffelsz. van der Eecke.

Prenter.

Anthonis Uytermeer.
Ian Verschoor, *Provisenaar.*

Tarra-Meesters.

Ian Adam.
Adriaen le Pla.
Isaak Rennet.

Van den 12. December 1639. tot den 12. December 1640. zyn alhier ter Halle en ter Rauwperse gebragt

Fijne Laakenen — —	10253
Stametten — — —	545
Carsayen — — —	7
Te samen — —	10805

BONMEESTEREN.

De Stad Leyden / zoo wel de oude als de nieuwe Stad / binnen de muuren en wallen begreepen zijnde / is te samen verdeeld in drie-en-twintig Kwartieren / welke Bonnen genoemd worden / die ieder met onderscheiden naamen en Teekenen genoemd en geteekend worden: gelijk ik hier voor in de Beschryving van denzelven in 't lange gezegd en verhaald heb.

Hoe veel Bonmeesteren in ieder Bon gesteld worden.

Over ieder Bon worden by die van de Gerechte gesteld vier Bonmeesteren / die in oude tyde Hoemans genoemd / en niet meer als twee in getal waaren. Wat in die tyden hun ampt en offi-

officie geweest is / wordt gezien uit een zeer oude Keure van het Jaar 1445. / zijnde van deezen Inhoud:

Oude Keure van het Jaar 1445., begrypende den last van de Bon-meesteren.

Item so selmen kiesen in elck Bon van der Stede, soo 't Gerecht ordineren sel, elck 'sjaers twee man, die elck in hoere beurte bewaren zel, alle gebreck van straten, Platen, Ledderen, Branthaecken, Oven, Eesten, Bijten ende wateren doen reyn te houden, ende so wie in desen punten voorsz. niet en deden, zoe hem die twie voorsz. diemen daer toe neemt, bevalen, soude verbeuren xij. stuyvers, ende die Poortmeesters, soude voor den onwilligen des zy niet maecken noch houden en wouden, doen maecken ende houden, op des genens cost die onwillich waer: ende voor eenen penning die sy uytleyden, twie weder in te nemen, of vier Scatten pande daer voor totter Stede behouf.

Accordeerende met de Keure van het Jaar 1583.

Met deeze oude Keure accordeert en komt genoegzaam over een de last / die zij nog heeden hebben / principaalijk hier in bestaande / dat zy goed opzicht hebben op de gemeene Brand-gereedschappen van de Bonnen / dat zy wel bewaard en behoorlijk onderhouden worden; dat zy in tijd van brand dezelve met ordere uitleeveren / en / den Brand gedaan zijnde / zorge draagen / dat die wederom op haare plaatsen gebragt moogen worden: hunne last is meede door hunne Bonnen te gaan inspecteeren / en te zien of alle Bakovens / Eesten / Kagchels / Schoorsteenen en Haardsteeden / of andere vuurplaatsen / wel en behoorlijk gemaakt en gesteld zijn / conform de Keuren en Ordonnantien daar van gemaakt / dat men dezelve / zonder perykel van Brand / mooge gebruiken / en / daar in eenig gebrek vindende / de goede luiden te belasten / hetzelve terstond te laaten verbeteren / en daar naar te zien of zy zulks gedaan hebben.

Wat de last zy van de Emmerbewaarders in ieder Bon.

Zeedert eenige Jaaren herwaards is by die van den Gerechte / tot nader opzichte van den Brand / en haastige hulpe van denzelve / geordonneerd / dat in ieder Bon gesteld zouden worden vier Emmerbewaarders, wier last is / in goede bewaaringe en reparatie te houden alle de Brand emmers van de particuliere Burgeren / om / in tijd van nood / dezelve terstond by de hand te hebben. Doch blijft evenwel het hoogste opzicht over dezelve Emmeren onder de Bon-meesteren / die dezelve moeten doen repareeren / of / des nood zijnde / vernieuwen.

Zyn gehouden, in tyd van Vorst, rondom de Stad byten te doen hakken.

De Bon-meesteren moeten in den Winter / wanneer de Vest-graften vast toe gevroozen zijn / en by die van den Gerechte geordonneerd wordt / dat men tot zeekerheid van de Stad / en de Ingezeetenen van dezelve / die zal doen openhak-

ken

ken/ moeten zo order stellen/ dat zulks wel en behoorlijk gedaan/ en die den arbeid gedaan heeft naar behooren beloond worde/ en daar van/ volgens de 49. Burgerlyke Keure van het Jaar 1582./ reekening doen aan handen van Scheepenmeesteren in der tijd/ alhoewel de Keure zegt die te moeten doen aan de Gouvernmeesteren deezer Stad.

GILDEN EN NEERINGEN.

Binnen de Stad Leyden/ gelijk in de andere Hollandsche Steeden/ zijn veele en verscheiden Ambachten/ Neeringen en Handteeringen/ dewelke volgens de Octrooyen en Ordonnantien/ by die van den Gerechte van tijd tot tijd verleend en gemaakt/ geoeffend en gedaan worden by Persoonen/ daar toe geadmitteerd en toegelaaten zijnde onder zeekere Conditien. Deeze handteeringen zijn over lange Jaaren/ en nog heeden ten daage/ genoemd Gilden, en die daar onder behooren Gilde-Broeders.

Dat dit een zeer oud gebruik is/ word gezien uit een Privilegie/ der Stad Leyden gegeeven in het Jaar 1312./ op Maandag na Sint Mathijs dag/ by Graaf Willem, Graave van Holland. enz./ toegenaamd den Goeden/ zijnde van den volgenden Inhoud: Gilden te maaken is een zeer oudgebruik.

Wy Willem Grave van Henegouwe, van Hollandt &c. Onsen lieven ende getrouwen Man ende Ridder Heer Henrick Burchgrave van Leyden, ende onsen Ghetrouwen Rechter Schepenen ende Raet van onser Stede van Leyden, Saluyt ende onse Ionste. Wy verstaen dat alrehanden Luyden, binnen onse Stede van Leyden voorsz. Gilden besitten, dair ons noch onser Stede voorsz. noch eer noch baete of en comt, of comen en mach, ende daer ook 't Recht van onse Stede mede gehindert is ende belet. Waerom dat wy u ontbieden, dat ghe elcken Man verbiet, op zijn lijf ende op zijn goedt, dat niemant geen gilden en besitte noch en houde, stille of openbair. Ende waer iement, die eenig Gilde hier boven besate, datmen met Schepenen betuyghen ofte beprouven conde. Die willen wy datmens zonder genade doe ontgelden inder manieren voorsz. ende des niement en verdrage. In oirconde desen Brieve besegelt met onsen Segel. Gegheven in den Haghe, des Manendachs na Sinte Mathys dach int Iair ons Heeren 1312.

By welk Privilegie gezien wordt/ dat niemand onder eenige

Gilden mogt zijn / of eenige Handteering en Neering doen / ten zy dezelve Burger of Poorter deezer Stad waare / waar mede genoegzaam overeenkomt de 18. Burgerlyke Keure van het Jaar 1582. / luidende als volgt:

Die geen gebooren, ofte inder manieren voorsz. aangbenomen Poorter is, en zal alhier geen Poorters neeringhe of hanteringhe mogen doen: op de boete van twee guldens telcken hy daer inne bevonden werde: ten waer zy van sodanighe Steden waeren, daer Poorters ofte Inwoonders van Leyden, vryelicken mochten wercken, zonder t'poortrecht gehouden te winnen ofte eenighe ongelden te geven.

De Gilden / welke binnen de Stad Leyden / by zekere Octrooyen / Gilde-brieven of Ordonnantien / toegelaaten zijn / zijn deeze navolgende:

1. Kuipers, welker Gilde geregeerd en bestuurd wordt by eenen Deeken en twee Hoofdlieden.

2. Chirurgyns, by eenen Deeken en twee Proefmeesteren.

3. Laakenbereiders, by eenen Deeken en vier Hoofdlieden.

4. Linneweevers, eenen Deeken drie Hoofdlieden.

5. Schrynwerkers, eenen Deeken twee Hoofdlieden.

6. Grofsmits, Slootenmaakers, Kooperslaagers en Zwaardveegers zyn te saamen onder een Gilde, en hebben, by beurten uit elk Ambacht, eenen Deeken, en geduurig uit dezelve eenen Hoofdman, en dus vier.

7. Snyders of Kleermaakers, eenen Deeken twee Hoofdlieden en twee Proefvrouwen.

8. Stoeldraaijers, eenen Deeken, twee Hoofdlieden.

9. Glazenmaakers, eenen Deeken, twee Hoofdlieden.

10. Mandemaakers en Bezemmaakers onder een Gilde, by beurten eenen Deeken, twee Hoofdlieden.

11. Timmerlieden en Metzelaars zyn meede onder een Gilde, en hebben uit elk, by beurten eenen Deeken, en ordinaar uit elk twee Hoofdlieden.

12. Hout-

12. Houtzaagers, eenen Deeken, twee Hoofdlieden.

13. Boomgaartlieden, en die met Boomvruchten omgaan, eenen Deeken, twee Hoofdlieden.

14. Schippers van het Groote Veer, op Haarlem, Amsterdam en Middelburg, enz., eenen Deeken vier Hoofdlieden.

15. Schippers, vaarende met Kaagschuiten op Haarlem en Amsterdam, eenen Deeken, twee Hoofdlieden.

16. Schippers vaarende op Delft, Rotterdam, 's Hage, Gouda en Utrecht, zyn te samen onder een Gilde, en hebben een Deeken en twee Hoofdmannen.

17. Warmoeslieden, eenen Deeken, twee Hoofdlieden.

18. Goud en Zilversmits, eenen Deeken, (die afgaande Keurmeester is,) en met hun beiden nog eenen tweeden Keurmeester verkiezen.

19. Apotheekers, Kruideniers en Vetwariers, zyn onder een Gilde, en hebben uit ieder, by beurten, eenen Deeken, drie Hoofdlieden.

20. Bakkers, eenen Deeken, drie Hoofdlieden.

21. Schoenmaakers, eenen Deeken, twee Hoofdlieden.

22. Zydenlaakenkoopers, eenen Deeken, twee Hoofdlieden.

23. Vleeshouwers, enz. eenen Deeken, drie Hoofdlieden.

Alle de Gemeene Gilde Broeders van de voorschreeven Gilden, elk in het zyne, zyn alle Jaaren gehouden, ten behoeve van het Gilde, tot eene erkentenisse eenen kleinen penning te geeven, hetwelk genoemd wordt Oirconds-Penningen, en wordt by hunne Deekens en Hoofdlieden ingehaald, vergaderd, en in Rekening, die zy moeten doen aan de Scheepenen-meesteren in der tyd, beneevens eenige andere inkoomens van dezelve Gilden, verantwoorden. Gilde Broeders moeten Jaarlyks eene erkentenis geeven.

De verkiezing van dezelve Deekens en Hoofdlieden wordt alle Jaaren, tegen het aankoomen van het nieuwe Jaar, gedaan by de Heeren van den Gerechte, uit een dubbel getal van geno- Wanneer de Deekens en Hoofdlieden van de Gilden verkoozen worden.

nomineerde Persoonen / genomen uit de respective Gilden / welke op den eersten en tweeden January aan handen van de Burgermeesteren den gewoonlyken Eed moeten doen / en daar mede in hunne Diensten moogen treeden.

HEEREN VAN DE PARTICULIERE GEBUURTEN.

De Stad Leyden is niet alleen verdeeld / als te vooren gezegd is / in drie-en-twintig Vonnen of Kwartieren / maar alle deeze zyn wederom verdeeld in veele en verscheide Gebuurten / die ieder met eenen byzonderen naam of toenaam worden genoemd en onderscheiden / gelijk hier voor / in myne Beschryving der Stad / gezien is.

Over welke Gebuurten een uit de gequaliceerdsten van de Gebuuren / by die van den Gerechte / uit de nominatie van drie Persoonen / by de gemeene gebuuren gemaakt / tot Heer verkoozen wordt / welke / beneevens zynen Raade en Thesauriers (die alleen by de gemeene gebuuren verkoozen worden) het opzicht en de regeering van de Gebuurte heeft / volgens zekere Wetten en Ordonnantien / by de voornoemde Heeren van den Gerechte gemaakt / op dat de Gebuuren met den anderen in alle vreede en eenigheid te saamen moogen woonen / en alle twist en oneenigheid verhoed / of gevallen zynde / by gelegd moogen worden.

Maar naar dien het eerste Articul van de generaale Gebuurt Ordonnantie pertinentlijk is spreekende / wat het Ampt en Officie van den voornoemden Heer zy / zoo zullen wy hetzelve hier in voegen:.

Ten eersten, op dat alle Gebuyrten in goeder eendracht, onder de ghehoorsaemheyt van die vande Gerechte deser Stede, als haer wettighe overheyt, mogen werden onderhouden en beleet, zal in elcke Gebuyrte zijn een Heer, staende ter nominatie vande Gebuyren aldaer huyshoudende, ofte tmeerendeel van henluyden, tot drie in getale toe: uyt de welcke die van de Gerechte, ofte uyt zodanighe andere, als zy daer toe bequaemst zullen vinden, eenen zullen verkiesen ofte stellen: wiens ampt is Bouck ofte Register te houden van alle Persoonen onder zijn ghebuyrte woonende. Toe te sien dat die in goeder vreden, ende Borgerlicke eenicheydt, metten anderen leven ende verkeeren, ende dat alle argernissen gemijt ende tijdelijck ver-

hoet werden. Vorder toe te sien dat niemant van Armoede, ofte door 't derven van behoorlick onderhout, en come te vergaen, maer te helpen versorgen, dat zijn ondersaeten, tijdelicken door de Aelmoeseniers, van hun nootwendicheden mogen werden voorsien ende ghehantreyckt, ende zal 't ampt der voorsz. Heeren vande Gebuyrten, geduyrich zijn tot haer luyder leven, onbequaemheyt ofte vertrecken, &c.

Be'angende den last van de Thesauriers van de Gebuurten/ wat zy moeten en behooren te doen/ deeze wordt begreepen in het tweede Articul van dezelve Ordonnantie/ zijnde van den volgenden Inhoud: Last van de Thesauriers van de Gebuurten.

In elcke Gebuyrte zullen oock wesen twee Thresoriers, wiens Ampt wesen zal, d'outste, alle Boeten en andere penningen, de gebuyren int ghemeen toecomende, inne te maenen, 't ontfangen, ende te bewaren: ende de jongste daer van Bouck ofte Regifter te houden: Ende ghesamentlicken, voor de gemeene Gebuyren, den eersten dach van haere vergaderinge ofte by een comste te Reeckenen: Ende de voorschrevene penninghen, te verstrecken, daert hem by den Heer, mitsgaders, by de geene die hy tot zijnen Raede verkiesen zal, sal werden belast, &c.

De Dienst van dit Thesaurierschap duurt tot de byeenkomste van de gemeene Gebuuren/ om gezamenlijk/ naar oude gewoonte/ eene vrolyke maaltijd voor eenigen daagen te houden: Op welken tyd de Oudste afgaat/ en de Jongste in zijne plaatse komt/ en in zijn plaats weder een ander gesteld wordt. Hoe lange hunne Dienst duurt.

Tot hier toe alle de Staaten/ Collegien/ Offitien en Diensten/ waar door de Stad Leyden/ met haare Inwooners/ in het Politiecq of Burgerlijk geregeerd en bestuurd wordt: wijd en breed verhaald en beschreeben hebbende/ naar onze beste kennisse/ weetenschap en vermoogen/ booven hetwelk niemand verbonden is/ zoo verzoek ik aan myne waarde Medeburgeren/ en andere begeerige Leezeren/ deezen mynen arbeid ten goede/ en tot hun vermaak/ te willen aanneemen/ en my ontschuldigen/ of ik hier of daar eenigen misslag mogt begaan hebben/ gedenkende/ dat ik een Mensch ben/ welke kan doolen en missen. Besluit van de Regeering van Leyden.

De Drieëene/ Barmhartige en Goedertierene God wil de Stad Leyden/ en haar Ingezeetenen/ neemen in zijn heiligste Schut en Scherm/ aan dezelve verleenende/ het geene Hun heerlijk en den Ingezeetenen zalig kan weezen: Amen.

REGISTER.

A.

B.

Be-

C.

Com-

Ge-

H.

I.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

Pro

T.

V.

BERICHT VOOR DEN BINDER.